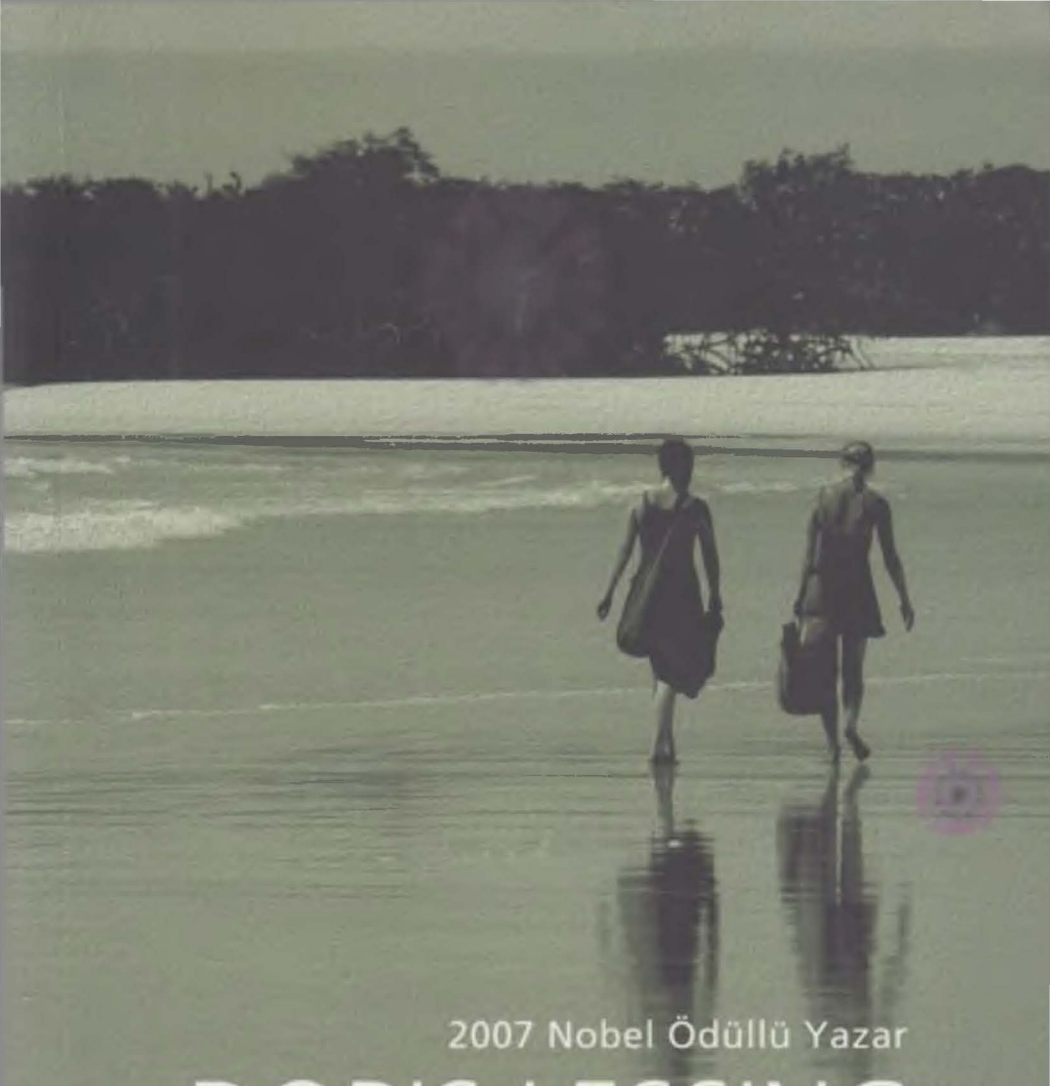

2007 Nobel Ödüllü Yazar

DORIS LESSING

Büyükanneler

Türkçesi: Pınar Güncan

Çitlembik
edebiyat

Doris Lessing, yüzyılın en beğenilen ve en seçkin yazarlarından biri. 2001 yılında Davın Cohen İngiliz Edebiyat Ödülü'nü ve İspanya'da Asturias Prensi Ödülü'nü aldı. 2007 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü.
1919 yılında İran'da doğan İngiliz asıllı Doris Lessing, 1925 yılında Zimbabve'ye taşınıp 1949 yılında da Londra'ya yerleşti. *Türkü Söylüyor Otlar, Şiddet Çocukları, Evlenmeyen Adamın Hikâyesi* gibi pek çok kitabı Türkçeye de çevrildi. Yazarın *İçinde Yaşamayı Seçtiğimiz Hapishaneler* isimli kitabı 2003 yılında Çitlembik Yayınları tarafından yayımlandı.

© Çitlembik Yayınları, Mart 2008
© Doris Lessing, 2004

Özgün adı: *The Grandmothers*

Redaksiyon: Deniz Öztok
Sayfa Düzeni: Çiğdem Dilbaz

Bu kitabın Türkçe hakları Onk Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Baskı ve Cilt: Ayhan Matbaası
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
5. Cadde No: 47 Bağcılar/İstanbul
Tel: (0212) 629 01 65

ISBN: 978-9944-424-35-6

Şehbender Sokak 18/5 Asmalımescit Tünel 34430 İstanbul
Tel: 0 212 292 30 32 / 252 31 63 Fax: 0 212 293 34 66
www.citlembik.com.tr / kitap@citlembik.com.tr

BÜYÜKANNELER

Dört Kısa Roman

DORIS LESSING

Türkçesi: Pınar Güncan

Çitlembik Yayınları 137

İçindekiler

Büyükanneler 7
Victoria ve Staveney Ailesi **65**
Bunun Nedeni 141
Aşk Çocuğu 201

BÜYÜKANNELER

Kafeterya ve restoranlarla dolu dağlık küçük burnun iki yanındaki deniz, kıpırtılı ama sakindi; koyun ağzında ve Baxter'ın Dişleri olarak bilinen, hatta deniz haritalarında yer alan sığ kayalıkların ötesinde kükreyip gürleyen gerçek okyanusa hiç benzemiyordu. Baxter kimdi? Bu sıkça sorulan, iyi bir soruydu; yanıt ise burnun ucunda, en iyi, en yüksek ve en saygın konumdaki restoranın duvarında asılı duran, ustalıkla eskitilip çerçevelendirilmiş olan kağıtta yazıyordu. Restoran, içindeki ince tuğla ve sazdan yapılmış odanın Baxter'ın kendisine elleriyle yaptığı kulübe olduğu iddia edilerek, "Baxter'ın Yeri" diye adlandırılmıştı. Baxter, durmak nedir bilmeyen bir gezgin, kayalık, küçük bir burnun yer aldığı bu cennet koya tesadüfen gelen bir denizciydi. Bu hikâyenin daha eski versiyonlarında barışçıl ve konuksever yerlilerden üstü kapalı biçimde söz ediliyordu. Peki kayalıklara "Dişler" lafı nasıl eklenmişti? Baxter'ın müzminlemiş kâşifliği, yakındaki kıyılarda ve adalarda sürmüş. Sonra, eski tahta parçalarından yaptığı yaprak gibi küçücük bir kayığa ve bilgisine güvenerek ayın göründüğü bir gecede denize açıldığında, sığ kayalıkları geçmeyi başarıp koya giren küçük gemileri karşılayan deniz feneri kadar sağlam bir fırtına kulesinin bulunduğu küçücük evinden rahatlıkla görülen o yedi siyah kayada kayığı karaya oturmuş.

Baxter'ın Yeri artık, masaları ve beraberindeki sandalyeleri koruyan kocaman ağaçlarla güzelce yeşillendirilmişti ve aşağısı üç taraftan uysal denizle çevriliydi.

Çalıların arasından yukarı dolanan patika Baxter'ın Bahçeleri'nde kesiliyordu ve bir öğleden sonra altı kişi bu hafif rampayı çıkmaya başlamışlardı; dört yetişkin ve sevinç çığlıkları martıların sesine benzeyen iki küçük kız.

Önce iki yakışıklı adam geldi. Genç değillerdi, ama yalnızca kötü niyetli biri onlara orta yaşlı diyebilirdi. Birinin ayağı aksıyordu. Sonra da, onlar kadar hoş altmış yaşlarında iki kadın: Ama kimse onlara yaşlı demeyi aklından bile geçirmezdi. Alışık oldukları anlaşılan bir masaya, çantalar, örtüler ve oyuncaklar bıraktılar. Ciltleri bakımlı ve pırıl pırıldı, güneşten nasıl yararlanacaklarını bilen insanlardı. Yerleştiler; kadınların gelişigüzel sandaletlerde son bulan ipeksi ve kahverengi bacakları, o an için hareketsiz duran elleri. Bir tarafta kadınlar, öbür tarafta erkekler ve yerlerinde duramayan küçük kızlar: Altı sarışın baş? Muhakkak akrabaydılar? Kadınlar erkeklerin anneleri; erkekler de onların oğulları olmalıydı. Kayalık bir patikanın aşağısındaki kumsala gitmek için yaygara koparan küçük kızlara, önce büyükanneleri, sonra da babaları tarafından uslu durmaları ve güzel güzel oynamaları söylendi. Yere çömelip tozun üzerine, parmaklarıyla ve küçük çubuklarla şekiller çizdiler. Sevimli küçük kızlardı; böyle hoş büyükanneler ve babalarla, bu normaldi tabii.

Baxter'ın Yeri'nin penceresinden bir kız onlara seslendi, "Her zamankinden? Her zamankinden mi getireyim?" Kadınlardan biri ona "evet" anlamında el salladı. Biraz sonra gelen, üzerine taze meyve suları ve kepekli sandviçlerin yerleştirilmiş olduğu tepsi, bu insanların sağlıklarına dikkat ettiğini gösteriyordu.

Okul bitirme sınavlarına daha yeni girmiş olan Theresa, İngiltere'den uzakta bir yıl geçiriyordu, sonra üniversiteye gitmek için İngiltere'ye geri dönecekti. Bu bilgi aylar önce verilmişti ve karşılığında, Theresa da küçük kızların ilk okullarındaki gelişmelerden haberdar ediliyordu. Şimdi de "Okul nasıl gidiyor?" diye sordu. Çocuklardan önce biri, sonra da öbürü, okulun çok iyi gittiğini söylemek için ayağa kalktı. Sevimli garson kız, iki ada-

ma gülümseyerek Baxter'ın Yeri'ndeki işinin başına geri döndü. Bu gülümseyiş, iki kadının önce birbirlerine, sonra da oğullarına bakarak gülümsemesine sebep oldu. Adamlardan biri, Tom, "Ama Britanya'ya hiçbir zaman dönemeyecek," dedi. "Bütün oğlanlar kalması için peşinden koşup duruyor."

Kadınlardan biri, Roz –aslında Rozeanne– yani Tom'un annesi, "Evlenip de bütün her şeyi bir kenara atarsa, çok aptallık eder," dedi. Ama öbür kadın, Lil (ya da Liliane), yani Ian'ın annesi "Ah, bilmiyorum," dedi, bir yandan da Tom'a gülümsüyordu. Sonuç olarak, varoluşlarına getirilen bu bir çeşit onay veya övgü, erkeklerin birbirlerine bakarak, başlarını sallamalarına neden oldu. Sık sık duyulan ya da hoşa gitmiş bir konuşma karşısında yapılacağı gibi, nükteli bir şekilde dudaklarını büzmüşlerdi.

"Eh," dedi Roz, "Umrumda değil, on dokuz, çok genç bir yaş."

Lil, "Ama ne olacağını kim bilebilir ki?" dedi ve kızardı. Yüzünün yandığını hissederek suratını hafifçe buruşturdu; bu da onu edepsiz ya da cüretkâr biri gibi gösterdi. Bu onun karakterinden o kadar uzak bir şeydi ki, diğerleri birbirlerine, pek de kolay açıklanamayacak bakışlar attılar.

Hepsi iç geçirdi, birbirlerini duyunca hep birlikte güldüler; söylenmemiş şeyleri itiraf eder gibi, dolu dolu, dürüst bir kahkaha. Küçük kızlardan biri, Shirley, "Neye gülüyorsunuz?" dedi ve diğeri, Alice, "Bu kadar komik olan nedir? Ben komik bir şey göremiyorum," diyerek büyükannesinin aslında hiç istemeden takındığı, bilinçli edepsizlik tavrını taklit etti. Lil huzursuz oldu ve tekrar kızardı.

Shirley, ilgi arayarak ısrar etti, "Ne şakası yaptınız, Baba?" Bunun üzerine babaların ikisi de kızlarıyla güreşip boğuşmaya başladı. Kızlar itiraz edip kaçtılar, ama biraz da boğuşmak için geri geldiler, sonra da korunmak için kaçıp büyükannelerinin kollarına ve kucaklarına sığındılar. Orada kaldılar; başparmakları ağızlarında esnerlerken gözleri de kapanıyordu. Sıcak bir gündü.

Uykulu ve memnuniyet dolu bir manzara. Koca ağaçların altındaki bütün masalarda, aynı şekilde, tembelleşmiş, talihli insanlar vardı. Yalnızca bir metre aşağıda, çevrelerindeki deniz iç çekiyor, ıslık çalıyor, çırpınıyordu. Sesler de alçak ve tembeldi.

Theresa, elinde soğuk içeceklerle dolu bir tepsiyle Baxter'ın Yeri'nin penceresinde bir an durdu ve dışarı, aileye baktı. Yanaklarından gözyaşları süzülüyordu. Tom'a âşıktı, sonra Ian'a, sonra tekrar Tom'a âşık olmuştu; görünüşleri, rahatlıkları ve başka bir şey, sanki bütün hayatları boyunca zevk içinde yüzmüşler ve şimdi de görünmez hoşnutluk dalgaları halinde bunu çevreye yayıyorlarmış gibi bir doygunluk havası yüzünden.

Ve sonra küçük kızları idare edişleri, davranışlarındaki rahatlık ve ustalık. Ve büyükannelerinin hep yanlarında olması, dört kişiyken altı olmaları... Ama anneler neredeydi? Çocukların anneleri vardı, bu iki küçük kızın Hannah ve Mary'si vardı; iki kadın da ufak tefek ve esmer olduklarından, evlenip dahil oldukları sarışın aileye hiç benzemiyorlardı ve epeyce güzel olmalarına rağmen, Theresa ikisinin de bu adamlar için yeterince iyi olmadığını biliyordu. Çalışıyorlardı. Kendi işleri vardı. Büyükanneler de bu yüzden bu kadar sık burada oluyorlardı. Peki o zaman, büyükanneler çalışmıyorlar mıydı? Evet, çalışıyorlardı, ama "Hadi, Baxter'ın Yeri'ne gidelim," diyebilecek kadar ve sonra da atlayıp buraya gelebilecek kadar da özgürdüler. Zaman zaman anneler de geliyordu ve sekiz kişi oluyorlardı.

Theresa hepsine âşıktı. En sonunda bunu anlamıştı. Erkekler, evet, kalbi onlar için sızlıyordu, ama o kadar acımıyordu. Gözyaşlarının akmasına sebep olan, onların hepsini orada görmesiydi, şimdi yaptığı gibi onları izlemesi. Arkasında, barın yanındaki bir masada, onunla evlenmek isteyen genç çiftçi Derek oturuyordu. Derek'i önemsemiyordu, ondan biraz hoşlanıyordu, ama gerçek tutkusunun bu olduğunu, bu aile olduğunu biliyordu.

Yer yer güneş ışığının sızdığı ağaç gölgesinin derin katmanları üzerindeki güneş, ağacı kuşatıyordu; saadet ve mutlulukla ka-

rışmış olan sıcak mavi havadan, yalnızca Theresa'nın görebildiği, altın çiğ damlalarına benzer, koca koca damlalar etrafa yayılıyormuş gibiydi. Tam o anda, çiftçisiyle evlenmeye ve burada, bu kıtada kalmaya karar verdi. Güneş parlamaya karar verdiğinde kırlar yeterince güzel olsa da, İngiltere'nin, Bradford'un kaprisli güzellikleri için burayı bırakamazdı. Hayır, burada kalacaktı, kalmak zorundaydı. En sonunda gözyaşlarının serbestçe akmasına izin vererek "Bunu istiyorum, bunu istiyorum," dedi kendi kendine. Bu fiziksel rahatlığı, kendini uzun kahverengi bacak ve kollardaki tembel hareketlerle ifade eden dinginliği, güneş çıktığında sarışın başlarda oluşan altın ışıltıyı istiyordu.

Tam geleceğine sahip çıkmışken, annelerden birinin patikadan yukarı doğru geldiğini gördü. Mary; evet, oydu. Ufak tefek, esmer, huzursuz bir kadın. Onda, Aile'nin ağırbaşlılığından ve tavrından eser yoktu.

Yavaş yavaş geliyordu. Durdu, dik dik baktı, devam etti, durdu, özellikle düşünerek hareket ediyordu.

Theresa, tepsiyi artık kesinlikle sabırsızlanmış olan müşterilere götürmek için en sonunda pencereden ayrılarak, "Nesi var acaba?" diye düşündü. Mary Struthers neredeyse hiç kıpırdamıyordu. Öylece durmuş, kaşları çatık bir halde ailesine bakıyordu. Roz Struthers onu görüp el salladı, sonra tekrar el salladı, sanki bir uyarı yapılmış gibi eli yavaş yavaş aşağı inerken, yüzü ışığını ve parlaklığını kaybetmeye başlamıştı bile. Gelinine bakıyordu, ama doğrudan değil. Yüzünden okunanları gören Tom da bakmak için arkasını döndü ve el salladı. Ian da el salladı. Roz'unki gibi iki adamın eli de düştü; bunda bir uğursuzluk vardı.

Mary durmuştu. Yakınında bir masa vardı, bir sandalyeye çöktü. Gözlerini dikmiş, Lil'e bakmaya devam ediyordu; sonra dönüp Tom'a, kocasına baktı. O küçülmüş, suçlayan gözler bir yüzden diğerine döndü. Bir şeyler arayan gözler. Elinde bir paket vardı. Mektuplar. Aşağı yukarı üç metre uzakta oturmuş, onlara bakıyordu.

Diğer masaların işini halletmiş olan Theresa, tekrar penceresine dönmüş ve oğullardan birinin karısı, yani Mary hakkında suçlayıcı şeyler düşünüyordu ve bunun kıskançlık olduğunu biliyordu. Kendini şöyle savunuyordu: "Ama onlar için yeterince iyi olsaydı, onu önemsemezdim. Onlara kıyasla, o yalnızca bir hiç."

Yalnızca kıskanç bir göz, çarpıcı, çekici, esmer bir genç kadın olan Mary'yi inkâr edebilirdi. Şu anda güzel değildi: Yüzü küçülmüş ve macun rengine dönmüştü, dudakları da incelmişti. Theresa mektup demetini gördü. Masadaki dört kişiyi gördü. "Sanki heykel rolü yapıyorlar," diye düşündü. Üzerlerindeki ışık akıp gidiyor, onlardan uzaklaşıyordu. Öğle sonrasının parlak güneşi, dışarıda, her yerde yüzsüzlük ediyor olabilirdi, ama onlar çarpılmış gibi hareketsiz oturuyorlardı. Ve Mary hâlâ bakıyordu, bir Lil'e ya da Liliane'e; bir Roz'a ya da Rozeanne'e; sonra da Tom'a ve Ian'a, sonra yeni baştan başlıyordu, tekrar tekrar.

Theresa kendisinde var olduğunu bilmediği bir içgüdüyle, buzdolabındaki sürahiden bir bardağa su koyup Mary'ye koştu. Mary başını yavaşça çevirip Theresa'nın yüzüne bakarak kaşlarını çattı, ama bardağı almadı. Theresa bardağı masaya bıraktı. Sonra, Mary suyun ışıltısından etkilenip elini bardağa uzattı, ama ardından geri çekti: Eli bir bardağı tutamayacak kadar kötü titriyordu.

Theresa penceresine geri döndü. Gün onun için iç karartıcı geçmişti. O da titriyordu. Sorun neydi? Ters giden neydi? Bir şeyler korkunç derecede uğursuz bir biçimde ters gidiyordu.

Mary en sonunda kalktı, ailesinin oturduğu masayla arasındaki mesafeyi güçlükle geçti ve onlardan uzaktaki bir sandalyeye çöktü: Onların bir parçası değildi.

Şimdi, dördü de, Mary'nin elindeki mektup demedini anlamaya çalışıyordu.

Oldukça kıpırtısız oturuyor, Mary'ye bakıyorlardı. Bekliyorlardı.

Konuşmak ona düşüyordu. Ama konuşmasına gerek var mıy-

dı? Dudakları titriyordu, kendisi titriyordu, bayılacak gibi görünüyordu ve o genç, duru, suçlayıcı gözler hâlâ bir yüzden öbürüne kayıp duruyordu. Tom. Lil. Roz. Ian. Sanki ekşi bir şey yemiş gibi ağzını buruşturmuştu.

Penceresinden bakmakta olan Theresa, "Bunların nesi var, sorun ne?" diye düşündü. Daha bir saatten az bir süre önce bu sahilden, bu hoşnutluk ve bolluk manzarasından hiçbir zaman ayrılmayacağına karar vermişken, şimdi "Kaçmalıyım," diye düşünüyordu. "Derek'i reddedeceğim. Kurtulmak istiyorum."

Roz'un kucağındaki çocuk, yani Alice, bir haykırışla uyandı, annesini orada görünce "Anne, Anne," diyerek kollarını uzattı. Mary ayağa kalkmayı başardı, kendini toplayarak sandalyelerin arkasından masanın öbür tarafına dolaştı ve Alice'i aldı.

Şimdi Lil'in kucağında uyanan öbür kızdı, "Benim annem nerede?"

Mary elini Shirley'ye uzattı ve bir an içinde iki çocuk da onun kucağındaydı.

Küçük kızlar Mary'nin paniğini ve öfkesini hissetmiş, bir tür uğursuzluk sezmiş olacaklardı ki, şimdi büyükannelerine geri dönmeye çalışıyorlardı. "Büyükanne, Büyükanne." "Büyükannemi istiyorum."

Mary ikisini de sımsıkı tuttu.

Roz'un yüzünde küçük, acı bir gülümseyiş vardı; sanki içinin derinlerindeki bir kişi, kötü haberleri doğrulamış gibi.

"Büyükanne, yarın sabah gelip beni plaja götürecek misin?"

Ve Alice de "Büyükanne, plaja gideceğimize söz vermiştin," dedi.

Mary en sonunda, sesi titreyerek konuştu. Tek söylediği, "Hayır, plaja gitmeyeceksiniz," oldu. Ve doğruca yaşlı kadınlara dönerek, "Shirley ve Alice'i plaja götürmeyeceksiniz," dedi. Karar ve hüküm buydu.

Lil kesin olmayan, hatta mütevazı bir tavırla, "Yakında görüşeceğiz, Alice," dedi.

"Hayır, görüşmeyeceksiniz," dedi Mary. Çocukların ellerinden tutarak ayağa kalktı; mektup demeti, bol pantolonunun cebine tıkılmıştı. "Hayır," dedi çılgınca. Onu zehirleyen duygular en sonunda kendini dışavuruyordu. "Hayır. Hayır, görmeyeceksiniz. Hiçbir zaman. Onları bir daha asla görmeyeceksiniz."

Gitmek üzere arkasını dönerek çocukları çekiştirdi.

Kocası Tom, "Bekle bir dakika, Mary," dedi.

"Hayır." Elinden geldiğince hızla, tökezleyerek, çocukları da yanında çeke çeke patikadan aşağı indi.

Şimdi geriye kalan dördü, kadınlar ve oğulları, bir şeyler söylemeliydi; durum açıklığa kavuşturulmalı, netleştirilmeliydi, değil mi? Tek bir kelime bile çıkmadı ağızlarından. Kıstırılmış, küçülmüş, kararmış bir şekilde oturmaya devam ediyorlardı ve sonra, en sonunda biri konuştu. Konuşan Ian'dı, Roz'a dönerek hırslı bir teklifsizlikle konuştu, gözleri öfke dolu, dudakları kaskatı kesilmişti, kızgındı.

"Senin hatan," dedi. "Evet, senin hatan. Sana söylemiştim. Bunun olması tamamıyla senin hatan."

Roz onun öfkesine kendisininkiyle karşılık verdi. Güldü. Çın çın öten sert, kızgın, acı bir kahkaha. "Benim hatam," dedi. "Elbette. Başka kimin olabilir?" Ve güldü. Bu gülüş sahnede çok başarılı olurdu, ama gözlerinden yaşlar boşanıyordu.

Mary, patikanın aşağısında, Ian'ın karısı Hannah'nın yanına vardı; onun suçlularla yüzleşmeye gücü yoktu, en azından öfkesine yetişemediği Mary ile birlikte. Mary'nin tek başına gitmesine izin vermiş ve burada beklemişti; kuşku, mutsuzluk ve dışarı taşma arzusuyla kabarmaya başlamış olan sitemler içinde. Ama öfke içinde değil, hayır, onun bir açıklamaya ihtiyacı vardı. Shirley'yi Mary'den aldı ve iki genç kadın kucaklarında çocuklarıyla patikada, başka bir kafenin sınırı olan dişotu çalısının hemen dışında durdular. Konuşmadılar, yalnızca birbirlerinin yüzüne baktılar. Hannah onun yüzünde onay arıyordu ve aradığını buldu. "Doğruymuş, Hannah."

Ve şimdi, kahkaha. Roz gülüyordu. Mary ve Hannah'nın duyduğu çın çın öten, sert kahkahalardı, gururlu kahkahalardı. Her sert ve yüksek kahkaha onlara şiddetle çarpıyordu ve onlar da acımasız sesler karşısında siniyorlardı. Kahkahalar kırbaç gibi indikçe titrediler.

Mary, hamur ya da kile dönmüşe benzeyen dudaklarıyla "Kötülük dolu," dedi en sonunda. Ve Roz'un son kahkaha çığlıkları onlara ulaşınca, iki genç kadın gözyaşlarına boğulup, patikadan aşağı, kocalarından uzağa, kocalarının annelerinden uzağa, koşarak indiler.

İki küçük kız büyük okula aynı gün, aynı saatte gelmişler, birbirilerini süzmüşler ve birbirlerinin en iyi arkadaşları olmuşlardı. Küçük şeyler, bir süpermarket kadar kalabalık ve hareketli, ama önceden de bildikleri, düşmanca olduğunu hissettikleri kızlar arasındaki hiyerarşiyle dolu olan o büyük okula karşı çok cesur durmuşlardı. Ama birden yanlarında bir müttefik belirmişti işte ve korkudan ve cesur olmak için gösterdikleri çabadan ötürü titreyerek el ele tutuşmuşlardı. Yokuşun üzerinde yükselen, İngiliz tarzı bir park alanıyla çevrelenmiş büyük bir okuldu; ama yukarıdan, anne ve babalarına göre aslında daha bebek olan bu küçük çocukları içine çekmek üzere olan –ebeveynlerinin gözlerinin yaşlarla dolmasına yetiyordu bu!– hiç de İngiliz tarzı sayılmayacak bir gökyüzüyle kuşatılmıştı. Ve gerçekten de okul, kızları içine çekmişti.

Cesur ve hazırcevaptılar ve kısa sürede yeni kızları karşılayan kabadayıca hareketlerin üstesinden gelmişlerdi; birbirlerini koruyor, kendilerinin ve birbirlerinin savaşlarında mücadele veriyorlardı. "Kardeş gibi," diyordu insanlar. Hatta "İkiz gibi." İkisi de sarışındı, ikisinin de düzgün, ışıl ışıl at kuyruklu saçları vardı, ikisi de mavi gözlü, balıklar kadar çevikti, ama bakıldığında aslında birbirlerine o kadar da benzemiyorlardı. Liliane –ya da Lil– küçük, sıkı vücuduyla inceydi, yüz hatları narindi, Rozeanne –Roz–

daha gürbüzdü ve Lil dünyaya katıksız derecede sert gözle bakarken, Roz her şeyde komik bir yan buluyordu. Ama "kardeş gibi" olduklarını, "ikiz olabileceklerini" düşünmek ve söylemek güzeldi; belki de hiçbir benzerlik olmayan yerlerde benzerlik bulmak hoştu. Ve bu okul sömestrları, yılları boyunca böyle devam etti. Birbirinden ayrılmaz iki kız, aynı sokakta oturan aileleri için de güzel bir şeydi bu, aileleri de sık sık görüldüğü gibi onlar sayesinde arkadaş olmuştu, kızları birbirlerini seçtiği ve herkesin hayatını kolaylaştırdıkları için şanslı olduklarını biliyorlardı.

Ama bu hayatlar kolaydı. Dünyadaki pek çok insanın bu kadar hoş, sorunsuz, tasasız bir hayatı yoktur: Bu esirgenmiş sahillerde yaşayan hiç kimse uyuyamayıp ekmek bir yana, günahları ya da parasızlık için bile ağlamıyordu. Güneş, spor ve güzel yiyecekler sayesinde pürüzsüz, ışıl ışıl parlayan ciltleriyle ne de güzel görünen insanlar. Başka herhangi bir yerdeki çok az insan bunlar gibi sahillerle tanışmıştır, kısa tatilleri ya da gezginlerin rüya gibi öykülerini saymazsak. Güneş ve deniz, deniz ve güneş ve her zaman, kumsala vuran dalgaların sesi.

Küçük kızların büyüdüğü mavi bir dünyaydı. Her sokağın sonunda gözleri kadar mavi bir deniz vardı; bu onlara sıkça söylenirdi. Başlarının üstündeki mavi gökyüzünün surat asıp griye döndüğü o kadar seyrek olurdu ki nadir rastlanan bir şey olduğu için böyle günler de zevkli olurdu. Ender görülen sert bir rüzgâr tuzun tatlı acısını getirir ve hava her zaman tuzlu olurdu. Küçük kızlar "köpek yavrusu" dedikleri bir oyunda kendi ellerindeki, kollarındaki ve birbirlerinin üzerindeki tuzu yalarlardı. Yatma zamanında yapılan banyolar o kadar tuzlu olurdu ki yerin derinlerinden gelen, tuz değil de mineral tadında olan suyla tekrar duş alıp banyo suyunu üzerlerinden akıtmak zorunda kalırlardı. Roz, Lil'in evinde kaldığında ya da Lil, Roz'unkinde kaldığında aileleri, kedi ya da köpek yavruları gibi birbirlerine sarılmış, artık uyudukları için tuz değil, sabun kokan iki küçük afacana gülümseyerek bakarlardı. Ama çocuklukları boyunca, gece

gündüz, denizin, Baxter'ın denizinin tatlı, evcilleşmiş dalgalarının sesi, soluk alıp verişlerin sesi gibi hep dinlendirir, uyku getirirdi.

Kardeşler ya da sırası gelince ikizler, hatta en iyi arkadaşlar bile çoğunlukla gizlenmiş olsa da tutkulu bir rekabetin acısını çekerler, hatta birbirlerine karşı bile. Ama Roz, göğüsleri Lil'inkilerden tam bir sene önce çıkmaya başlayınca –büyümenin diğer belirtilerinden söz etmeye bile gerek yok– Lil'in ne kadar üzüldüğünü biliyordu ve arkadaşına karşı duyduğu kendi derin kıskançlığının zamanla iyileşmeyeceğini bildiğinden onu avutmak ve inandırmakta cömert davranıyordu. Roz kendi vücudunun da Lil'inki kadar ince ve sıkı olmasını isterdi, Lil kıyafetlerini öyle bir tarzla ve öyle kolaylıkla giyerken kendisine –bazı kaba insanlar– tombul demeye başlamışlardı bile. O yediklerine dikkat etmek zorundaydı, oysa Lil canının istediğini yiyebiliyordu.

Böylece çabucak ergenlik çağına geldiler, atlet olan Lil her sporda mükemmeldi ve Roz da okul tiyatrolarında büyük roller alarak insanları güldürüyordu; kocaman, canlı ve yüksek sesli kahkahalarla. Bir zamanlar nasıl iki bezelye gibi birbilerine benziyorlarsa şimdi de birbirlerini tamamlıyorlardı: "Onları zor ayırt edersin."

İkisi de üniversiteye gittiler, Lil spor dolayısıyla, Roz tiyatro grubu dolayısıyla. Ve girdikleri yarışmalar hakkındaki haberleri paylaşıp aralarındaki rekabeti hafife alarak en iyi dostlar olarak kalmayı sürdürdüler, ama birbirlerine öyle yakınlardı ki yıldızları farklı alanlarda parlıyor olsa da isimleri hep yan yana anılıyordu. İkisi de büyük, dışlayıcı tutkulara, kırık kalplere, kıskançlıklara girmediler.

Şimdi üniversite bitmiş, yetişkinlerin dünyasına girmişlerdi ve kızların genç yaşta evlendiği bir kültürde yaşıyorlardı. "Yirmi yaşında ve *hâlâ* evlenmemiş!"

Roz, bir akademisyen, bir parça da şair olan Harold Struthers ile çıkmaya başladı; Lil, spor malzemeleri ve giysileri mağazası

olan Theo Western ile tanıştı. Daha doğrusu mağazaları olan. Hali vakti yerindeydi. Erkekler iyi anlaştılar –kadınlar buna dikkat etmişlerdi– ve çifte düğün yaptılar.

Buraya kadar güzel.

O karidesler, gümüşçünler, golyan balıkları şimdi harika birer genç kadın olmuşlardı. Yılan yastığı çiçeği gibi bir gelinliğin içinde, *Liliane* ve Roz da gümüş bir gül gibiydi. Büyük gazetenin moda sayfası böyle demişti.

Denize inen bir caddede, Baxter'ın Yeri'nden pek uzak olmayan iki evde oturuyorlardı, modası geçmiş bir yerdi ama sanatçı çevresi orada yaşıyordu. Bir yerin yükselişe geçip geçmediğini öğrenmek istiyorsanız, o ilk kırlangıçların, yani sanatçıların oraya taşınıp taşınmadığına bakın, kuralına bakılırsa uzun bir süre demode olarak kalmayacaktı. Caddenin karşılıklı iki tarafındaydılar.

Lil bütün kıtada ve yurtdışında da tanınan bir yüzme şampiyonuydu ve Roz da yalnızca oyunculuk yapıp şarkı söylemekle kalmıyordu, sahneye koyduğu oyunlar vardı, gösteriler ve şovlar da yazmaya başlamıştı. İkisi de yoğundular. Bütün bunlara karşın, Liliane ve Theo Western, Ian'ın dünyaya geleceğini duyurdular, bir hafta içinde Rozeanne ve Harold Struthers da Thomas ile onları izledi.

Sarışın ve güzel iki küçük oğlan...insanlar kardeş olabileceklerini söylüyorlardı. Aslında, Tom annesinin taşkınlıklarından kolaylıkla utanan, katı küçük bir çocuktu; Ian ise ince, süzgün yüzlü, sinirliydi ve Tom'un hiç olmadığı bakımlardan "zor" bir çocuktu. Uyku düzeni bozuktu ve zaman zaman kâbus görüyordu.

İki aile, haftasonlarını ve tatilleri birlikte geçiriyorlardı, Roz'un durumu tanımlamak için şarkısında söylediği gibi büyük, mutlu bir aile. Ve iki erkeğin dağ gezilerine, balık tutmaya ya da sırt çantalarıyla gezilere gittikleri de oluyordu. Roz'un dediği gibi, oğlanlar hep oğlan olarak kalır.

Bütün bunlar sürüp gidiyordu ve olması gerektiği gibi olmayan her şey gözden ırak tutuluyordu. "Kırık değilse, tamir etme," diyebilirdi Roz. İleride ortaya çıkabilecek nedenlerden ötürü Lil için endişeleniyordu, ama kendi için değil. Lil bazı sorunlar yaşayabilirdi, ama o değil; o, Harold ve Tom değil. Her şey güzel gidiyordu.

Ve sonra olan oldu.

Sahne: Karı kocanın yatak odasında, çocuklar on yaşlarındayken. Roz yatakta gelişigüzel uzanmıştı, Harold bir sandalyenin koluna oturmuş gülümseyerek, ama kararlı bir şekilde karısına bakıyordu. Başka bir eyaletteki bir üniversiteden öğretmenlik teklifi aldığını daha yeni söylemişti.

Roz, "Eh, sanırım haftasonları gelebilirsin ya da biz senin yanına geliriz," dedi.

Evliliklerini tehdit eden bir şeyi –gerçekten mi?– böyle çözümlenmiş gibi bir kenara atıvermek o kadar ona ait bir tavırdı ki Harold kısa, sert sayılmayacak bir kahkaha attı ve kısa bir aradan sonra "Tom'la senin de gelmeni istiyorum," dedi.

"*Buradan* taşınalım mı yani?" Roz onu daha iyi görebilmek için sarı ve şimdi kıvırcık olan saçlarını silkeleyerek oturdu. "*Taşınmak mı?*"

"Neden yalnızca şunu söylemiyorsun? Lil'den ayrılmak istemiyorsun, sorun bu, öyle değil mi?"

Roz, tamamıyla teatral bir şaşkınlıkla ellerini göğsünün üst kısmında kenetledi. Ama gerçekten şaşırmış, gücenmişti.

"Ne demek istiyorsun?"

"İstemiyorum. Diyorum. Tuhaf görünebilir, ama..." Bu sözler çoğunlukla bir kavganın işaretini verirdi. "Bir eşim olmasını isterdim. Gerçek bir eş."

"Delisin sen."

"Hayır. Sana bir şey izletmek istiyorum." Teneke bir film kutusu çıkardı. "Lütfen, Roz. Ben ciddiyim. Yan odaya gelip bunu izlemeni istiyorum."

Roz mizah dolu bir itirazla kalktı, yataktan çıktı.

Hemen hemen çıplaktı. Tanrılara ya da tarafsız izleyicilere yönelttiği derin bir iç çekişiyle bir oyunun gardırobundan kurtardığı pembe, tüylü bir sabahlığı geçirdi üstüne; bunu o kadar *kendisine* ait hissetmişti ki.

Yan odada, önü boş tutulan beyaz bir parça duvarın karşısına oturdu. Sevimli bir tavırla "Neyin peşindesin, merak ediyorum?" dedi. "Seni koca şaşkın, Harold. *Gerçekten*, ben ciddiyim, sana soruyorum!"

Harold filmi çalıştırmaya başladı; evde çekilen filmler. Dördü görünüyordu; iki koca, iki kadın. Kumsaldan gelmişlerdi, bikinilerinin üzerine şal bağlamışlardı. Erkekler hâlâ mayolarıyla duruyorlardı. Roz ve Lil kanepeye, yani Roz'un şimdi oturduğu kanepeye oturmuşlardı, erkekler sert, dik sandalyelere oturmuş, izlemek için öne doğru uzanmışlardı. Kadınlar konuşuyorlardı. Ne konuşuyorlardı? Fark eder miydi? Birbirlerinin yüzlerini inceliyor, bir noktayı işaret etmek için çabucak atılıyorlardı. Erkekler durup durup söze girmeye, sohbete katılmaya çalışıyorlardı, kadınlar gerçekten onları duymuyordu. Harold, sonra da Theo sinirlendi ve seslerini yükselttiler, ama kadınlar hâlâ duymuyorlardı ve en sonunda erkekler ısrar ederek bağırdıklarında Roz onları susturmak için elini uzattı.

Roz, Lil'le tartıştıkları şeyi hatırlıyordu, yalnızca. Önemli bir şey değildi. Çocuklar haftasonu kampı için bir arkadaşlarına gideceklerdi. Aileleri bunu tartışıyordu, hepsi buydu. Aslında, anneler bunu tartışıyordu, babalar orada bulunmasalar da olurdu.

Erkekler susturulmuştu, oturmuş izliyorlar, hatta birbirlerine bakış atıyorlardı. Harold sinirliydi, ama Theo'nun tutumu yalnızca "*Kadınlar, ne beklersin ki?*" demek oldu.

Sonra oğlanlar konusu kapatıldı, Roz "Sana yalnızca şunu söylemeliyim..." dedi ve bunu Lil'e söylemek için eğildi, bunu yaptığının farkında bile olmadan sesini alçaltarak ona bir şeyler, önemsiz bir şeyler söyledi.

Kocalar oturup izlediler, Harold tetikte bir alayla, Theo can sıkıntısıyla.

Böyle sürdü. Kaset bitti.

"Bunu gerçekten beni kapana kıstırmak için mi çektiğini söylüyorsun? Beni kıstırmak için sen kurmuşsun bunu!"

"Hayır, hatırlamıyor musun? Kumsalda çocukları çekmiştim. Sonra sen kamerayı aldın ve benimle Theo'yu çektin. Sonra Theo da 'Ya kızlar ne olacak?' demişti."

"Ah," dedi Roz.

"Evet. Ancak daha sonra izlediğimde, aslında dündü, gördüm bunu... Şaşırmadım zaten. Hep böyleydi. Sen ve Lil. Her zaman."

"Ne demek istiyorsun? Lezbiyen olduğumuzu mu söylüyorsun?"

"Hayır. Söylemiyorum. Zaten olsanız da ne fark ederdi ki?"

"Kesinlikle anlamıyorum."

"Belli ki seks o kadar da önemli değil. Yeterince seks yaptığımızı düşünüyorum, ama bir ilişki yaşadığın kişi ben değilim."

Roz hissettiklerinden iki büklüm olmuş, ellerini sıkarak oturuyordu, gözyaşları akmaya hazır bir şekilde bekliyordu.

"Bu yüzden benimle kuzeye gelmeni istiyorum."

"Çıldırmış olmalısın."

"Ah, gelmeyeceğini biliyorum, ama en azından bu konuda düşünecekmiş gibi davranabilirdin."

"Boşanmayı mı öneriyorsun?"

"Aslında, önermiyordum. Beni ilk sıraya koyan bir kadın bulsaydım, o zaman..."

"O zaman bana haber verirdin!" dedi, en sonunda gözyaşları akmaya başlamıştı.

"Ah, Roz," dedi kocası. "Üzgün olmadığımı sanma. Seni seviyorum, bunu biliyorsun. Seni deliler gibi özleyeceğim. Sen benim dostumsun. Yatabileceğim en iyi kadın sensin, bunu da biliyorum. Ama burada kendimi bir gölge gibi hissediyorum. Hiçbir önemim yok. Hepsi bu."

Gözyaşı dökme sırası şimdi ona gelmişti, elleriyle gözlerini örttü. Yatak odasına döndü, yatağa uzandı ve Roz da ona katıldı. Birbirlerini avuttular. "Sen delisin, Harold, bunu biliyor musun? Seni seviyorum. "Ben de seni seviyorum, Roz, sevmediğimi düşünme."

Sonra Roz, Lil'i çağırdı ve iki kadın sonuna kadar hiç konuşmadan filmi izlediler.

Lil'e ana hatlarıyla durumu anlatmış olan Roz "İşte, Harold bu yüzden beni terk ediyor," dedi.

En sonunda Lil, "Anlamıyorum," dedi, anlamaya çalıştığı için kaşları çatılmıştı. Son derece ciddiydi, Roz da ciddiydi, ama gülümsüyordu ve kızgındı.

"Harold ilişkimin onunla değil, seninle olduğunu söylüyor."

Lil, "Peki ne istiyormuş?" diye sordu.

"İkimiz yüzünden kendisini dışlanmış hissediyormuş."

"*O mu* dışlanmış hissediyormuş? Asıl ben hep kendimi...dışarıda bırakılmış hissettim. Yıllardır seni ve Harold'ı izliyorum ve keşke diyorum..." Sadakat o âna kadar dilini bağlamıştı, ama şimdi en sonunda söyleyiverdi: "Berbat bir evliliğim var. Theo'yla zor günler geçiriyorum. Hiçbir zaman...ama biliyorsun. Ve Harold ile sen, her zaman öyle mutluydunuz ki... Kimbilir kaç kez ikinizi burada bırakıp Theo'yla eve gittiğimde keşke demişimdir..."

"Bilmiyordum... Yani, biliyordum, elbette. Theo ideal bir koca sayılmaz."

"Ha şunu bileydin."

"Bana boşanması gereken senmişsin gibi geliyor."

Lil, elini sallayıp bu düşünceyi uzaklaştırarak "Ah, hayır, hayır," dedi. "Hayır; bir keresinde şaka yolu bunu Ian'a söylemiştim, boşanırsam ne düşüneceğini öğrenmeye çalışıyordum ve neredeyse öfkeden deliye döndü. O kadar uzun süre sessiz kaldı ki, bazen nasıl sessizleşiyor, biliyorsun, sonra bağırmaya ve ağlamaya başladı. "Yapamazsın," dedi. "Yapamazsın. Sana izin vermeyeceğim."

"Zavallı Tom da babasız kalacak," dedi Roz.

"Ian'ın da babası var sayılmaz ki," dedi Lil. Sonra, konuşmaları sona ermiş gibi göründüğünde, sordu: "Roz, Harold bizim lezbiyen olduğumuzu mu söyledi?"

"Hemen hemen; ama, hayır, tam olarak değil."

"Bunu mu demek istiyordu?"

"Bilmiyorum. Sanmıyorum." Roz şimdi kendi duygularını anlamak için verdiği bu alışılmadık ve sıradışı çabanın acısını çekiyordu. "'Anlamıyorum,' dedim ona. 'Neyin peşinde olduğunu anlamıyorum.'"

Lil "Eh, değiliz, değil mi?" diye sordu. Görünüşe bakılırsa bunu duymaya ihtiyacı vardı.

"Eh, olduğumuzu sanmıyorum," dedi Roz.

"Yine de her zaman arkadaş olduk."

"Evet."

"Ne zaman başlamıştı? Okuldaki ilk günü hatırlıyorum."

"Evet."

"Ama ondan öncesi? Nasıl olmuştu?"

"Hatırlayamıyorum. Belki de yalnızca...şanstı."

"Haklısın. Hayatımdaki en büyük şans sensin."

"Evet," dedi Roz. "Ama bu öyle bir anlama gelmez..." Ansızın öfkeyle enerjikleşip canlanarak "Kahrolası erkekler!" dedi.

Lil de kocası yüzünden içinden gelerek "Kahrolası erkekler," dedi.

O an için zorunlu olan bu sözün ortaya atılmasıyla konuşma sona ermişti.

Harold okyanus, deniz rüzgârları, denizin şarkıları ve öyküleriyle değil de kum, çalılık ve dikenli bitkilerle çevrili olan üniversitesine gitti. Roz onu ziyaret etti, sonra *Oklahoma*'yı sahneye koymak için geri döndü –çok başarılı oldu– ve yeterinden fazla yaptıkları seksin tadını çıkardılar. "Neden yakındığını anlamıyorum," dedi Roz ve o da "Hayır, anlamazdın, değil mi?" dedi. Harold onunla çocukları –her zaman beraber oldukları için ço-

cuklardan hep çoğul olarak söz ediliyordu– görmeye geldiğinde hiçbir şey değişmemiş gibiydi. Sevecen Harold ile coşkun Roz, dedikodu sütunlarında denildiği gibi sevilen genç bir çift –belki de şimdi o kadar da genç değildir– yine bir aile olarak dolaşıyorlardı. Bitirileceği haber verilen bir evlilik için ikisi yine de bir çift gibi görünüyorlardı. Şakalaştıkları zaman –hiçbir zaman şaka sıkıntısı çekmezlerdi– ortası çürümekte olan o ağaçlara benziyorlardı ya da ortalarından kenarlara doğru yayılan ve dış dalları büyüdükçe yok olan çalılara. Aşınıp ayrılmak bu çift için çok zordu. Gittikleri her yerde eski öğrencileri Harold'ı selamlıyor ve Roz'un sahneye koyduğu eserlerden birinde yer almış insanlar Roz'a selam veriyordu. Yüzlerce insan için onlar Harold ve Roz'dular. "Beni hatırlıyor musunuz? Roz, Harold?" Roz her zaman hatırlıyordu ve Harold da eski öğrencilerini tanıyordu. Yüzleri ve isimleri hatırlamaları gerektiğini düşünen Kraliyet Ailesi gibi. "Strutherlar ayrılıyor mu? Ah, hadi! İnanmıyorum."

Ve açıkçası diğer çiftin de herkesin gözünde onlardan geri kalır yanı yoktu, Lil her zaman yüzme, koşu ya da başka spor müsabakalarında hakemlik yapıyor, ödüller verip konuşmalar yapıyordu. Ve burada da yakışıklı bir koca, spor malzemeleri ve kıyafetleri mağazası zinciriyle tanınan Theo vardı. Görünürde arkadaşları, yani öbür çift gibi ince, hoş görünümlü iki insandılar, ama tarz olarak çok farklıydılar. Onlarda aşırıya kaçan ya da taşkın hiçbir şey yoktu, canayakın, güler yüzlü, başkalarına vakit ayırmaya hazırdılar; iyi yurttaşlığın özü de bu değil miydi zaten?

Roz ve Harold'ın ayrılması Theo ile Lil'i ayırmamıştı. Evlilikleri yıllardır görüntüyü kurtarmaktan ibaretti zaten. Theo'nun birbiri ardına bir sürü kızla ilişkisi olmuştu, ama kendisinin de yakındığı gibi içinde kızın tekinin beklemediği bir yatak bulmakta güçlük çekiyordu. Sık sık iş gezisine çıkması gerekiyordu.

Sonra Theo bir araba kazasında öldü ve Lil, Tom'un aksine huysuz bir çocuk olan oğlu Ian'la varlıklı bir dul olarak kaldı. İk-

limin ve yaşam tarzının insanları çok fazla göz önüne çıkardığı o sahil kasabasında erkeksiz iki kadındılar şimdi ve iki küçük oğulları vardı.

Çocuklu genç çift: İlginç olan dönüm noktası, değişim ânı. Peşlerine takılan ya da çevrelerinde koşturan sevimli küçük çocuklu genç ebeveynler bir süreliğine bir ilgi odağı olarak, cinsel varlıklar olarak görülür, yorumlanırlar. "Ah, ne sevimli küçük bir oğlan, ne şirin küçük bir kız, sizin isminiz nedir? Ne güzel bir isim!" Ve sonra birdenbire ya da görünüşe göre birdenbire, ebeveynler artık o kadar da genç değildirler, biraz boyları kısalmış, hatta çekmiş gibidirler, renkleri solmuş ciltlerinin parlaklığı uçmuştur. "Çocuk kaç yaşında demiştiniz..." Küçükler boy atmaya başlamış ve ışıltı yer değiştirmiştir. Gözler ebeveynlerinden çok onları izliyordur artık. "Bugünlerde çok hızlı büyüyorlar, değil mi?"

İki hoş kadın, sanki erkekler denklemlerine hiç dahil olmamış gibi yine birlikte, iki güzel oğlanla dolaşıyorlardı; biri daha narin ve alnına düşen, güneşten parlayan buklelerle daha şiirsel, öbürü daha güçlü ve atletik olan çocuklar annelerinin o yaşlarda olduğu gibi arkadaştılar. Resimde bir de baba, kuzeydeki Harold vardı, ama muhtemelen Roz'un kusurlarını taşımayan genç bir kadınla birlikte yaşıyordu. Ziyarete geliyor ve Roz'un evinde kalıyordu, ama yatak odasında değil (bu durum eşlerin ikisine de absürd gelirdi) ve Tom da onu üniversitesinde ziyaret ediyordu. Ama gerçekte otuzlarının ortasındaki iki kadın ve genç erkekler olmalarına pek de bir şey kalmamış iki delikanlıydılar. Birbirine çok yakın, karşılıklı evler iki aileye de ait gibiydi. "Biz geniş bir aileyiz," diye haykırıyordu Roz, bir durumu tanımlanmamış bırakmamak için.

Delikanlıların güzelliği... Kolay bir şey değildi işte bu. Kızlar, evet, kışkırtıcı tasarılarla dolu, hepimizin anneleri güzel olmalıydılar ve çoğunlukla da güzeldirler, bir yıl da sürse, bir gün de. Ama oğlanlar... Niçin? Ne için? On altı, on yedi yaşlarındayken

şiirsel oldukları bir dönem vardır, kısa bir zaman. Genç tanrılar gibidirler. Aileleri ve arkadaşları daha güzel bir havadan gelmiş ziyaretçiler gibi görünen bu varlıklar karşısında dehşete kapılabilirler. Kendileri çoğunlukla bunun farkında değildir, kendilerini daha çok beceriksizce toplanmış, bir arada tutmaya çalıştıkları paketlermiş gibi görürler.

Roz ve Lil denize bakan küçük verandada tembel tembel uzanmışlardı ve kaşlarını biraz çatarak patikadan yukarı çıkmakta olan iki çocuğu gördüler, kuruması için veranda duvarına asacakları yüzme eşyalarını sallaya sallaya geliyorlardı ve o kadar güzellerdi ki iki kadın aynı kuşkuyu paylaşarak birbirlerine bakmak için doğrulup oturdular. "Ulu Tanrım!" dedi Roz. "Evet," dedi Lil. "Bunu *biz* yaptık, onları *biz* yaptık," dedi Roz. "Biz yapmadıysak, kim yaptı?" dedi Lil. Havluları ve mayolarından kurtulan çocuklar, kendi işleriyle meşgul olduklarını gösteren bir gülümsemeyle kadınların yanından geçip gittiler: Yemek yemek, yataklarını düzeltmek ya da aynı derecede önemsiz işler için çağrılmak istemiyorlardı.

"Tanrım!" dedi Roz. "Bekle, Lil..." Roz ayağa kalktı ve içeri girdi, Lil arkadaşının dramatik tavırları karşısında sık sık yaptığı gibi kendi kendine hafifçe gülümseyerek bekledi. Roz elinde bir kitapla dışarı çıktı; bir fotoğraf albümü. Sandalyesini Lil'inkinin yanına itti ve birlikte sayfaları çevirdiler, kilimler üzerindeki bebekleri, banyo küvetleri içindeki bebekleri geçtiler –kendi fotoğraflarıydı baktıkları– sonra "ilk adım" ve "ilk diş" ve sonunda ikisinin de aradığı sayfaya geldiler. On altı yaşlarındaki iki kız.

"Tanrım!" dedi Roz.

"O sıra biz de o kadar kötü değilmişiz," dedi Lil.

Hoş kızlar, evet, çok, tatlı ve çekici. Ama şimdi Ian ve Tom'un fotoğrafı çekilseydi, bir odada yürürken ya da salına salına dalgaların arasından çıkarken biri onları gördüğünde nefesleri kesen o cazibeyi yansıtır mıydı o fotoğraflar?

Bu albümün, yani Roz'un albümünün sayfaları arasında ge-

zindiler, Lil'inki de aynı olmalıydı. Roz'un fotoğrafları, Lil ile birlikte. İki hoş kız.

Aradıkları şeyi bulamadılar. Bu yaşta iki oğullarını aydınlatan doğaüstü ışıltıyı hiçbir yerde bulamadılar.

Çocuklar ellerinde meyve suyu bardaklarıyla dışarı geldiklerinde uzattıkları kahverengi bacaklarının üzerinde serili olan albümle oturuyorlardı; üstlerinde bikinileri vardı.

Çocuklar verandanın duvarının kenarına oturdular ve annelerini izlemeye koyuldular; Roz ve Lil.

Ian ciddi bir şekilde "Ne yapıyorlar?" diye sordu Tom'a.

Tom her zamanki gibi şakayla sesini baykuş sesine benzeterek "Ne yapıyorlar?" diye yankıladı. Yerinden sıçradı, yarısı Roz'un, yarısı Lil'in dizleri üzerindeki açık sayfaya şöyle bir baktı ve yerine geri döndü. "Genç kızkenki güzelliklerine bakıyorlar," diye bildirdi Ian'a. "Öyle değil mi, Anne?" dedi Roz'a.

"Doğru," dedi Roz. "Zaman geçiyor. Her şey gibi uçup gidiyor. Senin anlaman mümkün değil; şimdilik. Uzun yıllar önce neye benzediğimizi öğrenmek istedik."

"O kadar uzun yıllar değil," dedi Lil.

"Hesaplamaya uğraşma," dedi Roz. "Yeterince uzun."

Sonra Ian kadınların bacakları üzerindeki albümü kaptı. Tom'le birlikte oturup kızlara, yani annelerine baktılar.

Tom, "Fena değiller," dedi Ian'a.

Ian "Hiç de fena değil," dedi Tom'a.

Kadınlar birbirlerine gülümsediler: Aslında daha çok yüzlerini ekşittiler.

"Ama şimdi daha iyisiniz," dedi Ian ve kızardı.

Roz bu iltifatı üzerine alarak "Ah, siz büyüleyicisiniz," dedi.

Soytarı Tom, eski fotoğrafları orada bikinileriyle oturan iki kadınla karşılaştırıyormuş gibi yaparak "Bilmiyorum..." dedi. "Bilmiyorum. Şimdi?" İncelemek için gözlerini kıstı. "Ve o zaman." Eğilip gözlerini patlatarak fotoğraflara baktı.

"Şimdi," dedi. "Evet, şimdi daha iyi." O an iki çocuk birbir-

lerinin ayaklarına-omuzlarına atılarak sık sık yaptıkları gibi güreşmeye ya da itişip kakışmaya başladılar, küçük çocuklar gibi. Ama insanların gördüğü genç tanrılardı ki attıkları her adım ya da yaptıkları bütün el kol hareketleri arkaik bir vazoda ya da antik bir dansta bulunuyor olmalıydı.

Tom portakal suyuyla kadeh kaldırarak "Annelerimize," dedi.

Ian, doğruca Roz'a gülümseyerek "Annelerimize..." dedi. Bu Roz'un bir şekilde sandalyesinde kıpırdanıp bacaklarını oynatmasına sebep oldu.

Roz bir keresinde Lil'e, Ian'ı kendisinden hoşlandığını söylemişti ve Lil de "Boş ver, atlatır," demişti.

Ian'ın atlatamadığı şey, daha yolun başına bile gelmediği şey babasının ölümüydü, üzerinden birkaç sene geçtiği halde. Babasını kaybettiği andan itibaren güçten kuvvetten kesilmeye başlamış, zayıflamış, neredeyse şeffaf bir hale gelmişti. Öyle ki annesi yakınıyordu, "Yemek ye, Ian, bir şeyler ye, yemek zorundasın."

"Alı, beni rahat bırak."

Tom için sorun değildi, onun babası ara sıra çıkıp geliyor ve o da babasını dört bir yanı karalarla çevrili üniversitesinde ziyaret ediyordu. Ama Ian'ın hiçbir şeyi, içini ısıtacak hatıraları bile yoktu. İlişkileri ve sık sık uzaklara gitmesiyle yetersiz kalsa da babasının olması gereken yerde hiçbir şey yoktu, yalnızca bir boşluk vardı. Ian bu konuda cesur görünmeye çalışıyordu, kötü rüyalar görüyordu ve iki kadının da yüreği onun için sızlıyordu.

Ağlamaktan şişmiş gözleriyle koca bir çocuk, kanepede oturan annesine gider, yanına çökerdi ve annesi de ona sarılırdı. Ya da Roz'a giderdi ve Roz da onu kucaklardı, "Zavallı Ian."

Tom bunu izliyor, ciddi bir tavırla bu kederi kendine ait olarak görmüyordu. Ama bu üzüntünün arkadaşı, neredeyse kardeşi olan Ian'daki varlığı öyle yakındı ki. "Kardeş gibiler," diyordu insanlar. "O ikisi kardeş de olabilir." Ama birini bir felaket, kanser gibi yiyip bitiriyordu, bu kederin acısını hayal etmeye çalışan ve başarısız olan öbürüne hiçbir şey olmuyordu.

Bir gece, Roz kendisine buzdolabından içecek bir şey almak için yataktan çıktı. Ian evdeydi, sık sık olduğu gibi gece Tom'la kalmıştı. Kaldığı zamanlar Tom'un odasındaki ikinci yatağı ya da şimdi olduğu gibi Harold'ın odasındaki yatağı kullanırdı. Roz onun ağladığını duydu ve hiç tereddüt etmeksizin onu kollarına almak, küçük bir çocuk gibi kucaklamak için içeri girdi, bunu çocuğun bütün hayatı boyunca yapmıştı zaten. Ian onun kollarında uykuya daldı ve sabahleyin ona bakışları, talepkâr, aç ve acı doluydu. Roz sessizdi, gece olanları düşünüyordu. Olanları Lil'e anlatmadı. Ama ne olmuştu ki? Daha önce yüzlerce kez olmuş bir şey. Ama tuhaftı. "Onu endişelendirmek istemedi!" Gerçekten mi? Lil'e her şeyi anlatmaktan ne zaman çekinmişti ki?

Tom birkaç gecedir caddenin karşısında, Ian'la birlikte Lil'in evindeydi. Roz yalnızdı, Harold'a telefon etti ve neredeyse karı-koca gibi konuştular.

"Tom nasıl?"

"Ah, iyi. Tom her zaman iyidir. Ama Ian pek iyi değil. Theo'nun ölümü gerçekten ona ağır geldi."

"Zavallı çocuk, atlatacaktır."

"Ama zaman alacak. Dinle, Harold, bir dahaki gelişinde belki Ian'ı tek başına dışarı çıkarabilirsin ha?"

"Tom ne olacak?"

"Tom anlayacaktır. O da Ian için endişeleniyor, biliyorum."

"Tamam. Yaparım. Bana güven."

Ve Harold geldi, Ian'ı deniz kenarında uzun bir yürüyüşe çıkardı ve Ian bütün hayatı boyunca ikinci bir baba gibi bildiği Harold'a açıldı.

Harold, Roz ve Lil'e "Çok mutsuz," dedi.

"Öyle olduğunu biliyorum," dedi Lil.

"Hiç iyi olmadığını düşünüyor. Kendini başarısız biri olarak görüyor."

Yetişkinler bu gerçek karşısında gözlerini açıp baktılar, sanki gerçekten görebilecekleri bir şeymiş gibi.

"Ama on yedi yaşındayken nasıl başarısız biri olabilirsin ki?" dedi Lil.

"Biz de böyle hissetmiş miydik?" diye sordu Roz.

"Ben hissetiğimi biliyorum," dedi Harold. "Endişelenmeyin. "Sonra çölün ortasındaki üniversitesine döndü. Tekrar evlenmeyi düşünüyordu...

"Tamam," dedi Roz. "Boşanmak istiyorsan."

"Eh, sanırım çocuk ister," dedi Harold.

"Bilmiyor musun?"

"Yirmi beş yaşında," dedi Harold. "Sormam mı gerekiyor?"

Roz her şeyi anlayarak "Ah!" dedi. "Bu fikri kafasına sokmak istemiyorsun." Harold'a güldü.

"Sanırım," dedi Harold.

Ian gece Tom'la kalmıştı. Daha doğrusu, yatma vaktinde gelmişti. Harold'ın odasına gitti ve Roz'a kısa bir bakış attı ki Roz, Tom'un bu bakışı görmemiş olmasını umdu.

Geceleyin uyandığında buzdolabına gidip içecek bir şey alabilirdi ya da sık sık yaptığı gibi karanlıkta evin içinde dolaşabilirdi, ama Ian'ın ağladığını duymaktan korkarak, kendini onun yanına gitmekten alıkoyamayacağından korkarak odasından çıkmadı. Ama sonra Ian'ı, karanlığın içinde sendeleyerek odasına gelmiş ve yanına uzanmış, fırtınadaki bir cankurtaran simidi gibi kendisine sıkıca tutunmuş olarak buldu. Ve kendisini de siyah gecenin içindeki çürük dişlere benzeyen yedi siyah kayayı düşlerken buldu; dalgalar, beyaz köpükten çağlayanlar halinde üzerlerinde boşalıyor, çevrelerine çarpıyordu.

Ertesi sabah, Roz verandaya açılan –ve deniz havasına, denizin arındırıcı, sakinleştirici, uyku getiren seslerine açılan– odadaki masada oturuyordu. Tom dinç bir şekilde yatağından çıktı, üzerinde gençlik dolu uykunun kokusu vardı. "Ian nerede?" diye sordu. Normalde sormazdı: İki çocuk da öğlene kadar uyuyabilirlerdi.

Roz kahvesini karıştırdı, karıştırdı ve ona bakmadan, "Benim yatağımda," dedi.

Bu normalde pek dikkat edilesi bir şey sayılmazdı, çünkü bu büyük ailenin rahat tavırları dolayısıyla, annelerle çocuklar dinlenmek ya da sohbet etmek için birlikte aynı yatakta uzanabiliyorlardı; ya da iki kadın birlikte ya da bir çocuk ve kadınlardan biri ya da öteki, Harold kadınlardan biriyle birlikteyse ötekisi ve iki çocuk birlikte.

Tom hâlâ boş olan tabağının üzerinden ona baktı.

Roz bu bakışa karşılık verdi ve bu bakışı başıyla onaylama yerine de geçebilirdi.

"Tanrım!" dedi Tom.

"Kesinlikle!" dedi Roz.

Sonra Tom tabağına ve olası portakal suyuna aldırış etmeden yerinden fırladı, veranda duvarında asılı duran mayosunu kaptığı gibi denize doğru koştu. Normalde Ian'ı da çağırmış olurdu.

Tom o gün hiç görünmedi. Okullar tatildi, ama görünüşe bakılırsa, genellikle küçümsediği, okulun tatil aktivitelerinden birine gitmişti.

Birtakım spor müsabakalarında hakemlik yapan Lil evde değildi, akşama kadar da dönmedi. Roz'un evine geldi ve "Roz, yorgunluktan ölüyorum. Yiyecek bir şeyler var mı?" dedi.

Ian masada, Roz'un karşısında oturdu, ama ona bakmıyordu. Tom'un önünde bir tabak yemek vardı. Sonra Tom, sanki orada başka kimse yokmuş gibi Lil'le konuşmaya başladı. Lil o kadar yorgundu ki bunu hemen hemen hiç fark etmedi, ama diğer ikisi fark etti. Ve Tom yemek bitip de Lil yatması gerektiğini, çok yorgun olduğunu söyleyene kadar bunu sürdürdü, sonra kalkıp Lil ile birlikte karanlığın içine karıştı.

Ertesi sabah, hepsi için geç sayılabilecek bir saatte, Tom caddenin karşı tarafındaki evden geri döndü ve Roz'u masada, her zamanki gibi aldırışsız, rahat tavrıyla otururken buldu, şalına sarınmıştı. Roz'a bakmadı, ama mutlu bir başarının hezeyanı içinden, Roz'un çevresine, odaya, tavanlara baktı. Roz'un onun durumu konusunda tahmin yürütmesine gerek yoktu; biliyordu,

çünkü Ian benzer bir durumla bütün gece boyunca onu sarmalamıştı.

Tom şimdi sessizce odada geziniyor, yanından geçtiği bir sandalyenin koluna, masaya, duvara bütün kuvvetiyle vuruyor, dönüşte içi içine sığmayan okullu bir çocuk gibi yumruklarıyla Roz'un yanındaki sandalyeye nişan alıyordu, ama sonra durup gözlerini önüne dikiyor, kaşlarını çatıp düşünüyordu: Bir yetişkin gibi. Sonra tam bir okul çocuğu, kıs kıs gülmenin ya da alaycı yan yan bakışların vücut bulmuş hali gibi fırıl fırıl dönüyor, annesinin yakınlarında duruyordu. Sonra telaşlanıyordu –ne kendinden ne de bir kıpkırmızı kesilen, bir bembeyaz olan annesinden emindi– sonra annesi ayağa kalktı ve ona sert bir tokat attı, öyle ya da böyle, tam yüzünün ortasına.

Roz öfkeden titreyerek "Sakın," diye fısıldadı. "Nasıl cesaret edersin..."

Tom yarı çömelip elleriyle örttüğü kafasını koruyarak annesinin yüzüne baktı, bir okul çocuğunun zırıldarken yapabileceği gibi yüzünü buruşturmuştu, ama sonra kendini topladı, ayağa kalktı ve doğruca annesine bakarak "Üzgünüm," dedi, ama ne kendisi ne de annesi ne için üzgün olduğunu tam olarak bilemiyorlardı, neye cesaret etmemesi gerektiğini de bilmiyordu. Bir önceki gece Lil'le birlikteyken kadınlar hakkında öğrendiklerini söylemesi için kelimelere ya da yüzünü göstermesine gerek var mıydı?

Oturdu, yüzünü ellerine yasladı, sonra yerinden fırlayıp yüzme eşyalarını kaptığı gibi denize doğru koşmaya başladı. Deniz bu sabah, koyun karşısını kuşatan kolun üzerindeki renkli evlerle süslenmiş düz, mavi bir tabağa benziyordu.

Tom o gün annesinin evine gelmedi, arkadan dolaşarak Lil'inkine gitti. Ian geç saate kadar uyudu; bunda yeni bir şey yoktu. O da Roz'a bakmakta zorlanıyordu, ama Roz bunun kendi görüntüsünden, öyle korkunç bir şekilde tanıdık, o kadar korkunç ve yeni bir şeyler anlatan kendi görüntüsünden kaynaklan-

dığını biliyordu. Bu çok fazlaydı, Ian da yüzme eşyalarının kaptı ve çıktı. Karanlık olana kadar geri dönmedi. Roz ufak tefek işler, rutin telefon konuşmaları yaptı, yemek pişirdi, sakin sakin durup hiçbir hayat belirtisi göstermeyen karşıkı eve göz gezdirdi. Sonra, Ian döndüğünde ikisi birlikte akşam yemeği yediler ve evin ön ve arka kapılarını kilitleyerek –her zaman hatırlanan bir şey değildi bu– yatmaya gittiler.

Bir hafta geçti. Roz, kapının çalındığını duyduğunda bir fincan çayla masada yalnız başına oturuyordu. Hiç beklenmedik bir şekilde içine daldığı bu rüya ve büyülenme halinde kalmayı istese de kapının çaldığını duymamazlıktan gelemeyeceğini biliyordu. Hiç olmazsa, yüzüne bakılacak saygın bir hali olsun diye üzerine bir kot ve gömlek geçirdi. Kapıyı açtığında karşısında, Lil'in birkaç ev ötesinde oturan, iyi bir komşuları olan Saul Butler'ın dostça ve meraklı yüzünü buldu. Lil'den hoşlandığı ve onunla evlenmek istediği için buradaydı.

Oturup çay ikramını kabul edince, Roz bekledi.

"Son günlerde sizi pek görmüyorum ve Lil'in evinde kimseyi bulamıyorum."

"Eh, okullar tatil."

Ama çoğunlukla o ve çocuklar, Lil ve çocuklar bir içeri bir dışarı dolaşırlar, hep birlikte masanın çevresinde oturdukları sırada sokaktan geçen insanlar sık sık onlara el sallardı.

Saul "O çocuğun, Ian'ın bir babaya ihtiyacı var," diye bir çağrıda bulundu.

Roz "Evet, öyle," diye onayladı hemen. Çocuğun bir babaya ne kadar ihtiyacı olduğunu önceki hafta öğrenmişti.

"Ian'a bir baba olabileceğime çok eminim, tabii onun bana izin verdiği kadarıyla..."

Saul Butler elli yaşlarında, yaşını göstermeyen boylu poslu bir adamdı. Resim malzemeleri satan dükkânları vardı; boyalar, tuvaller, çerçeveler, o türden her şey. Lil'le birlikte şehrin ticaret birliklerinde çalışmışlıkları vardı, onu oradan tanıyordu. Lil ve

Roz, eğer ikisinden biri koca arıyor olsaydı, onun iyi bir koca olacağında hemfikirdiler.

Roz daha önce de söylediği gibi "Bunu Lil'e söylemeniz gerekmez mi?" dedi.

"Ama söylüyorum. Benden, talebimi geri çevirmekten bıkmış olmalı."

"Ve benim de talebinizi desteklememi istiyorsunuz, öyle mi?"

"Öyle. Oldukça iyi bir aday olduğumu düşünüyorum," dedi. Bir yandan da gülümsüyor, kendi kendine böbürlenişiyle dalga geçiyordu.

"Ben de sizin iyi bir aday olduğunuzu düşünüyorum," dedi Roz. Gülüyor, flörtleşmenin tadını çıkarıyordu, eğer buna flört denirse. Bir hafta seviştikten sonra şimdi yatağa girer gibi hemen cilveli bir havaya bürünüyordu. "Ama yararı yok, sizin istediğiniz Lil."

"Evet, uzun bir zamandır Lil'de gözüm vardı." Demek ki karısının başka bir adam için onu terk etmesinden önce başlamış bir şeydi. "Evet. Ama o bana yalnızca gülüyor. Neden böyle, merak ediyorum? Ben çok ciddi bir adamım. Peki, bu sabah çocuklar nerede?"

"Yüzüyorlardır, sanırım."

"Yalnızca hepinizin iyi olup olmadığına bakmak için uğramıştım." Kalktı, çayını ayakta bitirdi ve "Kumsalda görüşürüz," dedi.

O gitti ve Roz Lil'e telefon etti. "Daha fazla dışarı çıkmalıyız."

"Sanırım öyle," dedi Lil. Sesi ağır, alçak geliyordu.

"Kumsala gitmeliyiz, dördümüz."

Sıcak bir sabahtı. Deniz pırıl pırıl parlıyordu. Gökyüzü, siyah koruyucu gözlükler olmaksızın gözleri hırpalayabilecek bir ışıkla doluydu. Bikinilerin üzerine bol örtüler sarmış, bol bol güneş yağı sürünmüş Lil ve Roz, çocukların arkasından kumsala doğru

yürüdüler. Sık gidilen bir plajdı, ama hafta içi bu saatte çok az insan oluyordu. Roz'un bahçe çitine yakın duran iki sandalye güneşten solmuş, fırtınadan yıpranmıştı, ama kullanılabilir durumdaydı ve kadınlar bunlara oturdular. Çocuklar koşarak denize girmişlerdi. Tom annesine neredeyse selam bile vermemişti; Ian, Lil'e bakarken gözlerini hemen kaçırmış, uzaklara çevirmişti.

Dalgalar zevk almaya yetecek kadar hareketliydi, ama burada, koyda hiçbir zaman, dışarıda Dişler'i geçince yapılan sörf için yeteri kadar büyük olmazlardı. Çocuklukları boyunca yıllardır bu kumsalda güven içinde oynamışlardı, ama şimdi burayı yüzmek için yeterince iyi buluyor, tehlikeli işler içinse sörfçülerin plajlarına gidiyorlardı. İkisi birbirlerini görmezden gelerek ayrı ayrı yüzüyordu. Kadınların gözleri sır vermez siyah gözlüklerin ardındaydı, ikisi de konuşmak istemiyordu, konuşamıyorlardı.

Uzaklarda bir fokun kafasına benzer bir kafanın yaklaşıp büyümekte olduğunu gördüler, sonra bunun Saul olduğunu anladılar. Onlara el sallayarak denizden çıktı, ama tuzlu deniz çalılarının arasından, evlerin yanında geçerek caddeye çıktı.

Çocuklar denizde yüzüyorlardı. Sığlık yere ulaştıklarında ayağa kalktılar ve birbirlerine baktılar. Güreşmeye başladılar. Bütün çocuklukları boyunca böyle kavga etmişlerdi, erkek çocukların tarzıydı bu. Ama çok geçmeden bu kavgada çocukça bir şey olmadığı anlaşıldı. Bellerine kadar suyun içinde duruyorlardı, dalgalar üzerlerine geliyor, köpükle onları dövüyor, uzaklaşıyordu. Sonra Ian gözden kayboldu, Tom onu aşağıda tutuyordu. Bir dalga geldi, başka bir tane daha. Lil acı içinde ayağa fırladı. "Aman Tanrım, Ian'ı öldürecek. Tom, Ian'ı..."

Ian güçlükle soluk alarak Tom'un omuzlarını tutarak tekrar dışarı çıktı. Sonra suya girdi.

"Sakin ol, Lil," dedi Roz. "Biz karışmamalıyız."

"Öldürecek... Tom onu öldürmek istiyor..."

Sonra Ian uzun bir süre aşağıda kaldı, tam bir dakika, daha fazla...

Tom koca bir haykırış kopardı ve Ian'ı bıraktı, Ian yukarı çıktı. Ayakta zor duruyordu, düştü, sonra tekrar kalktı ve dalgaları yara yara kumsala doğru giden Tom'u izledi. Tom kumlara çıktığında baldırından kanlar akıyordu. Ian dalgaların altında onu ısırmıştı ve bu kötü bir ısırıktı. Ian suyun içinde ayakta duruyor, sallanıyor, nefesi tıkanıyor, güçlükle soluk alıyordu.

Roz kendini tutmaya çalıştı, sonra dalgaların içine koşup Ian'ın çıkmasına yardım etti. Çocuk sapsarı olmuştu, deniz suyu kusuyordu, ama Roz'u başından atarak gidip kendi başına kumların üzerine oturdu, başını dizlerine yasladı. Roz yerine döndü. Lil "Bizim hatamız," diye fısıldadı.

"Kes şunu, Lil. Bir işe yaramayacak."

Tom bir bacağının üstünde durmuş, çok fazla kanayan baldırını inceliyordu. Denize geri döndü ve ayakta durarak ısırığı deniz suyuna tuttu. Tekrar dışarı çıktı, havlusunu buldu, yırtarak ikiye böldü, bir yarısını sıkıca bacağına bağladı. Sonra tereddüt ederek ayakta durdu. Kendi evine geri dönebilir, oradan Lil'inkine geçebilirdi. Kendi evinde kalıp Ian'dan da bunu talep edebilirdi? Kendini olduğu yere atabilirdi, çitin yakınlarında, kadınlardan pek de uzak olmayan yere. Bunun yerine döndü ve gözlerini Ian'a dikti, merakla bakıyor gibiydi. Sonra topallayarak Ian'ın oturduğu yere gitti, onun yanına oturdu. Kimse konuşmadı.

İki kadın bu iki genç kahramana, yani oğullarına, sevgililerine, bu güzel delikanlılara bakıyorlardı, vücutları deniz suyu ve güneş yağıyla parlıyordu, eski zamanlardaki güreşçiler gibi.

"Ne yapacağız, Roz?" diye fısıldadı Lil.

Roz "Ben ne yapacağımı biliyorum," dedi ve ayağa kalktı. Tam olarak yıllardır yaptığı gibi "Öğle yemeği," diye seslendi ve çocuklar itaatkâr bir şekilde kalkarak kadınların peşinden Roz'un evine gittiler.

Roz oğluna "Pansuman yapsan iyi olur," dedi. Sargı bezi kutusunu ve Elastoplast'ı getiren, ısırığın üstüne ilacı süren, sonra yarayı bağlayan Ian oldu.

Masanın üzerinde her zamanki gibi sosisler ve peynir, jambon ve ekmek, büyük bir meyve tabağı vardı ve dördü masanın çevresine oturup yediler. Tek kelime etmediler. Sonra Roz sakin bir tavırla, düşüne düşüne konuştu. "Hepimizin normal davranması gerekiyor. Unutmayın! Her şey her zamanki gibi, hep olduğu gibi olmalı."

Çocuklar sanki bunu anlamak için birbirlerine baktılar. Lil'e baktılar. Roz'a baktılar. Kaşlarını çattılar. Lil gülüyordu, ama sadece o kadar. Roz bir elmayı dört parçaya kesti, her bir çeyreğini diğerlerine dağıttı ve kendi parçasını sularını çıkara çıkara ısırdı.

"*Çok* komik," dedi Ian.

"Bence de," dedi Roz.

Ian salatayla doldurulmuş bir sandviçi aldı, diğer elinde de kendi çeyrek elmasıyla ayağa kalktı ve Roz'un odasına gitti.

Lil, acı bir gülüşle "*Güzel*," dedi.

"Kesinlikle," dedi Roz.

Tom ayağa kalktı, dışarı çıktı ve sokağın karşısına geçerek Lil'in evine girdi.

Lil, sanki hemen orada bir cevap bekliyormuş gibi "Ne yapacağız?" diye sordu arkadaşına.

"Bana öyle geliyor ki yapıyoruz bile," dedi Roz. Ian'ın peşinden yatak odasına gitti.

Lil, ilaç ve sargı bezlerinin olduğu kutuyu aldı ve sokağın karşısına yürüyerek evine gitti. Yolda, kendi verandasındaki Saul Butler'a el salladı.

Okul başladı: Çocukların son yılıydı. İkisi de öğrenci temsilcisiydiler ve takdir ediliyorlardı. Lil hakemlik yapmak, ödüller vermek, konuşmalar yapmak için sık sık başka şehirlerde bulunuyordu; açık renkli kusursuz ketenler giyen, düzgün ve derli toplu sarı saçları olan bu ince, uzun, çekingen kadın tanınmış bir figürdü. Yumuşak gülüşü, anlayışı ve sıcaklığıyla ünlüydü. Genç kızlar ve delikanlılar ona âşık olurdu ve sık sık, içinde "Beni an-

layacağınızı biliyorum," cümlesi geçen mektuplar yazarlardı. Roz birkaç okulda müzikal gösterilerden sorumluydu; bir oyunda, seks üzerine kaba bir güldürüde çalışıyordu. Isırmasının havlamasından daha kötü olduğunda ısrar eden çekici, gürültücü bir kadındı: "Yani, dikkat et; beni kızdırma!" Dördü, birlikte ya da ayrı ayrı, evde oluyor, dışarı çıkıyorlardı, hiçbir şey değişmiş gibi görünmüyordu, caddeye bakan pencereler açık bir şekilde yemeklerini yiyorlar, yüzüyorlardı, ama bazen çocuklar onları bırakarak sörf yapmaya gittiklerinden kumsalda kendi başlarına kalıyorlardı.

İkisi de değişmişti, Ian Tom'dan daha fazla. Eskiden güvensiz, çekingen ve uyumsuzken, şimdi güvenli, yetişkin olmuştu. Yatağına ilk gelişindeki acı içindeki çocuğu hatırlayan Roz içten içe gururlanıyordu, ama kimseye tek kelime söyleyemezdi, Lil'e bile. Ondan iyi kötü bir erkek çıkarmıştı. Bugünlerde yalnızlık yüzünden ya da yitip gitmiş babası için hiç ağlamıyor, sımsıkı tutunmuyordu. Roz'u içten içe sahipleniyordu ve bu da Roz'u eğlendiriyordu. Buna bayılıyordu. Çekingenlik ya da güvensizlik gibi bir sorunu hiçbir zaman olmayan Tom ise güçlü, düşünceli bir genç olmuştu, o da Roz'un hiç görmediği bir şekilde Lil'e karşı koruyucuydu. Bunlar artık çocuk değil, genç adamlardı ve yakışıklıydılar, bu yüzden kızlar peşlerindeydi ve hem Lil'in hem de Roz'un evi şakasını yaptıkları gibi çılgın ve tutkulu genç kadınlara karşı bir kale gibiydi. Ama güneşe, deniz meltemlerine, denizin seslerine açık bu evlerin içinde Ian ve Roz, Tom ve Lil'den başka kimsenin girmediği odalar vardı.

Lil, Roz'a kendisini korkutacak kadar mutlu olduğunu söyledi. Duyulmasından korkarak "Herhangi bir şeyin bu kadar güzel olması mümkün müdür?" diye fısıldadı, ama kim duyacaktı ki? Yakınlarda kimse yoktu. Demek istediği şuydu ve Roz da bunu biliyordu ki böyle yoğun bir mutluluğun bir bedeli olmalıydı. Roz sesini yükseltip şakacı bir hale bürünerek bunun adını anmaya cesaret edemediği aşk olduğunu söyledi ve şarkı söyleme-

ye başladı: "Seni seviyorum, evet, seviyorum, seni seviyorum, yalan söylemek günahtır..."

"Ah, Roz," dedi Lil. "Kimi zaman öyle korkuyorum ki."

"Saçmalık," dedi Roz. "Endişelenme. Yakında yaşlı kadınlardan sıkılacak ve kendi yaşlarında kızların peşine düşecekler."

Zaman geçti.

Ian üniversiteye gitti, işletme, para ve bilgisayarla ilgili eğitim aldı ve spor firmalarında çalışarak Lil'e yardım etmeye başladı: Yakında babasının yerini alacaktı. Tom tiyatro yönetimi işine girmeye karar verdi. Bütün ülkede en iyi kurslar babasının üniversitesindeydi ve gideceği yerin orası olduğu belliydi. Harold mektup yazıp telefon ederek şimdi yeni karısı, yeni kızıyla paylaştığı evde bol bol oda olduğunu söylüyordu. Harold ve Roz sorunsuz bir şekilde boşanmışlardı. Ama Tom burada kalacağını söyledi, bu şehir onun yurduydu, kuzeye gitmek istemiyordu. Burada da yeterince iyi bir kurs vardı ve ayrıca annesi de başlı başına bir eğitim sayılırdı. Harold bu konuyu oğluyla tartışmak için gerçekten de geldi, Tom'un evden ayrılmak istememesinin gerçek bir ana kuzusu olduğunun işareti olduğunu söylemeyi planlıyordu, ama Tom'la, yani yaşından çok daha olgun, bu kendinden emin ve kararlı genç adamla karşılaştığı zaman anlaşılan haksız olan bu suçlamayı ortaya koyamadı. Harold'ın orada kaldığı birkaç gün boyunca, Ian evde kalmak zorundaydı, Tom da kendi evinde kalıyordu, dördü de bundan hoşnut değildi. Harold, gitmesini istediklerinin; istenmediğinin farkındaydı. Huzursuzdu, rahatsızdı ve Roz'a çocukların yaşlı kadınlarla bu kadar çok vakit geçirmek için fazla büyüdüklerini söyledi. "Biz onları tasmayla tutmuyoruz ki," dedi Roz. "Gelip gitmekte serbestler."

Harold en sonunda yenilgiye uğramış olarak "Bilmiyorum," dedi. Ve yeni ailesine geri döndü.

Tom tiyatro yönetimi, sahne yönetimi, sahne ışıklandırması, kostüm tasarımı, tiyatro tarihi derslerine kayıt oldu. Kurs üç yıl sürecekti.

"Hepimiz köpekler gibi çalışıyoruz," dedi Roz, telefondaki Harold'a sesini yükselterek. "Neden şikâyet ettiğini anlamıyorum."

"Tekrar evlenmelisin," dedi Roz'un eski kocası.

"Sen bana dayanamadıysan, kim dayanabilir ki?" dedi Roz.

"Alı, Roz, yalnızca ben eski moda bir aile erkeği olduğum için yürümedi. Sen de bu hesaba tam olarak uymadığını itiraf etmelisin."

"Bak. Beni başından attın. Kendine idealindeki eşi buldun. Şimdi beni rahat bırak. Hayatımdan çık, Harold."

"Umarım, bu konuda ciddi değilsindir."

Bu arada, Saul Butler, Lil'e kur yapıyordu.

Bu durum hepsi için bir parça şaka halini almıştı, Saul için de. Lil'in Roz'un evine girdiğini gördüğü zaman elinde çiçekler, şekerler, dergiler ve bir posterle geliveriyor, "Yaşlı sadık geldi," diye sesleniyordu. Kadınlar bütün bunları bir oyun haline getirmişlerdi, Roz zaman zaman çiçekler kendisi içinmiş gibi davranıyordu. Saul, Lil'i evinde de ziyaret ediyor, Tom ya da Ian oradaysa hemen gidiyordu.

"Hayır," diyordu Lil. "Üzgünüm, Saul. Yalnızca kendimi tekrar evlenmiş olarak göremiyorum."

"Ama yaşlanıyorsun, Lil. Yaşın ilerliyor. Ve yaşlı sadık seni bekliyor. Bir gün onun olması hoşuna gidecek." Ya da Roz'a diyordu ki, "Bir gün etrafta bir erkeğin olması Lil'in hoşuna gidecek."

Çocuklar ya da genç adamlar sörf yapmak için büyük okyanusa gitmeye hazırlanıyorlardı ki Saul elinde iki kadın için seçtiği çiçeklerle yine çıkageldi. "Şimdi, siz, ikiniz, oturun," dedi. Ve kadınlar gülümseyerek oturup beklediler.

Denize bakan verandadaki çocuklar sörf tahtalarını, havlularını ve koruyucu gözlüklerini alıyorlardı. "Selam, Saul," dedi Tom. Ian'ın selamından önce uzun bir ara oldu. "Merhaba, Saul." Demek ki selam vermesi için Tom, Ian'ı dirseğiyle dürtmüştü.

Ian, Saul'a kızıyor ve ondan korkuyordu. Bir keresinde Roz'a "Lil'i bizden almak istiyor," demişti. "Senden demek istiyorsun." "Evet. Ve beni de almak istiyor. Hazır bir oğul. Neden kendi çocuklarını yapmıyor?"

"Seni ben aldığımı sanmıştım," demişti Roz.

Bunun üzerine Ian, kimin kimi aldığını göstererek Roz'un üzerine atlamıştı.

"Büyüleyici!" dedi Roz.

"Saul da gitsin, kendini becersin," demişti Ian.

Saul ikisinin patikadan denize inmesini bekledi ve sonra "Şimdi, dinleyin," dedi. "İkinize de söylemek istiyorum. Ben tekrar evlenmek istiyorum. Benim için Lil, sen bir numarasın. Ama karar vermek zorundasın."

"Yararı yok," dedi Roz. Lil yalnızca omuz silkti. "Nasıl göründüğünü anlayabiliyoruz. Sen her kadının isteyebileceği kadar iyi bir fırsatsın."

"Yine Lil için konuşuyorsun."

"O kendi adına yeterince konuştu."

"Ama bir erkek olsaydı, ikiniz için de daha iyi olurdu," dedi. "İkiniz de erkeksizsiniz ve iki delikanlı var. Fazlasıyla iyi bir şey."

Bir anlık şok. Ne diyordu? Neyi ima ediyordu?

Ama Saul devam etti. "İki güzel kızsınız," dedi bu centilmen talip. "İkiniz de öyle..." Sonra donup kaldı, birtakım duygularla, yoğun duygularla boğuştuğu yüzünden okunuyordu, sonra yüzü kaskatı kesildi. "Aman Tanrım..." diye mırıldandı. Gözlerini dikmiş onlara bakıyordu, Lil'den Roz'a, sonra tekrar Lil'e. "Tanrım," dedi tekrar. "Kahrolası bir aptal olduğumu düşünüyor olmalısınız." Sesinde tonlama yoktu: Şok derinlere gitmişti.

"Ben bir budalayım," dedi. "Öyle."

"Ne?" dedi Lil. "Sen neden bahsediyorsun?" Saul'un söyleyebileceklerinden ötürü sesi ürkekti. Roz masanın altından onu tekmeledi. Lil de gözlerini Saul'dan ayırmayarak ayak bileğini ovalamak için eğildi gerçekten.

"Bir aptal," dedi. "Siz ikiniz, benim bu halime epeyce gülüyor olmalısınız." Ayağa kalktı ve sendeleyerek dışarı çıktı. Caddenin karşısındaki kendi evine zor geçti.

"Alı, anladım," dedi Lil. Onun arkasından gidecekti, ama Roz onu durdurdu. "Dur. Bu iyi bir şey, görmüyor musun?"

"Şimdi etrafta lezbiyen olduğumuz söylentisi dolaşmaya başlayacak," dedi Lil.

"Ne olmuş? Muhtemelen bu ilk kez olmayacak. Hele insanların nasıl konuştuklarını düşündüğün zaman."

"Hoşuma gitmiyor," dedi Lil.

"Bırak söylesinler. Ne kadar söylense, o kadar iyidir. Böylece hepimiz güvende oluruz."

Kısa bir süre sonra hep birlikte Saul'un düğününe gittiler, Lil'e benzeyen genç, güzel bir kadınla evlenmişti.

Oğullarının ikisi de sevindiler. Ama kadınlar birbirlerine "Bir daha Saul kadar iyisini ikimiz de bulamayacağız muhtemelen," dediler. Bu Lil'di.

"Hayır, bulamayacağız," dedi Roz.

"Peki çocuklar biz yaşlı kadınlardan bıktığından ne yapacağız?"

"Ben gözlerim patlayana kadar ağlayacağım. Sonra da çökmeye başlayacağım."

"Güzel güzel yaşlanacağız," dedi Lil.

"Cehennem gibi," dedi Roz. "O yolun her santimini savaşarak geçeceğim."

Henüz yaşlı kadınlar değillerdi, hatta yaşlılığın yakınlarında bile değillerdi. Yine de kırkın üzerindeydiler ve çocuklar artık kesinlikle çocuk değildi, vahşi güzellik çağları geçmişti. Şimdi bu iki güçlü, kendine güvenen, yakışıklı genç adamı gördüğünüzde bir zamanlar şehvet ve aşkla olduğu gibi dehşetle de çarpılan gözleri üzerlerine çektiklerini düşünemezdiniz. Ve iki kadın bir gün birbirlerine, iki çocuğun eskiden genç tanrılara benzediklerini hatırlatarak eski fotoğraflarını altını üstüne getirdiler ve bir

zamanlar orada olduğunu bildikleri şeyi hiçbir şekilde bulamadılar: Tıpkı kendi eski fotoğraflarına bakarken iki sevimli kızdan başka bir şey göremedikleri gibi.

Ian çoktandır annesiyle birlikte spor mağazaları zincirinin yönetiminde çalışıyordu ve geleceğin başarılı, seçkin yurttaşı olmuştu. Tiyatroda yükselmek daha zordu: Ian zirveye yaklaşmışken Tom hâlâ dağın eteğindeki tepelerde uğraşıp duruyordu. Her zaman ilk olan, Ian'ın itibar ettiği Tom için yeni bir konum.

Ama azimle devam etti. Çalıştı. Ve her zaman olduğu gibi Lil'i büyülüyor, saatlerine rağmen elinden geldiğince onun yatağında kalmaya devam ediyordu.

"İşte," dedi Lil, Roz'a. "Bir başlangıç. Benden bıkmaya başladı."

Ama aksine, Ian, Roz'u bırakacağına dair belirtiler göstermiyordu. Özenli, talepkâr, sahipleniciydi. Bir gün sevişmeleri henüz bitmişken yastıkların üzerinde yatan Roz'u kollarının yaşlanan, gevşemiş cildini düzleştirirken görünce bir çığlık kopardı, onu tuttu ve bağırdı. "Hayır, sakın, sakın, bunu düşünme bile. Yaşlanmana izin vermeyeceğim."

"Eh," dedi Roz, "Olacak, çünkü her şey böyle."

"Hayır." Ve tıpkı daha kollarındaki korkmuş, terk edilmiş bir çocukken yaptığı gibi ağladı. "Hayır, Roz, lütfen, seni seviyorum."

"Yani yaşlanmamalıyım, öyle mi Ian?" Buna iznim yok mu? Deli, bu çocuk deli," dedi Roz. Sağduyunun kulakları olmadığı zamanlarda yaptığımız gibi görünmez dinleyicilere söylemişti bunu.

Ve yalnız kaldığında huzursuz oldu, aslında dehşete düştü. Bu delilikti, ondan istediği şey. Gerçekten de yaşlanabileceğini düşünmeyi reddediyordu sanki. Deli! Ama belki de delilik dünyamızı döndüren o büyük, görünmez çarklardan biridir.

Bu arada, Tom'un babası, Tom'u kurtarma amacından vaz-

geçmemişti. Bunda hiç tereddüt etmiyordu. "Seni o *femme fatale*'lardan kurtaracağım," dedi telefonda. "Buraya gel ve yaşlı babanın elinden tutmasına izin ver."

Tom, Lil'in yatağına giderken annesine "Harold beni sizden kurtaracakmış," dedi. "Bana kötü örnek oluyormuşsunuz."

"Biraz geç oldu," dedi Roz.

Tom, üniversite şehrinde iki hafta geçirdi. Akşamları kısa bir yürüyüş onu atmacaların dolaşıp etrafı gözlediği sıcak, kumlu çalılıklara götürüyordu. Molly, yani Roz'un halefiyle, sekiz yaşındaki kız kardeşiyle ve yeni doğan bebekle arkadaş olmuştu.

Gürültülü, çocuk merkezli bir evdi, ama Tom, Ian'a orayı huzurlu bulduğunu söyledi.

"Sonunda seni tanıdığıma sevindim," dedi Molly.

"Artık..." dedi Harold. "Arayı uzatma."

Tom uzatmadı. Üniversite tiyatrosunda *Batı Yakası Hikâyesi*'ni yönetmesi için gelen teklifi kabul etti ve babasının evinde kalacağını söyledi.

Her zamanki gibi genç kadınlar çevresine toplanıp yapıştılar. "Baban evlenme vaktinin geldiğini düşünüyor," dedi Molly.

"Ah, öyle mi?" dedi Tom. "Ben zamanı geldiğini düşündüğümde zaten evlenirim."

Yirmili yaşlarının sonundaydı. Sınıf arkadaşları, yaşıtları evlenmişlerdi ya da "partner"leri vardı.

Hoşlandığı bir kız vardı, belki de Lil ve Roz'dan farklı olduğu için. Biraz koyu renk saçlı, pembe yüzlü, yeterince güzel bir kızdı ve onunla ondan hiçbir şey talep etmeden flört ediyordu. Çünkü burada, evden o kadar uzakta, annesi ve Lil'den uzakta, orada onu bağlayan ne kadar çok talep ve bağ olduğunu anlamıştı. Onu deli etse de annesine hayrandı ve Lil'i seviyordu. Kendini yatakta başka biriyle hayal edemiyordu. Ama onu bağlıyorlardı, ah, evet, bağlıyorlardı ve Ian'ı da; olgusal olarak olmasa da kardeşiydi. Orada, güneyde... Şehrine, yurduna böyle hitap ediyordu. Burada denizin öyle bir parçası vardı ki çalılıklardaki

rüzgârın sesini duyduğunda dalgaların sesini duyuyordu. "Orada, güneyde özgür değilim."

Burada, kuzeyde özgürdü. Başka bir gösterideki işi kabul etmeye karar verdi. Bu "burada, kuzeyde" üç ay daha demek oluyordu. Şimdiye kadar o ve Mary Lloyd'un bir takım, bir bütün oldukları kabul edilmişti. Tom, kendisiyle Mary hakkındaki bu nitelendirmeyi duyunca sesini çıkarmadı. Ne evet dedi ne hayır, yalnızca güldü. Ama onunla sinemaya giden ya da özel yemekler için onunla babasının evine gelen Mary'ydi.

Harold oğluna "Çok daha kötüsünü yapabilirdin," dedi.

"Ama görebildiğim kadarıyla ben bir şey yapmıyorum," dedi Tom.

"Öyle mi? Mary'nin bunu böyle gördüğünü sanmıyorum."

Harold, daha sonra Tom'a "Mary bana senin eşcinsel olup olmadığını sordu?" dedi.

"Gey mi?" dedi Tom. "Bildiğim kadarıyla hayır."

Kahvaltı vaktiydi, aile masaya toplanmıştı. Kız, tıpkı küçük kızların yaptığı gibi olup biteni izliyordu, bebek yüksek sandalyesinde anlaşılmaz mırıltılar çıkarıyordu. Hoş bir sahneydi. Bunun için Tom'un içi sızlıyordu, geleceği için, kendisi için. Babası sıradan bir aile hayatı istemişti ve işte olmuştu.

"Öyleyse, nedir?" diye sordu Harold. "Memleketinde bir kız mı bıraktın, bu yüzden mi?"

Tom sakin sakin kendine servis yapıyordu. "Öyle de diyebilirsin," dedi.

"Öyleyse Mary'yi bırakmalısın," dedi Harold.

Molly hemcinsinin adına "Evet," dedi. "Bu adil değil."

"Bana bağlandığının farkında değildim."

"Tom," dedi babası.

"Bu doğru değil," dedi babasının karısı.

Tom hiçbir şey söylemedi. Sonra Mary'yle yataktaydı. Daha önce yalnızca Lil'le yatmıştı, başka kimse olmamıştı. Bu taze, genç, yaşam dolu vücut güzeldi, çok hoşuna gitmişti ve

Mary'nin içinde tatlı bir zevk almıştı. "Senin gey olduğunu düşünüyordum, gerçekten." Belli ki tatlı bir şaşkınlık yaşıyordu.

İşte böyle oldu. Mary, geceyi Tom'la geçirmek için sık sık Harold ile Molly'nine evine geldi, her şey çok *aile içinde* ve sıcaktı. Gerçekten düğünlerden söz edilmiyorsa, bu zaman ve duruma göre incelikle davranmaya karar verildiği içindi. Ve hâlâ tanımlanmamış başka bir şey yüzünden. Yatakta, Mary, Tom'un baldırındaki ısırık izini görünce bir çığlık kopardı. "Tanrım," dedi. "Bu da ne böyle? Bir köpek mi?" Tom biraz düşündükten sonra "Bir aşk ısırığı," dedi. "Tanrı aşkına, kim böyle..." Ve Mary oyun olsun diye ağzını ısırığa uydurmaya çalıştı, ama önce bacağın, sonra da Tom'un kendisinin çekilerek kendisinden uzaklaştığını gördü. "Bunu yapma," dedi Tom, yeterince adildi. Ama sonra, Mary'nin daha önce kesinlikle ondan duymadığı bir sesle –buna benzer bir ses tonunu hayatında duymamıştı aslında– "Bir daha sakın bunu yapmaya kalkışma."

Mary gözlerini açıp baktı ve ağlamaya başladı. Tom yalnızca yataktan kalktı ve banyoya gitti. Giyinmiş olarak geri döndü ve Mary'ya bakmadı.

Burada bir şey vardı... Kötü bir şey... Girmemesi gereken bir yer. Mary bunu anlamıştı. Bu olay karşısında öyle sarsılmıştı ki neredeyse hemen orada Tom'dan ayrılacaktı.

Tom eve dönebileceğini de düşündü. "Burada, kuzeyde" sevdiği şey özgür olmaktı ve o hoş durum buharlaşıp uçmuştu.

Bu şehir onu hapsediyordu. Büyük bir şehir değildi, ama mesele bu değildi. Bir üniversite ve iş merkezinin çevresine yayılan tek katlı evlerin bulunduğu banliyöleri ve çalılıkların, fundalıkların bulunduğu çöl ile orayı bir yer olarak seviyordu. Provadan sonra üniversite tiyatrosundan yürüyüp on dakika içinde dört bir yanını keskin kokulu, dikenli çalılar kuşatıyor ve ayağının altında kaba sarı kumlar oluyordu, yerlere dökülen dikenler soluk ışıltılarla uyarıyordu: Dikkatli ol, üzerimize basma, en kalın tabanları bile delip geçebiliriz. Geceleyin, bir gösteri ya da provadan

sonra doğruca karanlığın içine yürüdü, durup cırcır böceklerini dinledi, üzerindeki kirlenmemiş gökyüzü parlıyor ve renkli kıvılcımlar saçıyordu. Babasının evine döndüğünde Mary onu bekliyor olabilirdi.

"Nereye gittin?"

"Yürüyüşe gittim."

"Neden bana söylemedin? Yürümeyi ben de severim."

"Ben biraz yalnız kurt sayılırım," dedi Tom. "Kendi başına yürüyen kediyim. Yani, bu senin tarzın değilse, üzgünüm."

"Hey," dedi Mary. "Bana ters cevap verme."

"Eh, kendini neyin içine soktuğunu bilsen, iyi olur."

Bunun üzerine Harold ve Molly bakıştılar: Bu bir taahhüttü elbette, öyle değil mi? Ve bir vaat duyan Mary "Kedileri severim. Neyse ki..." dedi.

Ama Mary için için ağlıyor ve korkuyordu.

Tom huzursuzdu, huysuzdu. Çok mutsuzdu, ama bunu bilmiyordu. Hayatı boyunca hiç mutsuz olmamıştı. Bu şeyin acısını tanımıyordu. Hani hiç hasta olmayan, hiç farkına varmadan sağlıklı yaşayan insanlar vardır, sonra bir hastalığa yakalanırlar ve duyguları o kadar incinir, o kadar utanırlar ve korkarlar ki sırf bu yüzden bile ölebilirler. Tom duygusal olarak böyle bir insana denk geliyordu.

Göğsünde bir ağırlıkla uyanarak "Nedir bu? Benim sorunum ne?" diye inledi. "Burada, yatakta kalıp örtüleri başıma kadar çekmek isterdim."

Ama ne için. Ters giden hiçbir şey yoktu.

Sonra bir akşam, yıldızların altında dururken, başını kaldırıp yıldızlara doğru uluyabilecek kadar üzgün bir halde kendi kendine dedi ki: "Ulu Tanrım, çok mutsuzum. Evet, bu."

Mary'ye iyi olmadığını söyledi. Meraklanıp sorular sormaya başlayınca ona "Beni rahat bırak," dedi.

Küçük kentin çevresinden çöle, öğrencilerin piknikleri ve gezileri için kullandıkları yerlere kısa sürede kullanılmış patikalar

halini alan yollar gidiyordu. Kullanılan yolların arasından, gündüzleri kelebeklerin konduğu ve geceleri de yarasaları çekmek için koku dalgaları yayan hoş kokulu çalılıkların arasına giden neredeyse görünmez patikalar vardı. Tom asfalt yoldan çıktı, tozlu bir patikaya girdi, oradan da çıktı ve üzerinde kayalar bulunan küçük bir tepeye giden silik bir patika buldu. Güneşin sıcaklığını geceye kadar üzerinde tutmuş olan büyük, düz bir kaya vardı. Tom bu sıcak kayanın üzerine uzandı ve mutsuzluğunun içini doldurmasına izin verdi.

"Lil," diye fısıldıyordu. "Lil."

Lil'i özlediğini, sorunun bu olduğunu sonunda anlamıştı. Neden şaşırıyordu ki? Belli belirsiz bir şekilde, bütün bu zaman boyunca bir gün kendi yaşında bir kız bulacağını düşünmüştü ve sonra... Ama bu çok belirsizdi. Lil her zaman hayatından olmuştu. Yüzünü kayaya dayadı ve kokladı, hafif metalik bir koku, sıcak kumlar ve çatlakların içindeki küçük otların bitkisel kokusu. Lil'in tuz, deniz kokan vücudunu düşünüyordu. Hem denizin içinde hem dışındaki bir deniz yaratığı gibiydi, deniz suyu çoğunlukla üzerinde kururdu ve sonra tekrar denize girerdi. Hatırladığı ilk şeylerden biri olan Lil'in omuzlarındaki tuzu yaladığı aklına gelerek kolunun alt kısmını ısırdı. Bu oynadıkları bir oyundu, küçük çocuk ve annesinin en eski arkadaşı. Doğduğundan beri vücudunun her santimi Lil'in güçlü ellerine açıktı ve Lil'in vücudu da ona kendi vücudu kadar tanıdık geliyordu. Lil'in göğüslerini gördü tekrar, yalnızca bikinisinin üstüyle örtülmüştü, göğüslerinin arasındaki yarık pırıl pırıl parlayan kumlarla hafifçe yıkanmıştı, omuzlarında da küçük kum tanecikleri-nin ışıltısı vardı.

"Tuz için onu yalıyordum," diye mırıldandı. "Tuz yalayan bir hayvan gibi."

Çok geç döndü, ev karanlıktı, uyumadı, oturup Lil'e yazdı. Mektup yazmak hiç onun tarzı olmamıştı. El yazısını okunaksız bulunca yatağının altına tıkılmış, taşınabilir eski bir daktilo oldu-

ğunu hatırladı, daktiloyu çekip çıkardı ve yazdı, çıkardığı keskin sesi hafifletmek için makineyi bir havlunun üzerine koymuştu. Ama Molly duymuştu, kapısını çalıp "Uyuyamıyor musun?" dedi. Tom özür diledi ve yazmayı kesti.

Ertesi sabah mektubu bitirdi, postaladı ve başka bir tane daha yazdı. Zarfın üzerindeki yazıyı görmek için dikkatle bakan babası "Demek annene yazmıyorsun?" dedi.

Tom "Hayır. Gördüğün gibi," dedi. Aile hayatının sakıncaları olduğuna karar verdi.

Ondan sonra Lil'e mektuplarını üniversitede yazdı ve kendisi postaladı.

Molly sorunun ne olduğunu sorduğunda kendisini iyi hissetmediğini söyledi ve Molly de bir doktora görünmesi gerektiğini söyledi.

Mary sorunun ne olduğunu sordu ve ona da "İyiyim ben," dedi.

Ve her şeye rağmen "oraya" gitmedi; burada, kızeyde kaldı ve bu da Mary'yle kaldığı anlamına geliyordu.

Lil'e her gün yazıyordu, kimi zaman Lil'in de ona yazdığı mektuplara ya da daha doğrusu notlara cevap veriyordu; annesine telefon ediyordu, elinden geldiğince sıklıkla çölde dolaşmaya çıkıyor ve kendi kendine bunu atlatacağını söylüyordu. Endişelenmeye gerek yoktu. Bu arada kalbi soğuk bir yalnızlık topağıydı ve sefil düşler kuruyordu.

"Dinle," dedi Mary. "Buna bir son vermek istiyorsan, söyle."

"*Neye* son vermek?" diye gizledi ve "Bana biraz zaman tanı," dedi.

Sonra bir anlık bir dürtüyle ya da belki de çok geçmeden başka bir sözleşmeyi kabul edip etmemek konusunda karar vermesi gerekeceğinden "Ben gidiyorum," dedi babasına.

"Mary ne olacak?" diye sordu Molly.

Cevap vermedi. Eve döndüğünde bir saat içinde Lil'in evinde ve yatağındaydı. Ama aynı değildi. Artık karşılaştırmalar yapa-

bilirdi ve yaptı. Lil *yaşlı* olduğu için değildi. O güzeldi, bu yüzden "Çok güzelsin," diye mırıldanıp fısıldayıp durdu. Ama ondan bir şey isteniyordu, Mary, başka bir kadın, fark eder miydi? Yakında bir gün mutlaka... Kaçınılmaz olarak...herkes ondan bunu bekliyordu.

Bu arada Ian'ın Roz'la arası iyi gibi görünüyordu. Annesiyle, yani Tom'un annesiyle Ian mutsuz ya da acı çekiyor gibi görünmüyorlardı, bundan çok uzaktılar.

Sonra Mary geldi, dördünü denize gitmeye hazırlanırken buldu. Onun için de paletler, deniz gözlükleri ve bir sörf tahtası bulundu. Geldikten sonra yarım saat içinde, iki genç adamla birlikte, bu güvenli koyun dışındaki geniş, tehlikeli, kötü denize açılmaya hazırdı. Onları küçük motorlu bir kayık götürecekti. Bu yüzden bir balık kadar pürüzsüz ve parlak bu sevimli genç şey, çocukça eğlenip Tom ve Ian'la oynadı ve daha yaşlı iki kadın sandalyelerinde oturup kara gözlüklerinin ardından onları, motorlu kayığın gelip üçünü götürmesini izlediler.

"Tom için gelmiş," dedi Tom'un annesi.

"Evet, biliyorum," dedi Tom'un sevgilisi.

"Yeterince hoş," dedi Roz.

Lil bir şey söylemedi.

Roz, "Sanırım, burası işimizin bittiği yer," dedi.

Lil bir şey söylemedi.

Roz ona doğru baktı ve daha iyi görebilmek için kara gözlüklerini yukarı kaldırdı. "Lil?"

"Buna dayanabileceğimi sanmıyorum," dedi Lil.

"Dayanmak zorundayız."

"Ian'ın bir kız arkadaşı yok."

"Yok, ama olmalı. Lil otuz yaşlarına geliyorlar."

"Biliyorum."

Uzakta, koyun ağzındaki beyaz köpüklerin içinde duran sivri siyah kayalıkların orada, üç küçük figür, büyük kumsala gitmek üzere gözden kaybolmadan önce onlara el sallıyordu.

"Birlik olmalı ve buna bir son vermeliyiz," dedi Roz.

Lil sessiz sessiz ağlıyordu. Sonra Roz da başladı.

"Yapmak zorundayız, Lil."

"Biliyorum."

"Hadi gel, yüzelim."

Kadınlar hızla ve kuvvetle yüzdüler, açıldılar, geri döndüler ve dolaştılar. Sonra kumsala çıktılar ve öğle yemeği hazırlamak için doğruca Roz'un evine gittiler. Pazar günüydü. Önlerinde uzun, zor bir öğleden sonra vardı.

Lil "İşim var," dedi ve çıkıp mağazalarından birine gitti.

Roz, Lil'in adına özür dileyerek öğle yemeği servisi yaptı ve sonra o da yapılacak işleri olduğunu söyledi. Ian da onunla gitmek istedi. Böylece Tom ile Mary baş başa kaldılar ve planlarını tartıştılar. "Ya tamam, ya devam," dedi Mary. "Ya evet ya hayır." "Denizde bol bol balık var." "Artık büyümesinin zamanı gelmişti." Bu durum için salık verilen türden şeyler.

Diğerleri geldiği zaman Mary, Tom ile evleneceklerini duyurdu. Tebrikler geldi ve gürültülü bir akşam oldu. Roz bir sürü şarkı söyledi, Tom da katıldı, hepsi söylediler. Ve yatma zamanı geldiğinde Mary, Tom ile onun evinde kaldı, Ian, Lil ile eve gitti.

Sonra Mary, düğünü planlamak için evine döndü.

Artık yapılması gerekiyordu. İki kadın genç adamlara olup biteni söylediler. "Bitti," dedi Roz.

Ian "Ne demek istiyorsun?" diye haykırdı. "Neden? Ben evlenmiyorum ki?"

Tom sessiz sessiz oturdu, çenesi sımsıkı kapalıydı, içiyordu. Hiçbir şey söylemeden bardağını şarapla doldurdu, boşalttı, tekrar doldurdu, içti.

Sonunda Ian'a, "Haklılar, anlamıyor musun?" dedi.

"Hayır," diye bağırdı Ian. Roz'un odasına gitti ve onu çağırdı. Tom da Lil'le birlikte Lil'in evine gitti. Ian ağladı ve yalvardı. "Neden, ne için? Son derece mutluyuz. Neden bunu mahvetmek istiyorsun?" Ama Roz direndi. Tamamıyla taş kalpli bir

kararlılık içindeydi. Yalnızca erkekler bunu tartışmak için çıkıp da Lil ile ikisi yalnız kaldıklarında ağladılar ve buna katlanamayacaklarını söylediler. Kalplerinin parçalandığını, nasıl yaşayacaklarını, bunun dayanılmaz olacağını söylediler.

Erkekler döndüğü zaman kadınların yüzünde gözyaşı izleri vardı, ama kararlıydılar.

Ian Roz'a "Her şeyi mahvettin!" dedi. "Hepsi senin hatan. Her şeyi neden olduğu gibi bırakamıyorsun ki?"

Roz şakacı bir şekilde, "Neşelen. Saygıdeğer hanımefendiler olacağız biz," dedi. "Evet, adı çıkmış anneleriniz erdem abideleri olacak. Mükemmel kayınvalideler olacağız ve sonra çocuklarınız için harika büyükanneler olacağız."

"Seni bağışlamayacağım," dedi Ian, Roz'a.

Ve Tom da Lil'e alçak bir sesle, yalnızca ona "Seni hiç ama hiçbir zaman unutmayacağım," dedi.

Şimdi, bu hemen hemen geleneksel bir vedaydı. Tom'un yüreğinin kalıcı bir hasar alma ihtimali olmadığı anlamına geliyordu. Gerçekten mi?

Söylemeye gerek yok, düğün büyük bir olay oldu. Mary, dramatik kayınvalidesinden geri kalmamaya kararlıydı, ama kendini silen bir giysi içindeki Roz'un zarafetin ta kendisi olduğunu gördü. Lil zarif, solgun ve güler yüzlüydü. Mutlu çift balayılarına doğru yola çıktığı anda yüzmek için koya koştu. Bu arada iyi bir ev sahibi olan Roz ona katılmak için konuklarını bırakamazdı. Sonra, Roz Lil'in nasıl olduğuna bakmak için caddenin karşı tarafına geçti, ama yatak odasının kapısı kilitliydi ve Roz'un kapıyı vurmalarına ve sorularına cevap vermiyordu. Ian sağdıç olarak komik, hoş bir konuşma yaptı ve sokakta Lil'in evinden dönen Roz'la karşılaşınca "Ee?" dedi. "Şimdi yaptığından memnun musun?" Ve o da koşarak denize indi.

Şimdi Roz boş evindeydi, yatağında uzanıyordu ve en sonunda ağlayabildi. Kapısı Ian olduğunu bildiği kişi tarafından tıklatıldığı zaman acı içinde yuvarlanıp yumruğunu ağzına tıktı.

Balayı biter bitmez, Mary Tom'a, Roz'un başka bir yere taşınıp evi onlara bırakması gerektiğini söyledi, Tom da bunu annesine söyledi. Mantıklıydı. Burası, tam bir aileye göreydi. Sorun maliydi. Yıllar önce, bu yerler arzu edilir olmaktan uzakken bir ev karşılanabilir bir masraftı, ama şimdi buralar şık yerlerdi ve bu evleri ancak zenginler alabilirdi. Roz, düşüncesizce, kayıtsız, cömert bir hareketle evi genç çifte düğün hediyesi olarak verdi. Peki o nerede yaşayacaktı? Bunun gibi başka bir ev satın alımaya gücü yetmezdi. Sahildeki küçük bir otele yerleşti ve bu da demek oluyordu ki doğduğundan beri ilk kez Lil'den birkaç metreden daha uzak oluyordu. İlk başta neden o kadar huzursuz, üzgün olduğunu, kendini neden o kadar yalnız hissettiğini anlamadı, bütün bunları Ian'ı kaybetmiş olmasına bağladı, ama sonra özlediğinin Lil olduğunu anladı, neredeyse Ian kadar çok. Her şeyini kaybettiğini hissediyordu, hem de gerçekten bir haftada. Ama yaradılışı gereği düşünceli bir insan değildi: Duygularını fark etmek zorunda kaldığı zaman, bunlar karşısında her zaman şaşıran Tom gibiydi. Boşluk ve kayıp duygularıyla başa çıkabilmek için üniversitedeki tam zamanlı tiyatro hocası olarak çalışacağı bir iş teklifini kabul etti, çok çalışıyor, günde iki kez yüzüyor, uyku hapı alıyordu.

Çok geçmeden Mary hamile kaldı. Saul, başkalarının arasında Ian'ı hedef aldığı geleneksel türden şakalar yapıyordu. "Arkadaşının seni geçmesine izin vermeyeceksin, değil mi? Senin düğünün ne zaman?"

Ian da çok çalışıyordu. Kendisine düşünecek zaman bırakmamaya çalışıyordu. Düşüncelere, hayallere, kendi duygularını incelemeye yabancı olmadığı için bunların onu yere yıkmayı bekleyen düşmanlar olduğunu hissediyordu. Harold'ın yaşadığı şehirde yeni bir dükkân açılıyordu. Harold ve karısı çocuklarını bekliyorlardı. Ian, Harold'ın evinde değil, bir otelde kaldı ve elbette, kendisi için bir baba gibi olan Harold'ı ziyaret etti. Orada, Mary'nin, düğünde kendisine ilgi gösteren bir arkadaşıyla

karşılaştı. Hannah. Ondan hoşlanmadığından değil. Aksine, anaç olarak görülmesi kolay olan rahat tavırları dolayısıyla onu seviyordu, ama Ian yankılarla dolu boş bir yerin içindeydi ve Roz'dan başka biriyle sevişiğini hayal edemiyordu. Her sabah "kendi" kumsallarında yüzüyor, zaman zaman orada Roz'u görüyor ve selam veriyordu, ama sonra başka tarafa dönüyordu, sanki Roz'u görmek ona acı veriyormuş gibi... Veriyordu da. Ve sörf plajlarına gitmek üzere o küçük motorlu kayığa daha sık biniyordu. O ve Tom önceden hep birlikte giderlerdi, ama Tom şimdi, Mary ve yeni bebekle çok meşguldü.

Bir gün, özellikle Roz'u bulmak için koya gelen kayıkçı onu kumun üzerinde kurulanırken görünce motorunu durdurdu, kayığı hafif dalgaların üzerinde sallanmaya bıraktı, suya atladı ve bir köpeği tasmasından çeker gibi kayığı arkasından çekerek şunları söyledi: "Bayan Struthers, Ian orada çok tehlikeli işler yapıyor. Tam seyirlik, ama beni korkutuyor. Annesini görürseniz... Ya da belki siz..."

Roz, "Peki," dedi. "Ama Ian gibi bir adama kendini tehlikeye atmadan oynamasını söylemek, bir annenin ömrü yetmez cesaret edemez buna. Ben de edemem."

"Birisinin onu uyarması lazım. Kaşınıyor. Oradaki dalgalar, onlara saygı göstermelisiniz."

"Siz onu uyardınız mı?"

"Ben elimden geleni yaptım."

"Teşekkürler," dedi Roz. "Annesine söyleyeceğim."

Lil'e söyledi, o da oğluna oynarken güvenlik sınırını aşmaya çok yaklaştığını söyledi. Kayıkçı endişelendiyse, o zaman kesinlikle bir şeyler var demekti. Ian "Teşekkürler," dedi.

Bir akşam, günbatımında, kayıkçı Roz'u ya da onlardan birini kumsalda bulmak üzere geldi, ama kimseyi bulamayınca eve kadar çıkmak zorunda kaldı, Mary'yi buldu, ona Ian'ın kaza geçirmiş olduğunu, dış taraftaki plajlardan birinde yattığını söyledi.

Sonra Ian hastanedeydi. Doktor "Yaşayacaksın," dedi. Yüzünden başka bir şey duymayı dilediği açıkça okunuyordu. Omurgasını incitmişti. Ama bu muhtemelen iyileşecekti. Bacağını kırmıştı ve bu hiçbir zaman normale dönmeyecekti.

Hastaneden çıktı ve evde, yıllarca sokağın karşısına, Roz'a gitmeden önce giyindiği bir yerden başka pek bir anlamı olmayan odadaki yatağına yattı. Ama şimdi o karşıki evde Tom ve Mary vardı. Yüzünü duvara döndü. Annesi dil dökerek onu ayağa kaldırmaya, ayaklarının üstünde durmaya ikna etmeye çalıştı, ama egzersiz yapmasını sağlayamadı. Lil yapamıyordu, ama Hannah yapabilirdi ve yaptı. Eski arkadaşı Mary'yi ziyarete gelmişti, o evde kalıyordu ve zamanın çoğunu Ian'la oturarak geçiriyordu, onun elini tutuyor, sık sık anlayışlı gözyaşları içinde kalıyordu.

"Bir sporcu için çok zor olmalı," deyip duruyordu, Lil'e, Mary'ye, Tom'a. "Kendini neden bu kadar bırakmış olduğunu anlayamıyorum."

İyi bir söz, doğrıı. Ian'ı yüzünü kendisine dönmeye ikna etti, sonra çok geçmeden yataktan kalkmaya ve odanın içinde, salık verilen adımları atmaya, sonra verandaya çıkmaya, kısa bir süre sonra da yolun karşısına geçmeye ve yüzmeye inmeye. Ama bir daha hiçbir zaman sörf yapamayacaktı. Her zaman topallayacaktı.

Hannah zavallı bacağı öptü, onu öptü ve Ian onunla birlikte ağladı: Hannah'ın gözyaşları ona ağlama izni veriyordu. Ve çok geçmeden bir düğün daha oldu, hatta daha büyük bir düğündü, çünkü Ian ve annesi Liliane epeyce tanınıyorlardı ve spor dükkânları, kendilerini içinde buldukları her şehirde çok yararlı olmuştu ve ikisi de iyi amaçları, genel hayırseverlikleriyle ünlü olmuşlardı.

Böylece, yeni genç çift, yani Ian ile Hannah, Lil'le birlikte Lil'in evindeydiler işte. Karşıda, Roz'un eski evi şimdi Tom ile Mary'nindi. Lil, kayınvalidelik rolünden rahatsızdı ve artık çok

değişmiş olan karşıdaki evi her görüşünde çok mutsuz oluyordu. Ama her şeye rağmen, Roz'un aksine o zengindi. İki genç çiftten birkaç yüz metre kadar bile uzak olmayan, neredeyse kumsaldaki o evlerden birini satın aldı ve Roz da oraya taşındı. Kadınlar yine birlikteydiler ve Saul Butler, onlarla karşılaştığı zaman kendisine belli bir ölçüye kadar alaycı bir yorumda bulunma izni veriyordu. "Ah, görüyorum ki yine birliktesiniz!" "Gördüğün gibi," diyordu Roz ya da Lil. "Seni kandıramayız, Saul, öyle değil mi?" diyordu Lil ya da Roz.

Sonra Hannah hamile kaldı. Ian bu durumdan kendine pay biçerek gururlanıyordu.

"Her şey yoluna girdi," dedi Roz, Lil'e.

"Evet, sanırım öyle," dedi Lil.

"Başka ne bekleyebilirdik ki?"

Kumsalda, yeni çitin dışına taşıdıkları eski sandalyelerinde oturuyorlardı.

"Ben hiçbir şey beklemiyordum," dedi Lil.

"Ama?"

"Kendimi böyle hissedeceğimi sanmıyordum," dedi Lil. "Hissettiğim şey..."

Roz çabucak "Tamam," dedi. "Boş ver. Biliyorum. Ama olanlara bu şekilde bak, biz..."

"En iyisi," dedi Lil. "Şimdi bütün o zamanlar bana bir rüyaymış gibi geliyor." Elli metre çevrelerinde tek bir kişi bile olmamasına rağmen yüzünü çevirip biraz öne doğru eğilerek "Öyle bir mutluluk olduğuna inanamıyorum, Roz," diye fısıldadı.

"Biliyorum," dedi Roz. "Eh – böyle." Ve arkasına yaslanıp gözlerini kapattı. Kara gözlüklerinin altından gözyaşları süzülüyordu.

Ian, annesiyle birlikte dükkânlarını ziyaret etmek için oldukça fazla yolculuğa çıkıyordu. Her yerde sevgi, saygı dolu bir cömertlikle karşılanıyordu. Bacağını nasıl sakatladığı biliniyordu. Cesur olduğu kadar bir Everest kahramanı gibi delicesine gözü

kara –dağ gibi bir dalgadan daha hızlı giden bir adam– çok yakışıklı, çok nazik, tam bir beyefendiydi, o kadar iyiydi. Annesi gibiydi.

Böyle yolculuklardan birinde, oteldeki suitlerindeydiler, yatma zamanından önceydi ve Lil, geri döndüğü zaman, Mary'ye alışverişe gitme fırsatı vermek için bir gün küçük Alice'i yanına alacağını söylüyordu.

Ian, "Siz ikiniz yaptığınızdan memnunsunuzdur," dedi.

Zehirli bir sözdü bu, hiç Ian gibi değildi; Lil daha önce ondan bu sesi hiç duymamıştı, öyle sanıyordu.

"Evet," dedi Ian. "Sizin için sorun yok."

"Ne demek istiyorsun, Ian? Ne diyorsun?"

"Ben seni suçlamıyorum. Bunun Roz'un başının altından çıktığını biliyorum."

"Ne demek istiyorsun? İkimiz de öyle düşünüyorduk."

"O fikri senin kafana Roz soktu. Bunu biliyorum. Sen bunu hiçbir zaman düşünmezdin. Tom için çok kötü. Benim için de çok kötü."

Bunun üzerine, Lil gülmeye başladı; zayıf, savunmacı bir gülüştü. Tom'la geçirdiği yılları düşünüyordu, onun güzel bir çocuktan bir erkeğe dönüştüğünü izleyerek, yılların onu değiştirdiğini görerek, bitmek zorunda olduğunu, bitmek zorunda olduğunu, bitmesi gerektiğini, bitmesi gerektiğini...düşünerek geçirdiği yılları...O ve Roz... Ama zor, çok zordu...

"Ian, böyle şeyler söylediğin zaman bir deli gibi konuştuğunun farkında mısın?"

"Neden? Anlamıyorum."

"Ne düşünüyordun? Birlikte, ne olacağı belirsiz bir şekilde devam edecektik, sonra sen ve Tom, iki orta yaşlı, bekâr erkek, Roz ve ben, yaşlılar, ve sonra siz ikiniz de yaşlanacaktınız, aileniz olmayacaktı, Roz ve ben de yaşlıyız, yaşlı, yaşlı...şimdi de yaşlanıyoruz, göremiyor musun?"

Oğlu sakin bir tavırla "Hayır, değilsiniz," dedi. "Hiç de de-

ğil. Roz ve sen ne zaman olursa olsun kızlara altı kez fark atarsınız."

Hannah ve Mary'den mi bahsediyordu? Eğer öyleyse... Buradaki katıksız, garip delilik işareti onu korkuttu ve ayağa kalktı. "Ben yatıyorum."

"Bunu senin aklına sokan Roz'du. Ona uyduğun için seni bağışlamayacağım. Ve Roz da her şeyi mahvettiği için onu bağışlayacağını sanmasın. Hepimiz o kadar mutluyduk ki."

"İyi geceler. Kahvaltıda görüşürüz."

Hannah'nın bebeği doğdu, Shirley. Ve iki kadın birlikte çok iyi vakit geçiriyorlardı. İki yaşlı kadın ve kocaları ikinci hamilelik haberlerini duymayı bekliyordu. Elbette mantıklı bir adımdı bu. Ve sonra, Mary ve Hannah'nın birlikte iş kurmayı düşündüklerini açıklamaları onları şaşırttı. İlk başta, spor mağazalarında çalışmaları önerildi: Çalışma saatleri esnek olurdu, istedikleri gibi gelip gider, biraz para kazanırlardı... Bu doğal çözüm, ikinci bebekler için zamanlarını daha rahat ayarlamaya uygundu.

Hayır, dediler. İkisi yeni bir iş kurmak istiyordu.

"Para konusunda size yardım edebileceğimizi düşünüyorum," dedi Ian. Hannah "Hayır, teşekkürler," dedi. "Bize Mary'nin babası yardım edecek. Parası var." Hannah konuştuğu zaman çoğunlukla Mary'nin düşüncelerini duyuyorlardı. "Bağımsız olmak istiyoruz," dedi Hannah. En hafif deyimiyle kaba konuştuğunu kendi de duyarak hafifçe özür dilercesine.

İki kadın bir hafta sonu, insanlara göstermek için bebeklerini de yanlarına alarak ailelerini ziyarete gittiler.

Dördü, yani Lil ve Roz, Ian ve Tom, Roz'un evindeki –Roz'un eski evindeki– masada oturmuşlardı ve dalgaların sesi hiçbir şeyin değişmediğini söylüyordu, hiçbir şeyin...bebek Alice'in öteberisinin, modern aile hayatında olduğu gibi dört bir yana saçılmış olmasının dışında.

"İstedikleri şey çok tuhaf," dedi Roz. "Nedenini anlıyor muyuz? Bütün bunların sebebi ne?"

"Biz...onlara fazla ağır geldik," dedi Lil.

"Biz. Onlar," dedi Ian. "Onlar. Biz."

Hepsi ne demek istediğini anlamak için ona baktı.

Sonra Roz birdenbire bağırdı. "Çok çalıştık. Lil ve ben, elimizden gelenin en iyisini yaptık."

"Yaptığınızı biliyorum," dedi Tom. "Bunu biliyoruz."

"Ama işte buradayız," dedi Ian. "İşte *biz* buradayız."

Ve sonra tutkulu, suçlayıcı bir tavırla Roz'a doğru eğildi; herkesin tanıdığı o nazik ve hoş adamdan çok uzaktı: "Ve hiçbir şey değişmedi, değil mi. Roz? Bana yalnızca gerçeği söyle, söyle, değişti mi?"

Roz'un yaşlarla dolu olan gözleri onunkilerle karşılaştı ve sonra buzdolabından soğuk içecekler getirme ritüeliyle kendini kurtarmak için ayağa kalktı.

Lil doğruca karşısındaki Tom'a bakarak sakin bir şekilde "Yararı yok, Roz," dedi. "Yalnızca, *yapma, yapma*..." Çünkü Roz sessizce ağlıyordu ve siyah gözlükleri masanın üzerinde durduğu için ağladığını görmelerine izin vermişti. Sonra gözlükle gözlerini örttü ve o siyah yuvarlakları Ian'a çevirerek "Ne istediğini anlamıyorum, Ian," dedi. "Neden bunu yapmaya devam edip duruyorsun? Her şey sona erdi. Bitti."

"Demek anlamıyorsun," dedi Ian.

"Kes şunu," dedi Lil, o da ağlamaya başlamıştı. "Bunun anlamı ne? Tek yapmamız gereken onlara ne söyleyeceğimize karar vermek, bizim desteğimizi istiyorlar."

"*Onlara bizim onları* desteklediğimizi söyleyeceğiz," dedi Ian. Sonra ekledi, "Ben yüzmeye gidiyorum."

Ve dördü dalgalara doğru koştular, Ian topallıyordu, ama çok kötü değildi.

Dördünün o öğleden sonra yaptıkları tartışmada ilginç olan kilit bir soruna değinilmemiş olmasıydı. İki genç kadın bir iş kuracaklarsa, o zaman büyükannelere de bir rol düşüyordu.

Altısının birlikte yaptığı ikinci bir tartışma bu konu üzerineydi.

"Çalışan büyükanneler," dedi Roz. "Bu oldukça hoşuma gitti, ya sen ne diyorsun, Lil?"

"Çalışan kelimesi önemli," dedi Lil. "Ben mağazaları bırakmayacağım. Bebeklere nasıl zaman ayıracağız?"

"Kolay," dedi Roz. "Değişe değişe. Benim üniversitede uzun tatillerim oluyor. Senin mağazalar konusunda elinin altında Ian var. Hafta sonları var. Herhalde kızlar da minik meleklerini zaman zaman görmek isteyeceklerdir."

"Onları ihmal edeceğimizi söylemiyorsun herhalde?" dedi Mary.

"Hayır, canım, hayır, hiç de değil. Ayrıca hem Lil'in hem de benim küçük hazinelerimiz konusunda bize yardım edecek kızlarımız vardı, değil mi, Lil?"

"Öyle sanırım. Yine de fazla değil."

"Ah, peki," dedi Mary. "Eğer öyle bir şey ise, biz de bakıcı tutabiliriz, sanırım."

"Nasıl da birden parlıyorsun," dedi Roz. "Gerektiğinde biz de kendimize bakıcı bulabiliriz tabii ki. Bu arada, nineler hizmetinizdedir.

Bebeklerin denizle tanıştırılacağı gün gerçek bir tören günüydü. Yetişkinlerin altısı da kumsaldaydı. Yere örtüler serilmişti. Bikinilerini giymiş olan büyükanneler, yani Roz ve Lil dizleri arasındaki bebeklerle oturuyor, bebeklere güneş kremi sürüyorlardı. Sarı saçlı, beyaz tenli, minik, narin yaratıklar ve çevrelerinde uzun, iri, koruyucu ve büyük yetişkinler.

Anneleri, Tom ve Lil'in yardımıyla onları denize götürdü. Çok fazla su sıçratılıyor, küçükler korkudan ve zevkten çığlıklar atıyor, yetişkinler onlara güven vermeye çalışıyordu. Gürültülü bir manzara. Örtülerin üzerlerine rüzgârla kumlar dolmuştu bile, küçük yığınlar halinde parlıyorlardı ve örtülerin üzerinde Roz ve Ian oturuyordu. Ian uzun uzun ve dikkatle Roz'a baktı ve "Gözlüklerini çıkar," dedi. Roz da çıkardı.

"Gözlerini benden saklaman hoşuma gitmiyor," dedi Ian.

Roz gözlüklerini hızla geri takarak "Kes şunu, Ian," dedi. "Buna bir son vermelisin. Öyle bir şey *yok* artık."

Ian onun gözlüklerini çıkarmak için uzandı. Roz eline tokat atarak aşağı indirdi. Lil, beline kadar denizin içinde durduğu yerden bunu görmüştü. Bunun yoğunluğunu, denebilir, hatta şiddetini... Hannah fark etmiş miydi? Mary? Küçük kızlardan biri çığlık attı. Alice. Büyük bir dalga gelmiş ve... "Beni ısırdı," diye bağırıyordu. "Deniz beni ısırdı." Ian ayağa fırladı, Shirley'nin yanına gitti, o da şimdi bir yaygara koparıyordu. "Onu korkuttuğunu göremiyor musun?" diye bağırdı Hannah'ya, denizin gürültüsü üzerinden. "Korkuyorlar." İki omzunda da küçük bir çocukla topallaya topallaya dalgaların arasından çıkmaya çalışıyordu. Küçük kızları bir tür dansla hoplatıp zıplatmaya başladı, ama topallayan bacağıyla her adımda batıyordu ve kızlar daha çok bağırmaya başladılar. Alice, "Büyükanne!" diye bağırdı. Shirley, "Büyükannemi istiyorum!" diye hıçkırdı. Bebekler örtülerin üzerine bırakıldı. Lil, Roz'a katıldı ve diğer dördü yüzmeye gittiklerinde büyükanneler çocukları yatıştırıp okşadılar.

Roz, Alice'e "Hanimiş benim ördeğim?" diye şarkılar söylüyordu.

Lil, Shirley'e "Zavallı küçük kedicik," diye mırıldanıyordu.

Bundan kısa bir süre sonra iki genç kadın yeni ofislerinde, yani gelecekteki zaferlerine sahne olacak –buna inanıyorlardı– dairedeydiler. Sanki çalışma arkadaşları, sponsorlar ve dostları varmış gibi "Küçük bir kutlama yapıyoruz," demişlerdi. Ama yalnızdılar, şampanya içiyorlardı ve sarhoş olmuşlardı bile.

İlk yıllarının sonuydu. Çok çalışmışlardı, umduklarından daha çok. İşler o kadar iyi gitmişti ki genişleme konuşmaları yapılmaya başlanmıştı bile. Bu daha da uzun saatler ve büyükannelere daha çok iş düşeceği anlamına geliyordu.

"Aldırış etmezler," dedi Hannah.

"Bence ederler," dedi Mary.

Sesinde bir şey vardı ve Hannah, Mary'nin ne demek istedi-

ğini görmek için ona baktı. Sonra, "Çalışmaktan canımızın çıkmasıyla ilgili bir sorun değil –onların canının çıkmasıyla da ilgili değil– bizim tekrar hamile kalmamızı istiyorlar," dedi.

"Kesinlikle," dedi Mary.

"Benim için önemli değil," dedi Hannah. "Ian'a evet dedim, ama acelesi yok. İşlerimizi rayına oturtalım, o zaman bakarız. Ama haklısın, istedikleri bu."

"Onlar," dedi Mary. "*Onlar* istiyorlar. Ve istediklerini almaya da niyetliler."

Hannah burada huzursuzluk belirtileri gösterdi. Yaradılıştan yumuşak başlı, uysal olduğu için başta o kadar güçlü bir karakter olan Mary'ye uymuştu, ama şimdi kendi düşüncelerini öne sürüyordu. "Bence çok nazikler."

"Onlar," dedi Mary. "Tanrı aşkına *onlar* kim oluyor da *bize* karşı nazik oluyorlar?"

"Alı, hadi! Her şeye yardım eden büyükanneler olmadan bu işi asla kuramazdık."

"Roz kahrolası işini her zaman öyle iyi biliyor ki," dedi Mary. Şampanyanın da yardımı ve suç ortaklığıyla içindekiler patladı. Biraz daha şampanya doldurdu. "İkisi de işlerini öyle biliyorlar ki."

"Şikâyet ettiğine göre bir şeylerin eksikliğini hissediyor olmalısın."

"O noktaya gelip gelmediğimizi görmek için sürekli bizi izlediklerini hissediyorum."

"Hangi noktaya?"

"Bilmiyorum," dedi Mary, gözyaşları yakındı. "Keşke bilseydim. *Orada* bir şeyler var."

"Her işe burunlarını sokan kaynanalar olmak istemiyorlar."

"Bazen onlardan nefret ediyorum."

"*Nefret mi?*" Hannah, gülümseyerek bunu geçiştirdi.

"Onları ellerinde tutuyorlar, görmüyor musun? Bazen hissettiğim..."

"Babaları olmadığı için... Çocukların. Ian'ın babası ölmüş ve Tom'unki de gidip başka biriyle evlenmiş. Bu yüzden dördü birbirlerine bu kadar yakınlar."

"Neden olduğu umrumda değil. Bazen kendimi bir yedek parça gibi hissediyorum."

"Bence haksızlık ediyorsun."

"Tom için kiminle evlendiği umrunda değil. Bir martı da olabilirdi ya da bir...ya da bir...vombat."

Hannah gülerek kendisini sandalyesinin arkasına doğru attı.

"Ben ciddiyim. Ah, öyle lanet bir şey ki. Çok nazik. Sırf beni görmesini sağlamak için ona bağırıyorum, kavga çıkarıyorum. Sonra kendimizi yatağa atıp bir güzel düzüşüyoruz."

Ama Hannah böyle bir şey hissetmiyordu. Ian'ın kendisine ihtiyacı olduğunu biliyordu. Yalnızca sakat bacağından kaynaklanan önemsiz bağımlılık değildi, kimi zaman küçük bir çocuk gibi ona sımsıkı sarılıyordu. Evet, onda biraz çocukça bir şeyler vardı. Bir gece uykusunda Roz'a seslenmişti ve Hannah onu uyandırmıştı. "Rüyanda Roz'u görüyordun," demişti ona.

Hemen uyanıp ihtiyatlı bir tavırla "Şaşıracak pek bir şey yok," demişti. "Doğduğum günden beri onu tanıyorum. Benim için ikinci bir anne gibiydi." Ve yüzünü Hannah'nın göğüslerine gömmüştü. "Oh, Hannah, sensiz ne yapardım, bilmiyorum."

Şimdi Hannah ona karşı durduğu için Mary daha da yalnız kalmıştı. Eskiden Hannah var, en azından Hannah var, diye düşünmüştü

Sonradan bu konuşma üzerine düşününce Mary orada kavrayamadığı bir şeyler olduğunu fark etti. Her zaman hissettiği buydu. Yine de neden yakınıyordu ki? Hannah haklıydı. Durumlarına dışarıdan baktığı zaman başkalarının kıskanabileceği bu iki adamla evliydiler; tanınmış, boylu poslu, varlıklı, herkesçe sevilen... Peki o zaman neden yakınıyordu? Her şeyim var, diye karar verdi. Ama sonra derinlerden gelen bir ses: "Hiçbir şeyim yok." Her şeyin yokluğunu çekiyordu. Boşluk dalgaları üzerin-

den akarken "Hiçbir şeyim yok," diyordu kendi kendine. Hayatının derinlerdeki merkezinde hiçbir şey, bir yokluk.

Yine de neyin yanlış olduğunu, neyin eksik olduğunu seçemiyordu. O zaman onda bir sorun olmalıydı. O, Mary yanılıyordu. Ama neden? Neydi bu? Kafası o kadar karışıktı ve zaman zaman o kadar mutsuz oluyordu ki her şeyi bırakıp geri dönmemek üzere kaçabileceğini hissediyordu.

Mary, birkaç parça eski eşyanın içinde unutulmuş mektup demetini bulduğu zaman ilk başta hepsinin Lil'den Tom'a olduğunu sanmıştı, eski bir dosttan, hatta ikinci bir anneden bekleyebileceğiniz türden geleneksel mektuplar. Sevgili Tom, diye başlıyor ve Sevgiler, Lil, diye bitiyorlardı, bazen öpücük anlamına gelen bir iki çarpı işareti de oluyordu. Sonra postalanmamış öbür mektup, Tom'dan Lil'e olan çıktı ortaya. "Neden sana yazmayacakmışım, Lil, yazmak zorundayım, sürekli seni düşünüyorum, Tanrım, Lil, seni o kadar çok seviyorum ki, seni düşlüyorum, senden ayrı olmaya dayanamıyorum, seni seviyorum, seni seviyorum..." ve sayfalarca böyle devam ediyordu. Böylelikle, Lil'in mektuplarını tekrar okudu ve farklı bir gözle gördü. Ve sonra her şeyi anladı. Ve Baxter'ın Bahçeleri'nin aşağısındaki patikada Hannah ile durup da Roz'un kahkahalarını duyarken bunların alaycı kahkahalar olduğunu biliyordu. Onunla, Mary'yle alay ediyorlardı ve sonunda her şeyi anlamıştı. Onun için her şey açıklığa kavuşmuştu.

Victoria ve Staveney Ailesi

Soğuk karanlık, bir çocuk bahçesine hafiften çökmeye başlamıştı; iki grup halindeki çocukların sesleri, büyük bahçe kapısına gelenlere nereye bakmaları gerektiğini söylüyordu. Kimin kim olduğunu seçmek şimdiden zorlaşmıştı. Büyük gruptaki çocuklar, kendilerini almaya gelenleri görünce anlayışlı bir şekilde, eve götürülmek üzere birer ikişer fırlayıp koştular. Alanın tam ortasında kendi başlarına duran iki çocuk vardı; duvarlarla çevrelenmiş alanın tepesi kırık camla kaplıydı. Gürültücüydüler. Küçük oğlan çocuğu, havaya tekmeler ve yumruklar savurarak bağırıyordu, "Unuttu, ona unutacağını söylemiştim." Bu arada, bir kız onu teselli edip yatıştırmaya çalışıyordu. Oğlan iri bir çocuktu, kız zayıftı, havaya dikelmiş, sivri uçlu saç örgüleri vardı, örgülerin üzerinde de ıslak ve gevşek pembe kurdeleler. Kız, oğlandan daha büyüktü, ama daha iri değildi. Yine de iki yıl daha büyük olmanın verdiği güvenle onu azarladı, "Thomas, artık yapma şunu, bağırıp durmayı kes, gelecekler." Ama çocuk susmuyordu. "Bırak beni, bırak beni *gideyim – susmayacağım*, unuttu işte." Kapıya aynı anda birkaç kişi geldi, biri on iki yaşlarında uzun, sarışın bir çocuktu; kapıda durup karanlığın içine baktı. Diğer kişiler ellerini uzatıp ileri doğru adım attıkları sırada, kendi sorumluluğunda olan çocuğu, kardeşi Thomas'ı uzaktan gördü. Ufak çaplı bir kargaşa ve şaşkınlık yaşanıyordu. Uzun boylu çocuk, Edward, Thomas'ın elinden tuttu ve küçük çocuk tepinip sızlanırken bekledi. "Beni unuttun; evet, unuttun." Edward, öbür ço-

cukların kapıdan çıkıp caddede gözden kaybolmalarını izledi. Dönüp dışarı çıktı ve Thomas'la birlikte uzaklaştılar.

Hava soğuktu. Victoria'nın giysileri ince geliyordu. Artık onu hareket ettiren inatçı bir çocuk olmadığı için titremeye başlamıştı. Oracıkta sessizce ağlayarak kollarını kendine sardı. Karanlığın içinden çıkan okul bekçisi kapıları çekip kapadı, kilitledi. O da Victoria'yı görmemişti. Victoria'nın üstünde koyu kahverengi bir pantolon, siyah bir ceket vardı ve oyun alanının koyulaşan karanlığından daha koyu renk bir nokta halindeydi: Rüzgâr artıyordu.

Teyzesinin aceleyle hastaneye kaldırılmasıyla başlayan ve kendisinin orada terk edilmesiyle sona eren berbat gün, artık güçten kesilerek yavaş yavaş diz çökmesine neden olmuştu. Boş boş bakan yaşlı gözlerle orada sallandı durdu, ta ki yalnız kalma korkusuyla gözleri yeniden açılana kadar; büyük, siyah, kilitli kapılara bakmaya başladı. Parmaklıkların arası genişti. Sanki kötü bir iş yapıyormuş gibi usulca, parmaklıkların arasından geçip geçemeyeceğine bakmak için kapının yanına gitti. Zayıftı ve ona hep bir kediyi bile doyuracak kadar eti olmadığı söylenirdi. Bu annesinin yaptığı bir saptamaydı ve ölen annesi aklına gelince ağlamaya, sonra da feryat etmeye başladı. Daha birkaç dakika önce, Thomas denilen o bebeğin karşısında büyük bir kız rolünü oynuyordu, ama şimdi kendisinin bebek olduğunu ve dokuz yaşının, gözyaşlarıyla eriyip gittiğini hissediyordu. Sonra oraya, parmaklıkların arasına sıkıştı. Kaldırımdan insanlar geçip duruyor, onu görmüyorlardı, hepsi de şemsiyelerin altına büzülmüşlerdi; arkasındaki çocuk parkı uçsuz bucaksızdı, karanlıktı ve tehditlerle doluydu. Bay Pat'in caddenin karşısındaki şekerleme ve gazete satılan dükkân ve kafateryası yumuşak bir ışıkla parlıyordu. Sokak lambaları donuk sarı ışıklar saçıyordu ve Victoria tam parmaklıkların arasından kurtulmayı bir daha denemeye karar vermişti ki Bay Patel, dışarıdaki meyve sepetlerinden birkaç portakal almak için kaldırıma çıktı ve onu gördü. Victoria her okul günü onun dükkânına giderdi, ama çoğunlukla başkalarının da

olduğu kalabalık gruplar halinde. Onun sevilen bir insan olduğunu biliyordu, çünkü teyzesi ve ölmeden önce de annesi "O Hintli adam iyi biri," demişlerdi.

Bay Patel, trafiği durdurmak için elini kaldırdı, yolda yalnızca bir araba ve bisiklet vardı ve hızla Victoria'ya yöneldi. Solucan gibi kıvrılmış duran Victoria, o gelince parmaklıkların arasından kurtulmayı başardı ve Bay Patel'in ellerine, onu güvenli bir şekilde tutan iri, sevecen ellerine düştü. "Victoria, sen misin?"

Kurtulmuştu, kendini bıraktı ve mutsuzluğa yenik düştü. Bay Patel, Victoria'yı kucağına aldı ve yoldan geçen bir başka arabayı ve motosikleti durdurmak için yine elini kaldırdı, sadece tek elini, diğer eliyle Victoria'yı tutuyordu. Bay Patel, kafeteryanın ışıklı sıcaklığına ulaştıklarında Victoria'yı tezgâhın üzerine oturttu ve "Canım, burada tek başına ne yapıyorsun?" dedi.

Victoria ağlayarak "Bilmiyorum," dedi; gerçekten de bilmiyordu. Sınıfa, oyun alanından Thomas Staveney'le birlikte alınacağı haberi gelmişti, bu çocuğu neredeyse hiç tanımıyordu: İki alt sınıftandı. Bay Patel'in kendileriyle ilgilenilmesini bekleyen müşterileri vardı. Çevresine bakınıp ona yardım edebilecek birilerini aradı ve bir masada birkaç kızın oturduğunu gördü. Eve gitmeden önce bir şeyler içmek için kafeteryaya gelen son sınıf öğrencileriydiler. Onlara "Bir dakika şu zavallı çocuğa göz kulak olun," dedi. Onu dikkatle kızların yanındaki bir sandalyeye oturttu. Belli ki büyük kızlar, sümüklü küçük bir çocukla uğraşmak istemiyorlardı, ama Victoria'ya neşeyle gülümsediler ve artık ağlamamasını söylediler. Victoria hıçkırmayı sürdürüyordu. Bay Patel ne yapacağını bilmiyordu. Tatlı, çörek servisi yapıp kızlar için birkaç meşrubat daha açarken, yani her zamanki gibi yirmi işi aynı anda yaparken, bir yandan da polisi araması gerektiğini düşünüyordu ki, biraz önce kavgacı küçük kardeşini sürükleye sürükleye götüren uzun boylu çocuk, hafızasını kaybetmiş bir ruh gibi birdenbire karşı kaldırımda bitiverdi. Deli gibi çevresine bakınıyordu, sonra iki eliyle birden bahçe kapısının üstün-

deki parmaklıklara tutundu, kapının üstüne çıkacakmış gibiydi. Bay Patel, kapıya koşarak "Affedersin," diye bağırdı. "Buraya gel," diye seslendi. Edward kederli yüzünü, Bay Patel ve kafeteryanın insanı içtenlikle karşılayan ışıklarından yana çevirdi ve caddede trafik olup olmadığına bakmaksızın birkaç sıçrayışta caddenin karşı tarafına geçti, az kalsın kendisine çarpacak olan motosikletin sürücüsü arkasından küfürler savurdu.

Edward soluk soluğa "Küçük bir kız," dedi. "Küçük bir kızı arıyorum."

"Ve o da sağ salim burada," diyen Bay Patel, içeri girip tezgâhın yanında durdu ve Victoria'nın yanına oturan uzun boylu çocuğa bakmaya başladı; çocuk, peçeteliğe yelpaze şeklinde dizilmiş kâğıt peçetelerle Victoria'nin yüzünü siliyordu. Çocuğun da her an ağlayacakmış gibi bir hali vardı. Bu çocuk için çok büyük olan iki kız, buna rağmen göğüslerini dikleştirip dudaklarını ileri çıkararak kadınsı hareketler yapıyırlardı. Çocuk, bunu fark etmedi. Victoria hâlâ ağlıyordu ve çocuk hissettikleri nedeniyle çok uç bir noktadaydı.

Victoria "Susadım," diye bağırdı ve Bay Patel, bir bardak sıkma portakal suyu uzattı; Edward'a parasını ödemeyi aklından bile geçirmemesini belirten bir el hareketi yaptı.

Edward, Victoria'nın içmesi için bardağı tuttu; Victoria dargındı ve bebek muamelesi gören koca bir kızdı, ama ona böyle davranıldığı için minnettardı, o anda bebek olmaya çok fena ihtiyacı vardı.

Edward, "Çok üzgünüm," diyordu. "Kardeşimle birlikte seni de almam gerekiyordu."

Victoria onu suçlayarak "Beni görmedin mi?" diye sordu.

Ve böylece, Edward kıpkırmızı oldu, tam anlamıyla kıvranıyordu. Kendi kendini suçladığı can alıcı nokta da buydu. Aslında, küçük siyah bir kız görmüştü, ama ona sadece küçük bir kızı alması söylenmişti ve her nedense alacağı çocuğun bu siyah kız olabileceğini düşünmemişti. Her türlü bahaneyi uydurabilir-

di: Koşarak kapıdan çıkan öbür çocukların yaptığı kargaşa, gürültü, Thomas'ın huysuzluğu. Ama gerçek, dipteki mutlak çizgi şuydu ki aslında siyah olduğu için Victoria'yı fark etmemişti. Ama onu görmüştü. Bu durum, o büyük kapılardan girip çıkan bir sürü insan için önemli olmayabilirdi, ama Edward ileri görüşlü bir ailenin çocuğuydu ve kendisi de Üçüncü Dünya'nın bütün acıları karşısında hissettiği ateşli özdeşleşme duygusunun sancıları içindeydi. Gerçi uzun süre o da bu okula gitmişti, ama buradaki okuldan çok daha iyi olan şimdiki okulunda, her türden "proje" onu ve okul arkadaşlarını aydınlatmıştı. AIDS ya da açlık kurbanları için para toplamış, bunlar ve dünyada ters giden başka bir sürü konu üzerine denemeler yazmıştı; annesi Jessy, her türden hayır işinin "içinde"ydi. Bu yaptığının affedilir yanı yoktu ve utançtan karnına ağrılar saplanıyordu.

Acınacak haldeki çocuğa, alçakgönüllükle "Şimdi benimle eve gelir misin?" diye sordu ve kız, tek kelime etmeden ayağa kalkarak onu götürmesi için elini uzattı.

Kızlardan biri "Zavallı, küçük çocuk," dedi, görünüşe bakılırsa kız duygulanmıştı.

"Ah, bilemiyorum, yine de iyi idare ediyor," dedi diğeri.

Edward, "Çok fazla uzak değil," dedi, çocuğun boyu kendi boyunun yarısı kadardı. Bunu söyleyebilmek için eğilmişti. Victoria, büyük bir kız gibi davranması gerektiğini bildiğinden dimdik duruyor, nefesini tutuyormuş gibi sızlanırken bir yandan da Edward'ın onun için duyduğu endişeyle buruşan yüzüne bakıyordu.

Bay Patel, "Güle güle, Victoria," dedi. Sesindeki sert ve uyarıcı ton, beyaz çocuğa yönelikti; çocuk ona, bütün bacakları ve antenleri uçan ve tipula sineği denen yaz haşerelerini hatırlatıyordu. İkilinin arkasından "Yarın görüşürüz," diye bağırdı, çünkü bu çocuk hakkında hiçbir şey bilmediğini anımsamıştı ve ona Victoria'nın kimsesiz olmadığını belirtme gereği görmüştü. Ama ikili sokağa çıkmıştı bile, ayakları önlerine çıkan ıslak yaprakların ve su birikintilerinin arasında azimle ilerliyordu.

Çocuk yalvarırcasına "Nereye? Nereye?" diye sordu, ama sesi o kadar cılız çıkmıştı ki Edward duymadı: Eğilip eğilip çocuğa gülücükler gönderiyordu, gülümseyişinin sıkıntılı olduğunun farkında değildi.

Victoria, tam da ayakları kopana kadar yürüyeceklerini düşünmeye başlamıştı ki büyük bir kapıdan içeri girdiler; birbirine benzer evlerin bulunduğu dik yokuşta, pencereleri ışıl ışıl parlayan bir eve yöneldiler.

Edward anahtarı kapıya soktu ve büyük bir yere girdiler, burası Victoria'ya, zaman zaman anacaddede ağzı açık baktığı mağazalardan biriymiş gibi göründü. Renkli, aydınlık ve sıcaktı: Şimdi üşümeye başlamıştı, çünkü rüzgâr iliklerine kadar işlemişti. Bir sehpanın üzerindeki büyük bir aynada Edward vardı ve rüzgârdan saçı başı karışmış olan kendisi, evet, kendisi, Victoria, o korkmuş, ağzı açık bakınan Victoria. Sonra Edward onun ceketini çıkardı ve kırmızı bir koltuğun koluna attı. Edward önden gidiyordu, Victoria da kendisini arkada, aynanın yüzeyinde bırakarak onun peşinden koştu. Şimdi de okuldaki toplantı salonundan başka, gördüğü her yerden daha büyük bir odadaydılar. Edward çaydanlığı alıp lavaboda doldurdu ve Victoria odanın bu kısmının mutfağa benzer bir şey olduğunu düşündü. Etrafta oyuncaklar vardı. Thomas'ın burada yaşadığını anladı, peki o neredeydi?

"O nerede?" diye fısıldadı. Edward, fincanları ve fincan tabaklarını tıkırdatmayı kesip ne demek istediğini anlamak için kıpırdamadan durdu. "Ah, Thomas mı? Bir arkadaşında kalacak," dedi Edward. "Hadi, artık otur." Victoria'dan hareket gelmeyince onu kucağına alıp kaldırdı ve bir koltuğa bıraktı, koltuk yumuşaklığı ve sıcaklığıyla sanki Victoria'ya sarılıyordu. Victoria çekingen bir dikkatle çevresine bakındı. Bu oda teyzesinin bütün dairesinin sığabileceği kadar büyüktü. Bir süre sonra, şaşkın şaşkın ve merakla çevresine baktığı sırada küt diye uyuyakaldı: Bütün bu olanlar ona çok ağır gelmişti.

Edward, küçük çocuklara alışıktı; Victoria o kadar minik, zayıf ve ufak tefek bir şeydi ki onun hâlâ kendisinden küçük olduğunu düşünüyordu; rahat etsin diye Victoria'nın sırtına yastık koymaktan başka bir şey yapmadı, sonra da koskoca buzdolabının içinde yiyecek bir şeyler aramaya başladı. Annesinin nerede olduğunu bilmiyordu, ama burada olmasını isterdi. Dışarı çıkıp okuldan arkadaşlarıyla buluşmayı planlamıştı ve şimdi de korkunç derecede kötü davrandığı bu çocukla burada tıkılıp kalmıştı... Ergenliğin eşiğinde olduğu söylense yeriydi, sürekli vicdanının sesini dinliyor, çok sıkıntı çekiyor, kendi dünyasını suçluyordu, Britanya dışındaki her şeye tutkulu bir hayranlık ve her tür iyi amaca candan bir bağlılık duyuyordu, annesine ise müthiş kızgındı, onu bir şekilde bütün tepkisel güçlerin somutlaşmış hali olarak algılıyordu, uçarılığı temsil eden ve bütün acılara kayıtsız kalan babasından ölesiye bıkmıştı, espri anlayışı berbattı ve en sonunda, bu geceden sekiz yıl kadar sonra, Jessy Staveney hem de herkesin içinde "Senin şu kahrolası ergenliğin, Tanrım, *Tanrım*, ömrümden yirmi yıl aldı," demişti.

Edward, sanki gerçekten böyle tembellik etmeye vakti yokmuş gibi, her zamanki haliyle oturdu, yoğurdunu kaşıkladı; D Vitamini eklenmiş az yağlı yoğurttu ve kaşlarını çatıp Victoria ile ilgili yaşadığı ikilemi düşündü. Victoria uyumaya devam ediyordu.

Rüya görüyorsa, ki sık sık kâbus görür ve uykusunda yürürdü, uykusunda ölmüş annesi ortaya çıkmış olabilirdi, annesi uzaktan gülümser ama her zaman ulaşılmaz olurdu, Victoria'nın ona uzanan kollarından sıyrılırdı. Beş yıl önce ölmüştü. Victoria'nın amcaları vardı, ama babası yoktu ya da annesinin kimliğini saptamaya istekli olduğu bir babası yoktu. "Amca"lardan hiçbiri ona sahip çıkmamış ya da sorumluluk kabul etmemişti. Victoria'nın teyzesinin, yani annesinin kız kardeşi olan gerçek teyzesinin, çocuğu yoktu. Tam bu yüzden şanslı olduğuna inanmaya başlamıştı ki, dört yaşında kimsesiz bir çocukla kalakalmıştı. Sosyal hizmet görevlisi olarak çalışıyordu. Belediye'ye ait Francis

Drake Konutları'nda yatak odası, salon, mutfak ve banyodan oluşan bir dairede oturuyordu; belediye konutlarından diğer üçü Frobisher, Walter Raleigh ve Nelson'du ve çocukların hepsi Victoria'yla aynı okula gidiyorlardı.Yaşamını işine göre biçimlendirmişti, işini seviyordu, ama daha sonra Victoria'ya sahip çıkmak zorunda kalmıştı ve bunu herhangi bir gönülsüzlük göstermeden, yalnızca biraz bıkkınlıkla yapmıştı.

İşte o sabah, hastalanmış ve hastaneye kaldırılmıştı. Ambulansta Victoria'yı hatırlamış ve ambulanstaki adama Victoria'nın okuldan sonra çocuk bahçesinde birinin onu almasını bekleyeceğini söylemişti. Adam bu tür durumlara yabancı değildi. Okula telefon etti, o kadar da kolay bir iş değildi, çünkü Victoria'nın teyzesi, daha ellisine varmadan ölümcül bir hastalığının verdiği acılarla ikide bir bayılıyordu. Ambulanstaki adam, okulun numarasını santralden aldı, okul sekreterini aradı, krizi açıkladı. Sekreter sınıfa gitti; Victoria, küçük uslu kız, uslu olmaya hiç niyeti olmayan diğer çocukların çıkardığı gürültünün belli ki farkında bile olmadan, karatahtadaki cümleleri defterine geçiriyordu. Öğretmen, sorun değil, dedi, daha doğrusu bağırmak zorunda kalmıştı, Victoria eve Dickie Nicholls ile gidebilirdi; birinin onu alacağını sanıyordu. Sekreter, sorun değil, dedi ve ofisine döndü, Nichollslar'ın telefon numarasını buldu, telefon etti, açan olmadı. Çalışan bir anne, diye tespitte bulundu sekreter, kendisi de öyleydi. Birçok annenin numarasını denedi ve en sonunda biri yardım edemeyeceğini söyledi, peki kayıt defterindeki Thomas Steevey'yi denese: Staveney böyle telaffuz ediliyordu. Yardımcı sekreter, Staveney'lerin numarasını aradı ve Jessy Staveney açtı; ona oğlunun Thomas'ı alırken küçük bir kızı da almasını söyledi. Yardımcı sekreter, Victoria'nın siyah olduğunu söylememişti, ama ne gerek vardı? Okulda beyazlardan çok, siyah ya da esmer çocuklar vardı. Kendisi de esmerdi, yerliler ülkeden kovulduğu zaman, ailesi Uganda'dan gelmişti çünkü.

Bu çılgın telefon trafiği ve düzenlemeler, çalışan annelerden

ötürü çok olağan bir şey olduğundan, yardımcı sekreter bu konuyu daha fazla düşünmedi: Victoria konusunda bir sorun çıkmayacaktı.

Victoria, kısa, tedirgin bir uykudan uyanıp da gözlerini bu yabancı yerde açtığı zaman, Edward çok büyük bir masada oturuyordu ve karşısında da sarı saçları yüzüne dağılmış, uzun boylu, kollarını masaya dayamış bir kadın vardı. Victoria, onu eskiden çocuk bahçesine Thomas'ı almaya geldiğinde görmüştü.

Victoria, varlığını belli etmekten korkarak bir süre sessizce oturdu, ama ara sıra ona bir göz atan Edward yüksek sesle konuştu. "Oh, Victoria, uyanmışsın, gel de biraz yemek ye. Bu Victoria," dedi annesine. Annesi de "Merhaba, Victoria," deyip oğluna anlatmakta olduğu şeyi tamamladı. Mutfağında tanımadığı küçük bir kızın uyuması yorum gerektiren bir şey değildi. Edward'ın ve Thomas'ın sosyal çevreden ya da okuldan arkadaşları sürekli evine girip çıkarlardı ve hepsini memnuniyetle kabul ederdi. Özellikle Thomas'ın sosyal hayatı, ne de olsa daha yedi yaşında olduğu için ve on iki yaşındaki Edward gibi rahatça gidip gelemediğinden çok karmaşık bir hal almakta ve biraz da dert olmaktaydı; sürekli eğlence parklarına, planetaryumlara, müzelere, tekne gezilerine, arkadaşlarına gidiyor, arkadaşlarında kalıyor, onlarda yemek yiyor ya da arkadaşları onlarda kalıyordu; çocukları buluşturmak ve zamanı ayarlamak tam bir organizasyon becerisi gerektiriyordu. Küçük kızın siyah olması, onu hiç rahatsız etmemiş, bilakis çok hoşuna gitmişti, çünkü Edward'a, artık çok kültürlü bir toplumda yaşadığımız halde, arkadaşlarının hepsinin beyaz olmasından yakınmayı kesmiyordu bir türlü.

Peki Thomas neden daha alt seviyedeki bir okula gidiyordu? İdeoloji. Daha çok, eski kafalı bir sosyalist olan babası Lionel'in ideolojisi. Thomas, zamanı geldiğinde oradan alınıp iyi okullardan birine yerleştirilecekti elbette, ama şimdi en diplerde şansını deniyordu. Bu "en dipler" sözü Jessy'nindi. Eski kocasıyla aralarında bir anlaşmazlık çıktığı zaman "Al sana, en diplerden bir ha-

ber," diye bağırarak kızamık salgını ya da ödeyemediği bir faturayla ilgili aksiliklerden söz ederdi. Yine de üzüldüğü bir durumdan elinden geldiğince yararlanan Jessy, daha az ilkeli arkadaşlarının gözünün içine bakıp "Üzgünüm, ama ülkenin diğer yarısının nasıl yaşadığını öğrenmesi gerekiyor. Lionel bu konuda ısrarlı," diyebiliyordu.

Victoria kaldırılıp masanın kenarından çenesinin ancak göründüğü bir sandalyeye oturtuldu ve Edward büyük, şişman minderlerle durumu ayarladı. "Peki şimdi, ne yemek istersin, Victoria?"

Victoria böyle bir soruya alışık değildi ve masada gördüğü hiçbir şey tanıdık gelmediği için çaresizce bakındı, hatta her an tekrar ağlamaya başlayabilirdi. Edward durumu anladı ve kendi yediği şeylerden oluşan bir tabak yaptı; o da Jessy'nin paket yaptırıp eve getirdiği Thai yemeği, bir önceki geceden kalma domates dolması ve yine artanlardan tuzlu pilavdı. Victoria açtı, denedi, ama öyle görünüyordu ki midesi sadece pilavı kabul ediyordu. Onu izleyen Edward, Thomas'a yaptığı gibi, bir ağabey gibi, biraz kek buldu. Bu daha iyiydi ve Victoria hepsini yedi.

Tabağına hiç dokunmamış olan Jessy sessizce izliyordu, uzun ellerinin arasındaki çay fincanını ağzının yakınında tutuyordu, buhar yüzüne yükseliyordu. Kocaman yeşil gözleri vardı, Victoria bunların cadı gözleri olduğunu düşündü. Annesi sık sık cadılardan söz ederdi. Teyzesi hiç böyle bir şey yapmasa da çocuğun aklında kalan, annesinin o kötü şeyleri anlatan tekdüze, sihirli sesiydi. Ve bu kötü şeyler de çok sık oluyordu.

Sonunda Jessy Staveney, oraya gelen ve uğraşılması gereken her küçük çocuğa böyle yapıyormuş gibi fazla umursamadan, "Ee, Victoria, seninle ne yapacağız bakalım?" dedi.

Bunun üzerine Victoria'nın gözleri yaşlarla doldu ve yüksek sesle ağlamaya başladı. Cadı gözlerinden daha da kötüsü, annesinin ölümünden bile önce, kendisini bildi bileli "Victoria ile ne yapacağım, ne yapacağız, ne yapmalıyım," sözleri günlerinin ve

gecelerinin kâbusu olmuştu. Annesine şu "amcalar" konusunda hep engel oluşturuyordu. Annesi işe gitmek istediğinde, ama onunla, yani çocuğu Victoria ile ne yapacağını bilmediğinde bir engeldi. Her zaman nazik olmasına rağmen, teyzesi Marion'un da aslında onu istemediğini biliyordu.

"Zavallı küçük kız, yorulmuş," dedi Jessy. "Eh, ben gitmeliyim. Comedy'de bir müşterimin ilk kez gösterilecek bir oyunu var ve orada olmak zorundayım. Belki Victoria bu gece burada kalmalı?" dedi Edward'a. Edward kendisini her şey için o kadar kötü, o kadar bağışlanamaz derecede suçlu hissediyordu ki onun da gözleri yaşlarla doluydu.

Victoria dimdik oturuyordu, yumruklarını iki yanına sarkıtmıştı; yüzünü, çaresiz durumunu aydınlatan açık sözlü ve dürüst bir lambanın asılı olduğu tavana kaldırmıştı. Gözleri sımsıkı kapalı hıçkırıyordu.

Jessy "Zavallı çocuk," diye durumu toplarladı ve çıktı.

Bu çocuğun altı-yedi yaşlarında olmayabileceğini hâlâ anlayamamış olan Edward, yanına gitti, onu kaldırıp kucağına oturttu ve sımsıkı sarıldı. Victoria'nın gözyaşları omzunu ıslattı ve gergin, küçük vücudun sıcaklığıyla sıkıntılı halinin ona hissettirdiği bir katilin hissettiklerinden daha iyi sayılmazdı.

Victoria'nın hıçkırıkları arasında "Victoria," diyordu, "Burada olduğunu haber vermem gereken biri yok mu?"

"Teyzem hastanede."

Kendisinin ve Thomas'ın sürekli görüştüğü insanları düşünerek "Başka kime gidersin sen?" dedi.

"Teyzemin arkadaşına."

En sonunda, zorunluluk Victoria'nın hıçkırıklarını durdurdu. Teyzesinin arkadaşının Bayan Chadwick olduğunu söyledi; evet, bir telefon vardı.

Edward, annesinin dışarıda olduğunu söyleyen bir kıza ulaşana kadar birkaç kez Chadwick'i aramak zorunda kaldı. Telefonu açan Bessie'ydi. Evet, Victoria'nın o gece orada kalmasında bir

sakınca yoktu. Bu gece için onlarda yatacak yer yoktu zaten: Bessie'nin arkadaşları video izlemeye geliyorlardı.

Edward, akşam planlarından vazgeçerek "Peki, o zaman," dedi. Bu da birkaç telefon konuşması daha yapmasını icap ettiriyordu.

Bu arada, Victoria, mutfak olduğunu henüz tam olarak anlayamadığı büyük odada geziniyor, bakınıyor, ama dokunmuyor ve merak ediyordu. Yataklar neredeydi?

Hiç yatak yoktu.

Edward'a "Peki sen nerede uyuyorsun?" diye sordu.

"Yatak odamda."

"Burası senin odan değil mi?"

"Burası mutfak."

"Bütün öbür insanlar nerede?"

Onun ne demek istediği konusunda hiçbir fikri yoktu Edward'ın. Önünde telefonla oturmuş, başını eline yaslamış, çocuğa bakıyordu.

Sonunda, kızın demek istediğinin bu olduğunu umarak şöyle dedi: "Annemin odası evin en üst katında, benim odam hemen bir üst katta, Thomas'ınki de öyle."

Korkunç gerçek, Victoria'nın zaten aşırı zorlanmış olan beynine girmeye çalışıyor gibiydi. Edward bütün evin bu odadan oluşmadığını söylüyordu sanki. Victoria teyzesinin evinde bir çekyatta uyurdu. Bunu anlamıyordu, anlamıyordu. Bir kucak gibi olan o büyük koltuğa geri çöktü ve kendi kendine bebek değilsin, kes şunu, dese de baş parmağını ağzına sokuverdi.

Burada başka kim yaşıyor, diye sormak istiyordu, ama cesaret edemedi. Bütün öbür insanlar neredeydi?

Edward bir şeyler anlayabilmek umuduyla gözlerini dikmiş ona bakıyordu. Istırap içindeki o küçük yüz... O acı gözler... İçgüdüsel bir biçimde yanına gitti, onu kucağına aldı ve beşikte bebek sallar gibi onu sallamaya başladı.

"Sana bir hikâye anlatacağım," dedi.

Sonra Victoria'nın televizyonda izlediği Üç Ayıcık hikâyesini anlatmaya başladı. Resimli olarak görmeden bir hikâye dinlenebileceği daha önce Victoria'nın aklına gerçekten hiç gelmemişti. Resimler olmaksızın bir ses: Bu yeni şeyi; nazik çocuğun, başının hemen üzerinden gelen sesini sevdi, hikâyedekileri Koca Ayı, Ortanca Ayı, Bebek Ayı ve Altın Saçlı Çocuk diye değiştirmesini de sevdi. Edward onu sallarken, ama ben bebek değilim, o bebek olduğumu sanıyor, diye düşünüyordu. Edward'a gelince o sarıldığı ufaklığın ne anlama geldiğini gayet iyi biliyordu: Bu, hep savunduğu, okul tartışmalarında üzerine konuşmalar yaptığı ve geçenlerde bütün hayatını adayacağını söylediği şeydi... Dünyadaki acılar.

Hikâyeyi bitirdiği zaman Victoria'ya banyo yapmak isteyip istemediğini soracaktı, ama yanlış anlamasından korktu.

"Karnın iyice doydu mu?"

"Evet, teşekkür ederim."

"O zaman seni yatağa götüreyim." Victoria'nın yatma saatine daha çok vardı. Evde geç saatlere kadar otururdu, çünkü teyzesi uyuyana kadar uyuyamazdı. Ya da teyzesi televizyon izlerken uyuyakalırdı ve uyandığında kendini gündüz giysileriyle, üzerine bir battaniye örtülmüş, kanepede uzanmış bulurdu. Uzun boylu çocuğun elini tuttu ve hızla merdivenlerden yukarı çıktılar, üst üste katlar, sonra kendini her tarafı oyuncaklarla dolu bir odada buldu. Bir oyuncakçı dükkânı olabilir miydi burası?

"Burası Thomas'ın odası. Bu gecelik yatağında yatman onun için sorun olmaz."

Kimse tuvaletin yerini söylememişti ve Victoria vahim durumdaydı. Durup sessiz bir *lütfen* anlamında gözlerini Edward'a dikti. Sonra Edward, bunu doğru yorumlayarak "Sana lavaboyu göstereyim," dedi.

Lavabonun ne anlama geldiğini bilmiyordu, ama kendisini, annesinin evindeki odasının büyüklüğünde başka bir odada pürüzsüz, tamamen lekesiz beyaz bir klozetin üzerinde buldu. Bü-

yük bir küvet vardı. Onun içine girmeyi çok isterdi: O yalnızca duşları biliyordu. Edward onu kapının dışında bekliyordu.

Sahanlığın karşısındaki oyuncak dükkânına benzer odaya geri götürüldü.

"Benim yattığım yer yukarıda, hemen bir kat yukarıda," dedi Edward.

Panik. Terk ediliyordu. Yukarıda ve aşağıda bu kocaman, boş ev vardı.

"Şimdi aşağıya, mutfağa iniyorum," dedi Edward.

Victoria'nın yüzünde bir dehşet ifadesi belirmişti. Edward, sonunda sorunun ne olduğunu anladı. "Bak. Bunda bir şey yok. Tamamen güvendesin. Burası bizim evimiz. İçeriye bizden başka kimse giremez. Sen Thomas'ın odasındasın; o burada uyuyor. Eh, arkadaşlarından biriyle olmadığı zamanlar yani. Siz çocukların elbette bir sürü arkadaşı oluyor..." Kuşkuya düşerek durdu. Bu çocuğun da arkadaşları vardı herhalde. Pot kırmıştı. "Ben buradayım. İstediğin zaman bana seslenebilirsin. Eve geldiği zaman annem de, çağırırsan yanında olacaktır."

Victoria, Edward'la mutfağa gitmeyi istediği halde Thomas'ın yatağına çöktü. Sormaya cesaret edememişti. Bu koca evin içinde bir tek ailenin yaşadığına bir türlü inanamıyordu. İki odada rahatlıkla bir aile yaşıyabilirdi, bazen bir odada bile.

"Kazağını ve pantolonunu çıkarsan iyi olur," dedi Edward.

Victoria çabucak soyundu, üzerinde küçük beyaz bir külot ve atlet kaldı.

Edward, koyu renk tende beyazın ne kadar güzel durduğunu düşündü. Bunun siyaseten doğru bir düşünce olup olmadığını bilmiyordu.

Edward, ışığı yakıp söndürerek "Işık burada," dedi. Öyle ki ışığı söndürdüğünde bir an için oda, hayvan ve kocaman oyuncak ayı silüetleriyle dolu, tüyler ürpertici bir yere dönüştü. "Yatağının yanında da bir lamba var. Sana göstereyim." Gösterdi. "Kapıyı açık bırakacağım. Kulağım sende olacak."

Ona iyi geceler öpücüğü versin mi vermesin mi bilemiyordu. Üzerinde bol kıyafetleri olmayınca, yumuş yumuş bir çocuk değil de, adaleli ve ince, ufak tekef bir tip olduğunu anlamıştı."Kaç yaşındasın Victoria?" dedi.

"Dokuz," dedi ve kızararak ekledi. "Ufak tefek olduğumu biliyorum, ama bu küçük olduğum anlamına gelmez."

Edward üst üste hata yaptığını fark ederek "Anlıyorum," dedi. Bir kez daha utançtan kıpkırmızı kesilerek bir süre kapıda oyalandı, sonra "Bunu söndüreceğim," dedi. Söndürdü ve dışarı çıkıp merdivenlerden indi.

Victoria, yarı karanlıkta üzeri Mickey Mouse ile kaplı bir yorganın altında yatıyordu. Bu hoşuna gitti, çünkü küçükken onun da Mickey Mouse'lu terlikleri vardı. Ama bu odada, yarı karanlıkta içinden yine bir çığlık yükseldi, sonra iki ağzını kapattı. Her yere yayılmış bütün bu hayvanlar –daha önce hiç bu kadar çok doldurulmuş oyuncağı bir arada görmemişti– köşelere yığılmıştı, masaya yayılmıştı ve yatağında da birkaç oyuncak ayı vardı. Büyük bir oyuncak ayıyı, karaltı halindeki aslanlara, kaplanlara, dışarıdan gelen ışıkla gözleri parlayan gizemli hayvanlara ve insanlara karşı koruyucu bir kalkan olsun diye kendine doğru çekti. Burada kalamazdı, kalamazdı... Belki de usulca merdivenlerden inip mutfak dedikleri o yere geri dönebilir ve Edward'a mutfakta kalıp kalamayacağını sorabilirdi. Anlamıştı, o iyi biriydi. Sıkıca ona sarılan kollarını hissedebilir ve oturup hikâye anlatırkenki sesini dinleyebilirdi.

Mücadele etmesi gereken korkunç bir şey daha vardı. Ya yatağını ıslatırsa? Bazen bu başına geliyordu. Ya uykusunda yürür de merdivenlerden düşerse? Teyzesi Marion ona uykusunda yürüdüğünü ve derin derin uyuduğu halde sahanlığa, asansörün yanına gittiğini söylemişti. Burada, bu evde yatağını ıslatırsa, utancından ölürdü... Bu düşünceyle uykuya daldı ve geceleyin görmediği bir pencereden gelen ışıkla uyandı. Hemen yatağı yokladı; hayır, ıslatmamıştı. Ama şimdi tekrar tuvalete gitmesi

gerekiyordu. Usulca odadan çıktı, küçük külotu ve fanilasıyla sahanlığın karşısındaki tuvalete koştu. Kendisini hırsız gibi hissediyordu ve durup durup merdivenlerin aşağısını, yukarısını kolaçan ediyordu. Her yerde lambalar vardı. Saat kaçtı? Ah, ya okula geç kaldıysa, ya... Tekrar pantolonunu ve kazağını giyip merdivenlerden indi ve aşağıda, Edward'ını gördü, masada oturmuş tost yiyordu. O altın saçlı kadın hâlâ ortalarda yoktu. Edward hoş bir biçimde gülümsedi, ona tost yaptı, çay ikram etti, sütünü ve şekerini onun sevdiği şekilde koydu, sonra onu okula götüreceğini söyledi.

Victoria'nın okula sandviç gibi bir şeyler götürmesi gerekiyordu, ama bunu söylemek istemedi. Belki Bay Pat ona... Dudaklarının tekrar titremeye başlayacağını biliyordu, ama kendisine hâkim oldu, gülümsedi ve Edward'la basamaklardan inerek aklında mağazalar gibi büyük odalarla dolu bir yer olarak kalan bu evden ayrıldı. Edward'ın yanında, kaldırımdaki ıslak yaprak kümelerinin arasında küçük, hızlı adımlarla yürüdü. Edward, onu dün gece zalim bir şekilde kilitlenmiş olan büyük bahçe kapısına götürdü ve o da oradan sınıfına koştu. Yolda Thomas'ı gördü.

Gururla, bir üstünlük edasıyla ve sakin sakin "Senin odanda uyudum," dedi. Tekrar gerçek yaşına dönmüştü ve Thomas da yalnızca küçük bir çocuktu.

"Neden ki?"

"Ağabeyin beni yatırdı."

"O zaman, umarım, oyuncaklarının hiçbirini bozmamışsındır. Dangerman'imle oynadın mı?"

Bir Dangerman görmemişti.

"Tamam, o zaman," dedi Thomas, sınıfına giderek.

Kendisinden çok daha küçük olan bu çocuğun, gecelerini tuhaf bir yerde geçirdiğini, ama bunu hiç umursamadığını düşünüyordu. Kendisine gelince, gece onun için daha önce hiç bilmediği görüntülere ve yerlere açılan bir kapı olmuştu. "Ben de ken-

di odam olsun istiyorum. Kendi *yerim* olmasını istiyorum," diye düşünüyordu. Kendi evim, kendi dairem diye düşünmeye cesaret edememişti, bunlar onun çok ötesindeydi, ama kendi odası olsa, oraya saklanıp güvende olabilirdi. Thomas'ın odasındaki o parlak gözlü, yırtıcı hayvanlar üzerine saldırabilecek, onu bulabilecek kadar tehlikeliydi. Kendi odası olsaydı, Marion Teyze'nin yorulmasını beklemek zorunda kalmaz, istediği zaman yatabilirdi. Yatağının yanında bir lambası olabilirdi ve onu söndürebilirdi. "*Benim kendi yerim, kendi...*" Bir harikalar diyarı gibi olan o gece, hayatına bunu getirmişti. Aslında gece pek de rahat geçmemişti, hatta hoş bile sayılmazdı. Koca bir kız değil de, küçük bir kız gibi davranmıştı ve Edward'ın onun hakkında neler düşüneceği aklına geldikçe utanıyordu. Ona dokuz yaşında olduğunu söyleyince ne kadar şaşırdığı gözünden kaçmamıştı.

O öğleden sonra, karanlık olduğu zaman, birinin gelip onu eve götürmesini beklerken sokağa açılan kapının yanında durdu. Edward'ın Thomas'ı almaya gelmesini umuyor; durmadan ağlayan, budala bir çocuk değil de, koca bir kız gibi ona gülümsemeyi planlıyordu. "Merhaba, Edward," diyecekti ve o da "Ah, demek buradasın, Victoria, sensin," diyecekti. Ama yanında daha büyük birkaç çocuk olan başka bir kadın geldi ve Thomas bağırarak onlara doğru koştu. Victoria çok acıkmıştı: Öğle tatilinde Bay Pat'in oraya girmişti, ona büyük bir paket cips verebilir, parasını da yarın ödemesine izin verirdi, ama orada değildi, tezgâhın arkasında, yalnızca tanımadığı bir kız vardı. Teyzesinin arkadaşı Phyllis gelirse, belki ona bir parça çikolata gibi bir şeyler alabilirdi. Ama Phyllis Chadwick'in kızı Bessie geldi, ondan daha büyüktü. Victoria başkalarının sebep olduğu karışıklık için özür dilemeye hazırlanıyordu ki Bessie, "Zavallı ufaklık," dedi. "Yazık ki teyzen çok hasta, o eve dönene kadar bizimle kalacaksın."

Büyük kızın yanı sıra koşturan Victoria, "Lütfen, lütfen," dedi. "Yanında çikolata falan var mı?"

"Sana öğle yemeği için hiçbir şey vermediler mi?"

"Unuttular. Bilmiyorlardı," diye savunmaya geçti Victoria yüce gönüllü Edward adına.

Bessie, balık ve kızarmış patates satılan bir dükkâna girdi, ikisi için de patates aldı ve yiye yiye yürüdüler.

Bayan Stevens, yani Marion Teyze hastaneden eve yine hasta olarak döndü, önceden iri olan vücudu bir deri bir kemik kalmıştı. Sürekli onu hasta ve zayıf bırakan tedaviler için geri götürülüyordu. Ona Victoria bakıyordu. Okuldan sonra oynamak için öbür çocukların evlerine gitmiyor, hastabakıcılık yapmak için doğruca eve geliyordu. Okulda çalışkandı ve sık sık övgü alıyordu. Victoria'nın akşamları, ev ödevlerini yapmakla ya da ona dünyadan bahseden televizyon programlarını izlemekle geçiyordu.

Bir öğleden sonra, teyzesi onu acilen gerekli olan bir ilacı almaya gönderdi. Victoria, yanlış bir yerden döndü ve kendisini, önceden tanıdığını hissettiği bir sokakta buldu. Uzun boylu, nazik çocuğun ona baktığı akşamın evi, zihninin bir bölümüne yer etmişti; başka bir boyutta dolaşan, günlük, sıradan olanla hiçbir ilişkisi olmayan düşlerine karşılık gelen bölümdü bu. Sıcaklık, ışıl ışıl parlayan renkler ve oyuncaklarla dolu bir oda hatırlıyordu. Kimi zaman Yukarı Cadde'deki mağazaların önünde duruyor ve evet, diye düşünüyordu, bunun gibiydi, zenginlik, bolluk vardı.

O evin coğrafi bir konumu varsa, çok uzakta, Londra'nın ücra bir bölgesinde olmalıydı. Bacakları sızlamıştı, öyle değil mi? Edward onu çeke çeke götürmüştü, ne kadar da uzun sürmüştü. Yine de tam önündeki, teyzesinin dairesinden yürüme mesafesiyle on dakika bile sürmeyen bu ev, o ev değil miydi? Evet, oydu, ta kendisiydi –öyle mi?– evet; tam o sırada bir çocuk, kaldırımdan koşarak ona doğru geldi, ama sonra bir kapıdan girerek basamakları tırmandı. Thomas. O zamankinden daha iriydi, artık küçük bir çocuk değildi. Bir zile uzandı ve kapı açılır açılmaz içeri daldı. Victoria, bir koridor olduğunu filmlerde gördüğü için

artık bildiği, o ışık ve renk dolu odayı bir an için gördü. O günden sonra, sık sık gizlice o evin bulunduğu yere gidip, dışarıda bekliyordu; bazen de evin dışında bir aşağı bir yukarı yürüyordu, hem birilerinin onu fark etmesini hem de kimsenin onu fark etmemesini istiyordu. Bu bölge ya da yalnızca bu sokak siyahların yaşadığı bir yer değildi. Bir keresinde, boyu daha da uzamış olan Edward'ı gördü. Onu ve çevresinde hiç kimseyi görmeden uzun adımlarla yürüyordu, o kadar yakınından geçmişti ki, Victoria ona dokunabilirdi. Edward, sıçraya sıçraya merdivenleri çıktı, kendi anahtarıyla içeri girdi. Eh, onun da, yani Victoria'nın da anahtarı vardı, bir kurdeleyle boynuna asmıştı, böylece teyzesinin kalkıp kapıya kadar gelmeye uğraşmasına gerek kalmıyordu. Birkaç kez de, Altın Saçlı Çocuk gibi saçları olduğunu hatırladığı, uzun boylu kadını gördü, ama şimdi saçlarını bir öbek halinde tepesinde toplamıştı. Dağınık bir kadındı. Her zaman endişe içindeydi, çantasını, alışveriş torbalarını ve paketlerini taşımaya çalışıyordu. Victoria, bu evin yalnızca kusursuzluğu akla getirdiğini düşünerek, kadının bu durumunu beğenmiyordu. Eğer kendisinin öyle saçları olsaydı, oradan buradan sarkan koca bir öbek halinde durmasına izin veremezdi. Daha sonra, yine Thomas'ı gördü. Onu tanımıyorlardı. Victoria'nın kendisine söylediği şey ise "Beni görmüyorlar," idi. Bir keresinde, Victoria'nın gözünde artık bir çocuk değil de, bir adam olan Edward'ın –on altı yaşındaydı– geldiğini görünce seslenmek istedi, "Bak, benim Victoria, beni hatırlamıyor musun?" Sonra kendi kendine dedi ki, Edward ve Thomas büyüyüp değişmiş, onun hatırladığından farklı olmuşlarsa, o zaman kendisi de değişmiş olmalıydı, yaşına göre uzun boyluydu, artık ilkokulda değildi, hızla boy atıyordu.

Ona en olağanüstü gelen şey o evdi, bir daha göreceğini hiç ummayacağı kadar uzak olan bir rüya, aslında o kadar yakındı ki, yalnızca kısa bir yürüyüş mesafesindeydi.

Marion Teyzesi'nin dairesinde hâlâ salondaki çekyatta uyuyordu. Geceleri, teyzesi kötü olduğunda kanepeyi yatak odasına çe-

kiyordu, böylece hasta kadın uyanıp su ya da bir fincan çay istediğinde ya da korkmuş, kalın sesiyle "Orada mısın, Victoria?" dediğinde yanında olabiliyorrdu. Victoria'nın geceleri bölük pörçüktü ve dersleriyle başa çıkmakta zorlanıyordu. Teyzesinin en iyi arkadaşı olan Phyllis Chadwick, yani Bessie'nin annesi, işlerin yolunda olup olmadığına bakmak için geliyordu: Yetkililer adına Victoria'ya nezaret ediyordu. Victoria buna gücenmiyordu. Kimden gelirse gelsin, yardıma ihtiyacı vardı. Kimi zaman Bessie geliyor ve Victoria alışverişe gittiğinde ya da öylesine dışarı çıktığında Marion Teyze'yle oturuyordu. Gündüzleri, Victoria okuldayken evleri dolaşan yardımcılar ya da hemşireler uğruyordu. Ama aslında Marion Stevens'ın hastaneye yatırılması gerekiyordu, doğru düzgün, tam zamanlı bir bakıma ihtiyacı vardı: Bunu Phyllis Chadwick söylüyordu ve Victoria da şöyle düşünüyordu: "Ben olmasaydım, bir şeyler yapmak zorunda kalacaklardı, ama ben olduğum için kendilerini sıkıntıya sokmuyorlar."

Artık, uzun boylu çocuğun ona o kadar nazik davrandığı gecenin –öyle ki bu olay Victoria'nın aklından ve rüyalarından çıkmamıştı– üstünden dört yıl geçmişti ve teyzesi gerçekten çok hastaydı. Kanser. Marion'un kıza hiç umut olmadığını kendisi söylemişti. Jamaika'dan gelen hemşire de ona söylemişti, "Yaşamın da ölümün de zamanı vardır. Seninki yaklaşıyor, Tanrı'ya şükret."

Marion Stevens, önceden hep kiliseye gitmişti, ama bu hemşireyle aynı kiliseye değil. Yine de birlikte sık sık dua ediyorlardı, Victoria onların ilahi okuduklarını bile duymuştu. Korkunç derecede hasta olan bu kadın, gece gündüz gözlerinin önündeyken Tanrı'ya şükretmek konusunda emin değildi. Kilise hoşuna gidiyordu, zaman buldukça giderdi, ilahi söylemeyi seviyordu, ama artık teyzesinin yanında kalmak zorundaydı. Hemşire, Victoria'ya teyzesi için yaptıklarından ötürü cennette ödüllendirileceğini söylemişti, Victoria bunun karşısında sessiz kalmıştı: Söylemek istediği şeyler çok kabaydı.

Bütün bunlar çok zordu: Dakika başı teyzesinin "Victoria, orada mısın?" diye seslenmesiyle bölünürken okula gitmek, ödevlerini yapmak. Bazen ev yardımcılarının gelmeyeceği tuttuğunda, hasta kadın yalnız bırakılamıyordu: O kadar sık da gelmiyorlardı, ellerine bakan bir sürü çaresiz insan olduğu için çok fazla çalışıyorlardı. Çoğunlukla hemşireler de uzun süre kalmıyorlardı, hapları kontrol ediyorlar ya da belki o kokmuş, hasta bedeni yıkıyorlar, sonra da çekip gidiyorlardı. Victoria kendi kendine "Ben hemşire olmayacağım, olmayacağım," diye söz verdi. Okulda kolaylıkla hemşire olabileceğini, sınavları geçebileceğini söylüyorlardı. Zeki olduğunu söylüyorlardı. "Ne olmak istediğini düşünme zamanı geldi," diyorlardı ona. Bessie hemşire olacaktı. İyi, olsun, Victoria ölmeyi tercih ederdi, böyle söylüyordu kendi kendine.

Öğretmenler onunla gurur duyuyorlardı: O okulda herhangi bir meslek sahibi olma olasılığı olan fazla çocuk yoktu. Sokaklarda ise muhtemelen daha fazlası böyle bir durumdaydı. Okula hiç gidemediği zamanlar onu bağışlıyor ve mazur görüyorlardı. Durumunu biliyor, teyzesinin nasıl olduğunu soruyor ve onun için üzülüyorlardı. Öğretmenlerden biri teyzesi için dua ediyordu, bir başkası kalkıp ziyarete geldi; aslında kıza bakmaya geldiğini biliyordu Victoria. Yine de Victoria bu sayede alışverişe gidebilmişti. Victoria mutfak masasına, düzgün el yazısıyla yiyecek ya da ilaç listeleri bıraksa da ev yardımı hiçbir zaman bunları eksiksiz sağlayamıyor gibiydi; ve eczaneden alınacakların listesi süpermarketten alınacaklardan daha uzun oluyordu.

Biraz çorba, biraz da kek gibi bir şeyler getiren Phyllis, "Yemek yemen lazım, kızım," diyordu. Ama Victoria'nın, teyzesinin hastalığının kokusu yüzünden sürekli midesi bulanıyordu. Kimi zaman yavaş yavaş adı hastalık olan karanlık, pis bir suya battığını hissediyordu; batıyor, batıyordu. Ama yukarıda, başından yükseklerde ışık, temiz hava ve temiz, güzel kokular vardı. Daha fazla dayanamayacak gibi olduğunda teyzesine bir dakika içinde

döneceğini söylüyor ve sokakların arasından koşarak gidip Staveney'lerin evinin önünde duruyor ve içeride ne olduğunu düşünüyordu. Bol bol yer, herkese oda. Uzun süredir aklını karıştıran şeyin ne olduğunu artık anlamıştı: O evde tek bir aile yaşıyordu, anne olan sarışın kadın, Edward ve Thomas. Görünüşte bir baba olmamasını hiç sorgulamamıştı. Tanıdığı ailelerin hiçbirinin babası yoktu, yani aynı evde yaşayan gerçek babaları yoktu.

Teyzesi Marion'un hiçbir zaman bir kocası olmamıştı. Kendi geçmişiyle ilgilenebilecek kadar iyiyken, Victoria'ya yaşamında hiç erkek olmadığını, ama buna hiç de üzülmediğini söylemişti. Açıklamalar ancak bu kadardı. Ama Victoria, ortada bir erkek, hatta bir amca olsaydı, kendisine yardım edebileceğini düşünüyordu. Her şeyi o yapmak zorundaydı; vergi faturalarını, elektrik, gaz ve su faturalarını hatırlamak, sayaçların okunabilmesi için okuldan sonra evde beklemek, postaneden teyzesinin maaşını alıp getirmek zorundaydı. Phyllis Chadwick ona "Sen iyi bir kızsın," diyordu. "Çok iyi bir kızsın."

Ama iyi bir kız olduğunun söylenmesi için biraz fazla büyümemiş miydi? Neredeyse on dört olmuştu. Artık göğüsleri vardı. Küçük bir kız değildi, ama çekyatta uyuyordu, eşyaları her zaman olduğu gibi, koltuk gibi görünsün diye üzerine örtü örtülen bir bavulda, giysileri de teyzesinin odasının bir köşesinde, bir askıda duruyordu. Bir gün kendi yerim, kendi odam olsun, diye dua ediyordu Victoria. Teyzesi ölünce onun odasına taşınacaktı ve burası onun olacaktı.

Teyzesinin ölümünden önce, son birkaç hafta Victoria okula gitmedi. Yalnızca orada, ölüm döşeğinin başında duruyordu, hastalıkla o kadar özdeşleşmişti ki midesinde ağrılar bile hissediyordu: Mide kanseri. Her şey uzun, karanlık, pis kokulu, kötü bir rüyaydı; gelip giden hemşireler, ilaçlar, teyzesi acı içinde bağırırken ve Victoria bir doz daha ağrı kesici ölçerken yatağının yanında hiç dokunulmadan soğuyan fincanlar. Victoria, Phyllis Chadwick'e "Neden teyzem hastaneye yatırılamıyor?" dedi, ama

ona bunun en son âna kadar yapılamayacağı, bu arada Victoria'nın çok iyi bir kız olduğu söylendi. "O da sana bir yatak ve bir yer verdi. Bunu unutma, Victoria. O senin için bunu yaptı."

Marion Teyze en sonunda hastanedeydi ve Victoria onu ziyarete gidip gününün çoğunu orada geçiriyordu, ama teyzesinin onun orada olduğunu bilip bilmediğinden kuşkuluydu. "Ama hiçbir zaman bilemezsin," dedi Phyllis Chadwick. Hemşireler de aynı fikirdeydi. "Böyle zamanlarda neler olup bittiğini anlayıp anlamadıklarını asla bilemezsin." *Böyle zamanlar* sözü ölmekte olan hastaların son günlerde girdikleri bir durum için değil, hastalar hakkındaki yeni düşünceleri anlatmak için söyleniyordu; çevrelerinde olup biten her şeyi anladıklarından kuşkulanılıyordu, komada ya da yarı ölü olsalar bile? Ya da hatta ölü olsalar bile?

Marion Teyze öldü ve cenaze düzenlemelerini Phyllis'in gözetiminde yapmanın Victoria'nın sorumluluğu olduğu anlaşıldı, ama formları bir sosyal hizmet görevlisi imzaladı, çünkü Victoria daha çok küçüktü. Formları imzalayamayacak kadar küçüksem, peki nasıl oluyor da ona bakamayacak kadar küçük olmuyorum, diye aklından geçirdi Victoria.

Victoria boş dairedeydi, ölüm ve ilaç kokusunun dışarı çıkması için pencereleri açtı. Her şey iyice havalandığında teyzesinin odasına taşınacaktı. Sonra Marion Teyze'nin ölümü ve onun dünyada yapayalnız kalması konusunda onu teselli eden, saygı dolu bir adam geldi. Ama nereye gitmeyi planlıyordu? Victoria "Burada kalıyorum. Teyzemin dairesinde," dedi.

"Ama sen daha on dört yaşındasın," dedi adam. "Tek başına kalamazsın."

Victoria, bu daireye kendisi neden sahip olamayacağını gerçekten anlamıyordu. Sonra Phyllis Chadwick gelip onun evine gelse iyi olacağını söyledi. "Bir yer açarız," dedi. "Seni Bessie'nin yanına yerleştiririm." Zaten üç çocuğu vardı.

Victoria, "Ama ben burada kalmak istiyorum," diye ısrar etti ve itiraz etmeyi, sonra yalvarmayı, ağlamayı, evden çıkmayı red-

detmeyi sürdürdü; ta ki bir gün konuyla ilgili memurla (o da bir sosyal hizmet görevlisiydi) karşılaşana, Phyllis Chadwick, yanında kıdemli bir memurla daireye gelen kadar. Memur, birisi içinde yaşamaya uygun yaşa gelinceye kadar daireyi boş tutmak için kapıya kilit vuracaktı.

Victoria sessizdi. Haksızlık onu uyuşturmuştu. Yıllarca teyzesine bakmış, hiçbir şeyi unutmamış, ilaçların saatlerini hatırlamış ve her yeri temiz tutmuştu. Kimse onun bu iş için çok küçük olduğunu düşünmemişti. Şimdi, öylece kapının önüne konuyordu, bir yanında Phyllis Chadwick, öbür yanında anahtarlı adam; Victoria "Hayır, hayır, hayır," diye bağırırken ikisi de kollarından tutuyorlardı. Sonra tekrar sessizleşti, dudakları sımsıkı kapalıydı. Evlerin dışındaki kaldırımda –teyzesinin pencerelerini görmesi için başını kaldırıp on kat yukarı bakması gerekiyordu– onu bıraktılar ve Phyllis, "Hadi, Victoria, bu kadar yeter, kızım," dedi. Ama Victoria, aşağı inerken yol boyunca tek kelime etmemişti zaten.

Bu insanların ikisini de korkutuyordu: Öfkeden ve şoktan tir tir titriyor, patlayacakmış gibi görünüyordu. Gözleri delirmiş gibiydi, kızgındı. "Victoria, tek başına yaşamana izin verileceğini düşünmüş olamazsın, daha on dört yaşındasın."

Ama düşündüğü tam olarak da buydu ve hâlâ düşünüyordu. Sonunda Phyllis Chadwick'in evine gitti ve ona, Bessie'nin odasında yine bir çekyat gösterdiler. Bessie nazik, ama öfkeliydi. Bu odaya daha yeni sahip olmuştu, küçük bir odadaydı, ama ona aitti ve şimdi odasını biriyle paylaşmak zorundaydı. Bu dairenin, mutfak ve salondan başka üç odası vardı, hepsi de küçüktü. Daha küçük olan iki çocuk, yani gürültücü oğlanlar Phyllis Chadwick'le birlikte, onun odasında yatıyorlardı. Başka bir odayı Phyllis'in çok yaşlı, şu ya da bu nedenden ölmek üzere olan dedesi kullanıyordu. Victoria nedenini öğrenmek istemiyordu. Hastalıklardan ve ölümden usanmıştı. Çocuklar önceden küçük odada kalıyorlardı, ama Bessie sınavlara giriyordu ve sessizliğe

ihtiyacı vardı. Görünüşe bakılırsa Phyllis, sessizliği haketmiyordu ve çocuklara katlanmak zorundaydı. Victoria'yı kendisine sunulan için minnettar olmaya ikna eden bu düşünceydi. Tekrar okula yazdırıldı ve öğretmenler derslerini telafi etmesi için bir yıl fazladan okuyabileceğini söylediler. Artık burslardan ve üniversiteden bahsedilmiyordu; çok geri kalmıştı. Ticaret yüksekokuluna gidebilir ve muhasebe öğrenebilirdi. Sayılarla arası iyiydi.

Bulunduğu sınıfa göre çok büyük olduğu için yalnız kaldı. Hastalık deneyimi ve sorumluluğu yüzünden de yalnız kalmıştı. Sınıfındaki öbür öğrenciler ona çocuk gibi geliyordu, insanlar ve yerler gibi bütün okul da küçülmüştü sanki. Uzun süre önce, o gece, gözüne koskocaman, soyguncular ve bıçaklarla dolu gölgeleriyle tehlikeli bir yer gibi görünen çocuk parkı, artık ona zavallı, acınası bir yer gibi geliyordu, o kadar küçüktü ki teneffüste çocukların oynamasına yetecek kadar bile yer yoktu. Victoria buranın ne kadar kötü bir okul olduğunu artık anlamıştı. O çocuk parkı ona her şeyi özetliyordu. Gri çimento, rutubetli eski tuğla duvarlar; buranın mahkûmların egzersiz yapmak için çıkarıldığı bir alan olduğu düşünülebilirdi. Acıyla bize yeter de artar bile, diye düşündü, sonra bahse girerim, Thomas ile Edward oyun alanının hapishane avlusuna benzediği bir okula gitmiyorlardır, dedi. Victoria'nın sınıfındakiler yazları, haftada bir kez yüzmeye götürülüyorlardı, hepsi bu kadardı. 5. sınıf insanlar için yeterince iyi. Alt sınıftakiler için bu kadarı yeterliydi. Biz böyleyiz. Bu dili, Phyllis Chadwick'in broşürlerinden ve sosyal hizmet rehberlerinden kapmıştı.

İyi bir kadın olan Phyllis Chadwick'e minnet duyması gerektiğini biliyordu. O olmasaydı, Esirgeme Kurumu'na götürülürdü. "Bizi kendi ailen gibi görmelisin," demişti Phyllis. "Bana Phyl Teyze diyebilirsin."

Artık okuldan eve dönerken Staveney'lerin evinin önünden geçmek için yolunu uzatıyordu. Bir gün kaldırımdan eve doğru gelen ve bahçe kapısından içeri giren uzun boylu, sarışın bir ço-

cuk gördü. *Edward* diye düşündü ve çok eskilerden kalan o inceliği özledi, ama çocuğun Thomas olduğunu anladı. Ağabeyine çok benziyordu. Victoria'yı fark etti, kaşlarını çattı ve içeri girdi. Victoria dikelmiş saç örgüleri olan o sıska, minik siyah kıza hiç benzemiyordu artık. Uzun, inceydi ve Phyllis Chadwick onu bir arkadaşı olan kuaföre göndermişti. Victoria'nın şimdi düzgün, yumuşak, Afrikalılara özgü yuvarlak, sevimli bir yüzü, sivri bir çenesi ve Bessie'nin en güzel yeri olduğunu söylediği dolgun dudakları vardı, "Vaav, bundan mümkün olduğunca yararlan." Ama Victoria en güzel yerinin iri gözleri olduğunu düşünüyordu.

Thomas üç yıldır onların okulunda değildi. Staveney'ler gibi insanların oğullarını göndereceği türden bir okuldaydı: Bunu bilecek kadar dünyadan haberdardı.

Victoria artık kendini sınavlarına vermişti ve ara sıra kaçıp Staveney'lerin evinin oraya gidiyordu, ama Thomas'ı görmüyordu.

Sınavlarını iyi notlarla geçti, ama teyzesinin hastalığından önce ondan beklendiği gibi değildi. Hemen bir iş buldu. Onu her zaman sevmiş olan Bay Pat, erkek kardeşinin küçük bir giysi dükkânı olduğunu, bir yardımcıya ve defterlerini tutacak birine ihtiyacı olduğunu söylemişti. Ona baktığı için Phyllis Chadwick'e bir şeyler vermeye yetecek kadar kazanıyordu, ama kendine ait bir yer sahibi olmaktan çok uzaktı ve hep hayal ettiği şey buydu, her zaman. Bunu isteyen tek kişi o değildi. Phyllis'in odasında da her gece iki gürültücü çocuk oluyordu ve kimi zaman çocuklar, herkesin huzuru için ayrılıyor, birisi salonda, birisi de Phyllis'in yanında yatıyordu, ikisi çıkardıkları gürültüyle küçücük daireyi panayıra çevirebilirdi. Hemşire olacak olan ve ders çalışmak için bir yere ihtiyacı olan Bessie, mutfaktaki masayı kullanıyordu, oradaki ışık daha iyiydi, ama çocuklar onu sürekli rahatsız ediyorlardı. Victoria ile arkadaştılar, yine de Bessie, Victoria olmasaydı, kendine ait bir odası olacağını biliyordu. Yaşlı adam, yani Phyllis'in dedesi küçük televizyonu, radyosu ve yığın yığın dergileriyle bütün bir odayı işgal ediyordu. İnme inmiş ve

kısmen felç olmuştu. Tıpkı Victoria'nın teyzesinin durumunda olduğu gibi, Victoria, Phyllis ve Bessie dışarıda çalışırken, hemşirelerle ev yardımcıları gelip gidiyordu. Adam büyük bir sandalyede oturuyordu, bir aslan kafasına benzeyen koca bir kafanın altındaki vücudu gün geçtikçe küçülüyor, oyuklar ve şişlerden oluşan bir yaratığa dönüşüyordu. Yanında, yerde her zaman keskin kokulu, koyu sarı renkli bir çişle dolu bir şişe duruyordu. Bir köşede iskemleli bir oturak vardı. Yaşlı, zayıf, yumru yumru bacaklarını önündeki tabureye uzatmışlardı ve siyah derisinin üzeri içleri gri kül doluymuş gibi görünen çatlaklar vardı. Phyllis onun ayaklarını ve bacaklarını yağlıyordu, ama yararı olmuyordu. Herkes içten içe, onun ölüp bu sefil, keyifsiz hayatı da yanında götürmesinin en iyisi olacağını düşünüyordu. O zaman bir oda açılacaktı, çocukların kapıyı kapatıp bütün dağınıklıklarını ve gürültülerini yapabilecekleri koca bir oda.

Bessie, yaşlı adama iyi davranıyordu: Bunu eğitimi için yararlı görüyordu. Victoria sorumluluk sahibi biri olarak yapması gerekenleri yerine getiriyor, idrar şişesini, bazen de oturağı boşaltıyor, ama bundan nefret ediyordu. Uzun saatler çalışan, bakması gereken dört delikanlı, bir de ihtiyar olan Phyllis, zaman zaman dedesiyle biraz oturabiliyordu. Adam kimsenin onu umursamadığını söylüyordu.

Phyllis, Victoria'ya, "Kızım, önemli bir şey konuşmamız gerekiyor, ne zaman olsun istersin?" dedi.

Pazar günü olması gerekiyordu ve çocukların çeteleriyle birlikte haylazlık yapmak için sokağa çıktıkları, Bessie'nin de kapısını kapatıp ortadan kaybolduğu Pazar akşamı, Victoria ve Phyllis, yaşlı adam bundan yakınsa da, üzerine kapısını kapattılar. Phyllis, "Ama yalnızca kısa bir süreliğine, Dede," dedi ona.

Victoria, Phyllis'in, kendisinden gitmesini isteyeceğini düşünüyordu. Üzerinde zaten gereğinden fazla yük bulunan bir kadının, dertlerine ek olarak bir de Victoria'nın orada olması için dünyada tek bir neden yoktu.

"İkimize şöyle birer fincan koyu kahve yap da öyle gel, otur," dedi Phyllis. Hantal gövdesini kanepenin bir köşesine yerleştirdi ve ayaklarını yukarı kaldırdı. Hemen oracıkta uykuya dalacakmış gibi bir hali vardı.

"Victoria," dedi. "O işi öyle aceleyle, bana bir şeyler vermek istediğin için kabul ettiğini biliyorum, ama bu beni üzüyor, kızım, kendin için de bir şeyler yapman gerektiği halde, sen hiçbir şey yapmıyorsun."

Bir süredir bir konuşma yapmayı planlayan birinin –Phyllis'in durumunda birkaç gecedir– üslubuyla sarf edilen bu sözlerin arkasında, ne Victoria ne de Bessie'nin bildiği bir hikâye yatıyordu. Phyllis'in dedesi bile pek bir şey bilmiyordu.

Phyllis Chadwick'in anneannesi ve dedesi, Londra'ya, İngiliz işçilerinin yapmak istemediği pis işleri üstlenmek üzere davet edilen göçmen dalgasıyla, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelmişlerdi. Altın döşeli olduğunu hayal ettikleri sokaklara gelmişler ve nelerle karşılaşmışlardı. Ama bütün bunlar unutulmamıştı. Zor bir yaşam, zor günler. Ve genç çiftin iki çocuğu vardı, biri Phyllis'in annesiydi, on dört yaşında hamile kalmış, hayat dolu, asi bir kızdı, geçirdiği baştan savma bir kürtaj yüzünden kısır kaldığı söylenmişti ona, o da sonuçlarından bağımsız seks yapabileceğini düşündüğü şeye yelken açmış, ama yine hamile kalmış, Phyllis'i doğurmuştu. Phyllis'in babası –bir babası olmalıydı elbette– hiçbir zaman ortaya çıkmamış, annesi de bu bilgiyi kendisine saklamıştı. Çok genç olan anne ve çocuğu, uzun uzadıya öğütler veren ama yine de onları besleyen ailesine sığınmışlardı. Phyllis onu, bağırıp çağıran, aslında hafiften deli bir anne olarak hatırlıyordu, bir âlem ya da cümbüş için günlerce ortadan kayboluyor, sonra asık bir suratla ve suskun bir şekilde Phyllis'e bakmak zorunda olan vaazcı anne ve babasına geri dönüyordu. Bir kavgada kendini öldürttü. Phyllis rahatlamıştı. Ondan sonra ona, şimdi içeride, televizyon ve radyo gürültüsü gelen kapının hemen ardındaki dedesine –televizyonu ve radyo-

yu aynı anda açıyordu çoğunlukla– ve iyi biri olsa da, annesinden kötü ders aldığı için katılaşan bir kadın olan anneannesine bakmıştı. Ömrü boyunca her gün "Senin kanında bozukluk var," diyordu anneannesi. Phyllis, okulda çok çalışıyordu, asla ayyaş, serseri ya da kavgacı olmamaya kararlıydı ve başını sokacak kendine ait bir çatı ve kendi ailesi olsun istiyordu. Sınavlarını geçti ve sonra kısa bir süreliğine erdemli olmayı ihmal etti. Bunu gören dedesi ona annesinin yoluna girdiğini söylüyordu, çünkü sabit bir işte duramıyor; bir güç duygusuyla, özgürlük duygusuyla üst üste iş değiştiriyordu. Aklı başında, güzelce, koca bir kızdı. Otel resepsiyonlarında çalıştı, Oxford Caddesi'de bir mağazada ayakkabı sattı, Earl's Court'taki büyük ticaret fuarlarında yemek servisi yaptı, bir kafeteryada garsonluk yaptı, ömründe hiç eğlenmediği kadar eğleniyordu. Para–evet, harikaydı, her hafta eline periler diyarının altınları geçiyordu, ama asıl kazandığı, istediğini yapma özgürlüğüydü. Bir işte yalnızca işine geldiği kadar kalıyor, en güzel an da bir sonraki iş görüşmesi oluyordu: Onu seviyorlardı, bazen başvuru yapan onlarca kişi arasından seçiliyordu. Onda işverenlerin güven duyduğu bir şey vardı. Anneannesi ve dedesi dırdır edip onu sorumsuz bir geleceğin ve rezil bir yaşlılığın beklediğini söylerken o, ayaklarının yerden kesildiğini, kendini ve geleceğini ellerinde tuttuğunu hissediyordu. Ama sonra, kaderiyle, yani, oğullarının olmasa da Bessie'nin babasıyla karşılaştı ve bir yere bağlanmak zorunda kaldı. Sosyal Hizmetler merdiveninin en alt basamağında işe başladı ve zamanı gelince ona bir daire, yani bu daireyi verdiler. Onun için aslında daha çok bir anne gibi olan anneannesi öldü ve dedesinin sorumluluğu ona kaldı. "İhtiyar denizci gibi benim zavallı omuzlarıma çöktü," derdi Phyllis. Ama bu yalnızca gönül borcundan kaynaklanmıyordu; çıplak haliyle bütün hikâyesini içinde barındıran o koca kafa ve suratın altındaki zayıf, gevşek bedeniyle iplerinden sarkan bir kuklaya benzeyen bu yaşlı adama çok da düşkündü.

"Victoria, kızım," dedi Phyllis. "Şu önemsiz işte neler yapıyorsun, hem de bu kadar zeki bir kızken?"

"Ne yapmamı istiyorsun? Ne yapayım?"

Phyllis, "Tanrı aşkına!" demek istiyordu. Dışarı çık, bu günleri değerlendir, çünkü sonra bir adamla karşılaşacaksın ve mahvolacaksın. Ama Victoria'nın içinde bir yerlerde pusuya yatmış bekleyen, bozuk kanı uyandırmak istemiyordu, her halükârda, şeytan, gülümsemeler ve yağcılığın arkasına gizlenerek, kadınları beklerdi.

Öne eğildi, genç kızın ellerini kendi ellerinin arasına aldı ve onu kötü etkileyebileceğine dair bütün düşünceleri göz ardı etti. "Yalnızca bir kez genç oluyorsun," dedi. "Hoşsun, gerçi güzellik geçicidir, ruh güzelliği ise kalıcıdır. Şimdilik, üstesinden gelemeyeceğin hiçbir şey yok." Victoria bu *şimdilik* kelimesinin, Phyllis Chadwick'in kendi yaşamını nasıl gördüğünü açık ettiğini düşündü.

"Yapabileceğin işler var, Victoria. Denemezsen ne elde edebileceğini asla bilemezsin." Ben güzel olmadığım halde küçük, hoş bir iş bulabiliyorsam, şu yüzün ve fiziğinle sen kendine neler neler bulursun diyebilirdi ama kendini tuttu. "Kendini buralarda, bu semtte bulabileceklerinle sınırlamayı sen de istemezsin. Oxford Caddesi'ne ve Knightsbridge'e, Brent Cross'a çık, kendine oradaki en hoş yeri seçip yüzünü karartarak içeri gir ve bir iş istediğini söyle." Mankenlikten söz ediyordu, en sevdiği iş buydu, ama vücudu buna uygun değildi. "Neden olmasın? Güzel bir vücudun, buna uyan bir yüzün var." Kendisi için yaptığı şeylerin en iyilerini ve onu aşan şeyleri Victoria'ya anlattı. Kölelerin soyundan gelen, soyadını, yani Chadwick'i, kölelerin sahibinden alan Phyllis Chadwick, zamanında anne ve babasının kapısından girmesine izin verilmedikleri yerlerde çalışabilecek kadar yetenekli olduğunu biliyordu. Konuştuğu bütün süre boyunca, içinde küçük bir panik duygusu kıpırdanıyordu: Onu tehlikeye mi atıyorum, bunu mu yapıyorum? Ama Victoria o kadar

aklı başında, o kadar serinkanlıydı ki kendisine zarar verecek bir şey yapmazdı.

Victoria'ya para verdi, dışarı çıkıp kendisine yeni moda bir şeyler almasını, ama fazla da cafcaflı olmamasını söyledi.

Victoria her şeyi kavradı, duydukları ona iyilikte bulunan bu kişinin yaşamına dair ve daha sonra üzerinde düşünmesi gereken ufak tefek bilgilerden ibaret değildi.

Kendini donattı ve Phyllis'in öğütleriyle cesaret bularak en üstten, yani Oxford Caddesi'nden başladı, çünkü bundan daha iyi ve daha parlak bir şey bilmiyordu henüz. Bir süreliğine parfüm satma işinde çalıştı ve sonra Oxford Caddesi'nin göğün dokuzuncu katı olmadığını öğrenince, gerçekten de çok lüks bir dükkânda tezgâhtar oldu, ama canı sıkılınca onu da bıraktı, çünkü Phyllis'in verdiği cesaretle en üst kademede bile kusur bulabiliyordu. Çok çirkin ya da çok yaşlı kadınlara güzel elbisler, kendi üstünde daha iyi duracak *–duruyordu da–* elbiseler satmaktan nefret ediyordu ve kendini bir fotoğrafçıya modellik yaparken buldu, pornografi değildi, ama onu utandıracak kadar seksi pozlardı ve sonra bir yandan dikkatli olmasını söylerken bir yandan da onu teşvik eden Phyllis kadar tutarsız çıkarak, başka bir fotoğrafçı için çıplak pozlar verdi. Bütün bu süre boyunca kenara para koyuyor, tedbir olsun diye küçük bir sermaye, kendi yerine giriş ücretini ayırıyordu; kendinin olacak, kendine ait olacak yer için.

Çıplak pozların doğal sonucu fotoğrafçıyla sekse kadar gidecekmiş gibi duruyordu, o da işi bıraktı.

Dede öldü. Küçükler, Phyllis'in üzüntüsünü görünce, dedenin, yaşayanların daha çok işine yarayabilecek bir yeri işgal eden, idrar şişeli, pis kokulu, yarı ölü bir ihtiyardan daha fazlası olduğunu anladılar.

O odaya çocuklar yerleşti ve Phyllis, Bessie ile Victoria'ya daha önce hayatı boyunca hiç kendine ait bir odası olmadığını

söyledi. Artık kendi odasındaydı, gerçekten de bunun için şükran gözyaşları döktü; hayata, kadere ya da Tanrı'ya şükran duydu.

İyi huylu, yumuşak başlı genç bir kadın olan Bessie, küçük odalarında yatıp karanlıkta konuşurlarken Victoria'ya, ihtiyarı, yani dedesini, yani büyük dedesini, kaba bir tip olarak gördüğünü söyledi: Ondan utanıyordu. "Evet, utanıyordum, Victoria. Söylediği bazı şeylerle beni gerçekten çok üzüyordu."

Victoria yorum yapmadı. Phyllis'in hayatını hangi ham maddelerden yarattığını biliyordu. Phyllis için, Bessie'nin hissetmediği şeyler hissedebiliyordu. Bessie ise hissetmiyordu. Daha doğrusu, hissedemezdi: Bunları önemsemiyordu. Victoria ise Phyllis'e, Bessie'den daha yakındı.

Victoria, Phyllis'in onun üzerine ne kadar titrediğini, onun için nasıl kaygılandığını, onun için korktuğunu hiç bilmiyordu. Bir zamanlar Victoria'nın şimdi yaşadığı gibi yaşamış, tehlikenin eşiğinde dans etmişti. Victoria'yı teşvik edip dururken, genç kadının başarılarından, pırıltılı yeni bir işten, patronundan ya da bir müşteriden gelen bir iltifattan ötürü kıvanç duyarken, bir yandan da içten içe, şu koca dünyada ipleri salıverilmiş genç, güzel bir kadından daha tehlikeli bir şey olmadığını düşünüyordu. Yaşlı kadın, neyse ki genç kızken, ateşe çok yakın duran bir kutunun içindeki dinamitler ya da havai fişekleri gibi olduğumuzu bilmiyoruz, diye düşünüyordu.

Ah, evet, bazı insanların neden gençleri kilit altında tutmak gerektiğini düşündüklerini anlıyordu! Phyllis Chadwick bir milyon dolar değerinde görünen Victoria'nın işe gidişini izlerken, Ulu Tanrım, diye düşünüyordu, kızım, sağına soluna bakmadan öyle uysal ve yumuşak başlı yürüsen de, içinde patlamaya hazır, yürüyen bir felaket var, o küçük kalçalarını sallamıyorsun, hızlı gitmiyorsun, o fotoğrafçının fazla ileri gitmesine izin vermezdin zaten, –Phyllis ilkini biliyordu, ama çıplak pozlar çekenden haberi yoktu– ama aynı zamanda kızım, ateşle oynuyorsun, ben de

öyleydim ve neye benzediğimi hiç bilmiyordum. Kimi zaman aldığım riskler karşısında titreyip ürperirdim.

Bir kumarhanede krupiye olarak çalışmaya giden Victoria'nın arkasından bakmışlardı ve sonra Bessie annesine, "Çok fazla endişelenme, Anne," demişti. "O eski kafalıdır."

"Umarım, öyledir, canım." Phyllis kendi kızının çok uzaklarda olmasının, aralarında birbirlerini anlamalarını engelleyen koca bir uçurum bulunmasının ne kadar tuhaf olduğunu düşündü, onu seviyordu elbette, kendi kızıydı çünkü. Ama nesiller arası uçurum hepsinden kötüsüydü, aileler çocuklarının rahatını ve güvenliğini sağlamak için ne zorluklar çekiyorlardı ve sonra da çocukların, nelerden korundukları konusunda hiçbir fikirleri olmuyordu. "Ama Victoria beni anlıyor," diye düşündü Phyllis.

Victoria şimdi o zamana kadar çalıştığı bütün işlerden daha çok sevdiği bir işte, West End'teki büyük bir müzik mağazasında çalışıyordu. Öbür işlerde daha çok kazanıyordu, ama kendini buraya ait hissediyordu. Müzik, mağazaya gelen insanlar, öbür çalışanlar... Hepsi mükemmel, hepsi bir zevkti. Phyllis ve Bessie'ye bu sefer tutunacağını söyledi.

Bir öğleden sonra içeri giren kişi elbette Thomas Staveney'di: Victoria, bir an için yine Edward'ı gördüğünü sandı. Thomas'ın mağazanın içinde rahat rahat dolaşmasını izledi; her şeye aşinaydı: Kasetleri alıp bırakıyordu, en sonunda The Gambia'dan bir konser videosu aldı. Sonra Victoria'nın önüne geldi ve "Sen Victoria'sın," dedi. "Sen de Thomas'sın," diye hazır bir karşılık verdi Victoria. Thomas onu süzüyordu, ama itiraz edeceği bir tavırla değil: Thomas'ın şaşırması çok doğaldı. Victoria onun kendisini nasıl hatırladığını biliyordu. Bir sonuca varmasını bekleyerek gülümsedi.

Sonra Thomas, beklediği en son şeyi söyledi: "Benimle eve gelip yemeğe kalır mısın?"

"Bir saat daha çalışmam gerekiyor."

"O zaman gelip seni alırım." Yavaş yavaş dükkândan çıktı. Bu

yerde dikkat çekecek bir tarzı yoktu, Che Guevara'dan daha çok Jimmy Dean gibiydi; kotunun diz kısmında bir tane, bir tane de kazağının dirseğinde delik vardı.

İkisi, mağaza kapanırken birlikte dışarı çıktıklarında birbirine uymayan bir çifttiler, çünkü Victoria'nın üstünde parlak, siyah deri bir ceketle siyah deri bir etek vardı, ayakkabılarının ışıl ışıl, siyah topukları Çinliler'in kullandığı yemek çubuklarına benziyordu. Artık düz olan siyah saçları, pırıl pırıldı.

Bir otobüse bindiler, sonra da bir başkasına. Çok geçmeden, on yıldır Victoria'nın rüyalarında yaşayan evin önüne gelmişlerdi.

Victoria şimdi on dokuz yaşındaydı, Thomas ise on yedi. İkisi de diğerinin kaç yaşında olduğunu, hangi ayda doğduklarına kadar biliyorlardı. Thomas çok daha büyük görünüyordu, Victoria da öyle; şık, genç bir kadındı, küçük bir kız değil.

Thomas, kapının önündeki merdivenleri çıkarken, Victoria ânı tam anlamıyla hissedebilmek için oyalandı. Eskiden beri hayalini kurduğu uzun boylu, sarışın çocukla birlikteydi, yine de bu durum, tanıdık birinin size doğru geldiği, sonra bu gelenin o değil de bir yabancı olduğunu fark ettiğiniz o rüyalara benziyordu. Karşı odada yitirdiğiniz sevgilinizi görüp büyük bir sevince kapılırsınız, oysa başını çevirdiğinde sizin tanımadığınız biri gülümsüyordur. Bu Thomas'tı, Edward değildi ve aldanış, Victoria giriş kapısındaki Thomas'a katılmak için basamakları hızlı hızlı tırmanırken de sürdü: Victoria'nın zihninde pastel renkler ve ışıklarla dolu bir yer olarak kalan koridor, daha küçüktü ve her yere yayılmış sıcak bir aydınlıkla hatırladığı yere bir bahar akşamüstüsünün soğuk ışığı vuruyordu. Gül kırmızısı tatlı bir yer hatırlıyordu ve burada, yerde ve duvarlarda eski kilimler vardı, ışığın yıpranmış parçaları aydınlattığı yerlerde beyaz iplikler görebiliyordu. Eski püsküydüler. Evet, oldukça eski olduklarını sanıyordu: Bu zengin insanlar yeni halılar alamıyorlar mıydı? Hatırladığı o eski odayı güvenceye almak için hiç değiştirmeden zih-

ninin başka bir kısmına yerleştirdi ve şimdi gördüklerini sahtekârlıkla suçladı. Şimdi, o zaman ona mutfak olduğunu söyledikleri devasa odadaydılar. Hâlâ öyleydi, hiçbir şey değişmemişti. Böyle şeyleri anlatan bir dergide rahatlıkla karşısına çıkabilecek bütün bu dolapların, buzdolabının ve fırının ne olduğunu çocukken anlayamamıştı. Burada bir de masa vardı, evet, aynı hatırladığı gibi büyüktü. Çevresinde de sandalyeler vardı ve Edward'ın onu kucağına oturttup bir hikâye anlattığı büyük sandalye yerindeydi.

Thomas su ısıtıcısına su koymuş, düğmesine basmış ve geniş bir buzdolabını açmıştı. Çeşit çeşit şeyler çıkarıp masaya koydu ve şöyle dedi, "Ama sen başka bir şey ister miydin? Ben kahve yapıyorum."

Phyllis'in evinde, sık sık ve bol bol kahve içilirdi, bu yüzden Victoria da "Kahve, lütfen," dedi ve ona oturmasını söylemek Thomas'ın aklına gelmediği için kendisi oturdu.

Victoria, merak dolu ve sonra da karşısındakini bir yerlere oturtmaya çalışan gözlerle ona bakmaktan kendini alamıyordu; Thomas da aynı durumdaydı. Thomas'ın süpermarketten özel bir şey alan ve bu alışverişten memnuniyet duyan biri gibi davrandığını düşündü.

Victoria, yanıtı duymaktan hafifçe korkarak "Ağabeyin nerede?" diye sordu, çünkü alacağı yanıt karşısındakinin Edward olmadığını, hiçbir zaman da olamayacağını netleştirecekti.

"Sierra Leone'de, *bilgi* topluyor," oldu cevap. Bu yanıttaki kayıtsız tavırla gizlenmek istenen dargınlık, Victoria'nın gözünden kaçmadı. "Bilgi topluyor, *her zamanki* gibi," diye ekledi. Sonra nezaket icabı bir şeyler daha söylemesi gerektiğine karar vererek, "Bugünlerde avukatlık yapıyor. Yoksulluk –o tür şeyler– hakkında bilgi toplayan bir avukat."

"Peki annen? Hâlâ burada mı yaşıyor?"

"Başka nerede yaşasın ki? Burası onun evi. Canı istediği zaman gelip gidiyor. Ama endişelenme, mesafesini korur."

Böylece, Victoria'nın bu çılgınlıkta gizli kapaklı bir şeyler olduğuna dair kuşkuları doğrulanmış oldu. Ne de olsa, Thomas on yedi yaşındaydı. Hâlâ okulda falan olması gerekiyordu. Süpermarketten alınan ödül de Victoria'ydı.

Edward'ın büyüme sancılarıyla geçirdiği on yıl boyunca, Thomas tam bir küçük kardeş gibi davranmıştı. Edward şu ya da bu davayı savunurken, evi kitapçıklar, broşürler ve dilekçelerle doldurup annesiyle tartışırken, Thomas burun kıvırmış, gülmüş ve alay etmişti. Evet Jessy, prensip olarak Edward'ı desteklemişti ve Thomas da bazen onlarla birlikte Güney Afrika ya da Zanzibar'dan gelen müzisyenlerin konserlerine gidiyordu. Bu gösterilerden birinde Thomas, on bir yaşındayken, siyah bir şarkıcıya âşık olmuş, ondan sonra da Londra'ya gelen bütün siyah müzisyenlerin konserlerine ya da dans gruplarının gösterilerine gitmişti. Ergen şehvetinin bütün gizli acıları, çekici siyah bir kadından ötekine yönelip durmuştu. Sık sık beyaz tenin yavan olduğunu düşünüyor, siyah doğmuş olmayı diliyordu, bunu açık açık söylüyordu da. Her yerden Afrika müzikleri topluyor ve odasındayken kendisinin dayanabildiği kadar yüksek sesle dinlediği davul ve şarkılar, Edward'ın bağırarak biraz rahat vermesini söylemesine ve annesinin oğullarının hiçbir şeyi tadında bırakmadığından şikâyet etmesine dek sürüyordu. "Keşke aklı başında, tatlı bir kızım olsaydı," diye sızlanıyordu annesi: Zamanın kadın hareketine çok uygundu bir sözdü bu.

Thomas'ın o basamakları çok hoş siyah bir yıldızla ya da genç bir yıldız adayıyla çıktığı binlerce fantezisi vardı ve Victoria'yı müzik mağazasında gördüğünde hayalleri bir anda netliğe kavuşup yanına sokulmuş ve ona gülümsemişti.

Victoria, uzun zaman önce bir gece onun odasında kaldığını hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Hatırlamıyordu, ama kısmetin ayağına kadar geldiğini düşünerek "Odamı görmek ister misin?" diye sordu.

Yukarı çıkıp artık bir oyuncakçı dükkânı olmaktan çıkmış, si-

yah şarkıcılar ve müzisyenlerin posterleriyle dolu bir odaya girdiler. Erişilemeyen bir şeyin eski, tatlı rüyası hiç bu kadar keskin bir şekilde dönüp şöyle dememiştir: Ama ben öyle değildim, ben hep böyleydim. Victoria posterlerdeki bütün müzisyenleri albümlerinden tanıyordu ve şimdi yatağa oturmuş Mozambik'ten bir müzik dinliyor, posterlere bakıyordu, bu arada Thomas da gözünü ondan ayırmıyordu.

Victoria, tam olarak el değmemiş bir bakire değildi, çünkü iki numaralı, yırtıcı fotoğrafçının elinden zor kurtulmuştu. Thomas'ın da ilk tecrübesi değildi, çünkü bir garson kızı –siyahtı, elbette– gerçek yaşından daha büyük olduğuna inandırmayı başarmıştı. Ama iyice tecrübesizdi ve bu havalı, siyah piliç konusunda, işi geciktirip ertelemesine neden olacak kadar gergindi. Kalkıp bir kaset daha koydu, sonra bir tane daha, ta ki Victoria kalkıp "Eve gitsem iyi olur, geç oldu," diyene kadar.

Ama Thomas ayağa fırladı ve Victoria'nın kollarını tutarak "Ah, hayır, Victoria, ah, lütfen, kal," diye kekeledi. Bunun gibi, çabuk çabuk ve anlaşılmaz sözler etmeye başladı. Victoria da çaresiz kalakaldı, çünkü o sırada onu tutan Thomas değil, Edward'tı. Thomas, boynunu, yüzünü öpmeye başladı ve sonra, o anı bekleyerek geçen yılları düşündüğünüzde bunun kaçınılmaz olduğunu anlayabilirsiniz. İkisi de çok tecrübesiz oldukları için bunu itiraf etmek zorunda kaldılar ve bu da onları birlikte gizli işler çeviren iki masum yapıyordu, bu yüzden Thomas onu bırakmaması için yalvardı, Victoria da kaldı, kaldı ve o basamaklardan ancak saatler sonra usul usul inebildi. Kolunu gururla onun beline dolayan Thomas, birilerinin bunu görmesini umarken, Victoria kimsenin görmemesini umuyordu. Eve gittiğinde Phyllis, özürlerini hafifçe içini çekerek kabul etti, kendi kendine diyordu ki: İşte, sanırım oldu, en azından şimdiye kadar güvende olduğuna sevinmeliyim.

Uzun bir yaz oldu, sıcak, güzel bir yaz. Thomas, final sınavlarına çalışması gerektiği halde, her gün müzik mağazasında Vic-

toria ile buluşuyor, birlikte eve gidip odasına çıkıyorlar, Batı Hint Adaları ve Amerika'nın güneydoğusuna ait müziklerin yanı sıra, Afrika'nın pek çok yerinden müzikler eşliğinde sevişiyorlardı.

Jessy onları büyük masada, sert, sade birer kahve içerken buldu.

Oğluna "Bana da bir kahve yap," dedi ve oturup gözlerini kapatarak sandalyenin arkasına yaslandı. "Ne gün ama," dedi. Gözlerini açtığı zaman önünde büyük bir fincan sert, sade kahvenin buharları tütüyordu ve tanıdık gibi gelen bir yüze bakıyordu.

"Ben Victoria," dedi Victoria. "Küçükken bir gece burada kalmıştım."

Jessy, yıllardır o mutfakta her yaştan çocuk görmüştü ve kimileri de siyahtı, özellikle de son günlerde, yani Edward'ın Üçüncü Dünya evresi boyunca. Bu tüyler ürpertici derecede güzel siyah kız da kimdi böyle? Her yanına yayılmış bir sıcaklık hissediyor, geçmiş günleri hatırlıyor, hatta özlem duyuyordu: Eve çocukların gelip gittiği, gece kaldıkları o zamanlar hoşuna gidiyordu.

"Eh," dedi, "seni tekrar görmek güzel." Sonra yüzünü buruşturarak –çok sıcaktı– kahvesini mideye indirip ayağa fırladı. "Gitmem gerekiyor..." dedi. Ama lafının gerisini getirmeden gitmişti bile.

En derinlerdeki gizli hayallerini birbirlerinde gerçekleştiren iki insanın birbirine âşık olduğunu, böyle olmak zorunda olduğunu, hatta birbirlerini sevdiklerini söyleme eğiliminde olabilirsiniz. Ama bu durumda söylenecek hiçbir şey, âşık olmak ya da sevmek kadar alâkasız olamaz. Thomas, Edward değildi: Daha hoyrat, daha kaba karakterli bir yaratıktı. Bir erkek değildi, ne de olsa hâlâ çocuk sayılırdı. Thomas da fantezilerindeki seksi, tatlı siyah çekici kadınları Victoria'da bulamıyordu. Victoria çok fazla yer kaplamaktan korkarmış gibi yürüyen, yatağa girmeden ön-

ce elbiselerini güzelce katlayıp sandalyenin arkasına asan dikkatli, doğru düzgün genç bir kadındı. Güzeldi, ah evet; beyaz çarşafların üzerindeki o sıcak, kahverengi tenine tapıyordu; çok tatlı, küçük bir yüzü vardı, ama çekici ya da baştan çıkaran bir kadın değildi, fettan değildi ve Thomas seksin bundan daha farklı olabileceğini biliyordu. Daha vahşi, daha ateşli, daha ıslak, daha tatlı...

Uzun sözün kısası, bir yaz boyunca, çoğu öğleden sonrayı sevişerek geçiren iki insan, birbirinin düşünceleri, hayatları ve ihtiyaçları hakkında bu kadar az şey öğrenmiş olamazdı.

Yaz yavaş yavaş sönükleşip sonbahara dönmeye başladı, Thomas'ın okula dönmesi gerekecekti ve Victoria hamileydi.

Hemen Phyllis'e söyledi, o da ne şaşırdı ne de kızdı. Oğlanlar dışarıda, tabii ki şamata yapıyorlardı, Bessie de hastanedeydi. İkisi yalnızlardı: Seslerini alçaltmalarına ya da kapı açılacak mı, diye dikkat kesilmelerine gerek yoktu.

"Ya babası, sana arka çıkacak mı?

"O bir beyaz."

"Aman Tanrım," dedi Phyllis. Dört heceyle ifade etmeyi başardığı dehşet, geçmişin yükünden değil, çok daha yakınlardaki bir dertten kaynaklanıyordu.

Derinlerden gelen bir iç çekişle "Ulu Tanrım," dedi yeniden. Sonra durumu özetledi. "Sorunlar çıkacak."

"Onun bilmesini istemiyorum."

Phyllis Chadwick başını salladı, iç geçirerek ve kaşlarını çatarak –alnı kırışmış, dudakları kederli bir şekilde büzülmüştü– bunu kabul etti, Victoria'nın kendini neyin içine attığını biliyordu çünkü: Ama kız bilmiyordu. Kelebek ömürlü zamanlarının sonuydu bu: Eh, bunu yaşaması gerekiyordu ve gerçekten çok kısa sürmüştü, ama Victoria, ufkunun ne kadar daralacağını asla tahmin edemezdi.

"İdare edebilirim," dedi Victoria. Şimdi Phyllis'in yüzünde, Victoria'nın fark etmesini istediği bir nükte belirdi: Victoria ida-

re edebilirdi, çünkü Phyllis ona yardım edecekti. Ama genç kadının düşünceleri, daha yaşlı olanınkilerin ötesine geçmişti.

"Bekâr bir anne olarak kendi evimde kalma hakkım olacak," dedi Victoria. Bütün bunları biliyordu, çünkü teyzesinden ve Phyllis'ten duymuştu: Kızlar ailelerinden, çoğunlukla da annelerinden kurtulmak istedikleri için hamile kalıyorlardı.

"Umarım, dikkatsiz davranmanın sebebi bu değildir?"

Dikkatsiz mi? Thomas prezervatif kullanıyordu ve onun dikkatsiz davranıp davranmadığı konusunda hiçbir fikri yoktu. "Hayır. Ama öğrendiğimde, kendime ait bir evin olabileceğini düşündüm."

"Anlıyorum."

"Bebek doğana kadar müzik mağazasında çalışabilirim. Orada beni seviyorlar."

"Ben de seni sevdiklerini düşünüyorum. O kadar iyi bir kızsın ki."

"Bebek yeterince büyüyünce geri dönebileceğimi söylediler."

Phyllis gülümsüyordu, ama bu gülümseyişte Victoria'yı, kucağa alınmak isteyen küçük bir çocuk gibi sandalyesinden kayıp yaşlı kadının yanına çömelmesine neden olan bir şeyler vardı. Phyllis ona sarıldı ve Victoria ağlamaya başladı. Phyllis'in tahmin edemeyeceği bir şey için ağlıyordu: Eğer Edward, yani o uzun boylu, sarışın, nazik çocuk bu çocuğun babası olsaydı, Victoria ona söylerdi.

"Sana bir ev aramaya başlayalım," dedi Phyllis. "Yerleştirme memurlarıyla konuşurum."

Bekleme listeleri vardı, ama bebek üç aylık olduğundan Victoria aynı binada, dört kat yukarıdaki bir daireye taşındı. Mükemmel bir yerde sayılırdı. Bebek konusunda yardımcı olacak olan Phyllis çok yakınındaydı. Bessie de bir hemşireydi ve elinin altında olacaktı. Hızla büyüyen, şu iki serseri çocuk bile bu bebeğe sevinmişlerdi. "Başımıza devlet kuşu kondu," diyorlardı, bebeğe bakacaklarına ve ona yürümeyi öğreteceklerine söz verdiler.

Mary bir yaşına bastığında, henüz yirmi bir yaşını doldurmayan ve hâlâ incecik ve güzel genç bir kadın olan Victoria, işe geri döndü. Yakınlarda Phyllis'in tanıdığı bir çocuk bakıcısı vardı. Hafta sonları Victoria, Mary'yi parka götürüyor, bebek arabasıyla gezdirip onunla oynuyordu ve Victoria ile Mary, sonradan bir müzisyen, yani bir pop grubunda şarkıcı olduğu anlaşılan yakışıklı, genç bir adamın dikkatini çektiler. Adam, Victoria'yla küçük kızının ömründe gördüğü en güzel şeyler olduğunu düşünüyordu ve bunu söyledi. Victoria karşı çıkamadı. Phyllis Chadwick, bu adamın Victoria'nın sonunu getireceğinden korkmuştu; küçük Mary'nin bilinmeyen beyaz babasının o olmadığı anlaşılmıştı, ama geleceği görmesi için bu adama yalnızca şöyle bir bakması yetmişti. Phyllis, Victoria'ya onu bırakmayacak iyi bir adam bulmasını söylemişti; evet, bunlardan çok yoktu, ama Victoria böyle birini hak edecek kadar güzel ve zekiydi. Victoria'ya bu adamın yaşamına tat katacağını söylemişti, ama "Onda bundan daha fazlasını bulamazsın."

Yine de Victoria, kendi bildiği yoldan gidip adamla evlendi ve Bayan Bisley oldu. Şimdi asıl güçlükler ortaya çıkmıştı, çünkü adam onunla ve küçük kızla yaşamak için Victoria'nın dairesine taşınmıştı ve yeterince yer yoktu, ayrıca Victoria bekâr bir anneyken yardım alıyordu ve şimdi bu hakkından yoksun kalmıştı. Sam Bisley, her gece dışarıdaydı, bütün Londra'da ve başka şehirlerde çalıyordu. Gelip gidiyordu ve küçük Mary, bir babası olduğu halde –ki bu durum diğer siyah çocukların çoğunlukla bulamadığı bir şeydi– onu çok az görüyordu. Sam, haftanın yedi günü müzik çalıştığı için Victoria'yı da pek o kadar görmüyordu. Daha sonra Victoria, yine hamile kaldı ve buna Phyllis çok üzüldü. Kendisini iki oğluna hamile bırakan adamı, ilişkiye girdiği geceden beri görmemişti. "Madem, bunu yaptın," dedi Victoria'ya, "İdare etmek zorundayız."

Phyllis'in Victoria'ya acıması gerçekten gerekli miydi? Sam Bisley'in hiç de mükemmel bir koca ve baba olmadığı doğruy-

du, ama Victoria onu seviyordu ve küçük kızının da sevdiğini biliyordu. Ve kendi bebekleri doğduğunda, Sam'in onlarla daha çok zaman geçireceğini düşünüyordu... Victoria böyle bir mantık yürütüyor, Phyllis'i yatıştırmaya çalışıyordu.

Müzik mağazasında ona değer veriyorlardı ama işi bırakmak zorundaydı. İki küçük çocukla olamazdı. Bir süre evde kalıp annelik yapardı, ondan sonra... Az da olsa Sam'dan para alıyordu. İdare ediyordu. Hayatı, küçük çocukları olan bütün genç kadınlara tanıdık gelen bir tür hokkabazlık oyununa dönüşmüştü. Kendisini haftada birkaç saat Bay Pat için çalışırken buldu, Bay Pat onu yanına almaktan memnundu: İşleri iyi gidiyordu. Victoria bebeklerden birini bakıcıya, öbürünü de kreşe götürüyor, ona yardım etmelerinin karşılığında diğer kadınların çocuklarına bakıyor ve hayatının esas temasının beklemek olduğunu biliyordu: Her zaman bir yerlerden dönecek olan Sam'i bekliyordu. Kimi zaman Sam, kanepede ya da yerlerde uyumak zorunda kalan arkadaşlarını yanında getiriyordu. Victoria onlara yemek pişiriyor, çamaşırlarını Sam'inkiler ve çocuklarınkilerle birlikte çamaşır makinesine atıyordu. West End'deki bütün o gösterişli işlere giren kızı bir tarafa bırak, müzik mağazasında herkesin gözdesi olan o özgür genç kadını hatırlamakta bile zorlanıyordu. Ama her şey yine de iyiydi, kendi evi vardı, bebekler iyiydi –tabii artık bebek değil de küçük çocuklardı– Phyllis Chadwick orada, dört kat aşağıdaydı; her zaman yardımsever ve nazikti ve Victoria'nın çoğunu dinlediği öğütler vermeye hazırdı. Ve sonra Phyllis öldü, birdenbire. Felç geçirmişti, kötü bir felç. Dedesi gibi uzun süre yatmadı. Artık oğlanlardan Bessie sorumluydu ve Victoria'ya eskisi kadar çok yardım edemiyordu. Belki de Phyllis'i en çok özleyen Victoria'ydı. "Neyin var senin, neden surat asıyorsun?" Sam kabalık etmeden yalnızca öğrenmek istemişti. Ama keder adamı değildi. Yine de cenazeye gitti ve iki küçük çocuk, Victoria ile Sam'in arasında durup, anneanne dedikleri kadının üzerine toprak atılmasını izlediler.

Kısa bir süre sonra, Sam Bisley bir trafik kazasında öldü. Sürekli yollarda, bir yerden bir yere gidip geliyordu ve Victoria'nın ona sık sık söylediği gibi arabayı deli gibi kullanıyordu. Victoria, onun sürdüğü arabaya binmekten korkuyordu ve çocuklar arabadayken "Daha yavaş sür. Benim için değilse bile, çocuklar için," diye yalvarıyordu. Kazayı, bazen onlarda kalıp, geceyi kanepede ya da yerde geçiren, Victoria'nın onun için tavada yumurta, muz ya da pastırma pişirdiği bir arkadaşıyla birlikteyken yapmıştı.

Victoria kendisini toplarladı, daha çok düşüp kırılan bir vazonun parçalarını toplayıp yapıştırır gibiydi. Çocukları düşünmesi gerekiyordu. Şimdi ona bağımlıydılar ve birine bağımlı olmanın ne demek olduğunu, köklerine kadar bütün varlığıyla biliyordu: Phyllis Chadwick'in yokluğu karşısında hissettikleri, sanki orada sırtını yasladığı sıcak bir kaya varmış da şimdi o kayanın yerinde yeller esiyor, soğuk rüzgârlar uğulduyarak ıslık çalıyormuş gibiydi. Victoria panik dalgalarını yatıştırmak zorundaydı. Bessie ona başka birini bulacağını söylemişti. Victoria öyle düşünmüyordu. Sam'i sevmişti. Uzun zaman önce Edward, onu çok etkilemişti ve sonra Sam olmuştu. Thomas, bunlara dahil değildi. Sam, iyi kötü onun erkeği olmuştu işte.

Bir öğleden sonra, sokakta Thomas'ı gördü. Pek değişmemişti. Siyah bir kızla beraberlerdi, gülüyorlardı ve kol kola girmişlerdi. Victoria düşündü: O bendim. Thomas'ı azıcık olsun düşünme zahmetinde bulunsaydı, onun siyah kızlarla devam ettiğine karar verirdi. Bir seferinde "En çok siyahları seviyorum," diye şaka yapmıştı. Bir keresinde de Victoria'nın çıplak, yapmacık bir poz verip somurttuğu bir fotoğrafını –ikinci fotoğrafçının çektiği– çıkarmış ve "Hadi, Victoria, şimdi benim için bu pozu ver," demişti. Victoria reddetmişti, gücenmişti. O öyle değildi. Belki de sokağın karşısındaki o kız öyleydi? Güzel bir kızdı, artık kendine bakmaya zamanı olmayan Victoria'nın şimdiki haline benzemiyordu.

Thomas, kızla birlikte evine doğru yürüyordu. Victoria sokağın karşısında onları takip etti. Thomas başını kaldırıp onu görseydi, el sallardı. Acaba yapar mıydı? İki çocuklu siyah bir kadın görürdü: Onu görmezdi.

Kaldırımda donup kaldı ve aklına bir şey takıldı, ama bu fikir gerçekten soluğunu kesiyordu: Elini midesinin altına bastırıp öylece durdu. Deli olduğunu düşündü! Thomas'ın çocuğu burada, Sam Bisley'nin oğlu Dickson'ın yanında oturuyordu. Thomas'ın bir baba olduğu düşüncesini kendinden öyle uzaklaştırmış, bu fikre kendini öyle bir kapatmıştı ki, sanki aklına gelen tamamıyla yeni bir fikirmiş gibiydi. Thomas'ı aklından çıkararak iyi bir iş yapmıştı. Peki ama bunu neden yapmıştı? O yazla ilgili onu huzursuz eden bir şey vardı. Aslında Thomas'ı sevmediğini biliyordu ama Thomas o zaman on yedi yaşında bir çocuktu: Şimdi nasıl biriydi? Hiçbir fikri yoktu. Edward değildi, çünkü bütün o yaz boyunca Victoria'nın en kuvvetli düşüncesi bu olmuştu. O yazın meyvesi olan küçük kıza bakmak için eğildi: Thomas'a benzemiyordu. Mary sevimli, her zaman gülümseyen, sevecen, tombul, küçük bir şeydi. Teni annesinden birkaç ton daha açık, soluk kahverengiydi; Victoria'dan daha koyu olan küçük oğlandan çok daha soluktu. Sam, siyahın da siyahı bir adamdı ve Victoria –daha birbirlerine alışmadıkları ilk günlerde– onunla tenlerini karşılaştırmayı seviyordu. Sam ona "tavşan çikolatam" diyordu... Ve sonra onu yiyip yutuyordu. "Seni yiyeceğim." Ama sevişmelerini düşünmek istemiyordu, ağlayası geliyordu. Sam'i düşünmemek kendini toplama yönteminin bir parçasıydı. Ama küçük Mary vardı, orada hızlı hızlı, sokağın aşağısındaki evine doğru yürüyen kişi de Mary'nin babasıydı.

Bütün bunlar onu öyle sarsmıştı ki, eve her zamankinden erken gidip çocukları sessizce televizyonun önüne oturttu ve beyninin patlayacağını sanana kadar düşündü. Orada oturmuş, televizyona bakan, bir yandan da bir lolipopu yalayan o küçük kız; o evin, o büyük, zengin evin dışarıdaki bir parçasıydı.

Victoria, Staveney'lerin ünlü olduğunu biliyordu. *Artık* bunu anlamıştı. Onları bu şekilde sınıflandırıyordu, ünlülerdi; bu sözcük onların, Victoria'nın bir parçası olduğu, sıradan insanların seçkin olmayan dünyasından çok uzak oldukları anlamına geliyordu. Jessy Staveney'nin adını gazetelerde görmüş ve soruşturmuştu: O altın saçlı kadın –Victoria onu hâlâ böyle görüyordu– tiyatroda ünlüydü. Victoria, birinci fotoğrafçının onu götürdüğü şu müzikali düşündü, *Sefiller* miydi neydi. Staveney'lerin evine gittiği o öğleden sonrayı hatırladı; bambaşka, güzel, ama kendisinin ait olmadığı bir dünya görmüştü: Kendi başına ya da Bessie'yle birlikte bir müzikale ya da tiyatroya gitmek hiç aklına gelmemişti. Ve Edward; sarışın, iyi çocuk –Victoria kendisini saran o kolların sıcaklığını hâlâ hatırlıyordu– o da gazetelere çıkmıştı, çünkü avukattı ve Afrika'da bir yerlerden dönüp oradaki koşullar hakkında yazılar yazmıştı. Phyllis Chadwick, bu yazıları kesip saklamıştı, Edward'ın Victoria'yla ilgisi yüzünden değil, kendisi sosyal hizmetler işinde oradan gelen insanlarla ilgilendiği için: Etiyopya mıydı? Yoksa Sierra Leone mi? Konutlara yerleştirme konusunda üst düzey görevlilerle verdiği bir mücadelede, bu yazının içeriği Victoria'nın da işine yaramıştı. Dahası da vardı. Lionel Staveney de aktör olduğu için ünlüydü ve Victoria onu televizyonda görmüştü. Phyllis "Bu da aynı Staveney'lerden mi?" demişti. Gerçek şuydu ki Phyllis, Staveneyler'le her zaman Victoria'dan daha çok ilgilenmişti. Şimdiye kadar.

Bunu düşünmek de o kadar acı vericiydi ki, sanki bir tarafına bir şey batıyormuş ya da ayakkabısının içinde diken varmış gibiydi. Öyle ki bundan kurtulmak için oturduğu yerde gerçekten de kıvranıyordu. *Sorunu neymiş ki o zaman?* Nesi vardı ki Staveneyler'i tamamıyla aklından çıkarmıştı? Phyllis, onlardan söz ettiği zaman bir tür tiksinti hissediyordu ve düşünmek istemediği aslında Thomas'tı. Ama bu kesinlikle haksızlıktı. Yaşından daha büyükmüş gibi davranmaya çalışan, ilk gerçek seksini yapan on yedi yaşında sıradan bir çocuktu o. Haftalarca çoğu

akşamı orada geçiren kişi Victoria'ydı. Kimse onu zorlamamıştı ki!

Artık aklına düşmüştü bir kere, bu yüzden düşünmeyi sürdürdü. Staveney'leri düşündü ve zorlukla küçük Mary'ye baktı. Mary'ye karşı hata işlememelisin, demişti Phyllis. Meryem Ana'ya karşı hata işleyemezsin. O Mary Staveney'di. Mary Bisley değil.

İki küçük çocuğun nasıl bir gelecekleri olacağını çok iyi biliyordu. Şu anda biri altı, öbürü iki yaşında olan iki çocuk, onun gittiği okula gideceklerdi ve oranın ne kadar kötü bir okul olduğunu biliyordu. Kendisinin orada okuduğu zamanlardan daha da kötüydü şimdi. Şiddetin hâkim olduğu bir okuldu, uyuşturucuyla, kavgalarla, çetelerle doluydu; artık böyle bir okulda okuyan çocuklara, genellikle zapt edilmesi gereken vahşi hayvanlar gözüyle bakılıyordu. Kendisi orada okurken de zorluydu, bunu şimdi anlıyordu, yine de o zamanlar hiçbir şeyi sorgulamamıştı. Uslu küçük bir kızdı, ödevlerini yapan parlak bir öğrenciydi.Bu yüzden onun üzerine titriyorlardı: Öğrenmeyi seviyor ve derslerine çalışıyordu. Diğer öğrenciler gibi değildi. Şimdi öğrenci olsaydı, herhalde o da zamane çocukları gibi terbiyesiz ve kavgacı olurdu. Ve kısa bir süre sonra Mary ve Dickson da okula gidecekler, her dakika kavgalara karışıp sonuçta okuldan cahil çıkacaklardı, ondan çok daha cahil. O zamanlar ne kadar cahil olduğunun artık farkındaydı; ona ödevlerini yaptıran, onu okulda tutan Phyllis'e her şeyini borçlu olan, o sevimli, uslu küçük bir kız olduğunu biliyordu. Ödevlere ve sıkı çalışmalara karşın cahil kalmıştı. Bir yaz boyunca çoğu akşamı Staveney'lerin evinde geçirmiş ve tek bir şey bile anlamamıştı. Soru soracak kadar meraklı değildi. Hangi soruları soracağını bilmiyordu, sorulacak sorular olduğunu bilmiyordu ve şimdi, altı yıl sonra, sormadığı, hatta merak bile etmediği şeylere bakarak o zaman ne kadar cahil olduğunu görebiliyordu. Bir baba vardı, yani Lionel Staveney. Anneleri olan, ama babaları olmayan ya da bir görünüp bir

kaybolan babaları olan ailelere o kadar alışıktı ki, Staveney'lerin evinde yetişkin bir erkek olmamasını doğal karşılamıştı. Gerçek şuydu ki o, Victoria, Sam Bisley gibi bir erkeği olduğu için, kendi yaşındaki pek çok kadından daha iyi durumdaydı: Sam yalnızca onunla evlenmekle kalmamış, zaman zaman yanlarında da olmuştu. Bir baba olmuştu; gerçekten sorumluluk alan bir baba.

Thomas'ın, annesiyle babasının geçinemediğini söylediğini hatırladı. Thomas'ın, babasının okul ücretlerini "ve o türden şeyleri" ödediğini söylediğini de hatırlar gibiydi.

Ya Jessy Staveney? Victoria'nın kim olduğunu ya da ne yaptığını hiç sormamıştı, nadiren evde oluyordu ve geldiği zamanlar da tek bir kötü söz etmeden ya da bakış atmadan Victoria'nın varlığını kabul ediyordu, yine de elbette kimi zaman merak ediyor olmalıydı, o ve Thomas'ın... Victoria geçmişi düşündükçe biraz şaşırdı. Jessy Staveney mutlaka bu konuda bir şeyler söylemiş olmalıydı?

On yedi: Demek ki Thomas şimdi yirmi üç ya da yirmi dört yaşındaydı. Victoria ise yirmi altısındaydı. Her şeyde olduğu gibi yaş konusunda da ondan çok büyük, ulaşılamaz görünen Edward, Victoria dokuz yaşındayken on iki yaşında olduğuna göre, şimdi neredeyse otuz yaşındaydı. Edward, gazetelere yazılar yazıyordu ve bunlar yayımlanıyordu. Kimse Victoria'nın yazdığı bir yazıyı yayımlamazdı ve söylediği hiçbir şey de önemli, hatta ilginç bile bulunmazdı.

Ve bu iki çocuk, Mary ve Dickson okuldan çıktıklarında ondan daha da cahil olacaklardı. Mary, Bessie gibi hemşire olmaya yetecek kadar bilgi sahibi olacak mıydı hiç? Ya Sam'ın oğlu, babasından biraz müzik yeteneği almadıysa, ne olacaktı?

Thomas'ın çocukları olduğu zaman, onlar ve Edward'ınkiler gazetelere yazı yazacaklar ve bunlar basılacaktı. Ünlü de olabilirlerdi; Jessy, Lionel ve Edward gibi.

Yıllar önce, sevişmekle geçen o uzun yaz boyunca aklına gelse yararı dokunabilecek bütün bu düşünceler, kendisini şimdi

gösteriyordu. Şimdi, o zamanlar biraz saf olduğunu düşünüyordu, yalnız cahil değil, aptal da.

O zamanlar hiç düşünmemişti. Thomas'ın bilmeye hakkı vardı. Şimdi düşünüyordu da: Ama bebek yapmak için iki kişi gerekir, bu, sık sık babalık sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalan Phyllis'in sevdiği bir sözdü. "Bu düşüncenin aklımın ucundan bile geçtiğini sanmıyorum," diye düşündü Victoria. "Peki neden geçmedi? Thomas'a haksızlık ettiyse bile, peki, insanların adlarının bilindiği, gazetelerde yazılarının basıldığı ve çocukların gerçek okullara gittiği toplumun o kesiminde bir babası olan küçük Mary'ye ne demeli? Thomas onunla aynı okula gitmişti, hayal meyal hatırladığı kadarıyla babası –Lionel Staveney– çocuklarının, dünyanın öbür yarısının nasıl yaşadığını öğrenmesi gerektiğini söylüyordu. Yani Edward ve Thomas da apar topar çocukların bir şeyler öğrendiği gerçek okullara gönderilmeden önce, birkaç yıllarını toplumun diğer yarısının çocuklarıyla geçirmişlerdi. Eğer o, yani Victoria da gerçek bir okulda okusaydı, o zaman... Ama gerçek okullara giden çocuklar, hasta annelerine bakıcılık yapmak ve yarışın dışında kalmak –yukarı çıkan merdivenden düşmek– süpermarketlerde çalışan ya da pis, küçük fotoğrafçılara poz veren kızlar olmak zorunda kalmazlardı. Bu sonuncusu da zaten yeterince güzelseler oluyordu.

Güzel olmasaydım ne olacaktı? Şişman Bessie, West End'teki o günleri hiç yaşayamazdı, benim girdiğim bütün o işlere giremezdi, bana düşen yalnızca beğenip hangi işe gireceğimi seçmekti. Yalnızca kendine güven ve içeri gir, korkmadığını göster, şaşıracaksın... Bunları söyleyen Phyllis'ti ve Phyllis haklıydı. Ama o, yani Victoria güzeldi. Şans. Şans. Her şey şanstı. Şans ve şanssızlık. O gün, teyzesi hastayken onu unuttukları zaman ve Edward onu eve götürdüğünde, buna ne diyebilirdiniz ki? Şans. Öyle mi? Bütün o pembe, altın renkli ışıkları, sıcaklığı ve inceliğiyle o evi düşünerek yıllarca bir rüyada yaşamıştı, şimdi bunu biliyordu. Edward. Ve Edward onu Thomas'a götürmüştü. Bu

nasıl bir şanstı? Eh, bundan Mary'yi kazanmıştı, kendisininkilere benzeyen güzel gözleri olan, ağırbaşlı, küçük bir kız. Mary, şans eseri hayattaydı, o öğleden sonra Edward Staveney'nin onu unutması, okul bahçesinde yapayalnız ve korkmuş bir halde bırakmasıyla oluşan bir şans ya da şanssızlıklar dizisinin sonucu olarak hayattaydı. Ve Thomas'ın müzik mağazasına gelmesiyle? Hayır, o bir şey değildi, Thomas Afrika müziklerine deli oluyordu ve tam yerine gelmişti. Ama kasetlerini ve diğer şeylerini o öğleden sonra orada çalışan başka bir kıza götürebilirdi, o da siyahtı ve tıpkı Victoria gibi zarifti, şıktı.

Victoria, kendisini ne olduğunu ya da neden olduğunu anlayamadan şans darbeleriyle oradan oraya savrulan küçük, çaresiz bir yaratık gibi görüyordu. Ama artık çaresiz değildi, sonunda aklını başına toplamıştı. Ne istiyordu? Yalnızca, Mary'nin Staveney'ler tarafından kabul edilmesini, ondan sonra da... Eh, sonrasını hep birlikte göreceklerdi.

Telefonu çaldığında, Thomas siyah bir kızla birlikte odasındaydı. "Ben Victoria. Beni hatırlıyor musun?" diyen sesi duydu. Hatırlıyordu, elbette hatırlıyordu. Son günlerde onu düşünüyordu, merak ediyordu: Artık karşılaştırmalar yapabilecek durumdaydı. Birlikte olduğu kız ona "Benim ülkemde sevişmeye birlikte gülmek deriz," demişti. Bu Thomas'ı güldürmüştü ve birlikte gülmüşlerdi. Ama Victoria için hiçbir zaman, birlikte güldük, diyemezdi. Victoria şimdi konuşuyordu, "Thomas, sana bir şey söylemem gerekiyor. Şimdi, beni dinle. Thomas, o yaz hamile kaldım. Bir bebeğim oldu. Senin bebeğindi. Küçük bir kız, adı Mary." "Dur bir dakika, o kadar hızlı gitme, ne diyorsun?" Victoria tekrarladı. "Peki, bana neden daha önce söylemedin?" Sesi kızgın gelmiyordu. "Bilmiyorum. Aptallık ettim." Victoria kızmasını, inanmamasını bekliyordu, ama Thomas, "Peki, Victoria, çok da önemli değil. Bana söylemeliydin," diyordu. Victoria artık ağlıyordu. "Ağlama, Victoria. Kaç yaşında? Ah, evet, sanı-

rım..." Victoria hıçkıra hıçkıra ağlarken, Thomas hızlı bir hesap yaptı. "Şimdi," dedi. "Altı yaşında olmalı, değil mi? Evet, altı yaşında." "Demek öyle." Sonra sessizlik uzadığı için Victoria, "Neden gelip kendin görmüyorsun?" dedi.

Thomas, kısa bir süreliğine sessizliği sürdürdü. Victoria, ah, ona benzememesi ne kötü, diye düşündü. Ne görecekti? Mary adında, küçük kahverengi bir kız. Ama o kadar tatlıydı ki... "Öğleden sonraları, çoğunlukla parka gidiyorum," diye yer belirledi Victoria. "Tamam. Görüşürüz. Yarın?"

Dickson'ı bakıcıya bıraktı ve pembe, firfirlı bir elbise giydirdiği, kıvırcık küçük bir örgü yapılan saçına da pembe bir fiyonk taktığı Mary'yi alıp bir park bankında Thomas'la buluştu.

Thomas, sanki kuşkuculuğu yedekte tutuyormuş gibi komik, şakacı, ama tatlıydı. Aslına bakılırsa, ilişkilerinin yatakla tanımlandığı o yaz boyunca olduğundan daha kolay anlaşıyorlardı. Mary'ye karşı rahat davranıyordu ve Victoria'ya, çocuğun ellerinin büyükannesininkilere benzediğini bile söyledi.

Büyükannesi mi? Jessy'yi kastediyordu.

Mary'ye bir lolilop aldı, bir öpücük verdi ve "Ararım," diyerek gitti. Artık Thomas'ta telefon numarası ve adresi vardı.

Victoria düşündü: Belki bu onu son görüşüm olacak. Mahkemeye gitmeyeceğim! Arar ya da aramaz.

Thomas, o akşam yemekte annesine ve ağabeyine bir kızı olduğunu, adının Mary olduğunu ve sütlü çikolata gibi, açık renkli olduğunu söyledi. Victoria'yı hatırlıyorlar mıydı?

Edward hayır dedi, hatırlamalı mıydı? Annesi ise, sanırım hatırlıyorum dedi, ama eve giren çıkan o kadar çok kişi olmuştu ki.

Edward şimdi yakışıklı, ciddi ve buyurgan bir adamdı; bilgi toplamaya gittiği Mauritius'tan daha yeni döndüğü için teni bronzlaşmıştı, sağlıklı görünüyordu. Bilgi topladığı kurumun yanı sıra, ailesi, okulu ve üniversitesi için de bir övünç kaynağıydı. Thomas hâlâ üniversitedeki küçük kardeşti, sanat ve organizasyon eğitimi alıyordu–*okuyordu*: Sanat organizasyonları yap-

mak, özellikle de bir pop grubu bulmak niyetindeydi. Yaptığı bütün bu seçimler, bir kusursuzluk örneğinin küçük kardeşi olmasından kaynaklanıyordu. Thomas, artık evlenmiş ve bir çocuğu da olan Edward'a nasıl yetişebilirdi?

Thomas, onlara "Bir kızım var, onu gördüm, cici bir şey," dediği zaman, yarışta önündekine yetişen birinin ruhuyla söylemişti bunu kesinlikle.

"Olası yasal sonuçları düşünmüşsündür, umarım," dedi Edward.

"Oh, lanet olsun, böyle yapmasana," dedi Thomas.

Jessy Staveney oturmuş, kara kara düşünüyordu. Jessy'nin, Victoria'nın imgelemindeki sarı ya da altın saçları, artık kırlaşan büyük bir çalılık gibiydi, siyah bir kurdeleyle arkadan toplanmıştı, kurdelenin saçla başa çıkmak için gösterdiği zorlu gayret de saçı kırışık ve kırlaşmış gösteriyordu. Yüzü kemikli ve güzeldi, ileri fırlamış yeşil gözlerini zarifçe çevreleyen bembeyaz göz kapakları vardı. Gelecekle ilgili bir görüntüye bakakalmıştı; korkunç bir son olmasa da kaygı yüklü bir alınyazısının görüntüsüydü bu... Anlamlı elleri dua eder ya da derin derin düşünür gibi duruyordu, çenesini de ellerine yaslamıştı.

Dalgın dalgın "Hep siyah bir torun istemişimdir," dedi.

Thomas, "Ah, Tanrım, *Anne*," dedi, ama belki de incindiği bu düşünce değil de annesinin sekiz şiddetinde bir fırtınaya –en azından sert bir rüzgâra– korkusuzca bakabilecek olmasıydı, bunu bir geminin baş tarafındaki figürler kadar korkusuzca yapabilecek olmasaydı.

"Sorun ne?" dedi Jessy. "Seni kapı dışarı etmemi mi istiyorsun?"

Edward, hoş bir gülümsemeyle ikisinin de gönlünü alarak "Peki, Jessy," dedi. "Şantaj da olabilir, bunu düşündün mü?"

"Hayır," dedi Thomas. "Paradan söz edilmedi."

"Bu da klasik bir şantaj durumudur."

"Ona tabii ki biraz para vermeliyiz," dedi Jessy.

"Hayır, doğru olduğundan emin olana kadar tabii ki de vermemeliyiz."

"Ben doğru olduğundan eminim," dedi Thomas. "Onu tanımıyorsunuz. Bunu yapacak türden biri değil o."

"Öğrenmenin kolay yolu var," dedi Edward. "DNA testi iste."

"Ah, Tanrım, ne kadar alçakça," dedi Thomas.

"Bu kesinlikle kavgaya davetiye çıkarmak olur," dedi Jessy.

"Sen bilirsin," dedi Edward. "Ama bu aile yıllarca başka birinin gayrı meşru çocuğuna bakmak zorunda kalabilir."

"Hayır," dedi Thomas. "Annem, doğru söylüyor." Sonra da, en sonunda övünebileceği bir şey bulmanın mutluluğuyla "Babam sevinecek," diye ekledi.

"Sevinmezse, pek tutarlı sayılmaz zaten," dedi Edward.

"Tutarlılık bekleyemezsin, hele Lionel'den hiç," dedi Jessy. Eski kocası hakkında hiç konuşmaz, yalnızca kayıtsız bir küçümsemeyle bahsederdi. Bu durum kısmen ayrılma biçimlerinden, kısmen de Jessy'nin güçlü bir şekilde desteklediği feminist hareketten kaynaklanıyordu.

Çok yakışıklı, aslına bakılırsa karşı konulmaz biri olan Lionel onu o kadar çok aldatmıştı ki, Jessy en sonunda onu kapı dışarı etmek zorunda kalmıştı. "Seni sevmek, sadakatsizliklerini sevmek demek," diye bağırmıştı. "Sevmeyeceğim." Lionel sakin bir tavırla "Oldukça mantıklı," diye cevap vermişti.

Sık sık buluşuyor ve her seferinde tartışıyorlardı, bunu dostça bir boşanma olarak tanımlıyorlardı.

Lionel, okul faturalarını ödüyordu ve bir aktörün istikrarsız yaşamı göz önüne alındığında, giysiler, yiyecek, yolculuklar ve bunun gibi şeyler için yaptığı ödemeler duruma göre değişiyordu. Önceleri, çocukların yetiştirilmesi üzerine sık sık şiddetli kavgalar ediyorlardı, ama artık bunlar azalmıştı. Lionel eski kafalı, romantik bir sosyalistti ve çocukların, o zamanlar kendi türünde yaygın olduğu üzere sıradan okullara gitmesinde ısrar ediyordu. "Ya batarsın ya yüzersin." "Ya başarırsın ya ölürsün," diye

nükteyle karşılık veriyordu karısı. Edward'ın, Beowulf İlkokulu'ndan tıpkı Victoria gibi, solgun, zayıf, sık sık kabadayılıkla karşılaşan, zor uyuyabilen, fena halde kekeleyen bir çocuk olarak çıkmasına karşın, bu babasını Thomas'a da aynı muameleyi gösterme konusunda ısrar etmekten alıkoymamıştı. Onlar için hazırladığı reçete, eşitsiz bir şekilde de olsa meyvelerini vermişti. Edward ezilenlere ya da toplumun diğer yarısına karşı merhamet duymayı öğrenmiş, bu merhamet eziyet içindeki bir vicdan gibi onu yakıp durmuştu. Annesi ona "Köle ticaretinden kişisel olarak sorumlu olduğunu düşüneceksin neredeyse," diye bağırabilirdi. "İnsanların bir somun ekmek için ya da bir tavşan çaldıkları için asılmalarından, sen kişisel olarak sorumlu değilsin." Thomas'a gelince, bu açıdan o da, siyah kızları ve siyahların müziğini sevmeyi öğrenmişti. Kimse Edward'a hayran olmaktan kendini alamazdı, peki ya Thomas? İşte şimdi o da üniversitenin son yılında, altı yaşında çocuğu olan bir babaydı.

"Bence yapılacak en iyi şey, Lionel de dahil hepimizle tanışmak üzere, onu çocukla birlikte buraya çağırmaktır," dedi Jessy.

Victoria ve Mary bir pazar öğleden sonra, Edward ve Jessy de bulunduğu ve çok çetin bir sınav olarak görülen bu karşılaşmaya geldiler.

Gerçekten de çetin bir sınavdı; bu daha çok Edward'ın uzaklığından, soğukluğundan kaynaklanmıştı. Sanki ona inanmıyormuş gibi, Victoria'yı sorguya çekti. Edward, mutfak dedikleri geniş odadaki masanın bir ucunda oturuyordu, Jessy de üzgün, aklaşmış saçlarıyla, masanın başında oturmuş, ara sıra Victoria ve çocuğa gülümsemesi gerektiğini hatırlıyordu. Onunla flört etmeye hazır olan Thomas, kendinden o kadar memnundu ki, Victoria'nın karşısına oturdu. Bu sefer beyaz bir elbise; küçük, beyaz çizmeler giymiş ve beyaz kurdeleler takmış olan çocuk da, üst üste konmuş minderlere oturuyor ve acı veren bir dikkatle hareket ediyordu. Ona diğer ailesiyle tanışacağı söylenmişti, ama bunun ne demek olduğunu hiç anlamamıştı.

Thomas'a "Sen benim babam mısın?" diye sordu, bütün bu olan bitenler karşısında kocaman siyah gözleri sıkıntıyla yüklüydü.

"Evet, evet ahbap, öyle." Böyle anlarda Amerikan tarzı konuşmak yararlı oluyordu.

"Eğer sen benim babamsan," dedi Mary, sonra da Jessy'ye dönerek "sen de benim anneannemsin."

Jessy onu yüreklendirerek "Kesinlikle öyle," dedi.

"Peki sen nesin?" diye sordu Edward'a. Edward'ın "Ben senin amcanım," demeden önce yaşadığı tereddüt gözünden kaçmadı. Edward gülümsedi, ama tavrı annesininki gibi değildi.

"Sizinle mi yaşayacağım?" diye sordu Mary.

Edward, annesine sert bir bakış attı: Victoria'nın neyin peşinde olduğu konusunda bir ipucu değil miydi bu en sonunda?

"Hayır, Mary," dedi Victoria. "Elbette, hayır. Sen benimle yaşıyorsun."

"Dickson da bizimle olacak, değil mi?"

Staveney'ler başka bir babadan olan başka bir çocuk olduğunu anlamayı daha yeni başarmışlardı.

"Evet, sen, ben ve Dickson," dedi Victoria.

Bütün bu güçlüklere rağmen, her şey iyi gitti ve sonunda Jessy, Victoria'yı öptü. Thomas ona kardeşçe bir öpücük verdi ve Edward, yine tereddüt ederek çocuğa sarıldı ve bu güzel bir kucaklama oldu.

Biraz mahkeme usulünü andırsa bile nazik bir şekilde "Aileye hoş geldin," dedi.

Bütün bunların, DNA testiyle bir şeyler açıklığa kavuşturulmadan olmasından şikâyetçiydi.

Victoria, neyi başardığını bilmeden, Thomas'ı aradığı için kısmen pişman olarak eve gitti ve hayattayken ne kadar büyük bir güç olan Sam'i düşünerek ağladı. Azizler yalnızca Roma'da umulmadık malzemeden yapılmıyor. Victoria birkaç yıl önce şimdiyi, ölümünden sonra Sam hakkında nasıl düşündüğünü ve nasıl konuştuğunu görebilseydi, buna inanmazdı.

Bütün bunlar, her bir ayrıntısı ve noktasıyla Bessie'yle tartışılıyordu, konuşmalar çoğunlukla Victoria'nın yatak odasındaki karanlığın içinde yapılıyordu. Bessie'nin kendi dairesi –Phyllis'inki– yaşaması olanaksız bir hale gelmişti. Artık on altı yaşında olan delikanlıları kontrol etmek olanaksızdı. Anneleri onları ancak zapt ediyordu, ama Bessie'yi hiç kaale almıyorlardı. Bessie'ye sürekli dairenin, kendisinin olduğu kadar onlara da ait olduğunu söylüyorlardı, ama faturaları Bessie ödüyordu. İhtiyaçlarını karşılayacak parayı bulmak için araba ve araba parçaları çalıyorlardı. Bessie evine geldiğinde orayı sarhoş ya da uçmuş gençlerle dolu, bir domuz ahırı gibi buluyordu. Evi düzenli olarak temizlemek zorundaydı. Erkek kardeşlerinin ve onların arkadaşlarının, parasını çalmalarını önlemek için odasını kilitli tutuyordu, ama bunlar kilitli bir kapı karşısında cayacak türden gençler değillerdi. Polis, bu delikanlıları tanıyor ve zaman zaman bir iki tanesini içeri alıyordu. Bessie, Victoria'ya "Sonunda kendilerini hapiste bulacaklar," diyordu, o da karşı çıkmıyordu. "Böylece, belki bir gün dairemi geri alırım," diye düşünüyor olabilirdi, ama bunu dile getirmiyordu. Phyllis'in ölümü, onlara sürekli bazı insanların, vücut parçaların toplamından çok daha fazlası olduğunu söyleyen bir boşluk bırakmıştı. Onun bu binadaki ve ötelerindeki etkisi çok büyüktü. Bessie'ye annesinin onlar için ne kadar çok şey yaptığını söylemeye gelen insanlar oluyordu hep. Bessie, "Keşke burada olsaydı da benim için de bir şey yapsaydı," diye düşünüyor, ama bunu dile getirmiyordu. Jamaikalı bir laboratuvar teknisyeni vardı, mümkün olsaydı, Bessie onu, dairesini ve hayatını paylaşmaya davet ederdi. Phyllis'in onaylayacağı aklı başında, mantıklı biriydi. Ama kendine ait bir yeri yoktu, Bessie'nin de öyle. Zaten bu yüzden Victoria'yla yine aynı odayı paylaşıyorlardı.

Bessie, Victoria'ya bir DNA testi ayarlaması gerektiğini söyledi. Victoria hiç böyle bir şey duymamıştı. İki genç kadın Staveney'lere yazılacak bir mektup için müsvedde üstüne müsvedde

çıkardılar, Bessie bunları güvenilir ve doğru bulurken Victoria katı ve soğuk olduklarını düşünüyordu. Victoria, çevresinde yırtıp atılmış bütün kâğıtlarla, Thomas'ın en sonunda aldığı mektubu titreyerek ve ağlayarak yazmıştı. Toplu konutların karanlığındaki tehlikeleri göze alarak, karşılaşabileceği her hırsız ya da gaspçının Bessie'nin sağda solda dolaşan kardeşleri ya da onların arkadaşları olacağını düşünerek, sabahın dördünde mektubu postalamaya gitti.

"Sevgili Thomas, seni ve aileni aldatmaya çalışıyor olabileceğimi düşündüğünü düşündükçe çok üzülüyorum. Endişeden uyuyamıyorum. Mary ve senin bir DNA testi –bir çocuğun babasının gerçek olup olmadığını kanıtlamak için yapılan test– yaptırmanızın en iyisi olacağını düşünüyorum. Lütfen, bana hemen yaz ya da telefon et ve bu konuda ne hissettiğini bildir. Seni zorlamak istemiyorum." Bu mektup da birkaç kez yırtılmıştı, çünkü ilki "Sevgiler," diye bitiyordu. Hayır, bu biraz yüzsüzlük oluyordu, değil mi? Sonra, peki birlikte geçirdiğimiz o yaz ne olacak, diye düşündü, "Bunu nasıl dile getirebilirim? İyi dileklerimle..." Bir kez "sevgiler," bir kez de "iyi dilekler," yazdı, sonra hepsini yırtıp attı ve "En iyi dileklerimle," yazarak mektubu postalamaya koştu, sonra da kendini yatağa attı.

Thomas mektubu alır almaz, Edward'ı aradı ve ona okudu.

"Peki şimdi ne diyeceksin?"

"Tamam, sen kazandın, ama seni uyarmakta haklıydım."

Jessy mektubu okuyup "İyi kız. Bunu sevdim," dedi.

"Gerçekten gidip o kan testini yaptırmam gerekiyor mu?"

"Evet, gerekiyor. Edward'ı mutlu etmeliyiz."

Böylelikle, hatalı olan oğlundan yana oldu. "Küçük bir kız," dedi. "Sonunda. Hem de öyle aklı başında bir şeye benziyor ki."

Test yapıldı, ama sonuç gelmeden önce Thomas banka hesap numarasını sormak için Victoria'ya telefon etti. Bir hesabı yoktu. Thomas da öyleyse hemen açtırmasını, bunun işleri kolaylaştıracağını söyledi. "İşler" in, Mary için aylık bir harçlık olduğu

ortaya çıktı, "sonrasını nasıl yapacağımıza bakarız." Parayı Jessy veriyordu, ama öğrendiğinde Lionel de katkıda bulunacağını söyledi.

Bir öğleden sonra yine bir çay partisi oldu, bu sefer Lionel de vardı. Mary'ye dedesiyle tanışacağı söylendi, o da Jessy'nin tatlı gülümseyişlerini düşünerek hiç korkmadan gitti.

Lionel Staveney iri, gösterişli bir adamdı; tarz olarak daha çok, her zaman iki kişilik yer kaplıyormuş gibi görünen Jessy'ye benziyordu. Yele gibi, gümüşi saçları vardı ve yine Jessy gibi çok renkli bir gömlek giymişti. Büyük masanın iki ucunda oturmuşlar, dalgın dalgın birbirlerine bakıyorlardı.

Lionel, Mary'nin elini tutarak "Demek küçük Mary sensin," dedi. "Sonunda seninle tanışmak çok güzel." O küçük, kahverengi eli öpmek için ciddi bir yüzle eğildi, ama sonra Mary'ye göz kırptı, o da kıkır kıkır güldü. "Ne tatlı bir çocuk," dedi Victoria'ya. "Tebrikler. Bu hazineyi neden o kadar uzun süre bizden sakladın?" Kollarını uzattı ve Mary onun kucağına giderek yüzünü gökkuşağı renklerindeki gömleğin içine gömdü.

O öğleden sonra böyle geçti ve kısa bir süre sonra bir karşılaşma daha oldu.

Lionel, Mary'yi "Hanimiş benim küçük krem karamelim, küçük çikolata kremalı pastam," diyerek selamladı ve Victoria'nın yüzünü gördü; Sam'in yemeklerle ilgili sevgi sözcüklerini hatırladığı için gergin bir ifade vardı yüzünde. Lionel, Mary'ye "Seni yiyeceğimi söylersem, bunu içten sevgimin mantıklı bir ifadesinden başka bir şey olarak görmemelisin," dedi.

Victoria ve Mary eve döndüklerinde, Edward babasına, "Ona çikolata falan gibi adlar takmaman gerektiğini anlayamıyorsan, zamanın biraz gerisinde kalmışsın demektir," dedi.

"Ah, canım," dedi Lionel. "Azizim, azizim. Ben bu muyum? İyi, öyle olsun."

"Lionel," dedi eski karısı. "Bence bazen onu biraz korkutuyorsun."

"Ama uzun sürmüyor. Ne tatlı bir ufaklık. Cennette gibiyim. Şimdi, bizim küçük bir kızımız olsaydı, ona kıyabilir miydik?" diye sordu Jessy'ye.

Jessy, kuşku halinde sanık lehine karar verme hakkını Tanrı'ya bırakarak "Bir tek Tanrı bilir," dedi.

"Kesinlikle *hayır*," dedi Edward. Ama bu geçmiş üzerine verilen bir hüküm olduğu kadar o an için de bir uyarıydı.

"Evet, evet, evet!" dedi Thomas. "Mutlu aileler."

"Ziyaret hakkı istiyorum, hepsi bu. Anneanne ve dedeler bugünlerde buna teşvik edilmiyor mu?"

"Ziyaret edebilirsin," dedi eski karısı. "Ama şansımızı fazla zorlamayalım."

Thomas, Victoria'ya telefon edip Mary'yi yüzme havuzuna götürüp götüremeyeceğini sordu. Victoria, çocuğun yüzme bilmediğini söyledi ve Thomas da ona öğreteceğini söyledi.

Sonra hayvanat bahçesine gittiler; sonra planetaryum ve nehir teknesiyle Greenwich gezisine.

Bu arada, Victoria "Ama benim iki çocuğum var. Dickson ne olacak?" diye düşünüyordu. Bu olanlar adil değildi. Evet, Dickson henüz küçüktü, yalnızca üç yaşındaydı, ama ablasına kendisine gösterilmeyen bir muamele gösterildiğini anlıyordu.

Jessy, iki çocuk varken birinin diğerinden daha fazla şey almasının doğru olmadığını söylemişti.

Edward hemen "Bunu aklından bile geçirme, Anne," dedi.

"Belki zaman zaman Mary'yle birlikte onu da dışarı çıkarabiliriz."

"Hayır. Bir tanesi yeter. Üzgünüm, ama sınır diye bir şey vardır."

Mary artık okula başlamıştı ve mutsuzdu. Bu Victoria'ya kendisinin de o zamanlar ne kadar mutsuz olduğunu hatırlattı, yine de sessiz kalarak, beladan uzak durarak ve –dürüst olmak gerekirse– büyük çocukların ve kızların çanak yalayıcılığını yaparak üstesinden gelmişti. Mary'ye de aynısını yapmasını söylüyor ve

çocuğun geceleri uyumadan önce ağladığını bilerek içi içini yiyordu.

Staveney'lerin kıymetli çocuklarını böyle tatsız şeylere, böyle bir zalimliğe nasıl bile bile teslim ettiklerini düşünüyor, buna şaşıyordu; çünkü iyi okullarda, onlarınki gibi çocukların gittiği okulların hiçbirinde, böyle şeyler olmadığına inanıyordu. Bessie'yle bile paylaşmadığı en gizli hayallerinde, Staveney'lerin küçük Mary'yi, bir şeyler öğrenip bir şeyler olabileceği iyi bir okula göndermelerini umuyordu.

Sonra Jessy, Mary'nin bir gündüz matinesine gitmek isteyip istemeyeceğini sormak için aradı. Victoria, *Les Misérables*'ı düşündü ve Mary'nin buna bayılacağını söyledi. Victoria, Mary'yi Staveney'lerin evine götürdü, Jessy ve Mary oradan bir taksiyle belediye binasına gittiler, yine taksiyle geri dönmek üzere. Mary kelimeleri yutarak anlamsızca, tatlı tatlı konuşma çağındaydı. Victoria, küçük kızın ne gördüğünü hiçbir zaman tam olarak anlamadı. Ama öbür ülkeye, yani Staveney'lere bir dahaki gidişinde Mary, Thomas'a başka bir "matni"ye gidip gidemeyeceğini sordu. "Bir neye?" Mary'nin, tiyatronun adını "matni" sandığı anlaşıldı. Jessy'yle birlikte başka bir matniye daha gitti ve sonra Edward, Edward'ın karısı ve üç yaşındaki çocuklarıyla birlikte hayvanat bahçesine gittiler. Ve sonra, başka bir matineye daha gitmek için yalvardıktan sonra, Lionel'in de oynadığı bir gösteriye götürüldü. Geri döndüğünde dedesinin komik bir adam olduğunu, ama onu sevdiğini söyledi. Victoria'ya sır verir gibi "Beni seviyor, Anne," dedi.

Bu dededen ne zaman bahsedilse Victoria'nın aklından hızla kederli bir şekilde dedeler gelip geçiyordu. Kendisinin de bir dedesi olması gerektiğini hatırlıyordu, ama gerçek şuydu ki öylece ortadan kayboluvermişti. Dedesi olarak Phyllis'in dedesini görüyordu, herkesin atası, pis kokulu idrar şişesiyle yaşlı bir adam. Ama –buna itiraz edemezdi– Lionel Staveney küçük kızının dedesiydi ve Mary, "Jessy bana onun torunu olduğumu ve bu yüz-

den ona babaanne demem gerektiğini söyledi," deyince, Victoria ayağının altındaki yerin kaydığını hissetti. Hissettiklerini itiraf ettiği zaman Bessie mantıklı bir şekilde "Ama onlara söylerken ne bekliyordun ki?" dedi.

Evet, ne bekliyordu? Bunun gibi bir şey değil. Mary'nin böyle tam olarak kabul edilmesiydi... Ne? Bu kadar fazla gelen! Bessie nankörlük yaptığını söyledi, yediği üzümün bağını soruyordu. Victoria en sonunda şöyle dedi: "Siyah bir torunları olmasına bu kadar sevineceklerini düşünmemiştim."

"O siyah değil, daha çok karamel rengi," dedi Bessie. "Rengi benimki gibi olsaydı, bahse girerim bu kadar sevinmezlerdi."

Thomas'a ettiği ilk telefonun üzerinden aşağı yukarı bir yıl geçtikten sonra, Jessy bir mektup yazıp aile olarak yazın bir aylığına Dorset'te bir ev tutacaklarını, ara sıra konuklarının olacağını bildirdi. Victoria, Mary'nin de onlara katılmasına izin verir miydi? Edward'ın Samantha'sı da bütün ay orada olacaktı. Victoria davet edilmemişti ve bunun Dickson yüzünden olduğunu biliyordu. Mary tatlı, sevimli, uslu ve arkadaş canlısıydı, ama aşağı yukarı dört yaşında olan Dickson bambaşka bir meseleydi.

Renk sorunu–hayır, bundan kurtulmak mümkün değildi. Ama Victoria'nın şöyle düşünmesi mazur görülebilirdi: Thomas dışında, Staveney'lerin ne yazık ki geçmişte olanların artık insan ilişkilerinde bir etken olmadığına inandıklarından ten renginin, çoğunlukla hiçbir kural gözetmeden ayrıma sebep olabileceğini hiç fark etmediklerini düşünüyordu.

Dickson siyahtı, ayakkabı boyası ya da piyano tuşları kadar siyah. Uzun zaman önce bir yerlerde, aile ağacındaki genler tropikal Afrika'nın güneşleriyle başa çıkabilmek için böyle gelişmişti. Hemen terliyordu. Kimi zaman terler üzerinden, aşırı terleyen bir köpeğin dilinden akar gibi serbestçe boşalıyordu. Kükrüyor ve kavga ediyordu; bakıcının evinde bir meseleydi, sorun çıkarıyor, gözyaşlarına sebep oluyordu. Mary onu yatıştırabiliyor, büyüleyebiliyodu, ama başka kimse bunu başaramıyordu, hele

Dickson'ın dalaşmalarından ve ısırmalarından yorgun düşüp ağlamaya başlayan Victoria hiç başaramıyordu. Bessie ona tapıyor, ona cehennemden gelen küçük, siyah şeytanım, cehennem meleğim diyordu ve Dickson zaman zaman, ama sık sık değil, Bessie'nin onu kucağına almasına izin veriyordu. Artık taşkın, çekilmez bir çocuk olduğunu ve herkesin başını ağrıttığını anlamıştı, ama bu onun davranışlarını daha da kötüleştiriyor, onu daha da kötü etkiliyordu, çünkü bu yüzden acıklı bir hale geliyor, "Ama neden çekilmezim? Ben neden baş belasıyım, neden, neden, neden? Değilim işte, değilim!" diyerek her tarafa tekmeler savuruyor, sonunda da kendini yere atıp, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlıyordu.

Dickson, hiçbir ailede zahmetsiz ağırlanan bir konuk olamazdı, bunun siyah ya da beyaz olmasıyla ilgisi yoktu. Staveney'ler çocuğu çok az görmüşlerdi. Mary'nin, Dickson'ın da davet edilmesini isteyip istemediğini anlamaya çalışmışlardı, ama Mary ağırbaşlı bir biçimde ve kendine has naçizane bir sağduyuyla Dickson'ın herkesle kavga edeceğini, Samantha'yı tırmalayıp ısıracağını söylemişti. Mary, Victoria'ya "Ona –Jessy'ye– büyüyünce atlatacağını söyledim," dedi. Bessie'nin sözlerini kullanmıştı. "Endişelenme, Victoria, büyüyünce atlatır."

Ancak, şimdi işin en zor kısmı başlıyordu. Oraya buraya yapılan ufak ziyaretler, bir matine, bir çay partisi derken, şimdi Mary'nin bir aylığına tek başına gitmesi gerekiyordu: Onu bir aylığına istiyorlardı, öyle değil mi? Evet, istiyorlardı. Annelerin taşıdığı iktisatçı ruhlarına ek olarak, içlerine işleyen siyaset uzmanı Victoria'ya, Staveneyler'in Mary'i davet etmelerinin nedeninin Samantha olduğunu söylüyordu. Mary'nin küçük çocuklarla arası iyiydi. Bakıcının yanında bu konuda hep övgü alıyordu. Victoria, Mary'nin, Samantha'nın dadısı olacağını düşünüyordu ve bu acı bir şeydi. Üzücü bir durumdu, hiç adil değildi ve Victoria bunu biliyordu. Mary, Samantha'yı seviyordu. Victoria, içinde barındırdığı kuşkuya dönüşmeye hazır, hiçbir yere bağlı

olmayan, tehlikeli bir şekilde yüzeye çıkmaya hazırlanan nahoş duyguyu, derinlere bastırıyordu. Mary için istediği şey bu değil miydi? Küçük kız çok şanslıydı ve Victoria bunun nimetleri için şükrediyor olmalıydı. Dine ısınmaya başlayan Bessie bunu böyle adlandırmıştı, "Bu bir nimet, Victoria. O aile, onlar Mary'ye Tanrı'nın bir nimeti."

Şimdi bir de kıyafet sorunu çıkmıştı. Samantha'nınkiler farklıydı ve Mary neye ihtiyacı olduğunun farkındaydı. Victoria, bir de baktı ki, küçük kızı kendisini bir mağazaya götürmüş, ne almaları gerektiği konusunda talimatlar veriyor. Demek Samantha bunları giyiyordu? Küçük, küstah giysiler, parlak renkler... Ve hepsi de çok pahalıydı. Ama bankada Mary'nin giysileri için para vardı, Thomas yatırmıştı, işte paranın harcanması gereken zaman buydu.

Victoria, Mary'yi kaybediyorum, Staveney'lere gidiyor, diye düşünüyordu. Bunu sakin sakin izleyebiliyordu. Mary'nin bir gün annesini küçük göreceğine inanmıyordu: Çocuğun iyi yürekli olduğundan emindi. Annelerin hep yaptığı şekilde, bu kadar farklı olan bu iki çocuğun aynı rahimden nasıl çıkabildiğine hayret ediyordu. Küçük bir melek –bakıcının Mary'ye taktığı isim– ve küçük bir şeytan. "Boş ver," dedi Bessie. "İkisi de büyüyünce değişeceklerdir." Ve Victoria, bir zamanlar Phyllis'in onun hakkında düşündüklerini kendisinin de kızı hakkında düşündüğünü anladı. Pusuya yatmış, kızları bekleyen korkunç tehlikeler... Şeytanın, bir kızın en iyi özelliklerini yem olarak koyduğu tuzaklar, kapanlar... Bessie daha yeni kürtaj olmuştu. Bebeği istiyordu, ama bir babası olmasını da istiyordu ve bebeği bakabileceği bir evi olsa da, ona verebileceği bir aile yoktu.

Mary, heyecandan çılgına dönmüş bir şekilde Staveney'lerle gitti. Çoğu gün annesine telefon ediyordu, çünkü Victoria bu konuda ısrar etmişti ve her şeyin güzel olduğunu söyleyip duruyordu; ah, çok güzel, Anne. Sonra, Victoria da bir hafta sonu için davet edildi. Dickson'ı bakıcıya bıraktı ve trene binerek İn-

giltere'nin yeşil ve hoş topraklarına doğru iki saat yol aldı. Ancak Victoria, daha önce Londra dışına pek çıkmamıştı. Yeşile boğuluyormuş gibi geldi ona, ıslak yeşile: Yağmur yağmıştı.

Elinde en iyi giysileriyle dolu yeni valiziyle istasyonda durdu ve Lionel omuzlarında Mary ile birlikte gelene kadar bekledi. Mary, dedesinin üzerinden kayıp Victoria'ya gitti ve onu öptü. Sonra üçü birlikte el ele tutuşup eski bir arabaya gittiler. Lionel'in yeleyi andıran saçlarında bir yaprak vardı ve Mary'nin parlak mor renkli, yeni pantolonunda çamur izleri vardı. Kilo almıştı ve mutluluktan gözlerinin için gülüyordu.

Victoria, Lionel'in yanındaki ön koltukta oturuyordu ve Mary kucağındaydı. Çocuk sabun ve çikolata kokuyordu. Lionel, Mary'yle şakalaşıyordu, tekerlemelerden oluşturulmuş bir şarkı tutturdu, şarkının içinde Victoria'nın anlamadığı şeyler geçiyordu. Annesinin kucağında oturan, ama koca adamın sihirli sözler dökülen ağzını izleyen Victoria, kıkır kıkır gülüyordu. "Aksine yanındaki koca ve korkunç örümceğin, pürüzsüz ve tüylüydü Mary..." Çocuk "Yanlış, yanlış!" diye bağırıyordu. "Hepsini birbirine karıştırıyorsun. "Ama çığlık atmadı Tüylü Mary, lorla kremayla karıştırıp yedi örümceği." Çocuk gülmekten katılarak "Ben tüylü değilim, değilim!" diye itiraz etti.

"İpek kadar pürüzsüz Mary, içti bütün sütü, bırakmadı annesine, faresine ve kardeşine..."

Mary, Victoria'nın kollarında çırpınıp dururken Lionel şarkıyı sürdürdü. Victoria'ya gelince, o bu tuhaf şeyin bir an önce bitmesini istiyordu. Dar yollardan hızla ilerliyorlardı, başlarının üzerindeki ıslak yeşillikler boğucuydu, arabanın çevresine sular saçıyorlardı. Victoria, soluk alamadığını hissediyordu. Yakında, kısa bir süre sonra, daha çok Staveneyler'in şehirdeki evine benzediğini hayal ettiği eve varacaklardı, ama yakınlarında büyüyen ağaçların içinde tek başına duran, küçük bir evin önünde durdular. Büyük bir ağacın, bir parça çimenliğin üzerine eğildiği, kocaman kalabalık bir bahçe vardı. Çimlerin üzerinde bahçe

sandalyeleri ve bir masa vardı. Ev, Victoria'nın gözüne Staveneyler'e yakışmayan, pis, küçük bir yer gibi göründü. Burada ne arıyorlardı? Ama Mary, arabadan inmiş, elinden tuttuğu annesini dışarı çekiyordu. Sanki etrafta kimse yoktu.

Victoria'nın tek istediği uzanmaktı. Lionel, ona kendisini evinde gibi rahat hissetmesini söyledi: Yarım saat içinde çay içilecekti. Mary annesini çekeleyerek küçük, kaygan merdivenlerden yukarı çıkardı ve içeri yalnızca zayıf bir ışığın girmesine izin veren, her yeri desenlere bölünmüş pencereleri olan karanlık, küçük bir odaya götürdü. Üzerinde beyaz bir örtü bulunan, büyük, yüksek bir yatak vardı ve Mary bunun üzerinde zıplamaya başlamıştı bile. "Ah, çok güzel, çok güzel bir yatak."

Victoria'nın midesi bulanıyordu. Mary, ona küçük banyoyu gösterdi; penceresinden, üzerinde bir şeylerin uçuştuğu dam örtüsü görünüyordu. "Arılara bak, anne, bak, bak." Victoria, fark ettirmemeye çalışarak ve derli toplu bir şekilde kusup odasına çekildi.

Büyük, beyaz yatağa çökerek "Senin yatağın nerede?" diye sordu.

"Ben Samantha'yla kalıyorum. Bir odada kendi başımıza yatıyoruz."

Annesi ona kendini kötü hissettiğini –başının ağrıdığı– söyledi. Mary, onu öpüp dışarı koştu.

Victoria, sırt üstü uzandı ve tavanın ortasında bir çatlak olduğunu gördü. Odanın köşesinde bir örümcek ağı mı vardı? O bir örümcek ağı *mıydı?* Victoria öylece uyuyakaldı, ama belki de bu daha çok bir bayılmaya benziyordu. Acıyla iliklerine kadar hissettiği derin bir şaşkınlık yaşamıştı. Staveneyler nasıl oluyordu da... Ve uyandığında Jessy'yi yatağının yanındaki masaya bir fincan çay koyarken buldu.

"Kendini pek iyi hissetmediğine üzüldüm," dedi. "Daha iyi olduğunda aşağı gelirsin." Ve çıktı; iri, uzun boylu kadın, kapıdan geçerken başını eğmek zorunda kalmıştı.

Victoria yattığı yerden odayı dolduran akşam karanlığını izledi. Demek ki vakit geç oluyordu. Aşağı inmeliydi, öyle değil mi? Sakınarak yataktan çıktı, bir şeye basmamak için sakınarak... Neye basmamak için? Isırabilecek yumuşak ve hışır hışır bir şeyi hayal etmişti. Hiçbir şeye dokunmamaya dikkat ederek pencerenin önünde durdu ve aşağı baktı. Dallarında cıvıl cıvıl öten kuşlar olan büyük ağacın altında hepsi Staveney olmayan, karışık bir grup insan oturmuş çay içiyorlardı.

Victoria, aşağı inecek olsa, o merdivenlerden inmek, dışarı çıkan yolu bulmak ve kendisiyle tanıştırılacak olan bütün o insanların arasına katılmak zorunda kalacaktı. Dedesinin dizlerinde oturan Mary'yi görebiliyordu.

Victoria tam cesaretini toplamışken aşağıdaki insanların birer birer kalktığını gördü. Kimisi yolun dışında park etmiş olan arabalara gitti. Sonra Staveneyler eve girdiler ve hemen aşağıdan gelen seslerini duydu. Ev yankı yapıyordu. Gürültülü bir evdi. Tam o sırada, pencerenin hemen yanında ona doğru gelmekte olan –bunu biliyordu– büyük bir örümcek gördü. Çığlık attı. Hemen Thomas geldi, sorunu anladı ve Victoria'nın bir sandalyenin üzerindeki havlusunu alıp hayvanı bununla tutarak pencereden silkeledi. Ama örümceğin geri geleceği kesindi!

"Ee, Victoria, nasılsın, müthiş görünüyorsun..." Bunu nasıl anlamıştı? İçerisi karanlıktı. "Daha iyi misin?" Victoria'yı yanağından öptü ve geçmişlerine bir saygı nişanesi olarak güldü. "Aşağı gel de biraz yemek ye."

Victoria, yatağa gireceğini, kafasını o harika beyaz yatak örtüsünün derinlerine gömüp Londra'ya dönme vakti gelinceye kadar oradan bir daha çıkmayacağını söylemek isterdi. Ama bunun yerine giyecek bir şeyler bulmak için valizini açmaya başladı.

"Ah, zahmete girme," dedi Thomas. "Burada kimse böyle şeylerle uğraşmaz."

Ve çıktı, Victoria onun zıplayarak merdivenlerden aşağı indiğini duydu.

Arkasından gitti. Büyük bir masa, yine küçücük bir odayı neredeyse dolduruyordu. Jessy ve Lionel, masanın iki ayrı ucuna oturmuşlardı bile; Thomas, Victoria için ayrılan yerin karşısındaki bir sandalyeye geçmişti; Edward ve keskin denebilecek derecede dikkatli genç bir kadın vardı, Edward'ın karısı olsa gerekti. Dedesinin yanında, üzerine minderler dizilmiş bir sandalyede de Mary oturuyordu.

Masanın üzerinde şarap şişeleri, soğuk et ve salata tabakları duruyordu. Cuma gecesi, dendi: Bu kır yiyecekleri alınmıştı, ama ertesi gün daha iyi şeyler görecekti.

Jessy, neredeyse dolmak üzere olan ayın çoğunu burada geçirmişti ve Lionel de her hafta sonu gelmişti. "Kızından uzak kalamıyorum," dedi. "Kendisi benim sevgilim olur."

Thomas birkaç kez gelmişti. Edward hiç gelmemişti –bu ilk gelişiydi–, çünkü çok yoğundu. Alice, Samantha'yı görmeye geliyordu, geceleri geç saate kadar ayakta kalamayacak kadar küçük olan Samantha, şimdi yataktaydı.

Alice, Victoria'yı gözlüyordu, Victoria kendisinde kusur bulunduğunu hissediyordu. Aslına bakılırsa, kendini daha zayıf bir konumda gören Alice'ti. Taşralı bir avukat ailesinin içinde yetişmişti ve Staveneyler'in onu eleştirdiğinden emindi. Çok fazla yolculuk ediyorlardı ve çoğunlukla Alice'i şok edecek derecede dünyevi, liberal ve yüce gönüllü oluyorlardı. Küçük, siyah bir kızın Jessy ve Lionel'e babaanne ve dede demesine izin verdikleri için Staveneyler hakkında kendisi daha da kötü düşünüyordu. Bunu hissetmesinin yanlış olduğuna inanıyordu, ama hislerini değiştiremiyordu. Mary, Edward'a "amca" demeye kalktığı zaman, Edward ona "Hayır, bana Edward de," demişti ve Mary de öyle yapmıştı; babasına zaten Thomas diyordu. Eğer Edward, Mary'nin amcasıysa, Alice de yengesi oluyor demekti, ama küçük kız Alice'in bundan hoşlanmayacağını sezmişti.

Victoria, Alice'i kıskanmıyordu. Onun Edward'ı, uzun zaman öncesinin nazik çocuğu, zihninde hiç değişmemiş, öyle kal-

ınıştı, ama şimdiki Edward'tan pek hoşlanmıyordu. Aslına bakılırsa, artık Thomas'ın Edward'tan daha tatlı olduğunu düşünüyordu.

Ağır, uyuşuk bir yemek oldu. Jessy, durmadan esneyip özür diliyordu ve bu da Victoria'nın, kendisinin de yorgun olduğunu söylemesini kolaylaştırdı.

Thomas "Doğal olarak," dedi Victoria'ya. "Akşamları sağlıklı salon oyunlarıyla geçiriyoruz, ama bu sefer hepsini atlayacağız."

Victoria, Mary'yle birlikte kızın odasına gitti, Samantha küçük bir yatakta güzel güzel uyuyordu. Mary'nin, Victoria'nınki gibi büyük bir yatağı vardı. Mary kollarını kaldırıp annesini öptü, gülümseyip uykuya daldı.

Victoria kendi odasına gitti, örümceği aradı, ama göremedi, yatağa dalarak beyaz örtüyü üzerine çekti. Burada güvendeydi.

Cuma gecesi. İki gece daha vardı. İki gece daha kalamazdı, kalmayacaktı, her şeyden nefret etmişti. Bir baykuşun öttüğünü duyuyordu. Bu ölüm demek olmuyor muydu? Büyük bir ağaçtaydı. Bahçe, korkunç şeylerle doluydu. Yemekte, Lionel Mary'ye, kara kurbağası için kırıntıları dışarı çıkarmayı unutmamasını söylemişti.

"Dışarısı karanlık," diyen Mary bu mantıklı itirazla Victoria'yı rahatlatmıştı. "Kara kurbağaları karanlıkta görebilir," dedi Lionel. "Bu kurbağa sapkın," demişti Jessy. "Olağan besinlerinin içinde çok fazla kepekli ekmek kırıntısı olduğunu sanmıyorum, neden bizimkileri sevdiklerine aklım ermiyor."

"Yarın onun için biraz solucan buluruz," demişti Lionel.

Victoria en sonunda uyudu ve erkenden uyandığından Mary'nin geceleyin odasına gelip yanında, yatak örtüsünün üzerinde uyumuş olduğunu gördü. Başını dirseğine yaslayarak uzun bir süre uyuyan çocuğunu izledi; daha çok, ufukta uzaklaşan bir geminin gidişini izleyeceği gibi... Televizyon ya da filmler dışında deniz görmüş olsaydı... O sımsıkı mühürlü, kıpırtısız göz ka-

paklarının ardında, çoktan beri Victoria'nın paylaşmadığı bir dünya vardı.

Victoria sabahleyin, valizinde, Lionel'in delik kollu eski kazağına ya da Jessy'nin bol pantolonuna ve gri tüvit eteğine uyacak bir şeyler bulmaya çalıştı. Uygun ayakkabısı da yoktu. Yürüyüş yapmaktan ve Mary ile Samantha'nın başka küçük kızlarla birlikte midilliler üzerinde gezmeye gitmesinden bahsediyorlardı.

Victoria evin kapısında durdu ve balta girmemiş bir ormanla kuşatıldığını düşündü. Büyük ya da küçük, balta girmemiş ormanlarla ilgili tüm bildikleri televizyondan gördükleriyle sınırlıydı: Tehlikeliydi; yırtıcı hayvanlar, timsahlar, yılanlar ve böceklerle doluydu. Fakat bu ormanda böyle şeyler yoktu, ama yine de düşman yaratıklarla doluydu. Keşke buradan gidebilseydi, şimdi gidebilseydi, ama Mary'yi utandırmak istemiyordu.

Uzun kahvaltı sona erdiğinde çay içip Jessy'nin hepsine, düzgün bir kahvaltının önemi üzerine verdiği dersleri dinlemek zorunda kaldı. Herkesin yakındaki, çok ıslak koruya yürüyüşe gitmesini izledi. Kendisi ağacın altında oturacağını söylemişti, ağacın içi üzerine düşebilecek yaratıklarla dolu olmalıydı, bu yüzden oturma odası dedikleri odada sığınacak bir yer aradı. Hiçbir şey üzerine tırmanmasın diye bacaklarını yukarı çekerek büyük koltuğa oturdu.

Öğle yemeğinden sonra, hepsi arabalara doluştular ve birkaç mil ötedeki ünlü bir çayevinin orada arabaları park ettiler. Victoria ve annesiyle kalmakta ısrar eden Mary dışında herkes, tekrar yürüyüşe gitti.

Mary, gözleri yaşlarla dolu olarak duyarlı bir ses tonuyla "Zavallı annem," dedi. "Ama seni hep seviyorum."

Akşam yemeği aynıydı. Bu sefer, Jessy, Victoria'nın hoşuna giden bir yahni pişirmişti ve çayevinden, büyük meyveli bir tart alıp eve getirmişlerdi.

Cumartesi gecesi. Bir gece daha geçecekti. Victoria artık kendini bir suçlu gibi hissetmeye başlamıştı. Victoria'nın eğlenme-

diğini biliyorlardı, ama bundan ne kadar nefret ettiği, nasıl da korktuğu konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Örümcek tekrar duvarındaydı ve Victoria ayağını ona doğru savurunca kaçıp çatlağın içine girdi ve orada sabırla bekledi. Victoria gözlerini ondan ayırmamaya çalışıyordu, ama pencereyi sıkıca kapatmadan önce içeri pervaneler girmişti. Bir duvara büyük bir pervane sinmiş, gölge yapıyordu. Victoria en sonunda duvarda, o başlıklı şekli, Dracula'yla ilgili bir filmde gördüğü korkutucu gölgeyi gördü.

Ertesi sabah erkenden valiziyle aşağı indi. İstasyona nasıl gideceğini bilmiyordu, ama bir şekilde gidecekti. Çoktan kalkmış, çay içmekte olan Alice'i buldu.

"Nefret mi ediyorsun?" diye sordu Alice.

"Evet, öyle."

"Üzüldüm."

"Sen etmiyor musun?"

"Hayır, keşke hep burada yaşayabilsem, hiç ayrılmasam."

Victoria zayıf bir sesle "Oh, canım," dedi.

"Evet, bu doğru. Edward henüz Londra'dan ayrılamıyor, ama kırda bir ev alacağız ve sonra orada yaşayacağız."

"*Bunun* gibi bir ev mi?" Victoria inanmamış gibiydi.

"Hayır, daha büyük. Daha rahat." Victoria'ya arkadaşça bir bakışla baktı ve nazik bir şekilde "Onlara aldırma. Biraz boğucu olduklarını biliyorum," dedi.

"Sorun onlar değil," dedi Victoria. "Bu yer."

Katıksız bir akıl erdirememe durumu: Alice kaşlarını çattı, tedirgin görünüyordu. Victoria ağlayacak gibiydi.

"Keşke eve gidebilsem," dedi, bir çocuk gibi. Sonra bir yetişkin gibi "Giderdim, yalnız Mary'nin benden utanmasını istemiyorum."

"Utanmaz. O tatlı, küçük bir kız, eğer öyle bir çocuk varsa. Samantha ona bayılıyor. Bak, ne diyeceğim? Ben seni istasyona götüreyim ve onlara da kendini iyi hissetmediğini söyleyeyim."

"Yalan da değil," dedi Victoria.

Böylece, Victoria, Edward ile Alice'in arabasına bindi ve sabahın erken saatlerinde, kırların içinden istasyona götürüldü.

Victoria hiç araba kullanmamıştı, hiç kullanması gerekmemişti ve Alice'in bu konudaki ustalığı ve hızı içini karartıyordu. Aslında kendi kendine "Ama benim de iyi olduğum işler var," diyordu.

İstasyonda, Alice çantayı aldı ve bilet gişesinin önüne gidip bir bilet aldı, "Yarım saat içinde bir tren gelecek," dedi.

İkisi ayakta durup birlikte beklediler. Victoria, gözünü o kadar korkutan bu genç kadının onun iyiliğini istediğini anlamıştı, ama bunun bir önemi var mıydı? Esas önemli olan Mary'yi seviyor olmasıydı.

Alçakgönüllü bir şekilde "Kendimi tam bir aptal gibi hissediyorum," dedi. "Staveneyler'in ne düşüneceğini biliyorum. Yalnızca minnet duymam gerekiyor ve işte hepsi bu."

"Zavallı Victoria. Üzgünüm. Ben onlara durumu açıklayacağım." Tren geldiğinde gerçekten içinden gelerek Victoria'yı öptü. Tanımlama çabasına karşılık küçük memnun bir gülücükle "Her şey olabilir," diye ekledi. "Senin kırı sevmediğini anlayabileceklerini sanmıyorum."

Victoria şiddetle "Nefret ediyorum, nefret..." dedi ve onu uzağa –gidecek yolu olsa sonsuza dek– götürecek olan trene bindi.

Mary, birkaç gün sonra eve geldi. Victoria, çocuğun küçük daireye umutsuzca baktığını, kendisinin öyle büyük bir ferahlamayla karşıladığı şeylerde kusur bulduğunu gördü: Yalın bir yeterlilik vardı ve evin içindeki her şey yerli yerindeydi. Sonra Mary pencerenin önünde durup aşağılara, beton manzaraya baktı; Victoria'nın ona neyi özlediğini sormasına gerek yoktu.

Mary, koşup annesine sarılara[1]: "Sen benim annemsin ve seni hep seveceğim," demeyi sürdürdü. Bessie ve Victoria, birbirlerine iyice keyifsiz gülücükler attılar ve daha sonra Mary bunu unuttu.

Thomas, Mary'yi iki kez Afrika müziği konserine götürdü, ama Mary bu konserlerin çok gürültülü olduğunu düşündü. Annesi gibi o da sessiz ve sakin şeyler istiyordu.

Daha sonra Victoria, Staveneyler'e akşam yemeğine davet edildi –tercihen Mary olmadan– ve zaten her halükârda vakit onun için çok geç olacaktı, öyle değil mi? Dorset'te onu her saat ayakta tutan insanlardan geliyordu bu öneri. Bu "Dickson olmadan" şeklinde de okunabilirdi. Victoria en güzel giysilerini giydi ve kendini yemek masasında, tam kadro Staveneyler'le buldu. Jessy, Lionel, Edward, Alice ve Thomas'ın arasında süzülen gizli akıntıların bazıları, Victoria tarafından çok iyi anlaşılırken kimileri de hiç anlaşılmıyordu. Lionel, hemen konuyu açtı "Mary'nin farklı bir okula gitmesini önerirsek ne düşünürsün acaba?"

Bu öneri, iki oğlunun da o kötü okulun, yani Beowulf'un çetin sınavından geçmesinde ısrar eden Lionel'den gelmişti.

Victoria, Lionel'den korkmuyordu –Jessy'den korkuyordu– ve şunu sormakta zorlanmadı, "Demek, okullarla ilgili fikrini değiştirdin, öyle mi?"

Bunun üzerine Jessy, burnundan karı kocaların arasında olabilecek türden hırıltılı, alaycı bir ses çıkardı; bunun bir toplantıda *Hayır* oyu vermek için elinizi kaldırmak gibi görülmesi gerekiyordu.

"Babamızın fikrini değiştirdiğini söyleyebilirsin," dedi Thomas.

"Evet, bunu söyleyebilirsin," dedi Edward.

Lionel, tabağına biraz fırında patates alırken, gümüşi yelelerini savurarak "Siz ikiniz hakkında yanıldığımı söylemiyorum," dedi.

Jessy ona karşı gelerek "Zaten bunu hiçbir zaman itiraf etmezsin," dedi. Yıllar süren tartışmanın yoğunlaşmış öfkesini soluyordu. "Herhangi bir şey hakkında yanıldığını ne zaman itiraf ettin ki?"

Edward, "Bu tartışma için biraz geç değil mi?" diye sordu.

"Daha iyi ya da daha kötü," dedi Thomas. "Ama yuvanızdaki kuşlar anlaşamıyordu."

Jessy hemen "Ah, daha kötü, daha kötü," dedi. "Elbette daha kötü." Ama Thomas'a bakışından, en büyük isteğinin bir pop grubunun menajerliğini yapmak olduğu gerçeğini acıyla karşıladığını belirtmek istediği anlaşılıyordu. "Anlaşmaya gelince, hayır, bu konuda hiçbir zaman aynı fikirde olmadık, hiç ama *hiç*."

"Tamam," dedi Thomas. "Hükmünüzü kabul edeceğim. Ben hep daha kötüydüm, Edward daha iyi."

"En azından aranızdaki uçurum kavga etmemenize yetecek kadar büyüktü bu da gerçekten bardağı taşıran son damla olurdu."

Bu ağız dalaşı burada sona erdi, çünkü Edward, Victoria'ya şarap dolduruyordu, aslında Victoria şarabı pek sevmiyordu. Elini bardağın üzerine koydu ve sonra, birkaç damla sıçradığı için elinin tersini yaladı.

"İşte," dedi Lionel. "Şarabı seviyorsun."

"Biraz içmelisin, iyi gelir," dedi Jessy. "Viktoryenler şaraptan anlıyorlarmış. En ufak bir zayıflama belirtisi, beyin humması ya da korkunç hastalıklarından biri görülse, hemen kırmızı bordo şarabı çıkarıyorlarmış."

"Porto şarabı," dedi Lionel.

"En iyi Burgonya," dedi Edward. "Bunun gibi. En iyisi her zaman en iyisidir. Bana sorulsaydı –çünkü ne de olsa bana seçim hakkı tanınmamıştı, öyle değil mi, baba?– hayır, derdim. O okulla ilgili hoş anılarım yok. Sen de o okulda okudun, Victoria, biliyorum..."

Kendi zihninde şimdiki kadar canlı olan o olayı Edward'ın hatırlamadığını anımsatan bu söz üzerine Victoria'nın gözleri yaşlarla doldu.

Sesinin titremesine engel olmaya çalışarak "Evet, iyi bir yer değil," dedi. "Ve benden sonra daha da kötüleşti. *Bizden* sonra," diye Thomas'a hitap etti.

Jessy bununla eski kocasını hedefleyerek "Geçen hafta bir bıçaklama vakası olmuş," dedi.

Lionel, Victoria'ya dönerek "Bu da beni tekrar söylemek istediğim şeye getiriyor," dedi. "Farzet ki Mary'yi iyi bir okula gönderiyoruz. Seviyelerde bir uyuşmazlık olduğunu söylemek zorundayım..."

"Ne zaman yok ki?" dedi Jessy.

"Bazılarımız –bunlardan biri de benim– Mary'nin yatılı bir okula gidebileceğini düşünüyoruz."

"Yatılı okul mu?" Victoria şimdi şok olmuştu. Staveneyler gibi insanların çocuklarını, küçük yaşta yatılı okula gönderdiğini biliyordu. Bunun kalpsizce bir davranış olduğunu düşünüyordu.

"Sana söylemiştim," dedi Thomas. "Victoria, yatılı okula hayır diyecektir, elbette."

Victoria cesur bir tavırla "Evet," dedi ve minnettar bir şekil de Thomas'a gülümsedi, Thomas da ona gülümsedi. "Yatılı okula gitmesine hayır derim." Kısacık bir an için aralarında tatlı ve derin bir bağ oluştu ve bütün bir yaz boyunca, birlikte dünyaya karşı durduklarını hissettiklerini hatırladılar.

Alice araya girdi, "Ben yatılı okulda okudum ve orayı seviyordum."

"Evet, ama sen on üç yaşındaydın," dedi Edward.

Öyleyse, Staveneyler'in arasında, Mary'nin yatılı bir okulun soğuk sürgününe gönderilmesi gerektiğini düşünenler kimlerdi? Alice ve Lionel.

"Çok güzel," dedi Edward. "Yatılı okul olmayacak. Yani, şimdilik. Bu arada pek uzak sayılmayacak iyi bir kız okulu var, metroyla birkaç durak ve kısa bir yürüyüş mesafesi."

Victoria şöyle düşünüyordu; zor zamanlar geçirecek. Parası olan ve Staveneyler'in sahip olduğu şeylere sahip olan kızlarla birlikte olacak ve eve geldiğinde... Bu Mary'nin yufka yüreğine ağır gelecekti: İki ayrı dünya ve ikisine de uyum sağlamak zorunda kalacaktı.

Victoria Lionel'e, yani aslında Mary için kurduğu hayalleri gerçekleştiren bu planın yaratıcısına "Hayır diyemem, nasıl diyebilirim ki?" dedi. "Mary için öyle büyük bir şey olacak ki." Şimdi, sonuçta onun da çocuğun babası olduğunu herkese hatırlatacak bir şekilde Thomas'a dönme cesaretini bulmuştu. "Sen ne diyorsun, Thomas? Fikrini söylemek senin de hakkın."

"Evet," dedi Thomas. "Evet. Kesinlikle haklısın." Bu sırada, babasına ve ağabeyine kızgın kızgın bakarak onlara –her zamanki gibi– onu küçümsediklerini hissettiğini gösterdi. "Evet, fikrimi söylemek benim de hakkım. Ben de son kararın Victoria'ya ait olması gerektiğini söylüyorum. Mary'nin Beowulf'a gitmemesi şartıyla, esas olan bu."

Victoria, "Hayır dersem, hiçbir zaman kendimi bağışlayamam. Ama bütün bunları Bessie'yle konuşmak istiyorum. Kız kardeşim değil, ama ben onu öyle görüyorum"

Bessie, Victoria'nın anlattıklarını *Ben sana söylemiştim*, der gibilerden başını sallayarak ve gülümseyerek dinledi. Mary'yi senden uzaklaştıracaklar, ama bu şekilde değil," dedi.

Henüz dile getirilmemiş olan, ama açıkça ortada duran, getireceği acılar ve kazançlarla temel bir gerçek vardı. "Mary, bir ayını Staveney'lerle geçirmişti ve bu deneyimden ötürü çevresinden kurtarılıp iyi bir okula gönderilmesi ivedi bir mesele haline gelmişti.

"Eh..." dedi Bessie. "Okuldan eğitimli biri olarak çıkacak. Beowulf için bunu söyleyemeyiz."

"Sen orada okudun ve yeterince başarılı oldun," dedi Victoria.

"Ne demek istediğimi biliyorsun."

Yine dile getirilemeyen konuya dönmüşlerdi. Bir kere, Mary'nin konuşması Staveneyler'inkinden çok farklıydı. Thomas, taklit Amerikan aksanı ya da kendisinin deyişiyle Londralı aksanıyla kötü konuşuyor olabilirdi, ama Victoria aslen Londralı olan birinin –Staveneyler evdeyken böyle oluyorlardı– hiç böy-

le konuştuğunu duymamıştı. Ve Staveneyler havalı bir aksanla konuşuyorlardı, çoğu zaman Thomas da öyle. Mary'nin sesi onlarınkine kıyasla çirkindi.

"Bir süre zorluk çekecek," dedi Bessie. "Bunu görmezden gelmenin bir anlamı yok."

"Biliyorum," dedi Victoria. Kendisinin de uzun bir zaman boyunca zorlandığını düşünüyordu, yine de buradaydı, üstesinden gelmişti. Bessie, annesi Phyllis olduğu için daha kolay atlatmıştı, ama şimdi yeterince zor bir dönemden geçiyordu ve bunu da atlatacaktı.

Thomas'a *onun da söz* hakkı olduğunu belirten bir mektup yazdı. "Sevgili Thomas, nazik önerini kabul ediyorum. Lütfen, babana ve annene benim için teşekkür et. Mary için kolay olmayacak, ona her şeyi açıklamaya çalışacağım."

Tam olarak neyi açıklayacaktı? Ve nasıl?

Mary, annesinin duymasını istemeyeceği bir sürü şey düşünüyor olmalıydı. İyi yürekliydi, bu onun en iyi özelliğiydi: İyi huyluydu. Ve aptal değildi. Victoria, kolaylıkla Mary'nin yaşına inebiliyordu. Çocuklar her zaman yetişkinlerin sandığından daha çok şey bilirler, kimi zaman bunları ters yönden anlasalar bile.

Ve Victoria gelecek hakkında Staveneyler'den daha çok şey biliyordu.

Mary, kızların çoğunun beyaz olduğu o iyi okula gidecekti. Birçok savaş vermesi gerekecekti, Beowulf'un gürültülü ve kavgalı kargaşasından farklı türde savaşlar. Staveneyler, Mary'nin en iyi desteği olacaklardı. Kız on üç yaşındayken Staveneyler, muhtemelen Victoria'ya, Mary'yi yatılı bir okula göndermeyi düşünüp düşünmeyeceğini soracaklardı. Ne onlar ne de Mary, işlerin onun için kolaylaşacak olmasının sebeplerini dile getirmek zorunda kalacaklardı, çünkü Mary artık her gün iki farklı dünyaya uyum sağlamak zorunda kalmayacaktı. Victoria evet diyecekti ve olanlar olacaktı.

Bessie'nin ona hatırlattığı başka bir etken daha vardı. Victoria,

henüz otuzuna gelmemiş, çekici bir kadındı. Bessie gidiyor diye, o da artık her pazar kiliseye gidiyordu ve orada şarkı söylemek hoşuna gidiyordu. Dikkat çekiyordu. Bazı ilahilerde başı çekiyordu, artık yalnızca cemaatten biri değildi. Rahip Amos Johnson, ondan hoşlanıyordu. Her geçen gün belleğinde daha da mükemmel bir adam olan Sam, Victoria'dan yirmi yaş daha büyük olan Amos Johnson'la karşılaştırılamazdı. Sam'in kıyas kaldırmaz parlaklığı, Victoria'nın Amos'u düşünmesini olanaklı hale getirmişti. Victoria, onun Tanrı'dan korkan, ağırbaşlı insanlarla dolu evini ziyaret etmişti ve özellikle dindar olmadığı halde oradaki ortamdan hoşlanmıştı. Victoria, her zaman iyi bir kız olmuştu. Şimdi Mary'nin olduğu gibi.

Amos'la evlenirse başka çocukları da olurdu. Etrafta cehennemden gelen çocuk diye anılan Küçük Dickson, erkek ve kız kardeşleri olursa, uslanabilirdi.

Ya Mary? Staveneyler'in dünyasıyla Amos Johnson'ın dünyasını birbirine uydurmak... Bunu düşününce Bessie'yle birlikte kendisi bile güldü.

Yine de Amos'la evlenirse, iki dünyayı birbirine bağlamış olacaktı, bu iki dünya hiçbir zaman birbirlerine fazla yaklaşmamaya dikkat etse bile. Ve Mary, zavallı Mary, ikisinin ortasında kalacaktı. Evet, diye düşündü Victoria, oradan çıkıp yatılı okula gitmekten mutlu olacaktır: Bir Staveney olmak isteyecektir. Evet, buna kendimi hazırlamalıyım. Çünkü, böyle olacak.

Bunun Nedeni

Dün On Bir'i gömdük, artık On İkiler'den bir tek ben kaldım. Mezarlığımızda, On bir'le Bir arasında beni, yani On İki'yi bekleyen boş bir yer var. Hepsi, birer birer gittiler. On bir'in öldüğü gece, onunla birlikteydim. Bana dedi ki, "On İkiler ölürken, bütün gerçek ölmekten ibarettir. Sen de gelip bize katıldığında, hikâyemizi anlatacak kimse kalmayacak." Bütün gücünü toplayıp kolumu kavradı. "Hikâyemizi anlat. Şehirler'i topla ve anlat. Böylece hepsi öğrenecek ve hikâyemiz yitip gitmeyecek." Sonra yeniden karanlığa ve sessizliğe gömüldü.

Belleğini yitirmişti, yoksa "Şehirler'i topla," demezdi. Bu, uzun zamandır mümkün olmuyor. Yine de mesajının özü, içimde alev alev yanıyor. Yeni bir mesaj olduğundan değil. Biz On İkiler, yıllardır, giderek daha az kişiyle hep bunu konuşmamış mıydık zaten? "Hadi Şehirler'i bir araya toplayalım," diyebildiğimiz zamanların üzerinden ne kadar da uzun zaman geçti. Neredeyse ömrümün yarısı, en az ömrümün yarısı kadar zaman geçmiş olmalı.

On Bir'i bırakıp eve geldiğimde yıldızlı ve sıcak gecenin, bahçelerden ve şıpır şıpır sulardan yayılan kokusunun ve sesinin yavaş yavaş üzerimi sarabileceği bir yerde oturdum. İçimdeki, en kötü düşmanım olduğunu daima bildiğim uyuşukluğa meydan okuyordum. Buna daha bir sürü gurur okşayıcı isim takabilirsiniz –ben takmıştım; deneyimlerle kazanılmış öngörü, dikkat, sağduyu, hatta benim ünlü (bir zamanlar ünlü olan) Bilgeliğim diyordum uyuşukluğuma: Bana Bilge On İki derler–derlerdi. Aslında, eyleme geçmek, enerjimi tek bir noktada odaklayarak yal-

nızca *işe koyulmak* benim için zor. Herhangi bir durumu farklı açılardan ele alabilirim. Her "Evet"in içinde bir de "Hayır" vardır, bu yüzden uzun yıllar boyunca, On İkiler teker teker göçüp giderken hep "İşe koyulmanın zamanı geldi mi?" diye düşünmüşümdür. *Hangi işe koyulmanın?* Bizim, yani On İkiler'in bir şeyin farkında olmadığının farkında değildim. Sonuçta tek yaptığımız, Hükümdarımız DeRod'a yeni bir mesaj daha göndermek oluyordu. Yönetimin daha başlarında ona şakayla karışık bir lakap taktığımızı hatırlıyorum, "İyiliksever Kırbaç." Uzun uzun düşünüyor, meraklanıyor ve hep aynı sonuca varıyorduk: bir mesaj. Doğru olan, protokole uygun olan buydu; kimse bizi, beni eleştiremezdi. İlk başta, cevap olarak ciddiyetsiz, neredeyse hakaret derecesinde ciddiyetsiz mesajlar geliyordu. Sonrasıysa sessizlik. Sonuçta akrabası olduğum halde, bana ya da On İkiler'e verdiği son yanıtın üzerinden yıllar geçti.

Hükümdar olabilir, ama bir meclisi var ve bu en azından teoride ortak bir sorumluluk. Ama işin özü ve gerçeği olması gereken o kadar çok şey teoride kaldı ki. DeRod'a yaptığımız ölçülü başvurular bana korkaklık gibi görünmüştür, ama dahası var: Doğru adımlar atmanızı sağlayan inançlara sahip olabilmeniz için, kendi yeterliliğinize ve yaptıklarınızın iyi sonuçlar vereceğine güven duymanız gerekir. DeRod'un inatla süren sessizliği ve her şeyin daha da kötüleşmesi, umudu, yani umutlarımızı köreltiyordu ve ben de içten içe bunu Şehirler'in bulanıklaşan zihinleriyle özdeşleştiriyordum. Toplantılarımızın birinde bunu, İrade'nin felce uğraması şeklinde tanımladığımızı hatırlıyorum. Ama hep birlikte olduğumuz ortak toplantıların yanı sıra özel arkadaşlıklar çerçevesinde teke tek ya da ikişerli görüşmelerimiz de oluyor, sürekli bir araya geliyorduk –ne de olsa doğduğumuzdan beri birbirimizi tanıyorduk– ve basit şekliyle kendi aramızda "durum" diye andığımız şeyi konuşmayıp da ne yapacaktık, bunu yavaş yavaş bir tür zehirlenme gibi görmeye başlamıştık. Konuşmalarımızın, düşüncelerimizin değişmeyen teması başka ne

olabilirdi? Neler olduğunu anlamıyorduk. Neden? Sanırım, bu kelime yıllarca, on yıllarca zihnimizi meşgul eden şeyi özetliyor. Neden? Bunun nedeni neydi? Neden hiçbir zaman elle tutulur bir şey, bir gerçek, bir sebep bulamamıştık? Olanları tanımlamak kolaydı. Her şey kötüye gidiyordu ve biz bunu kasıtlı, hatta planlı bir amaç olarak algılıyorduk.

Şu analiz sözcüğü... Lakaplarımızdan (On İkiler'in) biri de Analizciler'di. Alay edileceğinden korktuğumuz için, bir süredir bu ismi kullanmaya cesaret edemiyoruz. Bu zamanla bana da (çok yakın bir zamana kadar *biz de* diyebiliyordum) öyle bir bulaştı ki, artık bu sözcüğün benim için de gülünç bir tınısı olduğunu itiraf ediyorum.

Yine de analiz etmeye çalışmanın dışında her zaman yaptığımız şey, anlamaya çalışmak değil miydi? Yukarıdakileri yazmaya başladığımdan beri yaptığım şey de bu aslında ve her zamanki gibi elimde koca bir boşluktan başka hiçbir şey yok. İçgüdüsel olarak DeRod'a bir mesaj daha göndermek istiyorum. Ama ne yararı var?

Bir şeyler yapılmalı. Ve bunu ben yapmalıyım...

Koon, yani On Bir, son kez konuştuğunda hikâyemizi anlatacak kimse kalmayacağını söylemişti. Ölürken böyle hissetmişti. Her hikâyenin bir sonu vardır. Ona göre hikâye bitmişti. Hikâyemiz: Geçmişimiz, daha biz kendimiz anlatırken anlatılan, tekrar tekrar anlatılan bir şeydi. Şimdi içimi dolduran, herhangi bir şey yapmak konusundaki isteksizliğin yalnızca zehirlenmenin bir belirtisi olup olmadığını merak ediyorum. Zehir mi? Bu da, kullandığımız sözcüklerden biriydi. Ama bütün geçmişimiz bir hiç uğruna mıydı? Mükemmeliyet mi? Yüksek standartlar mı? Bizim en iyiyi amaçladığımız varsayımı, bir zamanlar Şehirler'deki herkes tarafından paylaşılmıyor muydu?

On Bir'in ölümünün üzerinden yedi gün geçti. Ben de her an ölebilirim. Şu kadarını yapabilirim, hikâyemizi en azından ana hatlarıyla kaydedebilirim.

Bizler, altı ömür önce Doğu'dan gelen Rodlular'ın egemenliği altına girdik. *Biz.* Ancak *biz de* değiştik. Rodlular'dan önce *biz* kimdik? Bu kıyı boyunca, yoksul evlerden oluşan dağınık köyler vardı ama her biri kendini bir şehir olarak görüyordu. Ancak bunlarda, bizim (Rodlular'dan sonraki bizim) doğal karşıladığımız şeylerden hiçbiri, düzgün bir sağlık sistemi, asfalt yollar ya da kamusal hizmetler yoktu. Balıkçılık yapıyorlardı, balıkçılık iyiydi ve pek çok kişi bizim balıkçılık yaptığımız kıyılara göz dikmişti. Rodlular güçlü, dayanıklı, disiplinli, sırım gibi çöl insanlarıydı ve atları kadar bu atların binicileri de korku salmıştı. Toynaklarıyla düşmanlarını ezmeyi ve karşılarındaki nasıl bir düşman olursa olsun, ısırmayı öğrenmişlerdi. Kişnemeleri, kükremeleri ve haykırışları, askerlerin bağırışlarından ve borazanların sesinden daha güçlüydü. Rodlular ve atları, deniz kenarındaki köyleri çok kolay fethettiler ve kısa sürede balıkçılığı, kıyıları ve tekneleri ele geçirdiler.

Liderlerine Rod diyorduk, ama onların terimsel adlandırma sistemi bize çok dolambaçlı ve zor geldiği için yapmıştık bunu. Kimse yalnızca Rod, Ren, Blok ya da Marr değildi, çekirdek isimlerine sayısız son ek ve ön ek takılıyordu. Rod'a, Rod'un, Rod tarafından, Rod'la, Rod'dan; başındaki ve sonundaki seslerle *Rod* kelimesi; "Bilmem kimin üçüncü oğlu olan, buraya yeni gelmiş, güçlü ve tek hâkim....olan Rod," gibi bir anlama geliyordu. Geçmişi, konumu ve saygı unvanlarıyla ilk Rod'un isimlerini saymak bir gün sürer diye eski bir şaka vardı. Ne olursa olsun, o Rod dahi bir stratejistti. Kıyıya yakın küçük kasabaların işini çabucak bitirmek için güç ve iradeden –ve atlardan– daha fazlası gerekmiyordu, ama Rod, sonra bütün bunları bir araya getirerek zaferler kazandı ve buralara Şehirler adını verdi. İltifatta bulunmayı bilmek çok işine yaradı. Vahşi çöl akıncılarını, bildiğimiz bütün topraklarda ve adını bile duymadığımız bir çoğunda korkulan bir orduya dönüştürdü ve böylelikle, bir zamanlar akıncıların ya da hırsız çetelerinin merhametine kalmış olarak ya-

şadığımız yerler, yani Şehirler artık güvendeydi. Rod, yalnızca bir fatih olmanın ötesindeydi. Kaba taslak ama işe yarar bir hukuk sistemi oluşturdu. Bu hukuk sisteminin özünde Göze Göz, Dişe Diş anlayışı vardı. Rodlular, yenilgiye uğrattıkları düşmanlardan balık tutup pişirmeyi ve yemeyi öğrendiler, ama bunun karşılığında eskiden yalnızca birkaç keçisi olan Şehirler artık koyun, sığır, at ve eşek bakmayı, yetiştirmeyi ve bunları nasıl kullanacaklarını öğrenmişlerdi.

Bu, ilk Rod hanedanıydı ve daha sonra onun yerine oğlu EnRod geçti. EnRod, babasının vahşi güçlerinden yoksundu. O sağlamlaştırıcı ve koruyucuydu; bir yerde potansiyel görüp onu geliştirirdi. Babasının yönetiminde geçerli olan hiçbir şeyi ortadan kaldırmadı, ama çok önemli değişiklikler yaptı. Hukuk sistemi daha yumuşadı, kadınlara erkeklerinkiyle eşit mülkiyet hakları tanındı. Çok yakın bir zamana kadar basit ve ilkel köy toplulukları olan Şehirler genişliyor, birbirine katılıyordu ve bunlara Şehir demek artık daha doğruydu. Her birinin kendi özellikleriyle gurur duyduğu bir sırada, bu yerlerin kimliklerinin ortadan kaldırılmasının yanlış olduğu fark edildi, bunu fark eden EnRod'du. Eski isimler korundu ve aynı zamanda şehirlerin çeşitliliği ülküsü sürdürüldü. Gezginlerin öykülerinden duyduğumuz dağlardaki en yakın şehrin, bizim şehrimizden, bir bütün, tek bir parça gibi yönetilen Şehirler'den daha küçük olduğu öğrenildi. Yarım gün boyunca yürüyebilir, yine de bizim şehrin sokaklarından çıkmayı başaramazdınız, "Burada Ogon Köyü başlıyor," gibi yazılar yazan sokakları geçer dururdunuz. Ya da Astrante Köyü. Ya da Ketasos. Bir zamanlar hangi balıkçı köyüyse artık.

EnRod'un yönetimi iyiydi. Herkes, "Babam, dedem, Rodlular'ın istilasıyla buraya gelmiş," demeye başlamıştı bile.

EnRod'un oğluna, halk tarafından hemen Kırbaç adı takıldı. Bu ad onu gayet iyi tanımlıyordu. Acımasızdı, kolayca öfkeye kapılabiliyordu, keyfi hareket ediyordu ve babasıyla büyükbabasının yaptığı her şeyi yok edebilirdi. Şehirler'i, EnRod'un Do-

ğu'dan, Rodlular'la akrabalığı olan bir kabileden gelen karısı kurtardı; karısı atların, çölün ve ünlü şarkıların dünyasından ayrılmak istemediği söylenen güzel bir kızdı, ama anlaşılan bir vahşiyle, yani Kırbaç'la evlenip onu uygarlaştırma görevi ona yüklenmişti. Aslında bu iş onu aşardı. Kırbaç deliydi. Sonra öldü. Ne şans! Aslında şans değildi, çünkü onu kız öldürmüştü. Çöl insanlarının zehirler ve ilaçlar konusundaki ustalığı ünlüydü. Halk çok sevindi. Elbette birtakım homurtular ve tehditler yükseliyordu, ama bu gülümseyen, tatlı güzelliğin katil olduğu söylentileri dolaştıkça insanlar alkışlıyordu. Herkes kurtarıldıklarının ne olduğunun farkındaydı. Yarımadadaki öbür şehirlerde de tiranlar vardı; haberlerini alıyorduk. EnRod'un getirdiği yasalar sayesinde kız, Kırbaç'ın ölümü üzerine tahta geçebilirdi ve öyle de yaptı. Çok geçmeden Kırbaç, yalnızca öykülerde ve şarkılarda hatırlanır oldu. Rod'un yönetimi, at nalları gibi gümbürdeyen dizelerle epik bir tarzda anılırken, sürekli cesaretinden ve yaptığı iyi işlerden bahsedilirken, gayet sağlıklı, herkes için, barış için ve ilerleme için yararlı olan oğlunun saltanatı daha az övülüyordu. Ne yazık ki sessiz bir ustalık, öyküler ya da şarkılar için fetihler ya da kahramanlıklar kadar çekici bir konu değildi. Kırbaç'la ilgili öyküler, birtakım huzursuzluklara neden oldu, çünkü daha bilgece geçen o günlerde öykülerin ve şarkıların akılları ve duyguları değiştirebileceği biliniyordu.

Kırbaç'ın o kısa saltanatından yepyeni bir öykü ve şarkı türü doğmuştu; sırf zalimlik uğruna zalimliği, işkenceyi, yeryüzünün derinlerindeki çukurlardan gelen insan çığlıklarını, atların, hayvanların çığlıklarını, görevleri insanlara işkence etmek olan ifritlerin çığlıklarını, cadıları, büyücüleri anlatan bir türdü bu.

Yeni hükümdar, gelin Destra'ydı ve halk arasında kültler yaratan bu acımasız ve sapkın öyküleri ve şarkıları yasaklamaya çalışan da ilk o oldu; insanlar bunları, yaptıkları kötülükleri haklı çıkarmak için kullanıyorlardı. Ben böyle duydum, bana böyle söylendi: Ben doğduğumda, Destra yaşlıydı. Hikâye anlatıcılığının gü-

cünü şöyle ispatlayabilirim: Destra'nın gençlik günleri hakkındaki hikâyeler nedeniyle, yaşlı olmasına karşın, onu daima çölden gelen, genç, güzel ve nazik bir prenses olarak görmüştüm. Destra, kocasının kötüye çevirdiği şeyleri kısa zamanda düzeltmişti. EnRod'un yasalarını yeniden getirdi. Kırbaç'ın güçlendirdiği ordunun yönetimini değiştirmedi. Yalnızca askerlere uzun, çok uzun izinler verdi, bunu ailelerinin iyiliği için yaptığını söyledi. Ordu, her zaman onun endişe duyduğu bir unsur olarak kaldı. Mutlaka bir ordusu olmalıydı. Rakip şehirler, her şeye rağmen gelişmişlerdi ve savaşlar sürüyordu. Şehirlerimize herkes gıbtayla bakıyordu. Ama Rod, EnRod, Kırbaç ve sonra da Destra'nın saltanatları boyunca, hiçbir zaman gerçek bir çarpışma olmamıştı. Askeri yürüyüşler, manevralar, bir araya toplanmalar, çeşit çeşit geçit törenleri ve güç gösterileri yapılıyordu, ama gerçek bir çarpışma hiç olmamıştı. İstilaya uğrarsak askerlerimiz nasıl davranacaklarını bilemeyip affallayacaklar diye espriler yapılıyordu.

Destra bir Öykücüler, bir de Şarkıcılar Okulu oluşturdu.

Öyküler ve şarkılar zaten vardı, ama özel bir şey istiyordu; İlk Rod, yani Ata Rod günlerinde birlik olduğumuz zamandan bu yana halkımızın tarihini anlatan bir öykü istiyordu. Çeşit çeşit öykü, söylence ve şarkı yaratmak için bol bol malzeme ve fırsat olduğunu tahmin edersiniz. Çoğu gerçekten de öğreticiydi. Destra, kendi deyişiyle eğitimli, bilgili bir halk istiyordu, bu yüzden şarkı ve öykülerin çoğu öğretici amaçlarla yazılmıştı. EnRod'un şarkılara ve öykülere fazla ilham vermeyen saltanatı, barış zamanı sanatları üzerine her tür öğretici malzemenin kaynağı haline gelmişti. Örneğin sürülerin bakımı, bina yapımı, her yıl farklı ekin ekilerek toprağın bereketli tutulması, ırmakların, pınarların ve genel olarak suyun düzenlenmesi. Eskiden öykücülerin ve şarkıcıların en az kullandığı hükümdar, şimdi en iyisi olmuştu. Bir zamanlar Kırbaç'ın kötülükle özdeşleştirilmesi gibi, EnRod da iyi yönetimle bir tutulmaya başlanmıştı.

Destra'nın sanata verdiği destekle ilgili bu kısa yazıda, şarkı ve

öykü hazinemizin zenginliği ve karmaşıklığı hakkında fikir edinmenizi sağlamam mümkün olmasa da, ölmeden önce bütün bunları ayrıntılı bir şekilde açıklamayı umuyorum.

Destra, bizlere Halkın Koruyucuları adını verdiğinde artık iyice yaşlanmıştı. En başlarda adımız buydu, sonra Analizciler, Gözlemciler, Kayıtçılar ve bunun gibi isimler geldi. Ben de onların arasındaydım, çünkü annem Destra'nın arkadaşıydı; onun yöneticileri, valileri ve generalleri seçtiği ailelerden geliyordu. O zamanlar, yaklaşık on iki aile vardı. Kimbilir şimdi kaç aile vardır? O zamanlar, yönetimdeki insanların bu aileler olduğunu söylemek kolaydı, ama şimdi öyle mi? Bir zamanlar dürüstlükleri ve sağduyularıyla ünlü olan bu aileler, artık iyice ahlaksızlaştılar ve evlatlarının da ciğeri beş para etmez oldu. On İkiler ilk başta on üç kişiydi, çünkü içimizden biri Destra'dan sonra tahta geçecekti. Destra'nın oğlu DeRod da, elbette bu on üç kişinin arasındaydı. Huysuzluk yaptığında, burnunun dikine gittiğinde ya da surat astığında şaka olsun diye ona İyi Kırbaç diyorduk. Ama hepimizin lakapları vardı. Yoldaşlarım benimle eğlenmek istediklerinde, lakabım Bilge Kişi oluyordu.

Ama öyküm sırasına göre anlatmıyorum. Sanki kendi öyküm değil de öylesine bir öyküymüş gibi anlatıyorum ve yaşadığım gerçek beni huzursuz ediyor, sanki bir şeyi yuvarlaya yuvarlaya top yapıyormuşum da, sonra fırlatıp kendimden uzaklaştıracakmışım gibi. Bitti. Gitti. Bir belge bırakmak istiyorum. Bırakmak zorundayım. Her şey ne kadar da çabuk değişiyor. Herkes, Destra'nın kurduğu yönetimin sürmesi gerektiğini düşünürdü; çok sağlam, çok etkiliydi, kolaylıkla kurulmuş ve yayılmıştı. Her şey ne kadar kolay ve iyi gidiyordu. Örneğin, yetenekli öykücülerimizden birine "İlk Rod'un korkunç atlarını anlatan bir şarkı yap," demek yeterliydi. Çok geçmeden şarkıyı hanlarda, askeri karakollarda ve şenliklerin yapıldığı halk bahçelerinde duymaya başlardınız. Ya da Destra derdi ki, "Birkaç gezgin bize satmak için bu tohumu getirmiş, bizim bunu yetiştirmediğimizi biliyor-

larmış. Bahçıvanlarımıza verin de bir deneme tarlası yapsınlar. Burada bundan da yetiştirmeliyiz."

Hepsi geçti. Geçen ne? Bir kere her şeyin basitliği. Bir zamanlar –o zamanlar– her şey kolay ve hoştu. Şimdi, hiçbir şey öyle değil. Nedenini bilmesem bile en azından böyle olduğunu söyleyebilirim.

Daha önce anlattığım olaylar, eskiden Şehirler'deki herkes tarafından biliniyordu. Her çocuk, öykünün çekirdeğini bilir ve çevresindeki bütün öyküleri öğrenir, tekrarlar, kendi versiyonlarını yaratırdı; hadi Korkunç Atları anlatalım ya da Yasaları Öç Almaktan İyiliğe Dönüştüren Bilge Hükümdarı. Benim hayatta olduğum süre boyunca Destra ölmüş bir kişiydi; ben de onun kadar yaşadım. Bu zaman dilimi, yani iki uzun yaşam boyunca, Destra'nın bir öğretim, bir arınma aracı olarak başlattığı öykü anlatıcılığı ve şarkıcılık, yani bütün halkımızı bildiğimiz başka hiçbir yerde eşi benzeri görülmeyen bir kültür seviyesine yükselten bu şey, bu olağanüstü eğitim düzeni başladı, gelişti ve mükemmelliğe erişti; bir süre öyle kaldı. Ve sonra... ne oldu, bilmiyorum. On İkiler'den hiçbiri bilmiyordu. Bir tek, bunu Destra'nın evlatlığı DeRod'un mahvettiğini biliyorduk. Neden yapmıştı? Hepimiz –yani bütün On İkiler– bunu anlamak için ne kadar uğraşırsak uğraşalım başarısız oluyorduk. Bunu eski dostumuz ve çocukluk arkadaşımız olan DeRod'a sormak da mümkün değildi, çünkü bize aldırış etmiyordu.

DeRod adı çöl kabilelerinin dilinde muhteşem anlamına geliyordu, ama biz ona İyiliksever Kırbaç'ın kısaltması olarak Kırbaç diyorduk. Sanırım, "Kırbaç" sözünün nasıl başladığını kısa bir süre sonra unuttuk. Destra'nın kendi eliyle yetiştirmek üzere daha bebekken seçtiklerinden biriydi. Destra, harika bir öğretmendi. Bize, iyi davranışları, nasıl karar almak gerektiğini, nasıl düşünmek, Şehirler'in refahını her şeyin üstünde tutmak gerektiğini öğretmişti. Bütün bunları, öyküler ve şarkılar aracılığıyla yapmıştı. Bize sayıların, ağırlıkların ve ölçü birimlerinin sanatını öğ-

retecek öğretmenler tutmuştu. Eğitim, Destra'nın evinde, halkın deyişiyle Büyük Ev'de yapılıyordu. Bu ev, büyük evlerin en büyüğüydü, ama o kadar da büyük değildi. Acımasız Kırbaç, evin boyutlarını iki katına çıkaracaktı, ama Destra bunu yapamadan onu susturmuştu. Herhalde Destra durdurmuştu onu.

Bir tarafı açık, büyük bir oda vardı, bu açık bölümden yağmur ya da toz içeri girmesin diye, sazlardan bir perde yapılmıştı ve biz orada eğitiliyorduk. On İkiler Danışma Kurulu olacağını her zaman bilen on üç kişi. DeRod da bizimle eğitim alıyordu. Eşittik. Hiçbir zaman, Destra'nın çocuğuna ayrıcalık tanındığına dair bir izlenime kapılmamıştık. Destra'nın bir de evlatlık kızı vardı, sonradan benim karım olan Shusha, DeRod'un kız kardeşiydi. Eğer bir gün DeRod ölürse ya da öldürülürse, bu kız Destra'nın tek varisi olacaktı ve gerçekten de Destra'nın kızı gibi yetiştiriliyordu. Sanırım, hepimiz bu ikisinin evlat edinildiğini unutmuştuk. Annesinden sonra DeRod'un hükümdar olacağı hiç akla gelmiyordu. Tam tersine, Destra bize, ta küçüklüğümüzden beri içimizden birinin hükümdar olarak seçileceğini ve On İkiler'in de hükümdarın danışmanları olacağını söylüyordu.

Böylece sürüp gitti, tam bir mutluluk dönemiydi; geçmişi belleğimde göklere çıkarmadığımdan eminim, bu, bütün On İkiler'in katıldığı ve sık sık söz ettiği bir konuydu, hepimiz her çocuğun böyle bir eğitim alması gerektiğini düşünüyorduk. Ama çocuklarımızdan hiçbiri iyi bir eğitim almadı. Belki de böyle bir eğitimin işlemesi için Destra gibi birine ihtiyaç vardır.

Hepimiz on beş yaşındayken ya da o yaşlardayken, Destra hastalandı. Çoğunlukla güneş ışığı ve Büyük Ev'i çevreleyen koca ağaçların gölgeleriyle dolu olan eğitim odamıza getirildi, gün o gündü. Destra bize yakında öleceğini, ardından tahta geçecek kişiyi artık seçmek zorunda olduğumuzu söyledi. Oturuyordu, arkası yastıklarla desteklenmişti; beyaz saçları yüzünün yanlarından sarkan, ufak tefek yaşlı bir kadındı. Kara gözleri, bir aciliyet duygusuyla –tıpkı şu anda benim de hissettiğim aciliyet duygusu

gibi– ve ateş basmasıyla alev alev yanıyordu. Bu bir sürpriz olmuştu, ama aslında değildi. Bu günün geleceğini hepimiz biliyorduk, hep bilmiştik. Destra'nın çok yaşlı ve hasta olduğunu biliyorduk. Yine de şaşırmıştık, huzursuz olmuş ve geleceğin getireceklerinden korkmuştuk.

Kendi evimiz yerine koyduğumuz o odada, ayakta durduğumuzu hatırlıyorum. Öyle durmuş birbirimize bakıyorduk, bir seçim yapmak zorunda kalacağımız düşüncesinden hoşlanmamıştık.

Her iki yanında birer kadın bulunan Destra oturmuş bizi izliyor, bize bakıyordu. Ve biz hâlâ konuşmuyorduk.

Sonra o konuştu. "Benim oğlum olduğu için DeRod seçilecek diye bir şey yok. Benim kızım olduğu için Shusha'nın seçilmesi de gerekmiyor. En iyiyi seçmelisiniz, hepinizin en iyi olduğuna hemfikir olduğunuz kişiyi. Şimdiye kadar seçiminizi yapmış olmalıydınız. Önceden bunu tartışmış olmalıydınız." Eh, pek fazla tartışmamıştık. Sorun da buydu. Belki de sorun, bunu uzun zamandır bekliyor ve tartışıyor olmamızdı. Niteliklerimizi ve kusurlarımızı biliyorduk. Kimimiz için hükümdarlık söz konusu bile değildi. Shusha da bunlardan biriydi. Kız olduğundan değil. İçimizden beş kişi kadındı zaten. Bu işin ona uymayacağını kendisi söylemişti. Evcil hayvanlara bakmayı ve bitkilerle ilgilenmeyi seven güleç, alçakgönüllü, özenli bir kızdı. Daha sonra tarımdan, çocukların bakımından ve terbiyesinden sorumlu oldu. Diğerleri de kendilerinin bu işe uygun olmadığına uzun zaman önce karar vermişlerdi, bu yüzden onları göz önüne almadık. DeRod da dahil olmak üzere geri kalanlar üzerine tartışıldı. Ona, surat asma huyundan kurtulur ve küçük huysuzluk nöbetlerinden vazgeçerse, bu işi iyi yapabileceğini söylemiştik. Sanırım, hepimiz DeRod'a biraz âşıktık. Onda hoşlanmayacak hiçbir şey yoktu. Belki de insanları memnun etmeye, onlarla her zaman uyuşmaya ve anlaşmaya fazla hevesliydi. Çok güzel bir çocuktu, sonra da çok güzel bir genç olmuştu. Uzun boylu, ince yapılıy-

dı. İnsanı içine çeken ışıltılı, karşı konulmaz koyu renk gözleri vardı, ona takılmak için bu gözleri çöldeki atalarından aldığını söylüyorduk: Destra'nın da gözleri öyleydi. Olası Hükümdar olarak DeRod hakkında konuştuğumuzda, gözümüzü ondan ayırmamanın bizim için sorun olmayacağını söylüyorduk. Şimdiyse, içimizden beş, belki de altı kişinin iyi bir Hükümdar olacağını söyleyebilirim. Benim de iyi olacağımı düşünenler olduğunu biliyorum. Genç ve kibirliyken onların bu düşüncelerine katıldığım zamanlar olmuştu, ama artık daha çok şey biliyorum. Eh, bazı niteliklerim vardı. Şehirler'e bir bütün olarak bakıp iyi yönetimin nasıl olacağı konusunda kesin fikirlerim vardı; iyi özelliklerini ön plana çıkarıp onları hiçbir zaman aşağılamayarak insanları nasıl idare edeceğimi biliyordum. Halkımızın Öyküsü'nü herkesten daha iyi biliyordum; zaten bu yüzden beni sonradan Baş Bellek Sorumlusu yaptılar. Ama beni seçmediler. Öbür iyileri de seçmediler ve inanın bana, DeRod'un yerinde başka birinin olduğunu sık sık hayal etmiş ve nasıl olacağını merak etmişimdir. DeRod'u seçtik. Bu belki de kaçınılmaz bir sonuçtu. Dönüp de geçmişe baktığımda böyle düşünüyorum. Ne de olsa, Destra'nın varisiydi; Rod, EnRod, Acımasız Kırbaç ve Destra'nın soyundan geliyordu. Doğal bir düzeni koruyorsanız, bu seçimde bir zevk, bir uyum, bir ahenk vardır. En iyiyi seçmemiz gerektiğini söylerken Destra'nın samimi olduğunu bildiğimiz halde, onu seçtik. Destra'nın en iyiye nasıl karar vereceğini kesinlikle biliyorduk. Bize yıllardır anlatıyordu. Bize bir hükümdarın ölümü üzerine ardından gelecek kişiyi oylamayla seçen, kimi zaman büyük oğulları atlayan, birkaç kez de erkek çocuklar varken kız çocuğu seçen kabileler ve halklar üzerine öyküler anlatmıştı. Hayır, DeRod'u seçtiğimiz için Destra'yı suçlayamazdık. Aslına bakılırsa, DeRod buna şaşırmıştı ve bu işe onu getirmemizi beklemediğini fark ettik. Çok sevinmişti. Biz de onun sevincinden ötürü sevindik. Neredeyse oy birliğiyle "DeRod" dediğimizde sevinçten gözleri parlamış, çok gururlanmış gibiy-

di, uçmak üzere olan bir kuş gibi kollarını uzattı. Sonra birkaç ufak dans adımı attı, ilk başta atmak zorunda olduğu için, sonra kendi kendine ve sevincinden, gülerek şaka olsun diye. Gözleri yaşlarla doluydu. Sonra bizi teker teker ve bir grup olarak kucakladı. Birkaç saniyeliğine kollarımızı birbirimize dolamış bir bütün olarak durduk, birbirimizi kucaklıyor, gülüyorduk ve DeRod da aramızda zafer çığlıkları atıyordu. Sonra aramızdan çıktı, o hızlı, harikulade zarif tavrıyla annesine koşup elini öptü. İşte o zaman Destra'yı ve bizim seçim yapmamızı beklediğini hatırladık. Elini öpmeye gitmemiz gerekirdi, ama artık çok geçti. Onu taşımak için kaldırmışlardı bile. Güçlükle soluk aldığını, boğuk ve korkunç bir ses çıkardığını hatırlıyorum. Bir hareket beklememize karşın, bize yönelik hiçbir işaret yapmadı.

Hepimizin orada öylece durup beklediğimizi, çok kötü hayal kırıklığına uğradığımızı hatırlıyorum. Belki de Destra'nın bizi tanımayı reddetmesinin, hayal kırıklığına uğradığı, hatta kızdığı anlamına geldiğini hissediyorduk. Sonunda, DeRod ellerini çırptı ve sanki olduğundan daha küçükmüş gibi kendine özgü bir biçimde hoplayıp zıplayarak bir şölen düzenlenmesini buyurabileceğini söyledi. Söyleyiş biçiminin komik olduğunu düşündük, hiç de Destra'nın tarzı değildi. Büyük bir şölen düzenlendi ve DeRod, Destra'nın varisi olduğunu duyurdu. Artık Şehirler'de bizim tarafımızdan yetiştirilen üzümlerden yapılan şaraptan içtik. Hepimiz sarhoş olduk ve hatırladığım kadarıyla bir o kadar da mutluyduk. İçimde kötü bir şeyler olacakmış gibi bir his ya da bir huzursuzluk olduğunu söyleyebilmeyi isterdim. En başından söyleyebilseydim, o zaman bir şeylerin önüne geçebilirdim. DeRod, o şölen günü bizimle ne kadar çok eğlenmişti, ne kadar da sadeydi, minnettarlığını görebiliyorduk. Bu eğitimimize son veren gündü: On beş yıllık öğrenme, dinleme, kavrama ve kendimizi hazırlama dönemi bitmişti. Ve artık zamanı gelmişti, Destra öldüğü zaman öğrendiklerimizi kullanmaya başlayacaktık.

Artık kendimi tatlı hatıralardan çekip çıkarmam ve ne yapaca-

ğıma karar vermem gerekiyor. Hiç olmazsa, On İkiler'in başlangıcını belgeleyerek işe başlamış oldum; aşırı basitleştirilmiş, çok kısa, ama yine de bir belge. Daha sonra zaman olursa, araları doldurabilirim. Belki de zaman olmayacak. Koon'un yani On Bir'in ölmesini beklemiyordum. Neden beklemiyordum? O da benim kadar yaşlıydı. Anlaşıldığı kadarıyla, artık yitip gitmiş olan öykülerin ve masalların zenginliğini yazabilecek kadar zamanım olmasını isterdim. Nasıl yitip gidebilirler? Neredeyse yüz yıldır yaşıyorum. Bu zamanın en azından yarısı boyunca, öyküler ve şarkılar herkesin dudaklarındaydı. Ve şimdi onları yalnızca yaşlı insanlar –benim oğlum da yaşlı sayılabilir– hatırlıyor.

Ne yapacağım? Geçmişte, kuşkuya düştüğüm zamanlarda On İkiler'den birinin evine gider ya da onların beni ziyarete gelmelerini isterdim. Daha birkaç gün önce On Bir'i gömdüğümüz yeri ziyaret etmeye karar verdim. "Gömdüğümüz?" Cenazeye katılanlar onun hakkında ya da bizim hakkımızda hiçbir şey bilmiyorlardı, para karşılığı ağlayıp yas tutan kimselerdi.

Büyük Çağlayan'ın kenarında uzun bir süre durdum, suların Çağlayan'ın tepesinden dibine hoplaya zıplaya, usul usul ya da güle oynaya inişini izleme zevki için buraya sık sık gelirdim; Çağlayan'ın garip oyunları bizim Zeki Dokuz –su mühendisi– tarafından ölçülüp düzenlenmişti. Buraya gelme nedenlerimden biri de, çağlayanın aşağı döküldüğü doğal kayalıkların oraya, sonra da tepenin üzerine tırmanıp binaların ve kamusal hayatın yaşandığı meydanların içinden mi geçsem, yoksa pazar bahçelerimizin sulanması için suyun nasıl da kanallara aktığını görmek üzere aşağı mı insem diye karar verme zevki içindi. Bu Çağlayan, Destra'nın yönetiminin ilk zamanlarında, bir dev merdiveni gibi taş basamakların üzerine yapılmıştı, öyle ki ben doğduğumda Çağlayan herkes tarafından bilinen ve sırf bu amaç için Şehirler'e gelen gezginler tarafından ziyaret edilen bir merak konusu olmuştu. On İkiler'in Çağlayan'ın ayağına büyük bir havuz yaptır-

maları çok daha sonra olmuştu; su bu havuza akıyor, ama kısa bir sürede yayılarak çağlayan yüzünden her zaman hareket halinde olan büyük bir akıntıya dönüşüyordu, ama en küçük çocukların bile içinde gezinebileceği kadar sığdı. Shusha'nın fikri olan bu havuz, altı yaşın altındaki çocuklar içindi ve küçük çocuklar için bundan daha eğlenceli bir yer hiç olmamıştı. Çağlayan'dan dökülen büyüleyici dalgacıklar doğal olarak onlara koca koca dalgalar gibi görünüyordu ve havuzun çevresindeki alçak çalılıkları çiy gibi ıslatan serpinti de eğlencelerinin bir parçası oluyordu, yetişkinler için ellerinde ve yüzlerinde bir ferahlık duygusu uyandıran Çağlayan, en küçükler için tam bir neşe kaynağıydı, çünkü meltemler bir oraya bir buraya esip hiç beklemedikleri bir anda onları ıslatıyordu ve onlar da neşeyle bağırıyorlardı. Burası benim en sevdiğim yerlerden biriydi. Öyleydi.

Bu sabah uzun bir süre orada kaldım, DeRod'u seçmemizden ve bunu bir şölenle kutlamamızdan sonra onunla ikinci kez burada karşılaşmamı hatırlamıştım. İlk karşılaşmamız ise, kız kardeşi Shusha'yla (Yedi) evlendiğim zamandı. Destra daha yeni öldüğü için, sade bir düğün olmuştu ve bu ikimize de uygun gelmişti. DeRod, bizi şaşırtmıştı. Onun yasta olduğunu düşünmüştüm, ama belki de... Tamamen ince, resmi bir biçimde görevini yerine getiriyordu, nazikti, hoştu ama mesafeliydi. Bu bizim arkadaşımız, ömrümüz boyunca tanıdığımız DeRod'tu. Shusha da, ben de onun için mazaretler uydurduk. Gerçek bir üzüntüyü haklı çıkaracak şekilde annesine karşı özel bir yakınlık duyduğunu hatırlayamadığımızı itiraf ettik. Sürekli "Annem ve ben...", Destra ve kendisini kastederek "Biz...", "Ben ve Destra," deyip durmasına karşın. Hayır. Benim o zamana kadar yalnızca hissettiğim bu gerçeği, Shusha sözcüklere dökmüştü; o sevgi dolu biri değildi. Sıcakkanlıydı, doğru, çocukken ona çok yakışan neşe dolu bir sevimliliği vardı. Shusha'nın o sıra "Beni hiç sevmedi," dediğini hatırlıyorum. "Ne? Ne demek istiyorsun?" "Bence çok soğuk bir insan," diyerek beni huzursuz etti ve ben bunu kardeşler arasında-

ki rekabete yorduğumu hatırlıyorum. Ne kadar da aptalmışım.

Onu seçtiğimiz günden sonra, Destra bir yıl daha yaşadı. Bu süre boyunca DeRod'u hiç görmedik. Çağlayan'ın yanında durmuş, suları izlediği sırada ona rastladığımda göreve gelmesinin üzerinden dört yıl geçmişti. Bu süre boyunca On İkiler'in toplantılarına hiç gelmemişti, bizi sokakta gördüğünde seviniyordu, ama her zaman acelesi oluyordu ve her zamanki akşam yemeklerini ya da aile toplantısı davetlerini umursamıyordu. Oysa bizler, buluştuğumuzda aramızda daima, çocukluktan beri birbirimizi tanımanın getirdiği bir yakınlık olurdu. İşte bu yüzden biz On İkiler, şaşkına dönmüş vaziyette kendi kendimize ve birbirimize "Neden? Niye böyle?" diye sorup duruyorduk.

Ne yapıyordu? Büyük Ev'den haberler alıyorduk, bunlar çoğunlukla hizmetkârlardan geliyordu. Saatlerce kanun çalıyordu. Bizden biri ya da önde gelen ailelerden bir kız değil de, şehirli bir kız ona arkadaşlık ediyordu. Sık sık orduyu ziyaret ediyordu ve tatbikatlara katılıyordu.

Biz işimize devam ediyor, yani Şehirler için elimizden geleni yapıyorduk. Destra'nın ölümünden sonraki ilk yıllarda onun yarattıkları üzerinden giderek yaptıklarımız, tarihimizdeki bütün işler kadar başarılıydı. Bunların hiçbirini DeRod'a borçlu değildik. O bizimle birlikte olmuyordu.

O gün Çağlayan'ın yanında DeRod'u gördüğümde ona duyduğum içimdeki o eski sevginin yine coştuğunu fark ettim. İşte oradaydı, her zamanki gibi yakışıklı, eski DeRod'du. Güzel bir görünüş ne kadar da güçlü bir büyü. DeRod'un üzerimizdeki etkisini düşünmek zorunda kalana kadar, bunun bir zayıflık olduğunu düşündüğümü hiç sanmıyorum. Onu orada, üzüntülü, derin düşüncelere dalmış, kara kara düşünürken görünce dört yıl boyunca onu her düşünüşümüzde bana –hepimize– acı verdiğini unutuverdim.

Aramızdaki eski rahatlıkla yanına yürüyüp onu kucakladım. O da bir an için şaşırarak kaşlarını çattıktan sonra dönüp beni ku-

cakladı. "DeRod," diye yakındım, "Neden seni hiç göremiyoruz?" Şimdi ona iyice bakabilecek kadar yakındım. Artık bir çocuk değildi, bir erkek olmuştu.

Başını salladı ve kaşlarını çatarak "Ama bensiz de çok iyi işler yaptığınızı duyuyorum."

Şimdi bu tuhaf, yanlış anlaşılabilecek bir sözdü, değil mi?

"Aman DeRod," dedim. "Sanki sen bizden biri değilmişsin gibi konuşuyorsun."

Sabırsız bir hareket yaptı ve kaşlarını çatarak "Yapacak işlerim var," dedi. Birini bekliyormuş gibi ara ara patikanın tepesine bakıyordu.

Bu konuşmanın uygun kaçmadığını gittikçe daha çok hissediyordum. Anlamıyordu. "Ama DeRod, seni özlüyoruz. Senin hakkında konuşuyoruz. Merak ediyoruz, neden hiç..."

Bunun üzerine omuzlarını silkerek beni, *bizi* başından savdı; kaba saba, ters bir hareketti. Ama kabalığını kendisi de fark etti, birkaç adım gittikten sonra durdu ve hafifçe dönerek "Görüşürüz. Evet... Yakında," dedi. Patikanın tepesinde bir kadın belirdi. Muhtemelen şehirli kız arkadaşıydı. Kızla ilgili söylenecek pek bir şey yok: Gayet hoş görünümlü bir kadındı. Ama orada durmuş DeRod'u bekliyor, bana hiç bakmıyordu. DeRod aceleyle ona doğru gidiyordu ve Çağlayan'ın gürültüsü yüzünden arkasından seslenmek yararsızdı.

Ondan tek kelime bile haber alamadık. Yıllarca. Sonra sürekli bizi oyalayan mesajlar gelmeye başladı. Ve bu iletişimde –buna iletişim diyebilirseniz– hep beklenmedik, uyumsuz bir şeyler oluyordu. Buna bir anlam veremiyorduk. Ne yapıyordu? Kafasını ordusuyla bozmuştu. Ordu, genç erkekleri haylazlık yapmaktan alıkoyan ve Şehirler'in zenginliğinden başı dönen aç gözlü insanları, bazı fikirlerden caydıran, yararlı bir araç olarak gördüğümüz bir kurum olmaktan çıkmış, ekonomimizin temel parçası haline gelmişti. Pırıl pırıl parlıyor, üstünleştiriliyor, yürüyüşlere çıkarılıyor, çılgınca eğitim verilip talim yaptırılıyordu; askerler

gerçekten de yakınıyorlardı. DeRod onlar için, ölçüsüz renkler, kızıl, mavi ve altın rengi kullanarak yeni giysiler yaptırdı. Küçük tepelerimizden birinde durup aşağıdaki ovada talim yapan ordumuzu izlemek, tam seyirlik bir manzaraydı. Peki ne için? Savaşa gitmiyordu, tehditler savurmuyor, hatta orduyu kendi saygınlığı için bile kullanmıyordu. Adı Başkomutan diye geçiyordu –önceden, bizimleyken kullanılmadığını bildiğimiz bir unvandı bu– ama gerçek talim ve tatbikatlara karışmıyordu. Bu böyle sürüp gitti. Ve eski durum da sürdü. Servetimizin orduya akıtılmasından endişelenmeye başlamıştık. Sonra imkânsız olduğunu düşündüğümüz bir değişiklik oldu.

Ama şimdi mezarlığa yaptığım ziyareti anlatacaktım. Çağlayan'ın kenarında durmuştum, hatırlıyorum. Bir şeyler görebilmek için kendimi zorlayarak, Çağlayan'ın yanındaki patikadan aşağı yürüdüm. Bebekler ve küçük çocuklar için kullanılan havuz, artık gençler için bir oyun alanı olmuştu. Gece gündüz burada toplanmak gençler arasında moda olmuştu; havuzun kenarında oturuyor, sığ sulara ayaklarını sarkıtıp bir şeyler yiyip, sigara içiyor ve daha başka bir sürü şey yapıyorlardı. Küçük çocuklar, bu gençlerin yaşlarından daha da uzun bir süredir bu havuzu kullanmıyorlardı. Burası artık Genç Şahinler'in arazisiydi. Bu adı, kendi kendilerine takmışlardı.

Biraz uzaktan yürüdüm, çünkü oynayan küçük çocukların neşeli bağırışları ve çığlıklarıyla karşılaştırdığımda, bu gürültü korkunç geliyordu. Şahinler, bana aldırış etmediler. Onların gördüğü On İkiler'in giydiği kahverengi elbiselerden giymiş, çok yaşlı bir adamdı. Onların ve anne babalarının unuttuğu On İkiler. Havuzun bana yakın olan kenarında birkaç kız ve oğlan oturuyordu. Sanırım, bizim Koruyucular olduğumuz yaştaydılar, sürekli bir şeyler yiyor, bunları sağa sola atıyorlardı. Bir kız bana doğru bağırdı "Hey, ihtiyar, üzerindeki de ne öyle?" Biraz yaklaşarak "Bu On İkiler'in giydiği bir giysidir," dedim. Tahmin ettiğim gibi "On İkiler mi? O da ne?" dedi. Sonra başka bir kız,

"Hey, bir bakayım. Sence bu giysi bana yakışır mı?" diye sordu. Daha sonra gülerek "Yalnızca şaka yapıyorum, merak etme," dedi. Hiçbirinin dikiş dikmeyi bilmediğini tahmin ederek "Bunu kolaylıkla kendin de dikebilirsin," dedim. Kız, "Ben iğnenin bir ucunu öbüründen ayırt edemem bile," diye böbürlendi. Bütün arkadaşları gülüyor ve alkışlıyordu. Anlaşılan, bu kız bir tür liderdi.

"Uzun bir kumaş alıyorsun," dedim. "Kafanı geçirmek için bir delik açıyorsun. Kolların geçmesi için yer bırakarak yanlarını dikiyorsun. Benim şimdi giydiğim gibi bunu sıcak havada da giyebilirsin ya da hava soğuksa başka şeylerin üzerine giyersin." Kız, dinlemek, anlamak için kendini zorluyordu. Hiçbir sanattan anlamıyorlardı, hiçbir becerileri yoktu. Barbarlara muhtaçtılar. Kız ilgi gösterdiği için anlatmaya devam ettim. "Destra, On İkiler'i seçtiği zaman var olan en basit elbiselerden giymemizin en iyisi olacağı düşünülmüştü. Pamuklu kumaştan." Bunun kısmen, o sıralar yeni gelişmeye başlamış olan pamuk kullanımını teşvik etmek için yapıldığını söylemedim.

"Destra kim?" diye sordu kurnazca. Beni kızdırarak arkadaşlarını eğlendirmeye karar vermişti. "Peki On İkiler kim oluyor? Ben onların uzun zaman önce öldüğünü sanıyordum." Destra'yı değilse bile en azından bizi duymuştu.

Bunu bir şarkıya dönüştürdü. "On iki yaşlı adam, düzeni sağlar, ayaklarına giyerler eski sandallar."

"Adamlar ve kadınlar," dedim.

Ama kız yalnızca sevimli bir şekilde yüzünü buruşturdu ve yanındaki çocuğa su sıçratmaya başladı.

Onun yanındaki bir gence "Bu havuzun bir zamanlar yalnızca küçük çocuklar için olduğunu biliyor muydun?" dedim.

Çocuk kaşlarını çattı. "Gerçekten mi? Ah, ne yazık," dedi. Maskaralık yapmaya başladı. "Genç Şahinler, küçük çocukların havuzuna el koymuş."

Gülüşmeler, sonra biraz eşek şakası. Bunlar, kendi deyişleriyle

"biraz eğlenmek" için bahane arayan canı sıkılmış gençlerdi. Şehirler'deki şiddet büyüyordu ve benim mağdur olmaya hiç niyetim yoktu.

Kendilerini şahin sanıyorlardı; işte bunu duymak acıydı. Doğruya doğru, güzel bir gruptular, ama aynı zamanda fazla dayanıksız ve şişmandılar.

"Hoşça kalın," dedim ve kızın uyaklı şiirler oluşturup bunları şarkı haline getirmekte epeyce hızlı olduğunu düşünerek yürüdüm. Destra'nın mirası tamamıyla uçup gitmemişti.

Havuzdan çıkıp sebzelerimizin yetiştiği tarlaların kenarında uzanan sulama kanalları boyunca ilerledim. Kadınlı erkekli çalışan insanlar gördüm, hepsi de Barbar'dı. Gençlerimiz bu işi, eğilip bükülmeyi, ellerini toprağa bulaştırmayı küçük görüyorlar.

Öyleyse, ne yapıyorlar? İyi bir soru. Pek bir şey yapmıyorlar. Birbirlerinin saçını yapmayı, birbirlerinin vücutlarına bakım yapmayı, yeni yiyecekler, yeni giysiler yaratmayı seviyorlar. Son zamanlarda başkalarından yağmaladıklarımızla geçinsek bile hâlâ çok zenginiz. Zenginiz, çünkü savaşmıyoruz. Baskınlar yapıp çalıyoruz ve kurbanlarımız bizden korktukları için bizimle savaşmıyorlar. Bizimle yarımadanın karşı ucundaki şehirler arasında bir duvar gibi uzanan dağların ötesinde, birbirleriyle savaşıyorlar ve yoksullar. Onların gençleri kendilerine Genç Kartallar diyorlar mıdır acaba? Belki de panter diyorlardır? Pumalar? Bu tatsız düşünceler tepeye çıkan yolun bir kısmında kafamı oyaladı, mezarlığa yaklaşıyordum. Zamanında fidanken ekildiğini gördüğüm, artık kocaman ağaçlar olan yere vardığım zaman sakınarak yürümeye başladım: Orada, mezarların arasında gençler vardı.

Burası meşelerden oluşan, çember gibi üç sıra ağaçla çevrelenmiş güzel bir yerdi. Ortadaki boş bir alandan on bir mezar yükseliyordu. Her biri bizim koyu gri taşımızla örtülmüş, sarı topraktan, uzun tümseklerdi. On Bir'in daha birkaç günlük mezarının üzerine taş kapak hâlâ konulmamıştı. Ağaç çemberinin içinde, bu yamacın sarı, yumuşak toprağında bölgenin seyrek çi-

menleri büyüyebilmiş, toprağı uçmaktan koruyan bir örtü gibiydi. Ağaçlarda hep kuşlar oluyordu. Güneş hareket ettikçe ağaçların gölgesi de yer değiştiriyor, kümeleniyor, yoğunlaşıyor, inceliyordu. Genç bir çift sarılarak bir ağaca yaslanmıştı. Bir genç, On Bir'in mezarındaki tümseğin üstünü kazıyordu. Kendi mezarımın kazılacağı yerde dikilip "Bir dakika, delikanlı, biraz saygı göster," dedim.

Üzerinde emanet gibi duran bir giysi olan, iriyarı, tatsız bir gençti.

Durdu, başını kaldırıp baktı ve "Ne diyorsun?" dedi.

"Orada eski bir arkadaşım gömülü."

Kemerinde bir bıçak vardı, eli bıçağa gitti. Ama kaşlarını çatmıştı, anlaşılan düşünüyordu: Bu günlerde bazı şeyleri kavramak için biraz zamana ihtiyacı olduklarını hatırlattım kendime.

"Bir arkadaşım birkaç gün önce oraya gömüldü," dedim.

Harap edilmiş tümseğe baktı. Düşündüğünü gördüm; tam altında bir... Mezarın üzerinden atladı, ellerindeki toprağı silkeleyerek "Peki, o zaman," dedi.

"Toprağı ne için istiyorsun?"

"Evim su alıyor. Bundan iyi kil olur, buradaki toprağa, kıyının yakınlarındaki kireçtaşından biraz karıştırınca."

"Neden kendine taştan bir ev yapmıyorsun?"

"Benim evin yeterince iyi. Yalnızca biraz yama gerekiyor."

Esnedi, gerindi, bir mezarın üzerine oturdu. Dokuz'un mezarına. Çağlayan'ı yaratan su mühendisinin. Giysinin içinden bir parça kurutulmuş et çıkardı ve yemeye başladı. Ağaçların arasındaki gençler, çiftleşiyordu. Bu günlerde canlarının istediği yerde çiftleşiyorlar. Mezarın üzerinde oturan genç onları gördü ve bağırdı: "Bak sen!" Güldü. Sonra aklını başına toplayarak "Ah, hadi ama, yalnızca biraz eğleniyorlar," dedi.

Giysilerini hatırladım. İlk Rod'un saltanatı zamanında, çöl insanları, kum rengi bol pantolonların üzerine giydikleri tunikleri bellerinden bağlıyorlardı ve bunlar o esnek, çevik insanların üze-

rinde güzel duran bir moda olmuştu. Bu göbekli, iriyarı gencin üstünde kötü duruyordu.

"Demek Rod'un savaşçılarındansın?" diye ona takıldım.

"Ne?"

Açıkladım. İlgilenmişti. "Yeşil," dedi. "Rod'u tanıyor muydun?"

"Bunlar dört yüz yıl önceydi."

Yine anlamadığını gösteren kaş çatışı. Kafasını iki yana sallayarak, bütün bunları kafasından attı, ayağa kalktı. Çiftleşen gençler işlerini bitirmiş, ağır ağır geziniyorlardı; saçları başları dağınıktı, ama yorgun görünmüyorlardı.

Genç kadın "Toprağını aldın mı?" diye sordu.

"Hadi, biraz al," dedim. "Taş kapağı yerleştirmeye geldiklerinde ne de olsa hepsini düzeltmek zorunda kalacaklar."

"Hayır...hayır... Aslında biz yalnızca gülmeye gelmiştik, sonra ben burada duran toprağı gördüm."

Üçü tepeden aşağı inmek üzere arkalarını döndüler.

"Bir gün ben de buraya, tam şu durduğum yere gömüleceğim," dedim.

Bu onları utandırdı. Kollarını kıza dolamış olan delikanlı "Burası özel bir yer mi?" diye sordu.

"Öyle de sayılabilir." dedim.

"Yeşil," dedi kız.

Bu yeşilin, yeni moda bir söz olduğunu anladım.

İki delikanlı bir tür askeri selam verdiler, ama bunu şaka olsun diye yapmışlardı, kız da şakayla karışık bir reverans yaptı. Sonra gittiler, tepeden indiler.

Shusha'nın üzerini örten taşa oturdum ve arkadaşlarımı düşünerek teker teker mezarlarına baktım. Sonra, sarı toprağın üzerindeki gür, canlı çimenlere. Sonra bu çemberin çevresindeki dev ağaçlara. Hayatını buradaydı. Bütün arkadaşlarım, karım, hepsi toprağın altına girmişlerdi.

Kendi yerime uzanabilmeyi ve her şeyin bitmesini ne kadar

çok istiyordum. Ayakta durmak istemiyordum, bu günlerde bunun için sarsakça bir çaba göstermem gerekiyordu; omuzlarımda kuşku, korku ve keder yükünü taşıyarak tepeden aşağı inmek istemiyordum. Uğruna çaba gösterdiğim her şey uçup gitmişti. Şimdi bir rüya gibi gelen o harika zamanlar, o mükemmeliyet öyle uzaklarda, öyle geçmişte kalmıştı ki. Ve gelecek, düşünmek istediğim bir şey değildi.

Sert otların üzerine, kendi yerime uzandım ve yakında olacağı gibi kollarımı kavuşturdum. Güneş, ağaç gölgelerinin arasından alçaktan vuruyordu ve siyah tellerin gölgesi çimenlerin, mezarların üzerine vuruyordu. Tam üstümdeki mavi gökyüzü gözlerimi kamaştırıyordu. Gözlerimi kapadım ve rüya gördüm.

On iki genç, çevreyi kuşatan ağaçlarla mezarların bulunduğu dairenin neredeyse tamamına denk düşen bir halkanın içinde dans ediyorlardı. Çok genç olmanın getirdiği enerji ve umutla dopdolu, atlayıp zıplıyor, sekiyor, şarkı söylüyorlardı. Hepimiz, yani On İkiler, oradaydık, neredeyse çocuk sayılırdık, tam Destra öldüğü zamanki yaşlarımızdaydık. Ben de oradaydım. Güneş saçlarımızda, çıplak, kahverengi kollarımızda ve bacaklarımızda parlıyordu ve mutluluk nidalarımız ve şarkılarımız kuşlar gibi gökyüzüne yükseliyordu. Ben, aynı anda hem onların arasındaydım hem de ellerimle yaşlı ağırlığımı destekleyerek çimenlerin üzerinde oturuyordum. Gençlik halime seslenmek istedim, ama yapamadım. Sonra anlaşılan, ışık azaldı, güneş kararadı ve kıvılcımlar ya da ateşböcekleri gibi koşarak birer birer ağaçların arasına giren genç dostlarım bana dönerek omuzlarının üzerinden gülümsediler. Her biri; dalga geçer, alay eder gibi, sevecen bir şekilde çabucak gülümsüyor, sonra gidiyorlardı, Shusha da gitti, ben de onların arasındaydım. On İki. Ama De-Rod neredeydi? Sonra ortaya çıkıverdi, ağaçların yanında yavaş yavaş yürüyordu. Ne çocuktu ne de genç, uzun zaman önce Çağlayan'ın orada karşılaşmamızdaki gibi yetişkin bir adamdı. Çevresine bakmıyordu, kendi içine gömülmüştü. Ya da dalgın-

dı. Evet: Nerede olduğunun bile farkında değilmiş gibiydi. Durdu, mezarlardan birinin yanına işedi. Bunu çok sıradan bir şeymiş gibi, hemen hemen dalgın bir şekilde yapmıştı. Başka bir şey düşünüyordu. Çıkan hafif rüzgârla idrar damlaları yüzüme gelirken tepeden aşağı yürüdü. Uyandım; çiy düşüyordu ve gece iniyordu. Ağaçların ortasındaki geniş, açık alana mavimsi bir alacakaranlık çökmüştü.

Uzun süre hareketsiz yatmaktan kaskatı kesilmiş bacaklarımı açmaya çalışarak ayağa kalktım. Ağlamak istiyordum. İçime attığım gözyaşları nedeniyle boğazım düğümlenmişti. Ah, şu hepimizin içinde yaşayan hayalci, ne kadar da yeteneklidir, gün içindeki olayları ne kadar nüktedan, ne kadar hoş bir biçimde kendi amaçları için kullanır. İçinde bulunduğum durumu ne de güzel kavrıyor. Alacakaranlıkta öylece durduğum sırada, teker teker eski dostlarımın ve gençliğimin bir an için dönüp yarı alaycı bir veda gülümseyişi göndermeleri ve sonra da yok olmaları yeniden gözümün önüne geldi. Ve DeRod. Rüyamın onunla ilgili kısmında bana "Dikkat et," diyen bir şey vardı. Sana bir şey söylüyorum. Eski bir dostunun mezarının neredeyse üzerine işemesinin altında yatan küçümseme değildi, hayır, umursamazlıktı. Buna kayıtsızlık da denebilir. Onun için önemi yoktu, esas mesele buydu. Mesele *buydu*. Onda gördüğümüz, hakkında konuştuğumuz, merak ettiğimiz ve kuramlar yürüttüğümüz kişiyle arasında ne kadar büyük bir zıtlık vardı: DeRod, davranışlarıyla, kişiliğiyle bizim gözümüzde, masallardaki o eski, çok zalim Kırbaç'tan pek de uzak sayılmayacak bir şey haline gelmişti. Onun hakkında konuştuğumuzda, gitgide bir tirandan, iyi olan her şeyi kasten yok eden canavar bir hükümdardan bahseder hale gelmiştik. Ama rüyamdaki DeRod öyle değildi, sıradan biriydi; zahmet edip ikinci kez bakmayacağınız biri. Tatlı bir adam. Onu yıllar süren düşüncelerimizle karşılaştırınca – davranışları için bazen öyle karmaşık ve zorlama açıklamalar buluyorduk ki biz bile kendimize gülmüştük. Bu açıklamaların ne-

redeyse hepsi kibire ve tek güç olmanın aklını başından almasına odaklanıyordu. Yine de, onunla ilgili düşüncelerimize uymayan bir şeyler hep vardı. Annesi gibi sade bir yaşam sürdüğünü, çocuklarının başkalarının çocuklarından ayrıcalıklı olmadığını ve hangi işlerle meşgul olduğunu biliyorduk... İşte artık bunları anlatmam gerekiyor.

Rahat hareket edebilecek hale geldiğimde giysilerimin aşırı nemli olduğunu fark ettim ve gözyaşlarımla ıslanmış olmalılar, diye düşündüm. Ağlamamıştım, ama çok büyük bir sıkıntıyla DeRod hakkında düşünmüştüm. Onun şu kayıtsız ve umursamaz hali gözümün önünden gitmiyordu: Artık rüyamla ilgili hatırladıklarıma bir şey daha eklenmişti; gitmek üzere arkasını döndüğünde bana gülüşüydü aklıma gelen, sanki ısrarcı, çok fazla şey isteyen birine yöneltilmiş, neredeyse sıkılmış, rahatsız olmuş bir bakış. Bu rüya ve sonradan üzerine düşündüklerim ne kadar da acı verici ve aydınlatıcı oldu.

Ağaçların arasından geçip tepeden aşağı, karanlık okyanusun kenarında biten şehrin dört bir yana saçılmış zayıf ışıklarına doğru yürüdüm. Hâlâ gençlerle dolu olan havuzu geçtim. Havuzun çevresinde, bizim, yani On İkiler'in her zaman yanık tutulmasını istediğimiz meşaleler parlıyordu. Bebekler, küçük çocuklar ve onlarla ilgilenen kadınlar yatmaya gittiklerinde, meşalelerin alevlerinin hiçbir zaman kıpırtısız olmayan suyun üzerinde ışıldayacağını ya da rüzgârlı bir gecede suya damlayacağını hayal etmiştik; böylece havuzdaki küçük dalgaların ateş mi yoksa su mu olduğunu anlamak zor olacaktı. Oysa şu anda, gürültülü ve içkili bir manzara vardı, yarı karanlıkta kimse fark etmeden oradan geçmek kolaydı. Giysimi soran kız, yarısı suyun içinde, yarısı dışında uzanmış yatıyordu; baharda birbirine dolanıp çiftleşen yılanlar gibi görünen grubun arasındaydı.

Havuzun öbür yanındaki bir delikanlı, bir kızı yakalamaya çalışıyordu: Kız çok küçüktü, daha çocuk sayılırdı. Oğlan şarkı söyler gibi bir nidayla: "Havuzdaki yeni kız, korkuyor girmekten,

korkuyor çıkmaktan, bana gel, sana aşk vereyim..." Eski bir şarkının kötü bir versiyonuydu bu, hatırlamıştım:

Tepedeki yeni kuzu
Korkuyor kardan, korkuyor fırtınadan
Aşağı getirin onu, sıcak tutun onu,
Çatlakları onarın; ağıldaki, barakadaki
Kuzu güçten düşecektir annesi olmazsa
Annesi de düşecektir kuzusu olmazsa,
Sıcak tutun onları, doyurun karınlarını...

Rüzgârın tepelerde soğuk estiği şu günlerde, kimse kuzuları ve dişi koyunları güvenlik için aşağı indirmiyordu artık; ölü kuzuların oluşturduğu beyaz lekeler ise, çimenlerin üzerindeki son kar parçaları ya da yer yer açmış beyaz çiçekler gibi duruyordu.

Karanlıkta evime geldim ve karanlıkta, tek başıma oturdum. *Benim* evim mi? Uzun zamandır bu koca evi kendi evim gibi göremiyorum. Ömrümün tam ortasında, neredeyse yarım asır önce oğlum Bora bana gelip bir karısı ve üç çocuğu olduğunu, daha geniş bir yere ihtiyacı olduğunu söylemişti; eski zamandan kalma şehirlerden birinde, gelişmemiş bir alandaki daha küçük bir evde oturuyordu. Ancak işin içinde basit bir gereksinimden daha başka şeyler de vardı. Aramız soğuk sayılmazdı, ama uzun süredir konuşacak pek bir şey bulamıyorduk. Benim evim –zavallı Shusha ölmüştü– Şehirler'in, seçkinlerin yaşadığı bir bölgesinde. Bunu kaçamak sözlere ya da her zamanki savunmalara başvurmadan öylesine söyleyiveriyorum, çünkü artık bütün bunlar için çok yaşlıyım. On İkiler eskiden yönetici sınıfındandılar, ama uzun bir süredir değiliz. Oğlum gibi insanlar, bir sürü kötüleme faaliyetine giriştiler, hem de o zamanlar Şehirler'in durumu gerçekten de çok iyiydi. "Bizi yöneten güçlü oligarşi" gibi sözlerdi bunlar. Ama bir sürü tantana yapan böyle gençler sonunda hakaret ettikleri yaşlıların yerine çoğunlukla kendileri ge-

çerler. Oğlum için buraya, bu eve taşınmak bütün ilgililere yapılmış bir açıklamaydı ve bunu ikimiz de biliyorduk. Dört odalı bir yeni bölüm inşa edildi ve ben buraya taşındım, evdeki hizmetkârlar benim mütevazı ihtiyaçlarımla ailenin ihtiyaçları arasındaki dengeyi kolaylıkla kuruyorlardı. İlşkilerimiz gayet samimiydi. Kimi zaman birbirimizi haftalarca görmüyorduk. Ve sonra sırası geldiğinde, oğlum Bora'nın da –tıpkı benim gibi– o koskoca eve ihtiyacın yok diyen bir gelini oldu. Ve evin öbür tarafında, torunum, onun karısı ve çocukları için yeni bir bölüm yaptırdı. DeRod'un çevresindeki seçkin insanlardı bunlar ve ben, bu yeni seçkinler üzerine birileriyle şakalaşmak isterdim, ama bu günlerde şakalaşmaktan zevk alabileceğim pek kimse yok.

Artık, başımıza gelen en kötü, en beklenmedik ve hâlâ en şaşırtıcı olan şeyi anlatmalıyım. DeRod'tan Öykü Anlatıcılar Okulu'nu ve Şarkı Yazıcılar Okulu'nu kapatacağını bildiren bir mesaj geldi. Bunun bir yanlış anlama olduğunu söyleyip kendimizi avutmamız mümkün değildi. DeRod'un temsilcileri iki binaya da resmen el koymuşlardı. Shusha'nın ölümünden ve oğlumun bize taşınmasından kısa bir süre önce olmuştu bu. Shusha, öfkeden deliye döndü. Gençlerin eğitiminden sorumluydu ve işi bu iki okula dayanıyordu. Bir süre birlikte oturduk, DeRod'un verdiği bir emir üzerine sık sık yaptığımız şeyi yaptık: Nasıl düşündüğünü, bu yaptığını neden yaptığını anlamaya çalışıyorduk.

Destra'nın ölümünden ve DeRod'un göreve gelmesinden sonra, uzun bir süreliğine Şehirler, en parlak dönemlerini yaşamıştı. Altın çağ. Öykücülük şenliklerimiz, şarkı şenliklerimiz, eğlencelerimiz, havanın en soğuk olduğu gündeki doruk noktasından başlayarak –ama havanın yine ısınacağını biliyorduk– güneşin en parlak olduğu güne kadar –o zaman da havanın tekrar soğuyacağını biliyorduk– güneşin döngüsü boyunca birbirini izliyordu ve en parlak günde diğer büyük festival yapılıyordu. Işık ortası. Bütün yarımadadaki uzak şehirlerden insanlar geliyordu. İnsanlar hâlâ geliyor, ama bunlar farklı insanlar; sorun ve huzursuz-

luk getiriyorlar ve neşelerini, bizim zamanımızda hiç duyulmamış çiğ, alaycı kahkahalarla ifade ediyorlar.

DeRod bu eğlencelerde yer almıyordu ya da pek fazla katılmıyordu. Her zaman canayakın ve lütufkâr biri olarak festivallerde görünebilirdi, ama sanki toplumsal hayatımızın bütün o hareketliliği ve heyecanı onu etkilemiyordu, onunla hiç ilgisi yoktu. O, ordularını tercih ediyordu. Orduları için bir şarkı bile yapmıştı; o zamana kadar Şehirler'de hiç aklımıza gelmeyen, kolay akılda kalan, vatansever coşkuyla dolu bir şarkıydı bu. Yalnızca askerler tarafından söylenmeyen, herkesin sevdiği bir şarkı. Bu ordu şarkısının bizim müziğimizin ruhundan ne kadar uzak olduğu, bir şarkı yarışmasında genç bir hevesli tarafından söylenince anlaşıldı. Dinleyiciler güldüler– şarkıcıya değil, şarkıya; o günlerde bir şarkıcıyla alay etmek kaba bir şey olarak görülüyordu.

Festivaller tek bir yerde değil, birkaç yerde, çeşitli bölgelerdeki halka açık alanlarda yapılıyordu. Bölgeler arasındaki eski rekabetin körüklenmemesini güvence altına almaya çalışıyorduk hâlâ. Bu festival zamanlarında, birkaç gün boyunca, bir şarkının, dansın ya da Şehirler'in doğuşunda eski kasabaların birleştirilişinin ya da Zalim Kırbaç'ın kısa saltanatını canlandıran bir oyunun parçası olmadan sokaklarda yürüyemez ya da bahçelere giremezdiniz. Ama Kırbaç'ın getirdiği müzik türünü, bunun şiddet ve kabalığını teşvik etmiyorduk, yine de kalabalıkları çektiğini yadsıyamazdık. Küçük tohumlardan koca ağaçlar büyür. Bunu sık sık söyleriz, ama belki de anlamını iyice düşünmüyoruzdur. Zalim Kırbaç'ın Destra tarafından, sonra da bizim tarafımızdan önüne geçilmeye çalışılan taşkınlıkları ve atıkları büyüye büyüye pis, zehirli bir tufana dönüşmüştü.

DeRod'un, refahımızı sona erdiren mesajı –gerçi o sıra sonun ne kadar yakın ve kesin olacağı konusunda hiçbir fikrimiz yoktu– mutlu festival kültürümüzün doruklarında olduğumuz sırada geldi.

Shusha gidip onunla görüşeceğini söyledi ve hemen gitti. Ne de olsa, yıllardır çok az gördüğü erkek kardeşi, biraz uzakta yaşıyordu. Geri döndüğünde afallamış bir haldeydi. Shusha, hep hassas bir insan olmuştu, kendisinin de bildiği gibi ve benim de onu sık sık uyardığım gibi hassasiyeti kendisine iyi gelmiyordu. Ve hikâye, en sonunda anlatabildiğinde, ilk başta böyle bir acıyı haklı çıkaracak gibi görünmüyordu. DeRod, önce onu tanımamıştı, sonra en son ziyaretinin üzerinden uzun zaman geçtiğini söyleyerek özür dilemişti. Shusha, dargınlığını bastırmak zorunda kalmıştı: Bir keresinde onu görmek için her yolu denemişti. Ama DeRod, onun kızgın olduğunu fark etmemiş gibiydi. Bir aile toplantısıymış, oda insanlarla doluymuş. Çocukları, benim oğlum gibi kendi aileleriyle birlikteymiş. Shusha, yalnızca DeRod'un çocukları olması gereken adamların ve kadınların isimlerini çıkarabilmiş ve başka bir sürü çocuk varmış. Uzun bir masa yiyeceklerle doluymuş. Bol bol, demişti Shusha, ama şık değilmiş. Ve gördükleri karşısındaki izlenimi ya da düşüncesi bu olmuş: Bunlar karşısında şaşırmış ve kafası karışmış. Kaba saba ve sıradan bir topluluk olduklarını söyledi; alt sınıftan bir aşevi ya da handa bulabileceğiniz türden insanlardan başka bir şey olabilecekleri asla aklınıza gelmezmiş. Kederli ve DeRod'la ilgili tartışmalarımıza mutlaka eşlik eden o sonsuz şaşkınlık ifadesiyle "Düşünüp durdum, *bu* Destra'nın oğlu, Destra tarafından yetiştirildi," demişti. Oradakilerle, onunla tanıştıklarına sevindiklerini söyleyen bazılarına teyze, kimilerine de büyük teyze olarak tanıştırılmış. Ona yiyecek ikram etmişler, ama Shusha, DeRod'a bir dakika için bile olsa onunla konuşmak istediğini söylemiş. DeRod, Shusha'nın konuşmak için özel bir nedeni olabileceği hiç aklına gelmemiş gibi "Peki, konuş," demiş. "Festivaller hakkında," demiş Shusha. "Neden festivalleri kaldırıyorsun?" Herkesin ona bakma biçiminden kendisini bir aptal gibi hissetmiş. DeRod, sabırsızlanarak "Bir şeyleri kaldırdığımı düşünmene sebep olan da ne?" diye sormuş. "Okullarımızı da-

ha yeni aldın, binalarımızı aldın." DeRod yüzsüzce, ama sanki bu haberi ilk kez duyuyormuş gibi "Ah, öyle mi?" demiş. "Aldırma, festivallerinizi düzeltebileceğinizden eminim."

Shusha kısa bir süre sonra izin isteyip ağlayarak eve gelmiş.

On İkiler ona her tür mesajı gönderdiler, iki ve üç kişilik heyetler halinde onu evinde ziyaret ettiler. Bizi her zamanki cana yakınlığıyla karşılıyor, tavırlarıyla yersiz endişelere kapıldığımızı belirtmeye çalışıyordu; kimi zaman bir kupa şarap ikram ediyordu, ama elimize geçen tek şey "Bir şey üzerinde çalışıyorum, eminim, seveceksiniz," sözü oluyordu.

On Bir ve Dokuz'la birlikte onu ziyarete gittiğimde, ona şöyle dedim: "Özümüzü, Şehirler'in ruhunu yok ediyorsun. Oysa herkesin bize hayran olmasının sebebi bu. Bunu neden yapıyorsun?" Bakışını hatırlıyorum; bunu unutacağımı da sanmıyorum! Gözümden kaçan bir şey olup olmadığını iyice anlamak için o bakış üzerine defalarca düşündüm. Bana, bize bakışı kızgın değildi. Rahatsız olmuş değildi. Bakışında, kendini aşağı hisseden birinin hissedeceği huzursuzluktan eser yoktu. Küçük bir utanç vardı, ama kendi adına değil, bizim adımıza. "Müziği ortadan kaldıracağımı söylemedim," diye tekrarladı. "Farklı türde bir sürü şarkı ve müzik var."

"Peki ya hikâyeler. Bizim öykümüz? Şehirler'in tarihi?"

Omuz silkti mi? Eh, silkmiş kadar oldu.

"Çocuklarımızı eğitiyoruz," dedim. "Becerilerini böyle öğreniyorlar. Bunlar sayesinde sorgulayıcı bir zihin alışkanlığını, düşünmeyi, karşılaştırmalar yapmayı öğreniyorlar. Çocuklarımızı nasıl eğiteceğiz?"

Bunun üzerine, uzun süren, düşünceli bakışını ne kadar iyi hatırlıyorum. Kaşlarını çattı, kıpırdandı, gözlerini çevrede dolaştırdı, sonra bize döndürüp yüzüme, yüzlerimize bakmak için öne doğru eğildi ve sonra tekrar yerine oturdu. İçini çekti. Neyi yok ettiğini biliyor olmalıydı: Mutlaka. Yine de öyle görünmüyordu.

Festivaller kaldırıldı ve Şehirler'de karışıklık başladı. Asık suratlı, kızgın bir ruh hali vardı ve bu halk arasında şiddet olayları patlak vermeye başlayınca oldu. Bize, yani On İkiler'e gelince, DeRod sanki bizi kalbimizden vurmuş gibi hissediyorduk kendimizi: Rakiplerini hareketsiz hale getirmek için savaşçıların yaptığı gibi. Bazılarımız hasta oldu. Çok kısa bir süre sonra Shusha öldü. Bunun yaşadığı sarsıntıdan, üzüntüden dolayı olduğunu biliyordum.

Sonra yeni bir şey başladı. Bir Festival yapılacağı duyuruldu; ordular tarafından düzenlenecekti. Gerçekleştiği zaman, eski festivallere alışık olan insanlar huzursuz oldu. Daha çok oyuna benzeyen, oldukça soyut şeyler olmasına ve bu oyunlarla kan ve ölümü bağdaştırmanın zor olmasına rağmen her şey askeriydi, ordu egzersizleri, yürüyüşleri, ordu hayatı, hatta çarpışmalarla ilgiliydi. Her şeyden önce, ruh, o eski ruh gitmişti. Her şey havadan sudan ve önemsizdi. Hayatlarımızın, birbirimize karşı ve Şehirler'e karşı sorumluluklarımızın ne kadar ciddi olduğunda ısrar eden festival törenlerimizi hayal etmek zordu. DeRod'un ordu korosu harika söylüyordu: Ne de olsa çoğu bizim okullarımızda eğitilmişti. Ama ne söylüyorlardı! Bu şarkıları pek zeki olmayan birkaç çocuğun, daha iyi şeyler olduğunu bilmeyen çocukların yazdığını düşünebilirdiniz. Sözleri cafcaflı ve tumturaklıydı; gülünç ve komikti – çocukların sevdiği türden şakalar vardı. Dinleyiciler, hayal kırıklığına uğradıklarını gösterdiler. Bu uzun sürmedi. Yeni nesiller herhangi bir sahneye çok çabuk gelirler. Çocuklar çok geçmeden genç, sonra da yetişkin oldular ve Festivaller dendiğinde artık DeRod'unkiler kastediliyordu, bizim festivallerimiz, anne ve babalarının ısrarla andığı bir hatıradan başka bir şey değil artık.

Zalim Kırbaç'ın kötülükleri geri gelmişti. Dinlemeye zor katlanabildiğim yeni şarkılardan bazıları çok bayağı, çok kaba, yeni başlamış şiddetle doluydu.

DeRod, dağların ötesindeki en yakın şehri istilayla tehdit ettiği zaman biz On İkiler hiç şaşırmadık. Bizi, Şehirler'in gücü ve

namı kurtardı: Tehlike altındaki şehir, DeRod'a hemen boyun eğdi ve haraç olarak köleler gönderdi.

Böylece, yeni bir şehre daha hükmetmeye karar verdi. Kısa bir süre sonra yarımadanın yarısı bize haraç ödemeye başlamıştı ve tek bir gerçek savaş bile yapılmamıştı.

Shusha'nın ölümünün üzerinden uzun bir zaman geçmemişti ve oğlumun benim evime taşındığı zamanlarda durum buydu. Oğlum, ordular tarafından yönetici görevine getirilmişti. Elbette, eski günlerde ben ve Shusha tarafından yetiştirildiği halde, sanki öğrendiği her şey elinden kayıp gitmişti. Böyle bir eğitim almış genç bir adamın, şimdi nasıl olup da bunda değerli bir şey görememesine şaşıyordum. Ona daha iyi zamanlar olduğunu hatırlatmaya çalıştığımda, bana bakışı DeRod'un bakışına benziyordu: Yersiz kaçan, uyum sağlayamayanlar bizlerdik. Ve On İkiler'in bütün çocuklarının durumu böyleydi. Şehirler'deki yeni ruh belleklerini silmişti.

Öykülerden ve müzikten oluşan zengin şölenler öyle birdenbire susturulunca, her tür batıl inanç baş göstermiş, yeni tanrılar türemişti. Öykülerimiz ve şarkılarımız daha önce, Tanrı'yı, Yaratıcımız olan Güneş'in altında her şeyin birbiriyle bağlantısı olduğu gerçeğinden başka bir şeyi övmemişti. Şimdi, bir ay mezhebi vardı ve bununla birlikte bugün bile hakkında çok fazla bir şey bilmediğim kanlı törenler gelmişti. Oğlum Bora da bilmiyor, torunum ise bu mezhebin bir üyesi. Bora bana bir keresinde "Garip işlere bulaşıyor, bunu söyleyebilirim," dedi. "Ortalarda o grup dolaşırken geceleri dışarı çıkmasan iyi olur, yoksa kendini, boğazın kesilmiş bir halde ayı memnun etmek için bir taşın üzerine uzatılmış bulabilirsin." Güldü. Sanki bu tür şeylere hayrandı. Onun hayran olduğu şiddetti. Buna hayrandı.

Hanlarda ve meyhanelerdeki şarkılar feryatlara, ulumalara ve savaş çığlıklarına benziyordu ve bizim şarkılarımızın tatlı seslerinin, inceliklerinin yerine şimdi her şeyden daha yüksek sesler, bir suçlunun kalp atışlarına benzeyen davul gümbürtüleri geliyordu.

Böyle bir yerin yakınlarından geçerken acele ediyordum, çünkü bütün varlığımın öfke, tehdit ve hatta cinayet hisleriyle dolduğunu anlayabiliyordum. Yine de halkımız bütün akşamı, kulaklarında gümbürdeyen seslerle, içerek ve bazen de dans ederek böyle yerlerde geçirebiliyorlardı. İçlerinden bazılarının farklı, daha yumuşak bir zamanı hatırladıklarına inanmak güç.

Bir zamanlar dolaşırken her yerde duyabileceğiniz şarkıları ve oyun seslerini duymayı özlüyordum ve şimdi daha çok özlüyorum.

İp atlarken söylenilen şöyle bir şarkı vardı:

Bir delik aç,
Yaşlı kara bir karganın
Uzun kanat tüyü
Girebilsin içine.
Sula, tohum ek.
Üstünü güzelce ört.
Havayı gözle.

Şimdi yeni delikler aç,
İki tüy mesafeyle
Dört nokta,
İlki ve sonra
Tarla kaplıdır bir tohum ağıyla.

Tohumlar filizlenecek
Kökleri çamurda.
Ama kuraklık olursa,
Yağmur gönülsüzse
Filizler ölecek.

Tekrar başla.
Bir delik aç...

Bütün küçük çocuklar oyunlarında bu şarkıyı kullanıyorlardı ve sonra, biraz daha büyüyünce kendilerini tarlada buluyor, ekim yapmayı tam olarak öğreniyorlardı. Bu kadar çabuk ve kolayca çalışma dünyasının bir parçası olduklarını, işte kendilerinin de bir payı olduğunu fark ettiklerinde duydukları mutluluğu görmek harikaydı. Böyle yüzlerce şarkı vardı, bazıları bu çiftçilik şarkısı gibi basitti, sonra çocukların büyüdükçe gelişen kavrama yeteneğine uysun diye gittikçe derinleşip zorlaşıyorlardı.

On İkiler olarak sürekli buluşup kendimize ve birbirimize, "neden?" diye soruyorduk. Neden? Birkaç tane dâhice neden bulduk. Kimi zaman iyi niyetli, kimi zaman kötü niyetli geniş kapsamlı politikalar olduğunu düşünüyorduk. DeRod'a şaşırtıcı derecede güçlü önsezileri varmış gözüyle bakıyorduk, ama bu onu Destra'nın oğlu olarak gördüğümüz zamanlardaydı. Ama aynı zamanda Zalim Kırbaç'ın da oğluydu ve belki de babasının özelliklerini almıştı? Neden, neden, neden? Neyi başarmak istiyordu? Amacı neydi? Amacı bütün yarımadaya hükmetmek, yarımadanın bütün şehirleri üzerinde despotluk kurmak değildi herhalde. Şehirler gibi kusursuz, uyumlu bir şeyi neden mahvediyordu? Nedeni neydi, ne olabilirdi?

Hüzünlü yolun bir yerlerinde, Destra'nın, oğlunu seçmememizi dilemiş olabileceğini düşündük. Bu sonuçtan hoşlanmadık. Annesinin yarattığı her şeyi yok eden bir canavarı seçmiştik. Bizim hatamızdı... Ama böyle düşünmek çok acıydı. Acı olduğu için aşikâr olan bir şeyi görmeyi reddettik.

DeRod'un Hükümdar olduğu andan itibaren her şeyin ters gittiği izlenimini uyandırmak istemem. Aksine bir süreliğine her şey daha da iyi oldu, hızla başarılar geldi. Şehirler o zamanlar çok güzeldi, refah içindeydi. Bir akşam, arkamda parlayan gün batımıyla kıyıdan yukarı yürüdüğümü hatırlıyorum; ağaçlara ve bahçelere doğru gittiğimi hayal edebileceğimi düşünüyordum. Ama şehrin en kalabalık kısmına doğru gidiyordum: Taş ocaklarımızdan çıkan, ağır ve sağlam evlerimizi yaptığımız -evleri-

mizi depremlere karşı dayanıklı yapmıştık– koyu gri taşlar yeşilin ve çiçeklerin renklerinin içine gömülmüştü. Önünüzde bir bahçe açılacağını düşünerek yürürdünüz, ama patikada kurnazca yerleştirilmiş bir köşeyi döndüğünüze bir ev ya da bir grup ev görürdünüz. Evler ve bahçeler eskisi kadar bakımlı olmasa bile bütün bunlar, bugün de geçerli. Düşünün ki –hayal edin– kuşlar gibi, Şehirler'in üzerinden alçaktan uçabiliyoruz, gördüğümüz şey kesinlikle gür ağaçlardan oluşan taçlar, sık çalılıklar, çiçekler ve sonra bunların arasında yarı gizlenmiş evlerimiz olurdu.

Aslında her şey, bundan elli yıl önce kötüye gitmeye başlamıştı; o dönemde, biz On İkiler çocuklar için Çağlayan'ın dibindeki o büyük havuzu yaptırmıştık. Yeni yeni çiftlikler ve ormanlar oluşturuyorduk, tatlı su balıkları için göletler yapıyorduk. Tahılı saklamak için silolar inşa ettik, ya da daha doğrusu tahılları saklamak için, çünkü sürekli yeni türler ediniyorduk: DeRod, askerlerini baskın yapmaya gönderdiğinde birkaç askere usul usul yanaşıp, bizim yetiştirmediğimiz tohumlardan getirmelerini buyuruyorduk. Şehirler'in yakınında denize akan bir ırmakta göl oluşturduk. Destra'nın bizi izlediğini ve onayladığını hayal ediyorduk. DeRod, yaptıklarımızı umursamıyor gibiydi. Hiçbir yorum yapmıyordu, ne onaylıyor ne de karşı çıkıyordu.

Oğlum, aile reisi olup yerime geçtiği sıralarda, biz On İkiler –artık on bir kişiydik ve yakında on kişi kalacaktık– o zamana kadarki en büyük işimize kalkışmayı kararlaştırdık. Şehirler'in en eski bölümünde dönüşüm yapacaktık, burası kıyı boyunca uzanan ilk köylerin bulunduğu bölgeydi. En yoksul yerdi burası. Hâlâ tahtadan ve sazdan yapılmış eski püskü binalar –aslında kulübeler– vardı. Diğer insanlardan daha duyarlı olduklarını düşünen bazıları, bunları çekici bulur. Ama bunlar çok bakımsızdı; hâlâ da öyle. Korkunç fırtınalar çıktığında deniz yükselir ve bütün bölgeyi sel basabilir. Denizi dışarıda tutmak amacıyla bu iş için çok uygun olan o muhteşem taşlarımızdan bir deniz duvarı

yapmayı, sokakları düzleştirmeyi, kanalizasyonları düzeltmeyi ve yeni bir halk parkı yapmayı planladık. Yıllar alacaktı. Bu planlardan dolayı hepimiz mutlu, sevinçliydik, sonra başarılarımızın doruğunda, ustabaşıları işçi bulmaya gönderdiğimizde bütün işçilerin tutulduğunu öğrendik. Hiç işçi kalmamıştı. Kim suçlanacaktı? DeRod. Ona nedenini sormak için haberciler gönderdik; artık onunla karşılaşmak istemiyorduk, çünkü bize karşı tavırlarındaki yıkıcılık iyice artmıştı. İş gücü olmadığı için bir planı uygulayamadığımız bir durumla daha önce hiç karşılaşmamıştık. Yanıtında "işgücünü kendisinin kullanacağını" söylüyordu. Açıklama istemek için başka bir haberci daha gönderdik ve planları olduğunu söyledi. Endişelenmemizi, köle toplamak için dağların öbür tarafındaki şehirlere baskın yapmayı düşündüğünü söylüyordu. Bu, bizi şaşkına çevirdi. Buna inanamıyorduk. Şehirler daha önce özgür insanları köleleştirmemişti hiç. Bunu Zalim Kırbaç bile yapmamıştı.

Deniz kıyısındaki alçak banliyölerin sel altında kalma riski sürdü, bakımsız olarak kaldılar. Sonra DeRod'un bir duvar yaptırdığını duyduk. Denizin bir kolundan öbürüne kadar uzanan, birkaç günlük yürüyüşle kat edilebilecek uzun, sağlam bir duvar yapmayı planlıyordu; Şehirler'in dışarıyla bağlantısını kesecek olan bu duvardan içeriye, yalnızca silahlı askerlerin bulunduğu kapılardan girilebilecekti. Baskınlarını yapmıştı ve tutsaklarını askerlerin koruduğu kamplarda tutuyordu. Tutsaklar tepelerde çalışmaya başlamışlardı, duvarın yapımında kullanılmak üzere parçalara ayrılacak iri taşları getiriyorlardı. Bu işçilere kötü davranılmıyordu. Mahkûmdular, ama karınları yeterince doyuyordu ve fazladan çalıştırılmıyorlardı. Duyduğumuza göre bazıları burada olmaktan; yarımadadaki en güçlü devletin bir parçası olmaktan, artık Şehirler'in zorbalıklarına tabi olmadıkları, ailelerinden koparılıp DeRod'un işgücünün bir parçası olma olasılıkları bulunmadığı için memnundular. Ailelerini de getirmeye DeRod'u ikna etmek için aralarında güçlü bir hareket bile başlamıştı. De-

Rod da onları dinliyordu. Ne de olsa, çocuk doğurmuyorlarsa, genç kadınlar da çalışabilirdi. Ve bizde, yani Şehirler'de henüz bulunmayan türlü türlü becerileri vardı. Bütün bu yeni insanları beslemenin getireceği sorunları düşünüp düşünmediğini merak ediyorduk. Yaptırdığı duvar yüzünden kısıtlı bir yer kalacağı için şehrin aşırı kalabalık olacağını düşünmüş müydü acaba?

Kısa bir süre sonra kıtlık başladı. Tarlalarda çalışan işçilerimizin çoğu hayvanlarıyla birlikte, ya DeRod'un ordularına asker olarak alındıkları ya da zorla duvarın yapımında çalıştırıldıkları için yiyecek ikmallerimiz daralıyordu. Silolarımız ilk kez yarı yarıya boşalmıştı. Yine haberciler gönderdik ve DeRod'un yanıtı, tarlalarda çalışmaları ve hayvan yetiştirmeleri için bize kadınları, yani yeni tutsakların eşlerini göndermek oldu. Çoğu hamileydi ve aileleri vardı. DeRod onları çocuk yapmaya teşvik ediyordu. Bu yeni insanlar tarımdan hiç anlamıyorlardı ve onlara öğretmek de zordu, çünkü öykülerle, şarkılarla ve öyküllü şiirlerle yapılan eski öğretim yöntemimiz unutulmuştu. Tarlalarımızda şimdi yapılan tarımla eskisinin standartlarını karşılaştırınca acı duyuyorduk. Bu insanlar, bizim insanlarımıza –eh, eski insanlarımıza– kıyasla barbar insanlardı; daha kaba, daha beceriksiz, daha cahildiler. Bunu, en azından birbirimize söylemek durumunda kalmıştık: Bize kıyasla, ama geçmişteki bize kıyasla böyleydi bu.

DeRod'un duvarı yaptırmaya karar verdiği an, gözle görülebilen, açık ve geri dönüşü olmayan bir değişim anıydı. Ondan sonra, her bakımdan hızlı bir gerileme başladı.

O sıralarda oğlum Bora'yla aramda bir çatışma vardı. Ben böyle hatırlıyorum, ama eminim ki o bunu özel olarak hatırlamıyor ya da önemli bir şey olarak görmüyordur. Ondan, su bendinden sızıp denize dökülen ırmağın üstüne yaptığımız keyif bahçesi hakkında yorum yapmasını istemiştim. Yaşlıların çocuklarından onay alma ihtiyacı ne kadar anlamsız. Bu ihtiyacın arkadaşlarımın arasında da bulunduğu dikkatimi çekiyordu; hayatta oldukları sırada dikkatimi çekmişti yani. Bora, o zamana kadar

Çağlayan, havuz, silolar, bahçeler üzerine, kısacası yaptığımız hiçbir şeyle ilgili tek kelime etmemişti ve onun bir şeyler söylemesini hep ummuştum.

Tartıştığımız gün, patikadan yukarı yürüdüğünü görmüş ve ona yetişmek için acele etmiştim. Doğruca "Yeni ırmak bahçelerini gördün mü?" diye sordum. Yalnızca evet der gibi başını sallamakla yetinince üstüne gittim, "Ne düşünüyorsun?"

"Alı, her zaman her şeyi iyi yaparız." Bu beni o kadar şaşırttı ki olduğum yerde durdum, ama sonra aceleyle peşinden gittim. "Bora, evime gel. Konuşmak istiyorum." Kabul etti. Gayet yumuşak başlıydı. Bunun bir tür kayıtsızlık olduğunu hissettim. Evimde, bahçeleri ve denizi yukarıdan görmek için yaptırdığım verandaya yürüdüğümüz sırada, Bora'nın kullandığı "biz" kelimesiyle ne demek istemiş olabileceğini düşündüm.

Oturduk, içecek getirmeleri için ellerimi çırptım ve oğlumda sabırsızlık işaretleri aradım, bulduğumu sandım. Bir süredir hiç konuşmamıştık. Yıllardır, sanırım. Çünkü konuştuğumuz zaman hep kendimi kilitli bir kapıyı çalıyormuşum gibi hissediyordum.

"Bora," dedim. "Artık bahçe, bina projesi ya da herhangi başka bir şey yapılmayacak. Tarla işleri dışında, işçilerin bizden esirgendiğini biliyorsundur."

Bunu söylediğimde, şaşırmış gibi görünen bakışlarını bana yöneltti. Üstelik, bizden, yani annesinden ve babasından edinmesi mümkün olamayacak sersemce bir hareket yaparak kafasını kaşıdı.

"Ama duvarı inşa ediyoruz. Bittiğinde güzel bir manzara olacak."

"Ama duvar, tarlaların, bahçelerin ve su bentlerinin yerini alamaz. Bakım için işçiye ihtiyaç var. Silolar dökülüyor. Yollar da öyle."

"Bakarız," dedi.

Yine o *biz*.

"Bora, DeRod şu âna kadar hiç bir şeyi onarmadı, düzeltmedi, bir ağaç bile dikmedi."

Anlaşılan yine bir şeyler tasarlıyordu. "Ama Baba, herkes DeRod'a hayran. Onun için Övgü Şöleni'ni yaptığımızda bütün ordular yeni bahçe ve yeni silolar üzerine şarkılar söylüyorlardı."

Anladım. Zinhime sığmayacak bir olasılıktı bu: Bora ve herkes, DeRod'un olağanüstü başarıların yaratıcısı olduğuna inanıyorlardı. "Neden törene gelmedin? Gelmediğiniz fark edildi. Zaten sen ve senin şu yaşlılar tayfası, hiç gelmiyorsunuz."

"Bize davetiye gönderilmiş miydi?"

Şimdi açıktan açığa sinirlenmişti. "Yaşlıların ne zamandan beri davetiyeye ihtiyacı var?"

"On İkiler," dedim. "On İkiler Meclisi. Şehirler'e bakanlar."

"Ama siz ailedensiniz," dedi. "Aile'nin bir parçasısınız."

Bu terimi daha önce duymamıştım.

"Şimdi, beni dinle," dedim. "Şunu anlaman önemli." Son birkaç dönemdeki başarılarımızı sıraladım. "Bunları biz yaptık. On İkiler. DeRod değil. Şimdiyse yapmamız gereken işe devam edemiyoruz."

"Eh," dedi en sonunda. "Hepsi aynı gösterinin bir parçası."

Buna nasıl karşılık vereceğimi, nasıl açıklayacağımı bilmiyordum. Bunun yerine, yakındığımız şeyin kalbi sayılacak tam merkezini, hatta kalp atışlarını gördüm. Şarkı ve öykü festivalleri. Bora bunların hepsini hatırlıyordu. Hatırlaması gerekiyordu. Onlarla büyümüştü. Oğlumun, derin bir anlayışı olmasa da, oldukça saygılı bir kadın olan karısıyla pek sık konuşmuyordum, çünkü yalnızca çocuklar ve pratik konular üzerine konuşurken bile beni anlamıyordu. Bora'da paylaşılan deneyimlerin getireceği kusursuz bir anlayış görmüyordum. Ama onda karısının cahilliği, boşluğu yoktu.

Sesimin acı bir sertlikle dolu olduğunun farkında olarak "DeRod festivalleri yasakladığında," dedim, "Şehirler'in kalbini ve ruhunu da öldürmüş oldu."

"Ama festivallerimiz var," dedi. "Büyük bir ordu toplantısı ve güzel şarkılar vardı." Yüzünde, sanki benim göremediğim bir

suç ortağıyla gülüyormuş gibi bir sırıtma belirdi. "Muhteşem yeni şarkılarımız var."

"Bora," dedim. "Bunu yapma. Hatırlıyor olmalısın. O zamanlar farklıydı, öyle değil miydi?"

Yüzünü buruşturdu, sanki fırlayıp gidecekmiş gibi kollarını kalçalarına koyarak öne doğru eğildi. Bana gizlemeye çalışmadığı bakışlar attı. Neden bahsettiğimi biliyordu. Bir zamanlar, muhtemelen DeRod'un ordularından bir iş teklifi aldığında, belleğiyle olmasa bile vicdanıyla bir uzlaşmaya varmış olduğunu görebiliyordum.

"Bununla ne demek istediğini anlamıyorum," dedi. "Ama bunlar o zamandı. Ve yaşlı tayfa işini iyi yapıyordu. Bunu inkâr etmiyorum."

"Yaşlı tayfa – Büyükanne, Muhteşem Destra ve On İkiler Meclisi."

"Ama DeRod bütün bunların bir parçasıydı, değil mi?"

Bunun ne kadar acı bir soru olduğunu bilmiyordu. DeRod'un bunun nasıl bir parçası olduğunu hatırlamak için çok uğraşmıştım. Onun şarkı söylediğini hatırlayabiliyordum. Yine de öykü anlatmıyordu: Buna yeteneği yoktu. Hangi ölçüde parçası olmuştu?

Bora konuşmamıza bir son vererek yerinden kalktı.

"Ne için endişelendiğini anlamıyorum," dedi.

Bundan kısa bir süre sonra, eve kendisinin çekilebileceği ayrı bir bölüm yaptı ve torunum, yani onun oğlu da evin reisi oldu. Bu genç adam, her şeye rağmen DeRod'un da ailesi olan ailemizin itibarını zedeledi, çünkü babasının, yani Bora'nın ona onaylamayacağını söylediği bir eş seçti. Kadın ganimet olarak dağın ötesindeki şehirlerden esir alınmış bir Barbar'dı. Alçakgönüllülükten yoksun, yabani tavırları olan güzel bir kadındı ve eskiden tavernalarda dansözlük yapmıştı. Torunum avare bir gençti, annesiyle ve babasıyla alay ediyor, hayatını yeni gelen göçmenlerin, yani Barbarlar'ın istenmeyen bebeklerini alıp satarak kazanıyor-

du. DeRod, onun evlendiğini ve babasının onu evlatlıktan reddettiğini duyana kadar bu işi yapmayı sürdürdü. Sonra DeRod ona ordularında tedarikçi olarak yeni bir iş verdi, bu işte de yaşamını yasaların sınırında kazanıyor. Bora, şu anda oğluyla da geliniyle de konuşmuyor.

Raned adındaki bu yeni kadın, bir yurttaşla evlenerek her Barbar kızın isteyeceği şeyi elde etmeyi başarmış durumda; bu durumda aynı zamanda önemli ailelerden birine de girmiş oldu. Torunum bu kadar zavallı bir tip olmasaydı, daha yüksekleri hedefleyebilir, belki DeRod'un torunlarından biriyle evlenebilirdi. Yaptığı şey sorgulandığı zaman –benim tarafımdan– aşk üzerine anlamsız laflar geveleyip böbürleniyordu. Gerçi kız güzeldi ama, benim tecrübelerime göre aşk bu kadar ucuz olamazdı. Dahası da var. Kız bizim uyduğumuz görgü kurallarından –bir zamanlar uyduğumuz demeliyim– hiçbirine uymuyordu, herkese karşı takındığı tavırlar serbest ve rahattı. Bahçelerde dolaştığımda, bana çocukları –oğlumun torunları– için aldığı ya da diktiği bir giysiyi göstermek için ya da bana şarkı gibi gelen o güzel sesiyle şehrin aşağısındaki dedikoduları anlatmak için koşarak yanıma gelmekte hiçbir sakınca görmüyordu. Ben, kendimin de ona kolaylıkla âşık olabileceğimi biliyordum. Onun torunum için fazla iyi olduğunu düşünüyordum. Bir gün gülerek, bir kucak dolusu dalla evin benim yaşadığım bölümüne geldi ve o günün Duvar Festival'i olduğunu söyleyerek dalları vazolara yerleştirmeye başladı.

Güzel şarkılar olduğunu, ama ona göre kendi –kendi şehrindeki– şarkılarının daha güzel olduğunu söyledi. Ve bana kaynağını bizden, yani Şehirler'den alan bir öykü anlattı. Öyküyü tanıyabildim, ama çarpıtılmış, esprisini ve inceliğini kaybetmişti. İnsanlığını da... Zalim bir hükümdarla evlendirilmek üzere esir alınan, ama oğlunun tahta geçmesini garantilemek için hükümdarı öldüren güzel bir prensesin hikâyesiydi. Destra'nın hikâyesi böyle değiştirilmişti. Prensesin iyi bir yönetici olup olmadığını

sordum, ama Raned yalnızca güldü ve prensesin güzel olduğunu söyleyip bu yetmez mi, diye sordu. Ona iltifat olsun diye, güzelliğin her zaman yeterli olduğunu söyledim. Bu hoşuna gitti, ama ben onun sandığından farklı bir şey demek istemiştim.

Ondan başka öyküler anlatmasını istedim ve benzer şekilde, değiştirilip bayağılaştırılmış, yine de tanınabilir halde olan kendi öykülerimizi dinledim. Zalim Kırbaç sihirli, kötü güç öyküleri satarak ceplerini dolduran bir büyücü olmuştu. Elbette bu öyküler de kötü ve zalimdi: Raned bana birkaç tanesini anlattı.

Ona bizim eski öykülerimizden birkaç tanesini dinlemek isteyip istemeyeceğini sordum ve dinlemesi için en büyük çocuğunu da getirdi. Raned de oğlu da öyküleri sevdiler. Ama sanırım, öykülerin daha yumuşak yönleri Raned'i hayal kırıklığına uğrattı. Büyücünün öykülerindeki acımasızlık hoşuna gidiyordu. Basit ve açıkça anlaşılan öyküler dışında bir şeyler dinlemeye alışık değildi.

Bana bütün bu öyküleri nereden bildiğimi sordu ve ben de bunların hep aklımda olduğunu, ama yalnızca birkaçının yazılı olduğunu söyledim: Öldüğümde yitip giderler korkusuyla, öyküleri kaydetmeye başlamış bulunuyordum.

Yazma düşüncesi onu heyecanlandırdı: Birinin harfler, sonra sözcükler, sonra da bütün bütün öyküler yaratabileceğini daha önce hiç duymamıştı. Ona göstermemi istedi. Düzleştirilmiş iç kabuklarıyla mürekkebi emmeye hazır olan kamış tomarlarını zevkle çıkardım. Yazmak için ucu sivriltilmiş kamışı ve mürekkep kabını da çıkardım. Saygıyla karışık bir dehşete kapılmıştı. Bir şeye bu kadar hayran olan genç bir kadını daha önce hiç görmemiştim. Bunu nasıl öğrendiğimi sordu. Eski günlerde bu yeteneği canlı tutmak için birkaçımıza yazmayı öğrettiklerini, ama şimdi hâlâ hayatta olan yalnızca üç kişi olduğunu söyledim, o sırada ben ve On İkiler'den iki kişi daha yaşıyordu.

Öğrenmek ister miydi? Bunu sordum, çünkü önemsiz sayılmayacak endişelerimden biri de yakında bu sanatı gençlere öğre-

tecek kimsenin kalmayacağıydı. DeRod bütün ticari yöneticilerimiz gibi, çubukların üzerine çentikler atarak ölçüm ve hesap yapıyordu.

Bu düşüncenin Raned'i cezbettiğini görebiliyordum, ama yalnızca güldü ve kendisinin çok aptal, yalnızca cahil bir kadın olduğunu söyledi. Ona Şehirler'e yaraşır bir insan olmak istiyorsa, kadınlardan bahsederken daha aşağı insanlarmış gibi konuşmamasını söyledim. Yüzündeki ifadeden beni anlamadığını ya da yanlış bildiğimi düşündüğünü gördüm. Şehirler'in kadınları artık eskisi kadar özgür değiller. Değişim yavaş oldu, başta fark edilmedi bile. Ordulardan kaynaklanıyordu bu elbette: Askeri bir devlet, bütünüyle hiyerarşilerden, kıskançlıkla korunan rütbeler ve başarı derecelerinden oluşuyordu, kadınların bütün bu şeydeki yeri neresiydi? Yalnızca sıradan kadınlar değil, şarkıcılar ve öykü anlatıcılar da, EnRod ve sonra Destra'nın yönetimindeki kadınlar gibi bağımsız, zarif ve yetenekli değillerdi. İnsanlardan saygı ya da hayranlık beklemiyor, bunu talep etmiyorlardı.

Raned'e çocuklarından birinin yazmayı öğrenmesini isteyip istemeyeceğini sordum. "Ya da hepsinin," dedim. Bu düşünce çok hoşuna gitti. Şimdilik çok küçük olduklarını, ama bu konuyu düşüneceğini ve bu yönde bir yetenekleri olup olmadığına bakacağını söyledi. Bu beni güldürdü: Küçük bir çocuğun yazma sanatına karşı doğuştan bir yeteneği olup olmadığını anlamak için hangi işaretlere bakardı ki insan? Beni nazikçe azarlayarak eğer çocuklarından biri –şimdiden üç çocuğu vardı– diğerlerinden daha uslu ve dikkatli gibi görünüyorsa, bu mükemmellik örneğini bana getireceğini söyledi. "Elbette, bunun için sabrı olan bir çocuğun iyi koşmasını ya da dövüşmesini bekleyemezsin," dedi. Bunu söylerken kalemlerimden birini, sanki ısırabilecek bir yılan ya da kertenkeleymiş gibi tutup kaldırmıştı.

Bu o kadar da uzun bir zaman önce değildi. Şimdi yazma yeteneği olan bir tek ben kaldım ve yakında kimse kalmayacağı için, her zamankinden daha da endişeliyim. Her şeye rağmen,

kuzeyde, kendi tarihlerini, işlemlerini ve öykülerini kamış tomarlara kaydeden koca bir yazıcılar sınıfı bulunan bir halkın yaşadığını bildiğimiz halde, onların dağlarından bir gezginin, bir daha bizim tarafa gelebileceğini düşünmek için hiçbir nedenimiz yok. Bu bizim hikâyelerimizden biridir, biriydi: Paçavralar içinde, açlıktan ölmek üzere olan bir adam gelip onu korumamız karşılığında bize yazma sanatını öğretmişti. Ona sormaktan kaçındığımız bir suç yüzünden cezalandırılmaktan kurtulmak için kaçıp gelmişti.

Raned'den tekrar çocuklarından birinin benimle çalışmasına izin vermesini istedim ve o ikisinin bu iş için uygun olabileceğini söyledi. Yakında benimle çalışmaya başlayacaklar. Yazma fikrini kabullenmeleri için onları hazırlaması gerekiyordu. Ben gençkken, Destra'nın yönetimi sırasında, yazmayı bilen erkek ve kadınlar takdir görürdü. Seçildiğim gün benim için büyük bir gün olmuştu. Kimileri bu yeni yazma becerisine ihtiyaç olmadığını, çünkü bütün bilgimizin, tarihimizin, öykülerimizin belleklerimizde olduğunu ve bütün çocukların bunları bildiğini söylerdi. Yazmak buna kıyasla, kullanışsız ve zahmetli bir şeydi. Şarkı ve öykü mirasımızın yitirilebileceğine, yok olabileceğine o sıralar kimse inanmazdı, eminim; hem de bu kadar kısa bir zamanda. Şimdi yalnızca yaşlılar hatırlıyor.

Hâlâ bunu yapabilecek gücüm olsaydı, bütün Şehirler'i bir araya toplar ve hatırlayan yaşlıların öne çıkıp ilgili gençlere her şeyi anlatmalarını isterdim: Mutlaka birileri kalmış olmalı?

Bütün bunlar, bu endişe, bu üzüntü ne kadar büyük bir yük. Kimi zaman yaşlıların hayatta kalmaya neden zahmet ettiklerini merak ediyordum, bu öyle bir çaba ki... Yaşlı olmak bezdirici bir iş. Raned'in ufaklıklarının etrafta atlayıp zıplamalarını, dans etmelerini ve bunu ne kadar kolay yaptıklarını izlemeye bayılıyorum: Her şeyin ötesinde, insanın kaybettiği de bu; en basit hareketleri yapmanın getirdiği zevk.

Yine de içlerinden en az ikisini oturtmak, kendilerine Kelime-

ler'in dünyasını açacak olan işaretleri öğrenmelerine yetecek kadar hareketsizliği vermek istiyorum.

Yazı yazmak için kullanılan kamışları hazırlamayı bilen insanları bulması için birini gönderdim. Çok yaşlı bir kadın tepeyi tırmanıp yanıma geldi ve ben de ölmeden önce bu işi başkalarına da öğretmesi için ona para verdim. Birisinin onun becerilerine ihtiyacı olduğunu duyunca o kadar sevinmişti ki ağladı. Eskiden her şeyin nasıl olduğunu hiç olmazsa o hatırlıyor.

Dost olmayan birilerinin konuşmamıza kulak misafiri olmasından korktuğu için çevresine bakınarak "Artık, her şey çok çirkin," dedi ve bu da yeni bir şey. "Şimdi neden her şey bu kadar gürültülü ve çirkin? Bazen oturup kendi kendime eski şarkıları söylüyorum, ama bunu etrafta gençler olmadığı zaman yapıyorum, çünkü bana gülüyorlar. Eski şarkıların yavan olduğunu söylüyorlar."

"Çok iyi anlıyorum," dedim ve yaşlıların âdeti olduğu üzere eskileri hatırlayarak hizmetçi içeri girene kadar konuşmaya devam ettik, sonra sustuk. Oğlumun hizmetçilerden benim ne yaptığımı, kiminle görüştüğümü öğrenmelerini istediğini biliyorum. Sağlığım çok iyi olduğu halde bana doktorlar gönderiyor. Hepsini iyi niyetle yaptığını umuyorum, ama bu yüzden kendimi hapsedilmiş gibi hissediyorum.

Artık şimdiye geldim. "Hapsedilmiş" kelimesini dün gece yazdım.

Bora dün, DeRod'un iyi olmadığını söyledi: İnsanlar yerine kimin geçeceği üzerine tahminler yürütüyorlarmış. Bu beni şaşırttı. Saçma, hatta olanaksız geleceğini biliyorum, ama onu hiç yaşlı bir adam olarak –aslında benim yaşımda– düşünmemiştim. Uzun bir süredir zihnimdeki imgesi, Zalim Kırbaç'tan pek de uzak bir şey değildi; bu imge büyüleyici, yakışıklı bir adamın –aklınıza geldiğinde sizi gülümseten o insanlardan biri– hatırasının yerini almıştı. Yaşlı bir adam. Eh, elbette öyle olmalı... Ona, kendisini görmek istediğimi belirten bir mesaj gönderdim, sanki

epey süredir böyle bir şey olmamış gibi; neredeyse yarım yüzyıl oldu. Bu gerçekten mümkün mü? Evet, yaklaşık olarak yarım yüzyıl olmalı. Yanıt gelmedi. Bekliyor muydum? Evet. Çünkü On Bir'in ölümünden beri zihnim sürekli anılarımızla, çoğunlukla da gençlik anılarımızla meşguldu. Geçmişi, geçmişteki halimizi, DeRod'un eski halini o kadar çok özlüyordum ki...

Bekledim. Sonra, bugün, değneğimi, her zaman durduğu köşeden alıp yola çıktım. Uzak değil. Yürüme mesafesi, benim için bile... Hamalların taşıdığı o yeni sandalyelerden hiç kullanmadım. Hem ihtiyaç duymadığımdan hem de bu sandalyeler gençler arasında bir tür eğlenceye dönüştüğünden: Hamallar hayvanmış gibi yol boyunca onları kırbaçlayıp sandalyelerle yarış yapıyorlar. Bunun utanç verici olduğunu düşünüyorum, ama Şehirler'e hâkim olan bu yeni ruh karşısında, itirazlarımın yalnızca bir ihtiyarın kaprislerinden biri olarak görüleceğini biliyorum.

Güzel bir öğleden sonraydı. Tepeye çıkan yolum Çağlayan'ın yanından, sonra meydanlardan, alanlardan ve sonra biz, On İkiler'in planlayıp diktiği ağaçlardan oluşan bir koruluktan geçiyordu. Şimdi ne de güzel ağaçlar olmuşlardı, yazın serinleyip güneşten korunabileceğiniz geniş, gölgelik yerler vardı.

Artık hep yaptığım gibi yavaş ve tedbirli yürüyordum, ağaçların arasından dimdik inen güneş gökyüzünde biraz alçalana dek yürümeye devam ettim; o sırada duyduğum gürültülü kahkahalar ve alaycı gülüşler, yakınlarda bir yerlerde gençlerin olduğu anlamına geliyordu. Yedi genç erkekten oluşan bir çete göründü, ağaçların arasından bana doğru koşmaya başladılar; beni gördüler ve sonra gözlerine kaçan bir hayvan ilişmiş gibi heyecan çığlıkları atarak bana doğru geldiler. Durup onlara baktım. Onlar da birkaç adım ötede durdular. Her birinin yüzü şimdi zorunlu olan bir küçümsemeyle çarpılmıştı.

"Burada ne varmış?" dedi liderleri.

Onu tanıyordum, ilk gördüğüm andan beri bundan emindim.

Başka bir çocuk "Bakın, yaşlı bir dilenci," dedi. Bir zamanlar bizde görülmesi olanaksız olan dilenciler şimdi çok yaygındı.

"Entarisini sevdim," dedi ilki. Bu da gençler arasındaki yeni modaydı; peltek peltek konuşup kadınsı tavırlar takınıyorlardı.

Barbarlardan aldıkları bir tarzda giyiniyorlardı. Deri pantolonlar, omuzlarının ve göğüslerini açıkta bırakan yelekler... Ben her zamanki eski, kahverengi kaftanımı giyiyordum.

"Entarini bana ver," dedi liderleri.

Gözümü dikmiş bakıyordum. Elimde değildi. O yüzler, bana bir şekilde tanıdık geliyordu, insana giderek daha tanıdık gelen Barbarlar'ın yüzlerinden oldukları için değil; bizim yüzlerimiz genelde geniş, içten, açık, dürüst, belki de fazla zeki olmayan ama güvenebileceğiniz bir insanın yüzüyken, Barbarlar'ınki daha sivri, daha keskin hatlı, derin bıçak izleri bulunan, çoğunlukla güzel ya da yakışıklı yüzlerdi. Karşımda duran bu sevimli yüzdeki alaycılık ve sırıtışlar, kendisine yakışmayan bir maske gibiydi; kaba, alay eder gibi konuşmaları da seslerine yakışmıyordu.

Kimdi bu? Kim olabilirdi bu çocuk?

Değneğimi çekip aldı, bu yüzden sendeledim, neredeyse düşüyordum, sonra değneği, kaftanımın eteğini, yaşlı cinsel organımı görebilecekleri kadar kaldırmak için kullandı. Ne görüyorlardı, her gün banyoda gördüğüm şey, bir topak kurutulmuş mantara benziyordu. Elleriyle gösterdiler ve dudak büküp kıs kıs güldüler.

Sonra hatırladım: O yüzü çok iyi tanıyordum. En eski, en değerli hatıralarımın bir parçasıydı: "Sen Rollard'ın oğlu musun?" dedim. Sonra "Torunu...torununun oğlu?" diye düzelttim.

Doğuştan tatlı ve sevimli olan o yüz, yalnızca bir an için tekrar bu duruma döndü, sonra kıpkırmızı kesildi ve değneği düşürdü.

"Yeşil," diye mırıldandı. "Hem de epey yeşil. Adam görebiliyor."

Çevreme toplandılar; ağızları açık, şaşkınlık içinde bakıyorlardı.

"Büyük büyükbabanı iyi tanırdım," dedim. O sevgili yüzü hemen oracıkta, karşımda görünce sesim titremeye başlamış, gözlerim nemlenmişti. O, yani Rollard, On İkiler'den biriydi.

Döndüler; kuşlar ya da balıklar gibi hepsi bir anda hızla kaçıştılar. Ormandaki o ağaçsız alanda tek başıma kaldım ve Rollard'ı düşünerek, hepimizi düşünerek ağladım. Değneğimi aldım ve yerlerdeki karmakarışık yaprakların arasından dikkatle DeRod'un kapısına doğru ilerledim. İki silahlı adam beni durdurmak için karşıma çıktılar. Onlara, "Kenara çekilin, ben On İkiler'den biriyim," dedim. Kapıldığım duygular yüzünden onlara karşı sabırsız davranmıştım ve kulaklarına yabancı gelen bu sözler belleklerindeki birkaç teli birbirine bağlamış gibiydi. Kenara çekildiler ve güçlükle patikadan yukarı, eve doğru yürümemi izlediler. Evin önüne çıkan uzun boylu, göz alıcı bir kadın beni izliyordu, belli ki Barbardı, önüne vardığımda "Kim olduğunuzu biliyorum," dedi.

Mesajımı almadığını anlayarak "DeRod'a geldiğimi söyleyin," dedim. Kadın önce tereddüt etti, sonra içeri girdi. Ben de peşinden gittim. Beni durdurmak için döndü, ama odanın karşısında, gözlerini dikmiş bana bakan çok yaşlı bir adam vardı. Beni işaret etmek için değneğini kaldırarak "Ah, sonunda geldin," dedi. "Neden bu kadar uzun sürdü?"

Bu beni güçsüz bıraktı.

Kel bir kafası, kulaklarının üstünde kabarık beyaz saçları olan neşeli bir ihtiyar olmuştu ve gözleri, benimkiler gibi yaşlarla doluydu.

Buyur edilmeden oturdum.

"Sana bir mesaj gönderdim," dedim. Kadın yakında duruyor, ellerini önünde kavuşturmuş beni izliyordu.

DeRod kadına bir bakış atarak "Almadım," dedi. "Gördüğün gibi bana çok iyi bakıyorlar."

Değil hasta olmak, halsiz bile görünmüyordu.

"Nedir şu hastalık durumu?"

"Ufak bir nöbet geçirdim.

"Fazla yorulmaması gerekiyor," dedi kadın.

Ben de ona "Eminim, ne zaman yorulduğuna karar verebilecek durumdadır," dedim.

Bir süredir bu kadınla kimsenin böyle konuştuğunu sanmıyorum. Saldırmak üzere olan bir yılan gibi bir hareketle kendini toplar gibi oldu, sonra tetikte duruşuna geri döndü.

"DeRod'la yalnız konuşmak isterim," dedim.

Bıçak sırtı... Sonra, "Evet, bizi yalnız bırak."

Kadınla hiç bu tarzda konuşmadığını görebiliyordum. Kadın, bana katıksız bir düşmanlıkla bakıyordu. Ama dönüp gitti.

Kimdi bu? Karısının, yani "şehir kızı"nın uzun bir süre önce öldüğünü biliyordum.

"Bu benim yeni kadınım," dedi. "Bana iyi davranıyor." Kıkır kıkır güldü.

Demek korkunç, korkulan DeRod buydu; kıkırdak, yaşlı bir adam, bir çocuk gibi haylaz bir moruk olmuştu.

"Ciddi bir iş için geldim," dedim.

"Elbette, sevgili çocuğum. Yalnızca zevk için gelmezsin zaten, sevgili Yaşlı Bilge."

"DeRod, buraya gelirken, Çağlayan'ın suyu bitmek üzereydi. Bu yüzden su kanalları çamurla doluyor. Silolarda büyük çatlaklar var ve buralardan içeri fareler giriyor. Sulama kanallarının bakıma ihtiyacı var. Yollarda çukurlar oluşuyor."

Kolayca kıkırdayabilir, çocuklaşabilir, o kadını çağırabilirdi, ama usanmış, hatta sinirli görünüyordu. "İşçilerin nasıl olduğunu biliyorsun," dedi. "Tembel, sorumsuz ve beceriksizler."

"Ama DeRod ne bekliyorsun ki? Eğitim almıyorlar, hem de uzun bir zamandır."

"Biz de bu yüzden Barbarları kullanıyoruz, çalışmaya alışkınlar."

Yine yalnızca, sessiz kalmamı...gitmemi...onun canını sıkmayı bırakmamı istiyormuş gibiydi. Evet, öyleydi, sürekli bir şeyler isteyen, başının etini yiyen birisi onu sinirlendirmiş gibiydi.

Devam ettim. "DeRod, eğitime, öğretime son verdiğinde, öykü anlatıcılığını ve şarkıları bitirdiğinde böyle olacağı belliydi."

"Ne demek istiyorsun?"

"Annen öldüğünde arkasında bir eğitim, bir terbiye sistemi bıraktı... Sen buna son verdin."

Yine dikkatle bakıyordu, hiç kuşkusuz, şaşırmıştı.

"Hatırlamıyor musun, DeRod?"

İşte o an anladım. Ah, her tür aydınlanma sel gibi üzerime boşalmıştı, biraz geç olmuştu, ama oradaydı işte, tam karşımda. Unutmuş değildi. İyi olan bir şeyi kasten mahvetmiş değildi. İyi olduğunu hiçbir zaman anlamamıştı. Bunu hiçbir zaman bilememişti. Her şeyin bir parçası gibi görünmüştü, ama σ, Destra'nın oğlu, yani hepimizin hayran olduğu zarif, büyüleyici ve hoş DeRod, aramızdaki kör bir insan olmuştu. Çocuklar gibi, bir tür rekabet ruhuyla ayak uydurmuş, ama hiç anlamamıştı.

Ah, evet, gözlerimin önündeki perde gerçekten de kalkıyordu.

Orada oturmuş, uzun ömrüme bakıyor, biz On İkiler'in nasıl olup da ilk ve en açık şeyi görmemiş olduğumuzu düşünüyordum. Her türlü hayalle, dargınlık ve kuşkuyla kendimizi kandırmıştık: Buradaki şu adamı, DeRod'u bir alçak, entrikalar kuran, hırslı, vicdansız bir hain olarak görmüştük. Gerçek ise onun aptal olduğuydu. Hepsi bu. Bunu hiçbir zaman görmemiştik. Ama annesi kesinlikle görmüştü... Ve bu, düşünüp taşınmak zorunda olduğum bir şeydi.

O ürkütücü kadın, DeRod'un gardiyanı içeri girdiğinde ayağa kalkarak kadına "Teşekkür ederim," dedim. "Ona iyi bakıyor olmalısınız." Ve DeRod'a dönerek "On İkiler'in sonuncusu olduğumu biliyor muydun?" diye sordum.

"Öyle mi? Hayır, bilmiyordum. Bana kimse söylemedi."

Kadın kuşkulu bir tavırla "On İkiler kim?" diye sordu.

"Fark etmez," dedim. Sonra DeRod'a "On Bir birkaç gün önce öldü!" dedim.

"Üzüldüm," dedi ve sesi gerçekten de üzülmüş gibiydi. "Bir-

likte güzel günler geçirmiştik, değil mi?" dedi ve gözlerinden yaşlar akmaya başladı. "Öğretim odasındaki oyunlarımızı hatırlıyor musun?"

"Evet, hatırlıyorum."

"Çok eğlenceliydi."

"Evet, öyleydi." Gitmek için dönerek "Bazı gençlere okuma yazmayı öğreteceğim. Torunlarıma..." dedim.

"Ah, öyle mi?" Şaşırmış görünüyordu, yazmanın nasıl bir şey olduğunu unuttuğunu anladım. Sonra eski günlerde de söylediğini hatırladığım bir şey söyledi: "Geçmişin ve bütün bunların kaydını tutan belleklerimiz varken yazmaya ne gerek var?"

"Ben şu anda pek fazla insanın tarihimizi bildiğini sanmıyorum. Ya da yalnızca çarpıtılmış bir şeklini biliyorlar." Sonra kendimi tutamayıp ekledim, "Annen, Destra'yı zeki bir fahişe olarak hatırlıyorlar."

Bunun üzerine kadın araya girdi, "O bir bar kızıydı. Barlarda şarkı söylerdi. Bunun neresi yanlış?"

Böylece, *onun* geçmişini de öğrenmiş oldum.

"Yanlış bir şey yok. Ama kendisi bir bar kızı olduğunu duysaydı, çok şaşırırdı. Destra büyük bir kadındı," dedim, ama bu kadının büyüklük kavramı olmadığını biliyordum. Sonra De-Rod'a dönerek "Büyük bir kadın ve iyi bir yöneticiydi, artık onun yarattıklarından hiçbir şey kalmadı."

Yüzünde gerçekten anladığını gösteren herhangi bir ifade belirmesini arzu ettiğim halde, yüzünü görmek istemeyerek dönüp çıktım.

Ve artık neredeyse karanlık ve tehlikeli olan korunun içinden geçerek yavaş yavaş eve döndüm, ama koruda kimseyi görmedim.

Bu dün geceydi. Uyumadım. Yaşlılar, anıların yön değiştirip anlamlarının farklılaşmasına alışıktırlar. Çocukluğunuzdan bir sahne, sık sık hatırladığınız bir olay birdenbire size şöyle diyebilir, "Hayır, yanılıyorsun. *Böyle* olmuştu." Ama şimdi durum bir

olay, bir gün değil de bütün bir ömrü kapsıyor ve bütün bunları anlamak için bir iki gecelik uykusuzluktan daha fazlası gerekecek.

Her şeyden önce, dikkatimi meşgul eden Destra'ydı. Yıllar önce bize ilk geldiği zaman onun halkıyla ilgili olarak birkaç söylentiyi anlatabileceklerinden fazla bir şey bilmiyorduk. Şehirler'de olmayan her şey o kadar uzak görünüyordu ki. Ama o zamandan beri, DeRod'un akınlarından ötürü yarımadanın öbür şehirleri bize çok yakınlaştı ve artık halklar ve yerler hakkında çok fazla şey biliyoruz ve Destra'ının öyküsü de iyi biliniyor. Babası, küçük bir Rod kabilesinin reisiymiş, birkaç karısı varmış. Destra, geleneklere itaat eden diğer kızlar gibi daha on ya da on bir yaşındayken evlenip kocasının klanına gitmemiş. Destra bize geldiğinde on sekiz yaşında, yani kendi halkının görüşlerine göre yaşlıymış. Kendisiyle evlenmek isteyen birçok erkeği reddetmiş. Dik kafalı, inatçı ve çok güzelmiş. Neden en sonunda evlenmeyi kabul etmiş? Zalim Kırbaç'ın namını duymuş olmalı, ama EnRod'un reformlarının ünü her yana yayılmıştı: Destra kadınların da erkekler kadar özgür olduğu bir yerde yaşamak istiyor olabilirdi. Gerçi bu reformlara herkes hayran değilmiş! Yarımadanın bütün şehirlerinde ve ötesinde, Rod kabilelerinin yaşadığı yerde kadınların kendi başlarına bırakılmasının herkesi mahvedeceği söyleniyormuş. Ya da belki de Zalim Kırbaç'ı evlenmek için son bir şans olarak gördüğü için kabul etmişti. Her ne beklediyse, eline geçen şey onu döven ve daha da kötü şeyler yapan ayyaş, acımasız bir adamdı. Özgür değildi. Ve sonra Zalim Kırbaç –şans eseri– öldü. Kuşku durumunda sanık lehine karar verelim. Ben neye inanacağımı biliyorum; Şehirler o adamdan iyi ki kurtuldu.

Küçük bir kabiledeki baş belası bir kızken, güçlü bir devletin hükümdarı oldu. Yalnızca bir sezgi olsa bile, sanırım hepimiz nelere muktedir olduğumuzu biliriz: Destra'nın çok sevindiğine eminim. Yeteneklerini biliyordu. Hemen, Zalim Kırbaç'ın yanlışlarını düzeltmeye koyuldu; refah, başarı ve kazanç elde etmek

için planlar yapmaya başladı. Yalnızca kendi zamanı için değil, gelecek için de planlar yapıyordu. Ve burada karşısında bir güçlük olduğunu gördü, her şeyi mahvetmeye bir kişi yeterdi. Hiç çocuğu yoktu. Yarattıklarını kime emanet edebilirdi? Zalim Kırbaç'ın gayrimeşru çocuklarından ikisini evlat edindi. Bol bol seçeneği vardı: DeRod güzel bir bebekti; her zaman çekici olmuştu, bu onun özelliğiydi. Benim Shusham da herkese gülümseyen, her zaman tatlı, nazik ve sevgi dolu biri olmuştu. Sanırım, Shusha'ya, ikimiz de daha ufacık çocuklarken âşık olmuştum. Destra ikisini izledi, izledi ve bekledi. Unutmayalım ki Destra, çocuklarla ve bebeklerle çevrili olarak büyümüş, değerlendirmeyi erkenden öğrenmişti, bir çocuğun daha ilk andan itibaren huylarını belli ettiğini biliyordu. Shusha, hiçbir zaman hükümdar olamazdı, hamurunda yoktu. Ve DeRod –eh, Destra izlemek, beklemek ve ummak zorundaydı– en çekici küçük çocuk oydu: Onu hatırlıyorum. Onda kız kardeşinin tatlılığı, sıcaklığı yoktu, ama güzelliğin getirdiği bir parlaklık vardı. Bir yıl, iki yıl, üç, dört... Boş bir parlaklık. Onu yalnızca kız kardeşiyle karşılaştırması yeterdi. Destra o halde, sevimli ve sevecen olan mümkün değilse, zeki, çabuk ve akıllı olanın gelmesini ummalıydı.

DeRod'un zekâsının kıt olduğunu epeyce erken görmüş olmalıydı. Düşüncesi bile acı verse de bu sonuca vardım. DeRod'un durumunu tanımlayan bir sürü kelimemiz var ve çoğu da kaba kelimeler. Bir geri zekâlıydı. Ama bu durumun farklı dereceleri olur. Onu kurallara uyan bir asker olarak orduya yerleştirirseniz, sorun olmazdı. Bana sokaklarda dolanan, sürekli gülümseyen, yakışıklı, bildik bir deliyi hatırlatıyor, öyle ki ilk bakışta bu delinin zekâsının kıt olduğunu anlamazsınız.

Zavallı deli çoğunlukla, Çağlayan'ın bakımsız duvarındaki bir çatlaktan beslenen küçük bir havuzun yanında otururdu. Yapraklar ve çerçöple oynardı. Çevresine küçük bir ordu –onun için orda olan– toplayana kadar bir yaprağı bir çubuğun tepesine takar ya da çubuğu yaprağa geçirir durur ve onlara, yani seyircile-

rine konuşmalar yapardı. DeRod gibi konuşurdu, demek ki konuşmalarına "Size ne yaptığımızı açıklayacağım..." diye başlayan kimse Destra'dan pek uzak değildir. Destra gibi konuşan DeRod (Destra'yı hiç dinlememiş olan insanlar bunu bilmese de) "Size şunu anlatacağım...." diye söze başlardı. Bu söz üzerine bekleyeceğiniz şeyleri söylemek yerine şöyle ilgisiz şeylerle devam ederdi: "Yeni orduyu gördünüz mü? Duvarın yeni parçasını gördünüz mü?... Beş bin adet taş kullandıklarını söylüyorlar, bu güzel bir şey, beş bin taş, demek öyle. Ah, evet, size kendimizle gurur duyabileceğimizi söyleyebilirim, bütün yarımadada DeRod'tan korkmayan tek bir şehir yok..." Ve karşısında dinleyecek biri varsa, kimi zaman yarım gün boyunca abuk subuk konuşmaya devam ederdi. Onlar da dinlerlerdi, asıl şaşırtıcı olan bu. Yine de saman, yaprak ve sopa parçalarıyla oynayan zavallı bir deliden daha anlamlı bir şey söylemezdi. "Size açıklayacağım şu ki, evet, beni dinleyin, bu Fenga konuşması. Sizden bir ordu çıkaracağım ve dağların öte yanına gidip biraz esir alacağız..."

Uzun zaman önce, DeRod'la Çağlayan'ın orada karşılaşmamızdan bir şey daha görüyorum. Yürüdüğümüz sırada nasıl da sürekli tepeye bakıp duruyordu, kadın orada belirince yüzü nasıl da rahatlamayla gevşemişti ve ona doğru koşmuştu; tam da onu korusun diye annesine koşan bir çocuk gibi...

DeRod'a akıl veren, onu yönlendiren birileri vardı. Şehir kızı mı? O öldükten sonra, diğer kadınlar mı? Şimdiki kadın onun gardiyanı. Bütün bu yıllar boyunca gönderdiğimiz mesajları almamış olabilir.

Çağlayan'ın duvarından sızan sularla oluşan gölcükte eğlenen o zavallı deliyi DeRod'un yerinde düşünün. Ordularıyla oynar, basit şarkılar üretir, "Ve şimdi size şunu anlatacağım..." ile başlayan konuşmalar yapardı.

Bir ara, yarımadanın diğer şehirlerinden haber alıyorduk ve On İkiler öbür hükümdarlarla ilgili hikâyeleri çok büyük bir hevesle dinliyordu. Çoğunu tanımlayan kelimenin beceriksiz oldu-

ğunu söyleyebilirdim. Karşılaştırmayı Destra'ya göre yapıyoruz: Becerikliliğin ne demek olduğunu biliyoruz. Kimilerinin geri zekâlı olduğu kolaylıkla söylenebilir, kararları öyle aptalca. Gücü elinde tutan aptal bir adam –bir kadın hükümdar, yalnızca Şehirler'de olmuştu, bizim kadınlara saygı gösteren yasalarımız başka kimsede yoktu– ya da bir geri zekâlı, çekici bir kişiliği olması şartıyla, gözleri üzerine çevirtebilir, insanları güldürebilir, kolaylıkla olduğundan başka biri gibi görünebilir. DeRod hep bunu yapmıştı. Zaman zaman yalnızca DeRod'u izlemek zorunda kalıyordunuz, çocukluğunda, delikanlılığında, gençliğinde, o kadar hoş, yüzlerce büyüleyici numarasıyla bizi büyülüyor ve bunu yaptığını biliyordu. Ama annesini değil, hayır.

Su birikintisinin yanındaki deli hoş görünümlüydü ve birçok insan onun saf olduğunu anlamıyor gibiydi. "Biraz eksantrik, biliyorsun."

Destra umutsuzluktan çılgına dönmüş olmalı. Tekrar evlenemezdi, ilk kocasıyla yaşadığı tecrübeden sonra bunu yapmazdı. Elbette, hayır. Daha zeki başka bir çocuğu evlat edinmeyi düşünmüş olabilir. Ama bunun ne kadar riskli bir şey olabileceğini hepimiz gördük. İçten içe planını yaptı: On İkiler Meclisi. Bir zayıflık gösterdiği takdirde onu yargılamaları ya da tahttan almaları beklenebilecek olan yönetici ailelerin çocuklarından bazılarını seçecekti. Bu onları yatıştıracaktı. Şehirler'i bu çocukların yöneteceğini ve içlerinden birinin –kendi kızı ya da oğlunun olması şart değil– Hükümdar olacağını daha en baştan herkese duyurmuştu. Kayınpederi EnRod'un yaptıklarını temel alarak Demokrasi kelimesini ve düşüncesini ilk ortaya atan Destra olmuştu. Onun evinde, onun tarafından yetiştirilip eğitilen on üç çocuk olacaktı ve zamanı geldiğinde aralarından Hükümdarlığa en uygun olanı yine onlar seçecekti. Doğru kişiyi, birbirlerini bütün ömürleri boyunca tanımış olanlardan başka kim daha iyi seçebilirdi ki? Planının şaşmaz olduğunu düşünmüş olmalıydı, ama değildi. Şimdi geri dönüp Destra'nın evinde geçirdiğimiz o günle-

re, hepimize bakıyorum. Ne keyifli bir çocuk grubuyduk. Ve aramızdan, ikisi de çok sevimli olan iki çocuk, Destra'nın çocuklarıydı. DeRod'u biraz gösterişçi olarak hatırlıyorum, ama insanları sevindirme, kendisini sevdirme konusunda öyle büyüleyici bir hevesi vardı ki: Evet, o zaman bile onunla kardeşi arasındaki zıtlıkları görmek kolaydı. Eh, görüyorduk, elbette. Ama gerçek şuydu ki DeRod her zaman biraz gözlerimizi kamaştırıyordu. Güzellik korkunç bir şey. Güzel bir mizaç ve akılla bir arada olduğunda kesinlikle önünde eğilecek, yalvararak el açılacak bir şey. Ama kendinden o kadar memnun olan o güzel boş çocuk; onun çekiciliği bir zehirdi. Destra geceleri, onun için, bizim için korkmaktan uyuyamıyordu mutlaka. Ama bizim aramızda, tarafımızdan desteklendiği için kafasının boşluğu kendini göstermiyordu. Bir dersi iyi yapamadığı ya da anlayamadığı zaman onun adına incindiğimizi hatırlıyorum: Hepimiz ona yardıma koşar, açıklar, onu bizden biri yapardık. O şaşkın, biraz utanmış gülümseyişini, anlamaya, bizim kadar iyi olmaya çalıştığı için sürekli tetikte olan gözlerini çok iyi hatırlıyorum. Çok sevdiğimiz Destra tarafından yönlendirilen o büyülü çocukluğumuz böyle geçmişti. Destra'yı, bizi sonsuz ışığı ve sıcaklığıyla yıkayan Güneş'imiz olarak görmüştük hep. Bu parlaklığı doğal görüyor, hiçbir zaman sorgulamıyor ya da kendimiz için yargılarda bulunmuyorduk. Hani hayran olduğumuz şeye dönüşürüz ya, biz de bu yüzden bir anlamda Destra'ydık.

Yarımada üzerindeki bazı şehirlerde, insanlar bir Tanrıça'ya bağlılık gösteriyorlardı, böyle olduğunu duyuyorduk; bu Tanrıça değişik isimlere sahipti. Bizler ise Şehirler'de, böyle geri kalmışlıkları, tapınmaları hep küçümsemişizdir, oysa bizler de atamız olan Güneş'e tapıyorduk. Doğru olanın kendi bakış açımız olduğunu düşünüyoruz. Ama Destra'ya karşı duyduğumuz sorgusuz sualsiz sevgiyle, biz onlardan çok farklı mıydık?

Güzellik korkunç bir şey; güzelliğin bir insanın, takdire değer özelliklerinin toplamı olarak görülmesi, o kişi için de tehlikeli.

Dışarıda, gölgede kalanın da anlaşılması gerekir. Ama burada ilgisiz sayılmayacak bir soru geliyor akla: Eğer Destra, bize eziyet eden Zalim Kırbaç'tan kurtulamayacak kadar iyi ve soylu olsaydı, sonuçta Şehirler, Kırbaç'ın yönetimi altında mahvolup giderken onun yaşadığı sefil hayat ve bizim acılarımız da sürer giderdi. Eh, Şehirler yine de Kırbaç'ın aptal oğlunun yönetiminde mahvolmuştu. Ama Şehirler, yüz elli yıldan fazla bir süre boyunca refah, yüksek ahlak ve kültür içinde yaşamıştı. Elbette, birçok insan şimdi yaşadığımız kaba saba, inceliksiz, şiddet dolu dönemden memnun, çünkü iyi yiyoruz –çoğumuz– ve Barbarlar'ın şehirlerinden getirdiğimiz ganimetin sefasını sürüyoruz. Ve bütün pis işlerimizi bizim için tutsak alınan Barbarlar yapıyor. İyi günler: Sık sık insanların "İyi günler geçiriyoruz," dediğini duyuyorsunuz.

Peki, Destra hangimizi seçmek isterdi? Şimdi geçmişe dönüp de baktığımda bunu söylemek kolay. Tatlı tatlı, incelikle hep içimizden birine dikkati çekiyor, onun iyi niteliklerinden söz ediyordu, ama ona kıyasla bizi kötü gösteren bir şekilde değil. Şimdi bunu görmek kolay: Çocukluğumuzu kayıtsız şartsız bir sevgi içinde geçirdiğimizi düşünüyorum: Gözlerimiz kamaşmış, kör olmuştu. Bizim su mühendisimiz olanı isterdi. Dokuz. Ve haklıydı: Ondan iyi bir yönetici olurdu. Neden, "Benim seçimim budur," diye hiç söylememişti? Bunu elinden geldiğince açık bir şekilde yapmıştı. Ama, "Benim yerime onun geçmesini istiyorum," demiş olsaydı, öbür aileler şikâyet eder, ona karşı ittifak kurarlardı. Sonra kendi çocuklarının tahta geçmesini garantilemek için kendi aralarında kavgaya tutuşurlardı. Bir iç savaş: Olacağı buydu. Ama hepimizin seçmek için seçilmiş olmasını sağlamak, bizden ailelerimizin sorumlu olacağı anlamına geliyordu. Ailemde neler konuşulduğunu şimdi hatırlayamıyorum: Gerçek şu ki, aile hayatımla ilgili hatıralarım, Destra'nın evi ve derslerine kıyasla çok bulanık ve sönük. Ailemin mükemmel insanlar olduğundan eminim, ama benim için önemli değillerdi. Benim annem Destra'ydı. O hepimizin annesiydi.

Oğluna karşı duyduğumuz şefkatten ötürü, onu sürekli desteklediğimiz, ona yardım ettiğimiz için endişeleniyor muydu acaba? Böyle, nazik davranmamız doğaldı; bize nezaketi o öğretmişti.

Son günlerinde hastalandığında ve seçim yapmak zorunda olduğumuz gün, içeri taşındığında ne kadar acı çekiyor olmalıydı. Yüzünü hatırlıyorum, gerçi şimdi onu yıllardır gördüğümden farklı görüyorum. Hastaydı; o zaman tek gördüğüm buydu. Ama kaygıdan da hastaydı. Yastıklarla desteklenmiş bir şekilde orada yatıyor ve bizim düşüncesizce, neşeyle onun aptal oğlunu seçmemizi izliyordu; onun büyüleyici, güzel, aptal oğlunu. Ve şimdi yüzünü görüyorum, kaskatı kesilen, o yaşlı, neşesiz yüzünü. Olacakları biliyordu.

Şimdi biz, On İkiler'in neden bazı şeylere gerçek adlarını vermeyi istemediğimizi anlamak kolay. DeRod'dan yakınıyor, ondan korkuyor, *Neden* diye tahminler yürütüyorduk, ama hiçbir zaman "Bütün olanlardan biz, On İkiler sorumluyuz, çünkü onu biz seçtik ve seçmek zorunda değildik," demiyorduk. İçimizden herhangi biri DeRod'dan daha iyisini yapardık. Hiçbirimiz kötü değildik, hepimiz Destra'ya saygı duyuyorduk ve onun isteyeceğini düşündüğümüz şeyleri yapardık. Ağır ve kararsız olan ben bile, daha iyi yapardım.

Onu hayal kırıklığına uğrattık. Bizim hatamızdı. Biz sorumluyuz. Şehirler'in çöküşünün sorumlusu, ünlü On İkiler, şehirler için çalışmakla çok meşgul olan, başarılarımızla gurur duyan bizdik, başkası değil. Ve aynı şekilde, ölmeden önce Destra'nın kalbinin kırılmasından sorumlu olan da...

Bunu mühürleyip kapatmadan önce bir şeyi daha, tuhaf bir şeyi kaydetmeliyim. Dağların öte taraflarından bütün şehirleri yerle bir eden güçlü yer sarsıntılarıyla ilgili söylentiler geliyor. Söylentilerin hep abartı olduğunu biliyoruz ve doğrulanmalarını bekliyoruz. Aynı zamanda, DeRod'un duvarına yeni bir bölüm yapan

işçilerin gömülü bir şehrin kalıntılarını buldukları şeklinde haberler geldi. Bunların ne kadar kapsamlı olduğunu henüz bilmiyoruz. Kalıntılar iki kazma sapı derinlikteymiş. Binaların inşası bizimkilerden farklı, daha incelikliymiş ve kaldırımlarla zemin ve tavanlar için farklı renklerde çok küçük taşlar kullanmışlar. Bu hiç bilmediğimiz bir sanat. DeRod'un heyecandan deliye döndüğünü ve bu şehrin kazılıp çıkarılması için bütün öbür işlerin durdurulmasını emrettiğini duyduk. "Hepsini," diye buyurmuş. "İnsanların görmeye gelecceği bir mucize olacak." Bu arada, halkımız, bir felaket bekliyormuş gibi tepkiler veriyor. Şehirler'in eski kısmındaki hikâyelerin arasında, toprağın kustuğundan, dağları yutan ve yataklarını değiştiren ırmaklardan, kıyıları suya boğan denizlerden bahseden bazı hikâyeler olduğunu hatırlıyorlar. Sansasyon seven, yalnızca yeni ve heyecan verici şeyler isteyen bu insanlar tarafından küçümsenen eski hikâyelerin tekrar göze girdiğini görmek tuhaf, ama bu yalnızca yeni endişelere uydukları için. "Bir zamanlar burada, şimdi bulunduğumuz yerin altında güzel bir şehir varmış," diyorlar. "Peki bütün bunların tekrar olmasını ne engelleyebilir? Dağın öteki tarafında olanlara bakın."

Yayınlanan El Yazmasına Arkeolog Tarafından Eklenen Not:

Kazdığımız yer kesinlilde en az yedi bin yaşında. Üzerinde sünger taşı ve külden oluşan bir tabaka var. Şu âna kadar dünya yüzünde hiç buna benzer bir şey çıkarmadık. Bu bizim için yeni bir uygarlık tipi. O zamanın günlük hayatını su yüzüne çıkarmak konusunda bu el yazmasının paha biçilmez bir değeri var. Hâlâ yalnızca bir kısmı çıkarılmış olan bu şehrin altında bir şehir daha olduğunu bu el yazmasından öğrendik. Zaman içinde ona da ulaşacağız.

Bu el yazması, kısmen yıkılmış kalın bir duvarın iç bölmesinde bulundu. Bir grup uzman, bazı yerlerde çivi yazısıyla

benzerlikler –gerisini çözmeye yetecek kadar– bulana kadar bu yazı anlaşılmıyordu. Çeviri bizim kolay okumamız için yapıldı. Zaman gibi kelimeler tam olarak çevrildiğinde "akan ve güneş ışınları üzerinde bizi doğumdan ölüme taşıyan" olarak çevriliyor. Bir yıl: "Güneşin sıcaktan soğuğa hareketleriyle uyumlu olarak bitki örtüsünün renklerindeki değişimler döngüsü." Aptallık: "Zihnin daha yüce kısımlarından kaçan şey."

Bizim kullandığımız kelimeler daha az pitoresk, ama en azından daha hızlı.

Bu kazı üzerinde çalışmaya başlayalı dört yıl oldu. Gördüklerimiz, üzerine çalıştıklarımız hep kaya, kayalar... Sert, gri bir taş, bir tür granit. Kaya ve taşlar. Ama el yazmasında, yazar tarafından anlatılanlar bahçeler, ağaçlar, su ve her şeyden önemlisi üzerindeki Çağlayan; halbuki biz ilk başta, yani el yazmasını bulmadan önce büyük tören basamakları olarak tanımladığımız basamaklarda tapınak gibi bir şey bulacağımızı sanmıştık.

Aşk Çocuğu

Genç bir adam, Reading'de trenden indi. Elindeki bavulu, sakarlıkla öyle bir savurdu ki neredeyse bir delikanlının yüzüne çarpıyordu; delikanlı kızgınlığını dile getirmek için elini kafasına götürerek döndü, ama sert bakışları birden kayboluverdi ve "James Reid, sen Jimmy Reid'sin," diye bağırdı; acı acı bağıran lokomotifin çıkardığı duman bulutunun içinde el sıkışıp birbirlerinin omuzlarını sıvazladılar.

İki yıl önce aynı okulda okuyorlardı. James, daha sonra büro yönetimi ve muhasebe kursuna gitmeye başlamıştı, Donald'ın da "politika yaptığı" yolunda haberler almıştı, "Olabilir, paraları var," diye düşünmüştü. Çünkü James harcadığı parayı kuruşu kuruşuna hesaplarken, Donald her zaman hoş şeylerin, gezilerin ve çeşitli fırsatların tadını çıkarmıştı.

Evde, "Ne yazık ki, harcadığımız paraya dikkat etmeliyiz," sözü o kadar çok tekrarlanırdı ki, artık bunun gereğinden fazla söylendiğine inanıyordu.

Tartışmalarda ve tiyatro çevresinde kendini gösteren Donald, *Yeni Sosyalist Düşünce* adlı bir dergi çıkarmıştı. James'in ise ne yapmak istediği konusunda hiçbir fikri yoktu, tek bildiği sabah dokuzdan akşam beşe kadar masa başında oturmak istemediğiydi. Annesi, "Alıver şu sertifikaları, canım, işe yarar," diyordu. Babası ise, "Üniversitede vakit harcama, hayat okulunda daha çok şey öğrenirsin," demişti. Zaten onu üniversiteye göndermeye güçleri yetmezdi.

Donald "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Eve gidiyorum."

"Üzgün görünüyorsun, nen var?"

İnsanı açık sözlülüğe davet eden, anlayış güvencesi veren yuvarlak ve güler yüzlü bu cana yakın insana, yani Donald'a başka kimseye hafiften çıtlattığı bile görülmemiş şeyleri söylemek kolaydı. "Bu yeterli bir açıklama değil mi?" dedi.

Donald bir kahkaha attı ve hemen "Öyleyse, benimle gel," dedi. "Genç Sosyalistler Yaz Okulu'na gidiyorum."

"Ama evde bekliyorlar."

"Ara, haber ver. Hadi." Donald, telefon bulabileceği bir çay salonuna doğru yola çıkmıştı bile.

James, Donald'ın her zaman her şeyi kolay sandığını hatırladı, her şey onun için kolaydı zaten. Evi arayıp bu hafta sonu evde olmayacağım demek, onun için büyük bir olaydı, üzerine düşünülmesi, planlanması, yüreğini katılaştırması, eğer'leri ve ama'ları değerlendirmesi gereken bir şeydi, ama işte telefonun başındaydı; garson kızın iki gence gülümsediği sırada Donald James'e sırıtarak onu yüreklendirmeye çalışıyordu. Annesine, "Pazartesi akşamına kadar beni görmesen olur mu?" dedi James.

"Evet, elbette canım."

James, annesinin, daha fazla gezmesi, arkadaşlar edinmesi gerektiğini düşündüğünü biliyordu; buna Donald vesile olmuştu. Birlikte, James'in biraz önce geldiği yöne giden bir trene bindiler, neyse ki şimdi sıkıcı evrak işleriyle geçen başka bir günün kasvetine değil, bir maceraya doğru yol alıyorlardı.

James için her şeyi değiştiren müthiş 1938 yazı, işte böyle başladı. Donald'ın onun için yer ayarladığı hafta sonu yaz okulu, –kayıtlar kapanmıştı ama, James düzenleyenleri tanıyordu– İspanya'daki savaş üzerineydi, aslında Güney Amerika'daki kalay madencilerinin çalışma koşulları (daha sonraki bir ders) üzerine olması da James için fark etmezdi. Yeni fikirlerin, yüzlerin ve arkadaşların bolluğu karşısında gözleri kamaştı. Kolejin yaz kursları ve yaz okulları için ayarladığı bir öğrenci yurdunda kalıyor, ye-

meğini yemekhanede, ülkenin dört bir yanından gelen genç erkeklerle ve kadınlarla birlikte, sol kanat görüşlerin akla gelebilecek her tonunu barındıran neşeli, tartışmacı bir ortamda yiyordu. İnsanın kendine karşı temel görevi, İspanya'dan vejetaryenliğe kadar her şey üzerine belirli bir bakış açısını kesin olarak tanımlamasıydı. Ondan sonraki hafta sonu barış yanlıları işlenmişti; Donald buna karşı çıkan bir konuşma yapmıştı. Çünkü Donald komünistti. "Aralarına katılmasam da tutum olarak yanlarındayım." Donald, her yeri saran hatalı düşünme biçimleriyle savaşmanın kendi sorumluluğu olduğunu hissediyordu. Görevi siyasetti, ama edebiyattan, özellikle de şiirden hoşlanıyordu, bu yüzden James kendini önce "Mücadelede Bir Silah Olarak Şiir" başlıklı hafta sonu toplantısında buldu; sonra da "Modern Şiir" ve "Devrimin Müjdecileri Olarak Romantik Şairler!" başlıklı hafta sonu toplantılarında. Stephen Spender'in Londra'da konuştuğunu ve Cheltenham'da kendi şiirlerini okuduğunu duydu. Yaz böyle geçti, "Özgürlük İçin Komünist Parti!" *(Waiting for Lefty* ve *Studs Lonigan'ı beklemek)* anlamına gelen Lillian Helman ile Dos Passos ve Steinbeck anlamına gelen "Amerikan Edebiyatı". "Britanya İmparatorluğu Nereye?" "Hindistan'ın Kendi Hükümetini Kurma Hakkı"... Ve yalnızca hafta sonları değildi. Ticaret Yüksek Okulu'ndaki derslerden sonra, bir akşam semineri, tartışması ya da çalışma grubu için bir yerlerde Donald'a katılıyordu. Eve, temiz elbiseler almak, banyo yapmak ve annesine nerede olduğunu söylemek için gidiyordu. Annesi onu büyük bir dikkatle dinliyordu ve sorularının sonu gelmiyordu. Bir yıl önce olsa, James sinir olur ya da onu başından savardı, ama şimdi onun duygusal hayatının yoksulluğunu anlamayı ve sabır göstermeyi öğrenmeye başlıyordu. Babası dinliyordu –James böyle varsaymak zorundaydı– ama katılmadığı şeyler üzerine homurdanmaktan ya da söylenmekten başka bir yorum yapmıyordu.

James'in karşılaştığı kişiler hep hayat dolu insanlardı sanki; bu insanlar kendisini ışıltısız ve ürkek hissetmesine neden oluyordu;

kızlar da, bildiği kızlara hiç benzemiyorlardı; konuşkanlardı, çoğunlukla endişe verici olan görüşlerini belirtmekte ve öpüşmekte gayet özgür davranıyorlardı: James, yakınlaşmasını umursamadıklarını, hatta tereddütleriyle alay ettiklerini görünce ilk başta şaşırmıştı. Öpüşme konusunda rahat, ama başka her şeyde cimriydiler: Bu yüzden tartışmalardan birinin konusu olan Özgür Aşk'a kesinlikle inanmadığından emin oldu. Yalnızca arkadaşlıklardan ve çabucak kurulan dostluklardan oluşan bir rüyada yaşamıyordu, her şeyin ötesinde, onu şaşırtan, sarsan ya da utandıran durumlar yaşıyordu. Şans eseri kulağına gelen sözler, "Avrupa Karşısındaki Faşist Tehdit" ya da "Madencilerin Çalışma Koşulları" gibi, hafta sonlarındaki bir seminerde duyduğu bir-iki cümleyle kulakları çınlıyordu: Kendisi için özel olarak söylenmiş olabilecek bu sözlere karşı aşırı duyarlı bir durumdaydı.

Barış yanlılığıyla ilgili bir hafta sonu sırasında, çocukluğu bir çizgi romanın sadeliğiyle gözlerinin önüne gelmişti: "Dünya Harbi'ne katılan askerler de durmadan savaştan bahsediyorlar, takıntılı bir halleri var..." Salondan "Benim babam da aynı durumda," diyen bir ses geldi. "...ya da savaş üzerine hiç konuşmuyorlar." "Benim babam gibi," diye katıldı bir başkası.

James'in, Somme'da yaralanan, Trenches gazisi babası da ağzını hiç açmayanlardandı. Savaş üzerine ya da başka herhangi bir şey üzerine pek konuşmazdı. İri yarı vücudu, yaptığı iş için gereğinden fazla güçlü olan omuzları ve elleriyle –bir mühendislik firmasının ofisinde çalışıyordu– kaya gibi bir adamdı. Yemeğin başından sonuna kadar hiç sesini çıkarmadan oturabilirdi. Çoğu akşam, arkadaşlarıyla buluşmak için bara giderdi ve James, hepsi de eski asker olan bu adamları hep, ocağın çevresinde pek bir şey konuşmadan otururlarken görürdü. James sessizlik içinde büyümüştü. Babası konuşmazsa annesi de konuşamazdı, ama bir keresinde, onların hatırı için hafta sonunda eve gittiğinde annesini yaz yortusunu izleyen bir toplantıda görmüştü; heyecanlıydı, hayat doluydu ve yörenin veterineri Bay Butler'ın bol bol doldur-

duğu bir bardak beyaz şarabı içiyor ve...flört mü ediyordu yoksa? *Gerçekten de* veterinerle flört mü ediyordu? Elbette, hayır: Yalnızca James onu çene çalıp gülebilecek bir kadın olarak görmemişti hiç. Eve yürürlerken "Biraz çakırkeyif oldum," dedi, üzerindeki sosyal canlılık gitmişti bile.

Çocukluğunda annesinin sosyal olaylardaki heyecanlı halinden kimi zaman gizli bir utanç duyduğunu hatırlıyordu, evdeki halinden o kadar farklıydı ki. Ama şimdi düşünüyordu da, Tanrım, babamla evli olmak, doğrudan kendisine bir soru sorulmadıkça asla konuşmayan, hatta bazen sorulara bile cevap vermeyen bir adamla evli olmak! Ve annesi, babası gibi değildi, eğlenmeyi seviyordu... Ama bu onun annesiydi, aniden gelen şiddetli bir acıma duygusu, insanın annesiyle ilgili aklından geçirmesi yakışık almayacak düşünceleri bastırdı. Yıllardır kimbilir neler çekmişti: Bu sırada, kendisi de neler çekmişti, Trenches'ta yaşadığı dehşetle yalnızca o eski savaştaki asker arkadaşlarıyla bir araya gelince kendisi olabilen bir adamın sessiz çocuğu olmak.

Kendisi ve ailesiyle ilgili bu türden nahoş görüşler yalnızca bir başlangıçtı. "İngiliz Sınıf Yapısı" seminerinde Donald'ın orta sınıftan, kendisinin de alt-orta sınıftan olduğunu öğrenmişti. Peki öyleyse, Donald'la aynı okulda ne arıyordu? Bir burs almıştı, daha önce bunun üzerine pek düşünmemiş olsa da durum buydu. Annesi mektuplar yazmış, sonra da en iyi elbisesini giyerek iltimas yaptırmış ve bursu ayarlamıştı. Öbür kadınlar abartılı, çiçekli elbiseler giyip çok fazla mücevher takarken annesinin sade, koyu renk elbiseleri ve gerçek inciden küçük kolyesiyle zevkli olduğunu artık biliyordu. Oğlunun iyi bir okula gitmesinin önemini belirterek birilerini etkilemişti, peki, kimi? Annesi babasından üstündü, bunu şimdi görebiliyordu. Donald onu uyandırana kadar, bütün bunların hiç farkında değildi.

Bir hafta sonu için Donald'ın evine gittiğinde, Donald'ın ailesinin ve arkadaşlarının tıka basa doldurduğu kocaman bir evle karşılaştı. İki büyük ağabey; iki küçük kız kardeş; gürültücü, eğ-

lenceyi seven bir grup. Anne ve babası her şey için tartışıyorlardı; onun evinde buna kavga etmek denirdi. Babası İşçi Partisi'ne üyeydi, annesi ise barış yanlısıydı, çocuklar da kendilerine komünist diyorlardı. Uzun, gürültülü, bolluk içindeki yemekler: James annesinin pişirdiği ucuz, mütevazı yemeklerle haftanın en lüks yemeği olarak Pazar günü pişen eti düşündü, ama bu küçük bir parça et olurdu, çünkü insanın parasını çarçur etmesi doğru değildi. Donald'ın evinde, büfenin üzerinde her zaman büyük bir jambon, meyveli kek, ekmek, kalın bir dilim peynir ve tereyağı hazır duruyordu. Akşamları oyunlar oynuyorlardı. İki kızın erkek arkadaşları vardı ve evdekiler onlara takılıyordu, hem pek hoş takılmalar da değildi bunlar, diye düşünüyordu James, ama görüşleri değişmişti ve her şeye şaşırmasının doğru olup olmadığını merak etmeye başlamıştı. İkide bir şaşkınlık mı geçiriyordu ne?

James'in Pazar günleri yenen et yemeğine (etin yanında ikişer patates, birer kaşık da bezelye vardı) katıldığı hafta sonunda babası, "Seni evde görmek güzel, evlat," dediğinde, hem oğlu hem de annesi öyle bir şaşırmışlardı ki göz göze geldiler. Yaşlı adamın aklından neler geçiyordu acaba? (Babası daha ellisine bile gelmemişti.)

"Demek politikaya giriyorsun, öyle mi?"

"Eh, aslında çoğunlukla dinliyorum."

Ablak kırmızı yüzü, kısacık kesilmiş bıyıkları (her gün inceltiliyordu), düzgünce ayrılmış kısa, kır saçları (haftada bir kere karısı kesiyordu), çoğunlukla düşüncelerini saklamaya yoğunlaşmış gibi dalgın bakışlı iri, mavi gözleriyle bu koca adam, şimdi bütün dikkatini oğluna vermiş, belli ki onu anlamaya çalışıyor, yargılıyordu.

"Politika kârlı bir iş değildir. Bunu kendin de anlayacaksın." Ve çatalına et batırma işine geri döndü.

Bayan Reid, uzlaştırıcı bir tavırla "James'in yaptığı da zaten yalnızca kendi kendisini anlamaya çalışmak, canım," dedi. Belki

de kocasının, günün birinde patlayıp onu ve hayatlarındaki her şeyi yıkacağına dair gizli bir korkusu olduğunu doğrulayacak kadar uzlaştırıcıydı.

Bay Reid, öfkeli bir yüzle önce karısına sonra da James'e bakarak "Ben de öyle dedim, değil mi?" dedi, çenesi ileri doğru çıkmıştı. Sanki çenesine bir yumruk indirilmesini bekliyordu. "Dolandırıcılar, hırsızlar ve yalancılar."

Bunu oğlunun daha önce duymadığı bir ses tonuyla, şiddetli, boğuk bir çığlık gibi söylemişti. Annesi duymuş muydu? Annesinin gözlerini indirdiğini, masa örtüsünün üzerindeki bir parça ekmekle oynadığını, sonra da ekmeği parmaklarının eklem yerleriyle yoğurur gibi ezdiğini gördü.

James şöyle düşündü: Bu, bütün çocukluğum boyunca vardı, ama ben şimdiye kadar hiç fark etmemiştim. Ve şimdi her ikisi için hissettiği üzüntü, tıpkı politika ve edebiyatın onun için yeni olan cesur dünyasına duyduğu hayranlık gibi, onu evden uzaklaştırıyordu.

Donald ona ödünç kitaplar veriyor, o da bunları sanki açlıktan ölüyormuş, kitaplar da yemekmiş gibi okuyordu. Kitaplar, koridordaki masanın üzerinde bir yığın halinde duruyordu. Okumak için birini alıp odasına götürüyor, sonra yerine geri getirip başka bir tane seçiyordu. Annesinin kitapların yanında durduğunu, sonra bir tanesini açtığını gördü: Spender.

"Hep, şu gerçekten mükemmel olanları düşünüyorum," diyerek keşfettiği zenginliği annesiyle paylaştığında, annesini kendi özel dünyasına ilk kez kabul ettiğini düşündü. Annesi gülümseyerek başını salladı. "Bu hoşuma gitti," dedi. Evdeki kitaplıkta birtakım kitaplar vardı, ama annesinin kitap okuduğunu hiç hatırlamıyordu. Çoğu savaşla ilgili kitaplardı, kendisi de onlara bu yüzden hiç dokunmamıştı. Babasının kitaplarıydı bunlar ve üzerlerinde tıpkı babası gibi *Dokunma* diyen bir hava vardı.

Annesi, "'Rüzgârda uçuşan ve dans eden bir sürü altın fulya gördüm.' Bunu okulda öğrenmiştim," dedi.

James sesini alçaltarak -babası yan odadaydı- "Savaştan kaçmış gibiydim," dedi. Annesi arkasını hafifçe dönüp fısıltıyla "Hayır, yapma, yapma, o bundan..." dedi. Ve çabucak uzaklaştı.

Babası bara gittiğinde ve annesi de üst kattayken, James kitaplığın önünde diz çöküp kitapları teker teker çıkardı. *All Quiet on the Western Front* (Batı Cephesinde Yeni Birşey Yok). *And Quiet Flowst the Don* (Ve Durgun Akardı Don). *The Battle of the Somme* (Somme Muharebesi). *Passchendaele* (Passchendaele), *Goodbye to All That* (Hepsine Veda). *An Old Soldier Remembers* (Eski Bir Asker Hatırlıyor). *If They Should Die...If They Should Ask Us...* (Ölürlerse... Bize Sorarlarsa...)

1939 baharında James, 20-21 yaş grubundaki her genç erkek gibi askere çağrıldı. Babası, "İyidir, gençler bunun içindir," dedi. Ayağını sertçe yere basarak kalktı ve bara gitti.

Donald da askere çağrılmıştı. James ziyarete gittiği zaman o şen şakrak evi her zamankinden daha patırtılı bir tartışma içinde buldu. İki ağabey sıradakinin kendileri olduğunu düşünüyorlardı. Kızlar, erkek arkadaşları Donald ve James'le aynı yaş grubunda olduğu için gözyaşları içindeydiler.

Barış yanlısı anne ve kızlardan biri "Savaş çıkması mümkün değil, bu çok korkunç olur," dedi. Baba, oğlanlar ve diğer kız "Hitler'i durdurmalıyız," dediler. Bunlar radyolarda, gazetelerde duyulan, her yerde konuşulan görüşlerdi. "Şimdiki silahlarla, kimse savaşa gidecek kadar aptal olamaz."

Orduya gönderilmek üzere olan iki genç ise gülümsedi ve birlikte yakın bir kasabadaki bir tartışmaya gitti: "Barış İçin Çok mu Geç?" Donald kürsüde, ateşli bir şekilde Hitler'i durdurmak gerektiğini, yoksa herkesin köle olacağını söylüyordu. Dinleyiciler arasındaki bir kadın ayağa kalkarak nişanlısının ve iki erkek kardeşinin bir önceki savaşta öldürüldüğünü söyledi; "Şimdiki gençler savaşın nasıl bir şey olduğunu bilselerdi, benim gibi barış yanlısı olurlardı," dedi. Onun yaşlarında, muhtemelen savaşta yetişmiş bir adam alaycı bir şekilde, kadının nişanlısının ve er-

kek kardeşlerinin Hitler'in yönetimi altında köleler gibi yaşama fikrinden hoşlanıp hoşlanmayacaklarını sordu. Kadın da "Evet, evet. Hayatta kalmak ölmekten daha iyidir," diye bağırdı. Yaşlı bir kadın, onların geçen savaşta korkaklara dağıtılan beyaz tüyleri hatırlattığını söyledi: Böyle hissediyordu. Tartışmalar o kadar büyüdü, öyle gürültülü ve keskin bir hâl aldı ki, kürsü başkanı insanları düzene davet etmek, sonra da görevlilerden beyaz-tüy kadının öldürülmesi gerektiğini, tiksinti verici olduğunu söyleyen bir genci dışarı çıkarmalarını rica etmek zorunda kaldı.

Babası James'e "Seni adam edecekler," dedi. "Böyle denir. Seni bir erkek yapacaklar. Subay olmaya bak. Senin için daha kolay olur. Eğitimin subay olmaya uygun."

James ve Donald, Reading'teki askere alma merkezine birlikte gittiler. James okulda koşmuş, kriket ve futbol oynamıştı, yüzde yüz formda olduğunun söylenmesini bekliyordu. Futbol oynarken sakatladığı dizine dikkat etmesi koşuluyla formdaydı; dizindeki bağlardan biri yırtılmıştı, ama artık ince, beyaz bir yara gibi görünüyordu. Donald'ın fazla kilolu olduğu, ama orduda bu kilolardan kurtulacağı söylendi. Bütün gün boyunca, büyük bir salonda, çoğu banyosu olmayan evlerden gelen terli, pis kokulu gençlerle birlikteydiler. Hepsi aynı yaştaydılar: Donald kuzular ya da buzağılar gibi mezbaha yaşına geldiklerini söyledi. Bunu söylerken neşeli gibiydi. Bütün gençler aynı yaşlardaydılar, ama boyları bosları birbirlerinden bir hayli farklıydı. Pek çoğu zayıftı, çoğunlukla da kısa boyluydular: Donald ve James ise daha uzun boyluydular, hem de etli butluydular. Britanya'daki hayatın gerçeğine duydukları sebatkâr ilgi sayesinde işçi sınıfının, üzerine şeker serpilmiş margarinli ekmekle, et suyuna banılmış ekmekle ve bol şekerli koyu çayla yaşadığını öğrenmişlerdi. "Yegâne besinleri şeker." Sonuç ortadaydı; solgun, gelişmemiş erkekler. Bazıları raşitizm geçirdikleri için çürüğe çıkarıldılar, bir çoğu da çürük dişleri yüzünden dişçiye gönderildi.

Donald'ın evine başka bir ziyaret planı daha yapıldı, ama as-

kere çağrı belgeleri daha önce geldi. İnsanların yine de barış yanlılığı hakkında konuştuğu sırada savaş çıkıyordu, bu durum tartışmaları ve haberlerin içeriğini daha da ateşlendirdi, insanların damarlarında ve zihinlerinde kaynamaya başladı ve James ile Donald'ı sıradan hayattan çıkarıp bir kampa gönderdi.

James, üniformasını yatağına serdi ve bazı kısımları kendine uyacak şekilde ayarladı. Her zaman sakin, iddiasız bir yer olan odası şimdi savaşı hatırlatan haki renklerle karmakarışık olmuştu.

James uzun boylu, ince bir gençti, çevik ve atikti, onunla ilgili her şey sağlam ve keskindi. İnce bir burnu, kararlılığın getirdiği gerginlikle sık sık kısılan uzun, kıvrımlı, güzel bir ağzı vardı. Gözleri canlı, parlak maviydi ve saçları ışıltılı, açık kahverengiydi. Zarif, parıltılı kaşları vardı. Sağlıklı bir hayvan kadar pürüzsüzdü. Ama sonuçta üzerine geçirdiği üniforma onu donuk ve hantal bir hale büründürmüştü. Merdiven sahanlığındaki uzun aynada kendine baktı ve Adalet İçin Sosyalistler Yaz Okulu'nda ona "Ama sen çok hoşsun, bir film yıldızı gibisin," diyen kızın artık bunu söylemeyeceğini düşündü. Merdivenlerden aşağı indi, elinde bir dergiyle lambanın altında oturan annesini gördü, radyoda dans müziği çalıyordu. Annesi başını kaldırıp baktı ve elini hızla ağzına götürerek "Ah, *hayır*," dedi. Sonra özür dilercesine kalktı ve "Canım, çok hoş görünüyorsun, yalnızca şaşırdım, hepsi bu," dedi. Askeri kucaklamaya çalıştı, ama James'in içine girdiği kumaşın kalınlığı, kucaklamayı emerek etkisiz duruma getirmişti.

Boynu tahriş olmuştu bile, botları da çok büyük geliyordu. Ayağında koca birer kaya parçası gibi duruyorlardı. Annesi botlarını yumuşatmaya çalışacağını söyledi ve çaydanlığın buharında yumuşatıp yağladı. Bu arada James, çoraplarıyla ayakta duruyordu; uzun ayakları, kaderlerinden kaçmaya çalışan yaratıklar gibi içe doğru kıvrılmıştı. Annesi botları bir saat kadar ya da daha fazla bir süre yumuşatıp yağladıktan sonra James onları deneyip daha iyi olduklarını söyledi. Ayakları inceydi, sorun buydu.

Ertesi gün üniformasını "savaş bitinceye kadar" bir daha çıkarmamak üzere giydi; insanların kendilerini sabır ve mütevazı bir cesaretle dolu hissetmelerini sağlayan bu yeni sözle dalga geçiyordu.

"Ama belki de savaş olmaz," dedi annesi.

"Evet, belki de bütün bunlar bir hiç için."

Onu uğurlarken babası, savaşın Noel'e kadar biteceğini söyleyenlere inanmamasını, yüksek sesle haykırdı. "Saçmalayıp duruyorlar." Kimler saçmalıyordu? Savaş Bürosu mu? Hükümet mi? Gözlerinden eski savaşın büyük acısıyla deliye döndüğü anlaşılıyordu.

James nazikçe "Hoşça kal, Baba," dedi ve bahçe kapısına giderek arkasını dönüp yan yana duran anne ve babasına baktı, annesi eski askerin koluna girmiş, okşuyordu. Acıyı meydan okurcasına reddeden bir karpostala benzediklerini düşündü James. "Savaşa..." Heyecan ve keşiflerle dolu geçen önceki sene sık sık yaptığı gibi, babasının Trenches'ta ölmüş olmasının daha iyi olacağını düşünüyordu. Öyle değil mi? Ne sefil bir hayatı olmuştu... Kendisi de böyle demez miydi? Ama en azından annesinin bir kocası olmuştu, bu birçok kadın için söz konusu bile değildi. Kimse kendisini doğmamış olarak hayal edemez. Babası son savaşta ölseydi, o zaman James de şimdi ayağını acıtan bu botlarla kaldırımda yürüyor olmayacaktı. Alaycı zihni, "*Bir sonraki savaşta toplar için yem,*" diye yorumlar yapıyordu. Bütün hayatı boyunca, nice modası geçmiş deyiş kullanması, ama üzerlerine hiç düşünmemesi tuhaftı.

Donald'la trende buluştu ve yeni üniformalarını giymiş gençlerle dolu bir vagonda ve sonra iki otobüste, birlikte yolculuk ettiler. Yolculukta askerlerin yanı sıra siviller de vardı; sivillerin yüzleri askerlerin şimdi ayrı bir kategoride bulunduğunu anlatıyordu. Sivillerin yüzleri kaygılı mıydı? Hoşnutsuz bakışları mı vardı? Yoksa onlara acıyorlar mıydı? Bu ihtiyatlı yüzler ve bakışlar, James'e babasının yüzünü ve bakışlarını hatırlattı. Yirmi yıl:

Bu insanlardan bazıları son savaşı yaşamışlardı. Sonra bir kampın kapısına vardılar, kapıda elleriyle işaret ederek onları içeri alacak birkaç onbaşı duruyordu. Gençler teker teker ya da ikişerli ikişerli, düzensiz bir biçimde büyük bir barakaya yürüdüler. Orada adlarını ve numaralarını verdiler, oradan tekrar, yolların arasından, bir satranç tahtasındaki kareler gibi düzenli bir şekilde dizilmiş olan oluklu saçtan yapılan barakalara yönlendirildiler. Barakalar arasındaki yolların bir kavşağında Donald bir yöne, o başka bir yöne gitmek zorunda kaldı. Bu James'i sarstı, ama Donald'ı pek etkilemediğini biliyordu, çünkü o daha önce hiç görmediği bir grup delikanlıyla birlikte, sanki hepsi eski dostlarıymış gibi gitmişti. Anlaşılan onları ayıran alfabeydi, "Bir R ve bir E, ikisi asla yan yana gelmez," diye neşelenmeye çalıştı. Yirmi adamın kalacağı barakaya tek başına gitti. İki tarafında da onar yatak ve nezaret eden onbaşı için bir tür kabin ya da küp biçiminde bir delik vardı. Okul gibiydi. Diğer gençler etrafta dolanıyor, dikiliyor, henüz tehlikenin hangi köşeden geleceğini bilmeyen, yabancı bir yerdeki hayvanlar gibi sürekli çevrelerine bakınıyorlardı. Onbaşı Jones, onlara yerleşmeleri için zaman tanıyor, teçhizatın ve yatakların nasıl tutulması gerektiğiyle ilgili yumuşak talimatlar vermekle yetiniyordu. O sırada bir çavuş geldi ve normal sesle de söylenebilecek birtakım talimatları bağıra bağıra vererek beklendiği gibi davranmış oldu. Sonra büyük bir hangarda yemek yendi: Burası baraka denemeyecek kadar büyüktü. Yemekler, ilk ekibin, yani birkaç yüz kişinin yemekler hoşlarına gitmemişti ya da endişeli midelerine fazla gelmişti: Bir sürü yemek arttı ve ellerini kalçalarına dayamış ayakta duran bir çavuş, bağırarak yakında çok aç kalacaklarını ve tabaklarında hiçbir şey bırakmayacaklarını kendi gözleriyle göreceğini söyledi.

Barakada, yirmi genç adam yabancılığın getirdiği kasvetle mücadele etmeye çalışıyorlardı; eşyaları ve giysileri dört bir yandaydı. Onbaşıları, çavuşun her an çıkıp gelebileceğini söyleyerek onları tehdit etti.

Gençler bu kadar erken yatmaya alışık olmadıklarından yakınırken çavuş gelip bu gecelik suçlarını görmezden geleceğini, ama şu andan itibaren bunun gibi bir manzarayla bir daha karşılaşacak olursa, hepsinin yüksek atlamaya gönderileceğini söyledi. Bu onlara ilk mesajıydı: İkincisi, iyi uyuyamazlarsa, uyku hapı istemeyi akıllarından bile geçirmemeleriydi, çünkü bugünden itibaren o kadar yorulacaklardı ki başlarını yastığa koyar koymaz uyuduklarını görmek onu mutlu edecek bir görev olacaktı.

Bütün bunları bekliyorlardı, çünkü bu genlerin çoğunun babası ya da bir akrabaları son savaşa katılmış ve onlara ordudaki davranışlarla ilgili bilgi vermişti. "Havlamaları ısırmalarından daha kötüdür," lafını çoğu duymuştu.

Onbaşı kulübesine çekildi ve askerler alçak sesle konuşmaya, yatakların ve yastıkların sertliğinden yakınmaya başladılar. James, bırakın hayat okulunu, herhangi bir okulun bile bunun yanında bir nimet sayılacağını biliyordu. Bir genç, Er Jenkins, yatılı okuldan sonra her şeyin daha kolay olduğunu söyledi: James böylece, barakasında, subay olabilecek başka birini daha keşfetmiş oldu. Patavatsız sözlerle birbirlerinin boyunun ölçüsünü aldılar ve ardından gelen sessizlik James'e bu sahnenin Sınıf Yapısı üzerine bir derse konulabileceğini söyledi. Bu genç adamların çoğu, yatılı okulun rahatlıklarını hayal bile edemezlerdi. James'in yanındaki yatakta yatan genç, Paul Bryant "Alabilirsen, güzel iş," diye durumu özetledi, ama bu sözde bir düşmanlık yoktu. James ve Er Jenkins'in konuşacak çok az şeyleri olduğu ortaya çıktı: Ama babası, Sheffield mahzenlerine kömür dağıtım işinde çalışan Paul ile arkadaş oldular.

Ertesi gün bu ve başka dört barakadaki askerler –yüz kişiydiler– eskiden bir köyün toplantı salonu olan bir binada toplandılar ve silahlar üzerine ders alıp bakımlarını nasıl yapacaklarını öğrendiler. Pencerelerden, uzanıp giden kampı görüyorlardı. Kampın keskin düzeni yine de doğaçlama, kalıcı olmayan bir şeymiş izlenimi veriyordu. O kadar çok yağmur yağıyordu ki damlalar

parıltılı çubuklar gibi aşağı iniyor ve su beyaz beyaz, köpük köpük dize kadar sıçrıyor, hatta yağmurun içinden yürüyerek bir yerlerdeki hedeflerine giden bir müfrezenin dizlerine kadar sıçrıyordu. Bütün gün boyunca eğitim devam etti ve James, çavuşun ağzından çıkacak hakaretlere karşı gücünü toplayarak botlarının ayağını acıttığını itiraf etti; bu sırada çavuşun, ayağına uyan kahrolası botları hemen bulmasını, ertesi gün talimler başladığında acıyan ayaklarla ilgili herhangi kahrolası bir mazaret duymak istemediğini söylemesine hazırlıklıydı.

Ekipman onbaşısı onunla epey uğraştı, "Ayaklarını sağlam tutsan iyi olur, çünkü ayaklar sağlam değilse, hiçbir şey değildir," diyerek raflardan botları indirip durdu. James'in ayaklarına uyan bir bot bulmak zordu, bütün botlar çok büyük geliyordu. İki çift çorap giymek zorunda kalacaktı. Kendisini, havuzun kenarında izlediği, sanki kasıkları acıyormuş gibi ayaklarını açe açe yürüyen penguenler gibi hissediyordu. Onun kasıkları gerçekten acıyordu, kalın üniforma sürtündüğü her yerini yara yapıyordu.

Sonra talimler başladı, bu barakadaki iki müfreze ve genç askerler şiddetli yorgunlukları ve çavuşa karşı duydukları öfke yüzünden bir oldular; James'in üniforması içindeki rahatsızlığı ve ayaklarının mutsuzluğu genel bir eziyetin içinde kayboldu. Ama bundan daha önemlisi, gururu sayesinde ayakta duruyordu. Diğer herkes gibi.

On hafta. Önce müfrezesiyle, sonra da bölüğüyle talim yaptı. Süngüsüyle insanları temsil eden saman çuvallarının üzerine koşuyor ve döndüğünde ekipmanının çok iyi olduğunu, tüfeğinin –çavuş onlara böyle olması gerektiğini söylemişti– en iyi dostu olduğunu öğreniyordu. Bütün bunlar sürerken, kafasından sessizce alaycı, özel bir yorum geçiyordu, ama bunu arkadaşlarıyla paylaşamazdı, çünkü aldığı eğitim diline özel bir yorumdu bu ve asker arkadaşlarının yarım yamalak dile getirebildikleri konuşmalarına, sıradan askerin bütün o müstehcen sözlerine ve törenselleşmiş öfkesine uygun düşmezdi.

İki kez suç işledi, bir kez botlarını doğru düzgün temizlemediği için, bir kez de yeterince "çabuk hazır ol"a geçmediği için. Bu suçların cezasını bir gün boyunca patates soyarak ve geceleyin nöbet tutarak ödedi.

Bu dayanıklılık testinin sonuna doğru, dizi çıktı ve mumya gibi sımsıkı sargılandı. Kanlı bir diz bağı Çavuş Baxter'ın, onu bir askere dönüştürme niyetini etkilemeyecekti. Böylece bir kamp dolusu genç, yani yüzlercesi, biçime girmiş, adam olmuş, bir olmuş olarak kamptan çıktılar ve eğitim kampları başka bir grup acemi eri kabul ederken batıdaki başka bir kampa gidecekleri haberini aldılar. James'in grubu bu acemilere merhamet ve adet yerini bulsun diye, törenselleşmiş bir alayla bakıyorlardı. Otobüs ve trenlere doğru giderlerken "Neyin içine düştüklerini bilmiyor, zavallı herifler," gibi laflar ediyorlardı.

Ondan önce bir hafta sonu ev izni vardı, James bundan nefret etti. Babasının da nefret ettiğini biliyordu ve annesinin de etmiş olabileceğinden kuşkulanıyordu. Yirmi yıl boyunca üzerine titrediğiniz kıymetli oğlunuzun toplara yem olsun diye savaşa gönderildiğini görmenin nasıl bir şey olacağını hayal etmeye çalıştı; ama annesiyle ilgili birçok düşüncesi gibi bunların da arkasını getiremedi. Bunlar, günlerine ve gecelerine eşlik eden alaylar ve yetkililerle dalga geçme kategorisine uymuyordu; bu alaylar askerin itaat karşısında zorunlu olarak kurduğu bir dengeydi. Annesinin hayatı...ah, hayır, bunu düşünmek istemiyordu. Evdeki o akşamlar onu, lambanın altında oturmuş, dirseğinin dibinde, hafif hareketli müzikler ya da yumuşak şarkılar çalan radyonun eşliğinde kazak örerken görmüştü. Buna şaşırmaması gerekiyordu. Gözlerini işine çevirmişti: Belli ki, sahipleri çene çalarken ya da bir şeyler okurken, elleri örneği kendi kendine bulan bazı kadınlar gibi otomatik olarak örmüyordu. Belki de annesi, insanlar ne düşündüğünü göremesinler diye gözlerini gizliyordu? Neler düşünüyordu ki? Orada tek başına oturup asker arkadaşlarıyla barda olan kocasını beklerken çok savunmasız gö-

rünüyordu. Bu James'i öfkelendiriyordu, ama neye öfkeleniyordu? Bu, orduya ya da çavuşa öfkelenmek gibi değildi. Annesi yirmi yıldır o lambanın altında oturup tek başına örgü örüyordu. Sonra babası bira kokarak gelir, gidip yüzünü yıkar, dişlerini fırçalardı, çünkü annesi kokudan nefret ederdi, sonra ikisi birlikte yatmaya giderlerdi. Babasına kızgın olmasıyla da pek ilgisi yoktu bunun. Ama bir süngü alıp birilerine –kime?– saplayabilirdi. Sokaklarda sağa sola ateş edebilirdi. Hayır, hayır, hayır, *hayır*.

Bunun yerine annesine hoşça kal öpücüğü verdi, babasının inatçı omzuna arkadaşça ve bir evladın yapacağı gibi bir yumruk attı ve Batı'ya gitti.

Orada, yedi yüz genç adam egzersiz ve talim yapıyorlardı, ama bu, ilk kamptaki kadar bir saplantı halinde değildi. Sıkıcıydı. Talimler ve egzersizler arasında yatağına uzanıp şiir okuyordu; Paul Bryant da öyle yapıyordu. Donald onun için nasılsa, o da Paul için öyle olmuştu. On dört yaşında okuldan ayrılan bu adam, James gibi şiire ısınmıştı. Yine de daha fazla zorlanıyordu: Uzun kelimeler bir sorundu. Ama James, ödünç verdiği bir kitap için kendisine teşekkür ederken Paul Bryant'ın gözlerinin parladığını görünce kendisinin kelimeler karşısında duyduğu son sarhoşlukları anımsadı.

"Bunu sevdim," diyordu Paul. "Bunu çok sevdim..." Şehir dışına neredeyse hiç çıkmamış olan kömürcünün oğlu, kırlarla ilgili şiirleri seviyordu.

Ağaçların en güzeli kirazın dalları
Çiçeklerle yüklü şimdi

Ya da

Gittim fındık ağacı korusuna,
Çünkü bir ateş vardı başımda...

"Bunlardan başka var mı?" diye soruyordu James'e, birkaç yıl önceki halini hatırlatan, çekingen, ama kararlı bir tavırla.

Onlar ve birkaç kişi daha, canları sıkılıp duran çoğunluktan daha şanslıydılar. Diğer çocukları eğlendirecek hiçbir şey yoktu. Akşam çıkışlarında yeterince kız yoktu ve barlardaki bira bitiyordu. Canları sıkılan, hüsrana uğramış yüzlerce genç. Ama sonra savaş başladı; başta ağırdan alıyor, oyalanıyordu, ama çok geçmeden ilk Fransız saldırısı oldu. Burun buruna çarpışmak üzere Dunkirk sahillerine gittiler. James bunu kaçırdı. Dizi şişmişti ve iltihabını boşaltmak için hastanede yatıyordu.

Müfrezesinden beş kişi öldürüldü, ikisi yaralandı. Müfrezesi benzer şekilde sayıları azalmış olan başka bir müfrezeyle birleştirildi. Birimi –ailesi– gitmişti. Ve arkadaşı Paul de başından yaralandığı için hastanedeydi. James bir tekneyle Dunkirk'ten dönerken Donald'ın da yaralandığını duydu. Donald'ı ziyaret etmek için hafta sonu izni aldı, Donald'ın başı sargılıydı, kolu da öyle. Oldukça kötü görünüyordu, ama James daha koğuşa girmeden hemşireler ona Donald'ın oranın ruhu ve canı olduğunu söylemişlerdi. "Hepimizi neşelendiriyor." İnsanlar şakalaşmak, gülmek için Donald'ın odasına geliyorlardı. James içeri girdiğinde Donald'ın yanında bir genç vardı, ayrılırken de oradaydı, hayranlıktan şaşkına dönmüş bir şekilde ziyaretçi sandalyelerinden birinde oturup Donald'ı izliyordu. James ben de böyleydim, diye düşündü. Donald hep bir çömeze, eğitecek birine ihtiyaç duyar, ne yapalım, öyle olması gerekiyor.

Ziyaret saatlerinin elverdiğince orada kalarak kendisinin daha genç halini izleyip her şeyini borçlu olduğu Donald'ı takdir etti; böyle düşünüyordu, ama bir yandan da Donald'ın muhtemelen onu hiç düşünmediğini kabul ediyordu. Yine de James çıkarken Donald, ona kitaplar ve broşürler verdi.

Britanya Muharebesi başladı, Churchill heyecan verici konuşmalar yaptı, ama ülkenin batısında işler pek de iyi gitmiyordu: Savaş, Avrupa'ya doğru göklerde de devam ediyordu. James hava kuvvetlerine girebilirdi. Neden girmemişti? Babası bir er olduğu için ve aklına gelmediği için. Aklına gelseydi, muhtemelen

şimdi ya da yakında ölmüş olacaktı. Kraliyet Hava Kuvvetleri'ndeki o pilotlar onun yaşındaydılar. Şimdi deniz üzerinde ölümü görmüş ve suyun içinde kaybolmuş olabilirdi; karayı bombalıyor, bir yığın eti yakıyor ve ateş püskürüyor olabilirdi. Hava kuvvetleri argosu artık dili istilâ ediyordu: Ölen kahramanlara gösterilen bir tür saygıydı bu.

Babası er olduğu için o da er olmuştu. Babası subay olmadığı için, subay olup olamayacağını öğrenmek için Savaş Bürosu Seçim Kurulu'nun sınavına girmek üzere Andover'a gitmeyi reddetmişti. Müfrezesinden, arkadaşlarından, özellikle de Paul'den ayrılmak istememişti. Yalnız kalacağını, müfrezesinden ayrılırsa, kendisini ailesinden ayrılıyormuş gibi hissedeceğini düşünmüştü.

James'in, Dunkirk'ten sonra çok değişmiş olan ekibi, Britanya'nın dışına, askeri harekâta gönderilecekleri şeklinde bir söylenti duydular, ev iznine çıkacakları duyuruldu, sonra izin iptal edildi. Kuzey Afrika yerine –o sırada Kuzey Afrika'da çatışmaların olacağını bilmiyorlardı– Northumberland'taki bir kampa gönderildiler. Sorun şuydu ki, çok fazla kişi askere alınmıştı. Savaşın nasıl şekilleneceğini bilmedikleri için gereğinden fazla kişi almışlardı. Yüz binlerce kişi kamplarda harekete geçmeyi bekliyordu. Çavuşlar ve onbaşılar bağırarak, bahtlarına ne çıkacağını bilmediklerini söylüyorlardı: Kömür madenlerine de gönderilebilirlerdi. Belki bu daha çok hoşlarına giderdi? Yüzleri kömüre bulanmış bir kariyer hayal etmişler miydi hiç? Peki, öyleyse, aldığınız hayır dualarına güvenin. Can sıkıntısı. O kadar sıkılıyorlardı ki kimisi hasta olduğunu sandı. Belirsiz, tanımlanmamış, nedeni bilinmeyen bir can sıkıntısı zihinleri çökertir, yavaşlatır ve düşünme biçimini çarpıtır. Söylentiler, en aptalcası bile, yeni türemiş virüsler gibi dallanır, budaklanır.

Onları neşelendirmek için konser grupları geldi. Vera Lynn'in her barakadaki radyodan yükselen sesi onları avutuyordu. Bir Eğitim Subayı her türden yararlı seminerler düzenliyor ve yapacak bir şey çıktı, diye herkes bu seminerlere gidiyordu. Yine, dı-

şan çıkış izni dağıtıldığında kasabada onlar için pek bir şey yoktu. Yarım düzine barda, bira hep bitiyordu. Kafelerde neyden yapıldığı belirsiz sosislerle Amerika'dan gelen kurutulmuş yumurtadan yapılan omletler veriliyordu. Bazı yiyecekler daha iyiydi, çünkü yöredeki şehirlerden gelen sebze ve meyvelerden yapılıyordu: Burası kırlara yakındı. Bu Paul'un hoşuna giderdi, ama onu başka bir kampa gönderdiler. Et ve yumurtalar, zengin insanların dans ettiği ve karne diye bir şeyin olmadığı restoranlarda yemek yediği Londra'ya gönderiliyordu. Böyle olduğunu düşünüyorlardı. Çok az kız vardı. James ilk cinsel tecrübesini, arka sokaktaki bir duvarın dibinde, tarım işçisi bir kızla ayakta yaşadı. Bundan, kızdan ve kendinden nefret etti, ama bu pis, küçük hadiseyle gerçekten sevgilisi olacak, bir yerlerde onu beklemekte olan kızı her zamankinden daha çok hayal etmeye başladı. İçindeki alaycı sesi, duygusallık ve annesiyle babasınınkine hiç benzemeyen bir aşk üzerine kurduğu hayallerini tehdit ettiği zaman susturuyordu. Donald'ın anne ve babasının gürültülü, kavgacı evliliğine de benzemeyecekti aşkı. Hayır, aç, genç erkeklerle dolu o büyük kamptaki bütün askerler gibi, onun sevgilisi de farklı olacaktı.

James, zaman zaman babasıyla bir bira ya da annesiyle bir bardak beyaz şarap içerdi, ama şimdi sarhoş olmaya çalıştı ve bundan da nefret etti. Aptallaşana kadar içen ve çok az sayıdaki kızdan alabilecekleri her şeyi alan arkadaşlarını izlerken içindeki ses, "Herkes asker olmak için yaratılmamıştır," diye alay etti onunla.

Can sıkıntısına ara veren hoş bir şey oldu. Hasat zamanında, kamptan gönüllü olan askerler, çiftlik işlerine yardım etmek için yerel çiftliklere gönderildiler. James her zaman gönüllü oluyordu ve kaderinde çiftçilik olup olmadığını merak ediyordu. Bir çiftçinin kızıyla birkaç saat sevişmeyi başardı, ama kız nişanlısı, Kuzey Afrika'da savaşta olduğu için bütün bu süre boyunca pişmanlıkla iç çekip durdu. "Onu seviyorum, gerçekten!" Hasat

mevsimi sona erdi. Almanya, Rusya'yı işgal etti ve Japonya, Birleşik Devletler'e saldırdı. İşler karışıyordu, bilirkişiler böyle söylüyorlardı, yine de en kötü günlerini geride bıraktıklarını düşünmeleri affedilebilir bir şeydi.

Çavuşlardan biri "Sizi en iyi iş için saklıyorlar," diye takıldı. Artık daha dostça davranıyordu, belki de sorumluluğundaki askerler gibi, o da sıkılıyordu. James, bütün boş zamanını yatağında bir şeyler okuyarak geçiriyordu. Donald'ın verdiği kitapları okuyordu; her zamanki gibi şiir ve gerçek edebiyat karışımı, bir de broşürleri. "İkinci Cephe – *Şimdi*!" "Hindistan'ı Bırakın!" Yalnızca sayfalarını karıştırdığı bu broşürlere bakarken kendini suçlu hissediyor, aklı sıkıntıdan donup kalıyordu, ama sonra okuduklarıyla canlanıyordu:

Bu ölümlü hamurdan ayrıldığı zaman ikimizin ruhu
Benimkini arayacak, kaybolduğunu sanacaksın–
Beni önce Cennet meydanında ara...

Güzel, hazin Northumberland: Belki de sonsuza dek huzura kavuşacakları yer burası olacaktı, belki de insanlık ve Savaş Bürosu tarafından unutulup, burada öleceklerdi. Şimdiye kadar buradan ayrılmadıklarına göre, bundan sonra neden ayrılsınlardı ki? Çok uzun süredir sabretmek zorunda kalan insanların, ağırlaşmış çılgın düşünceleriydi bunlar.

Ve sonra, ortada hiçbir neden yokken, bitti. Hepsi, başka bir kampa gideceklerini sanıyorlardı hâlâ; bir şey nasıl görünüyorsa, sanki hep öyle olmak zorundaymış gibi bir kural vardı. Onların alayı unutulmuştu. Asker epeydir "Birisi bir hata yaptı," diye düşünüyordu.

Ama hayır, Hindistan'a gidiyorlardı. Onlara Hindistan olduğunu kimse söylememişti: Düşüncesizce konuşmak birilerinin canına mal olabilirdi, ama bunu anlayabiliyorlardı. Japonlar, Hindistan'a yaklaşıyordu ve Hint Ordusu onlarla savaşmaya ha-

zırdı. Her şey, her yer olurdu, yeter ki bu yerden çıksınlar, beklemekten, formda kalmak için her gün saatlerce talim yapmaktan kurtulsunlar.

James, asker çantasına eşyalarıyla birlikte değerli şiir kitaplarını da koydu. Son aylarda –hayır, artık yıllar geçmişti– şiirleri ve kitapları olmasaydı, kendini tımarhanede bulacağını biliyordu. Ve bunun için, her şey için Donald'a teşekkür etmesi gerekiyordu. Savaştan hemen önceki o yaz, sürekli hayalini kurduğu aşk ve barış kadar güçlü bir imge gibi belleğinde parlıyordu. "Savaştan sonra, yine öyle olacak," diye düşünüyordu. Yani, yaz okullarının mutlu saatleri, dostça tartışmaları, acı vermeyen anlaşmazlıkları, açık sözlü ve dürüst görüş alışverişleri gibi, hep umut, heyecan ve vaatlerle dolu olacaktı. Bu savaş ne içindi, gönlü zengin bir dostluk ve yoldaşlık dünyası, aralarında kendi sevgilisinin, hayalindeki yegâne kızın da olacağı gönlü zengin kızların bulunduğu bir dünya yaratmak için değilse, ne için olabilirdi?

Anne ve babasına veda etmeye gitti. Babası, subay olma şansı olup olmadığını sordu ve o da evet diye yanıtladı, ama bunu istememişti. "O zaman senden aptalı yok," dedi babası. Annesi ağlayarak kendisine dikkat etmesini söyledi.

Uzaktan bir karaltı, bulut ya da geçip giden bir balık sürüsü, her halükârda uçucu bir şey gibi görünmesi için tasarlanmış kamuflaj elbisesi içindeki büyük gemi, şimdi rıhtımda dururken katı, uğursuz, hatta sinsi bir şey gibiydi ve onu, barış zamanında parlak tatil renkleriyle donatılan, ünlü Kale Birliği Hattı'nın lüks gemilerinden biri olarak bilenler artık tanıyamazlardı. "*Şu Bristol Kalesi*!"

Beş bin asker ve onlardan sorumlu subaylar iskelenin yanına doluşmuş, çevredeki sokaklara kadar uzanan bir sıra halinde gemiye binmeyi bekliyorlardı. Çoğunun, günübirlik gezintiler dışında –otuzlu yıllarda yoksullar tatile pek gidemiyorlardı– hemen hemen hiç deniz görmediğini söylemek yanlış olmaz; gemi ya da

filo görmediklerini söylemek de öyle. Lüks gemiler, kendileri için uzak bir olasılık olarak hayallerine bile girmemişti, yalnızca haberlerde ya da gazete manşetlerinde gördükleri bir şeydi. "*Queen Mary* bu sabah New York'a vardı, ...Dükü bandolarla karşılandı." Film yıldızı...opera şarkıcısı...boksör.

Beş bin asker ve subayları, 780 yolcu ve mürettebat için tasarlanan bir yere sığacaklardı, hem de Cape Town'a kadar yedi bin millik bir yolculuğa çıkıyorlardı, oradan da binlerce mil daha gideceklerdi. Nereye gidiyor olabilirler, tabii ki Hindistan'a.

Artık *Bristol Kalesi*'nin bir adı yoktu, tıpkı askerlerin gittikleri yerin bir adının olmaması gibi.

Katlar ya da güverteler üzerinde yükselen gemi, savundukları toplumun güzel bir sembolüydü; en üstteki iki katta, yani en iyi katlarda subaylar ve gemi subayları gidecekti, sonra altta, altta, daha altta, güverte üstüne güverte vardı, geminin en kötü kısımlarını ise bir asker yığını dolduracaktı. Tıpkı, sırasında iyice bezdirici olan dünya gibiydi.

Borda iskelelerinden gemiye çıktılar, bu arada çavuşları ve onbaşıları yukarıda duruyor, onları izliyor, havlarcasına bağırarak geminin subaylarından aldıkları talimatları veriyorlardı, çünkü onlar da bir geminin coğrafyası hakkında askerleri kadar az şey biliyorlardı.

James Reid, müfrezesiyle birlikte gemiye biniş sırasının en sonundaydı, onlar kadar ümitsizlik içindeki onbaşıları da yanlarındaydı. Gözleri bir hata arayan, çoğunlukla endişeden ter içinde kalan, toplu bir adam olan Onbaşı "Nobby" Clark –Clark adındaki askerler her zaman Nobby'dir–, organizasyon işini zor bulan ve abartmak zorunda kalanlardandı. Adamları onu idare ediyorlardı: Aylar, aylarca süren o bekleyişte sabır göstermek için bol bol vakitleri olmuştu. James'in yanında, Kent'li bir çiftçinin oğlu olan Rupert Fitch vardı. Sıska, tahta vücutlu bir adamdı, at binicisiydi; hafif çilli, çıkık, güzel, yüz hatları ve geniş alnını açıkta bırakan, şimdiden azalmaya başlamış açık renk saçları vardı. Hâlâ

zaman zaman kendini bir çiftçi olarak bulmayı –nasıl oluyordu bu?– hayal eden James, Rupert'a karşı, Paul Bryant'ın kendisine duyduğu, uzun zaman önce –üç yıl– kendisinin de Donald'a duyduğu gibi, özlem dolu bir hayranlık hissediyordu. Rupert'a hiçbir zaman, bir şeyin nedenini ve nasılını açıklamak gerekmiyordu: Sanki ordu, ekip biçmekle geçen gençliğinin bir uzantısıydı. Bir onbaşı ya da çavuşa eşitlermiş, tanıdıklarmış gibi kolaylıkla "Konuşma izni istiyorum, Onbaşım," derdi. "Şöyle yapsak, daha iyi olmaz mı Çavuş?" "Emredilen yön yerine şu tarafa gitsek; tedarikçilere botlar için şöyle şöyle bir yağ önersek?" Kesinlikle subay hamuru vardı onda, ama James gibi o da reddetmişti bunu. "Tarzım değil," demişti. Çiftlikte işleri adamlarıyla paylaşıyordu ve böylesini seviyordu.

Uzun boylu, hafif kambur duran, ateşli, savunmacı gözleri olan ve her an bir saldırı bekleyen bir boksör gibi yumruklarını sıkan esmer genç, Harold Murray'di. Eskiden, babasının, indirimli fiyattan erkek elbiseleri satan dükkânında çalışmıştı. Johnnie Payne, Bermondsey'de babasıyla birlikte, bir tezgâhta sebze satmıştı. Savaştan sonra yararlı olur diye, James'ten muhasebe dersleri alıyordu. Bu beş adam birbirlerini çok iyi tanıyorlardı, ama B Müfrezesi'ndeki diğer beş adam yeniydi, askerlerin nedenini hiç anlamadıkları yukarıdan bir emirle gerçekleştirilen yer değiştirmede gelmişlerdi.

Onbaşı Clark, en sonunda müfrezesine yürüyüş emri verdi ve gemiye çıktılar, alt tarafa, su seviyesinin hemen üstündeki E güvertesine indiler. Sonra bir el merdiveninden inerek kendi konaklayacakları yere geldiler, gemi bölmelerinin arasına sıkıştırılmış bir masa, porselenlerin bulunduğu bir dolap ve hamakların olduğu yerde başka bir dolap daha vardı. Masadan arta kalan yer, onu birden ayakta durduğu zaman aralarında ancak birkaç santim kalacak şekilde onlara yetiyordu, aynı hamaklarında üst üste yatarken olduğu gibi. Bir duvarın dibine yığdıkları eşyaları odanın yarısını kaplamış gibiydi. "Güverteye," emri geldi ve B Müf-

rezesi yüzlerce, binlerce adamla birlikte, martılar geminin çevresinde bağrışırken İngiltere'nin sessizce uzaklaşmasını izlediler, beyaz falezler ve her şey uzaklaşıyordu. Dalgalar köpük sıçratmaya başlamıştı bile. Işık azalıyordu. Kapalı bir günbatımı, kahverengimsi gökyüzünü kırmızıya boyadı. E Güvertesi'deki bir dakikalık titrek bir ışık, aşağı inen merdivenleri gösterdi. Ve tekrar aşağı indiler, boya ve yeni tahta kokan havasız karanlığın içine. Karanlık... Barış zamanında bu gemi ışık saçar, denizi yaldızlayıp gümüş kaplıymış gibi parlatırdı. Bir zamanlar bu gemiler, bir ay yolculuk ederdi, ama zamanı kısaltıp üç haftaya indirdiler ve sonra iki hafta amaçlandı; ama zevk için tasarlanmış bir gemide neden salınıp vaktini rahat rahat kullanmayasın ki? Artık hiç ışık yanmaması gerekiyordu, gemi karartıldı; İngiltere'deki evler gibi, İngiltere gibi. Aşağıda, kendi yerlerindeki B Müfrezesi'nde, tek bir sönük, sarı ampül olduğu anlaşıldı.

Ambarlara, savaş zamanı İngiltere'sinin yiyecekleri stoklanmıştı, kampta yediklerinden daha kötüydü. Akşam yemeği, ekmek ve çoğunlukla patatesten yapılan sulu yemekten oluşuyordu. Kupalarındaki sert çaylar dökülmeye başlamıştı bile, sallanmayı engellemek için yapılmış küçük çıkıntılara karşın kupalar yine de kayıyordu. Bu adamlardan hiçbirini daha önce deniz tutmamıştı ve şimdi bir hastalık mı kaptık acaba, diye düşünüyorlardı. Johnnie Payne, başını tutamadığını söyledi. Onbaşı Clark "Miden bulanıyor," dedi; o da kendisini pek iyi hissetmiyordu. "Hamaklarınızı assanız iyi edersiniz." Birisi hamağını ilk defa astığı zaman buna geleneksel olarak şakalaşmalar ve neşeli haller eşlik ederdi, ama gemi sallanmaya başlıyordu. Yerini bildikleri tuvaletler yetersizdi: Kuyruklar oluşuyordu. Adamlarından hiç itaatsizlik görmemiş olan Onbaşı Clark, onlara hamaklarına girmelerini söylediğinde hepsinin parmaklıktan sarkmak için güverteye fırladıklarını gördü. Sonra, o da onlara katıldı. Parmaklık boyunca midesi bulanan askerler vardı.

Yukarıda güvertede, üzerlerinde esen rüzgârla kendilerini da-

ha iyi hissettiler, ama bakışları bilinmeyen bir karanlığa sabitlenmişti. Dalgaların hışırtışını duyabiliyorlar, ama hiçbir şey göremiyorlardı. Ne kadar büyük bir tehlikenin içinde olduklarının farkındaydılar. Bu en yavaş teknenin hızıyla gidilmesi gereken bir konvoy değildi. Değerli askerlerle dolu, devasa askeri gemiler, konvoyun en başında durup, kendilerini hedef olarak göstermeliydi. Gemi, Alman denizaltılarından korunmak için iki küçük savaş gemisiyle yolculuk ediyordu, ama Cape Town'a kadar önlerinde uzun bir yol vardı, yakıt ve yiyecek almak için Freetwon'da durmak zorundaydılar ve denizaltılar bu iki limana da sık sık uğruyor, Atlantik'te dolaşıyordu. Geçenlerde bazı gemiler batmıştı. Bütün bunları biliyorlardı. Kimse onlara söylememişti, söyleyemezdi, yine de hepsi biliyordu. Ve burada, karanlık güvertedeki karanlık parmaklıklarda dikilip, karanlığın içine bakarken...hayır, aşağısı daha iyiydi, alt güverte daha iyiydi, bu devasa yapının alt ve üst katlarındaki adamlar şu karara varıyorlardı: Çevrelerini saran gemi duvarlarıyla alt güverte, bir güvenlik yanılsamasıydı.

İlk gecelerinde işte böyle düşünüyorlardı.

Hamakta uyumaya alışmak gerekiyordu. Rahat bir gece olmadı. Yemek yiyecekleri masanın üstünde leğenler duruyordu, yine mideleri bulanan bazıları yuvarlanarak hamaklarından çıkıp leğenlere ulaşıyor, sonra oraya buraya çarparak, yalpalaya yalpalaya hamaklarına geri dönüyor, lanet okuyorlardı.

Sabah olduğunda, hava kapalı ve soğuktu; Biscay Koyu'ndaydılar. Hissettiği kaygı, kararsızlık ve mide bulantısı ile huysuzlanan Onbaşı Clark, kahvaltı etmelerini söyledi. Bunun doğru şey olup olmadığını bilmiyordu: Çavuşlar, teğmenlerin bazılarıyla üst güvertedeydiler ve yukarı çıkıp baktığında pek çok kişinin yataklarında olduğunu anladı.

James ve çiftçinin oğlu, biraz yulaf lapası yediler ve keşke yemeseydik, diye düşündüler.

Yoklama için güvertede hazır bulunmaları emri geldi, ama Onbaşı Clark tekrar yukarı, çavuşların yanına çıktı. Çoğu hastay-

dı, ama kendini iyi hisseden Çavuş Perkins aşağı inip adamların yukarı çıkamayacak halde olduklarını gördü.

Biscay Koyu elinden gelenin en kötüsünü yapıyordu. Büyük geminin en tepesinden en alta kadar, her yerde askerler kusuyordu ve güvertelerin altındaki her yer ya da kamaralar iğrenç kokuyordu.

Hamaklarının sürekli sallanması dayanılmazdı, o kadar kötüydü ki, bir hamak diğerine çaptığında o sıradaki beş hamağı etkiliyordu. Hamaklarından çıkıp masada oturmaya çalışmak da çare olmuyordu. Sürekli çalkalanan gri bir suyun her yeri sardığı güverteye çıkmak da, aynı derecede kötüydü. İkinci günün akşamı, geminin deniz tutmasına bağışıklığı olan bir azınlık dışında, midesi bulananlarla dolu olduğu iyice anlaşıldı. Bu küçük azınlık, istedikleri kadar yemek yiyebilecekleri için yemekhanede çalışmaya gönüllü oldular, ama onun yerine, temizlik işine verildiler, bu da pis kamaraları ve daha pis güverteleri paspaslamak demek oluyordu.

B Müfrezesi'nin bulunduğu katın altında –onlar buranın cehenem çukurunun dibi olduğunu düşünüyorlardı– sıkış tıkış insanla dolu bir kat daha vardı. Gemi askerleri taşımak üzere düzenlendiğinde bu dipleri havalandırmaya çalışmışlardı, ama bir zamanlar zenginlerin bagajlarının ya da barış zamanındaki menüler için tasarlanmış yiyeceklerin konulduğu bu geniş yerlerin havası kötüydü ve aşağıdaki herkesin midesi bulanıyordu. Üçüncü gece, E Güvertesi'ndeki adamlar aşağıdan çığlıklar geldiğini duydular: Böylece, en fazla çile çekenin kendileri olmadığını fark ettiler. Bunun klostrofobi olduğunu hemen anladılar; çünkü kendileri de her an iplerini koparıp çığlık çığlığa bağırmanın eşiğindeydiler. Bunun sebebi yalnızca geminin duvarlarının baskısı değildi, aynı zamanda dışarıdaki koca karanlığın, orada olduğunu bildikleri ama göremedikleri bir ufuk çizgisine kadar uzandığını bilmeleriydi: Ay yoktu, yıldız yoktu, kapkara bulutlar vardı, yukarısı da karanlıktı, aşağısı da.

Dördüncü gece, onbaşıya aldırmadan güverteye çıktılar, neyse ki güvertede soğuk bir rüzgar esiyordu; onbaşı ise onlara hafif bir sitemde bile bulunmadan arkalarından gelmişti. Güvertenin duvarları boyunca uzanıp gözlerini yumdular ve katlanmaya çalıştılar. Çiftçinin oğlu Rupert Fitch, çoğundan daha iyi bir durumdaydı. Sırtını duvara, başını da dizlerine yaslayarak oturmuş, dans melodileri ve ilahiler mırıldanıyordu. Büyük gemi, derin, sabit bir sallantıyla karanlığı yararak ağır ağır ilerliyordu. Sabah olduğunda, hiçbir şey değişmemişti, ama güverte, alt katlardan gelen adamlarla iyice kalabalıklaşmıştı. B Müfrezesi'nin önderi Onbaşı Clark da, adamları gibi yere uzanmıştı, gemi sallandıkça o da hafifçe sallanıyordu, yüzünü yere dönmüş, başını kollarına yaslamıştı.

Kamara iskelesinden Çavuş "Kızıl" Perkins geldi; kısa, sıkı bir vücudu, diken diken kızıl saçları ve rolüne göre işlenmiş sinirli bir duruşu olan bir adamdı. Şaşırtıcı bir sahne karşısında emirler vermeyi tasarlamış olabilirdi, ama kendisi hiç sıkıntı çekmediği halde, günlerdir sıkıntı çeken insanlarla kuşatılmıştı. Yaradılışı gereği hiç düşünmeden "Kendinizi toplayın!" diye kükremesi gerekiyordu, ama sessiz kaldı. Adamlardan bazıları kusmuk gölleri içindeydi ve ishal baş göstermişti.

"Onbaşı Clark!" diye bağırdı. Onbaşı kalkıp oturmaya çalıştı, ama duruşunu değiştirince kusacak gibi oldu. Bu çavuş, sertliğiyle ünlenmişti. "Sert ama adil" olmayı amaçlıyordu, ama bu formül bugün tutmuyordu. B Müfrezesi'nin yataklarının bulunduğu yere gitti; en yakını oydu. Dolaptaki tabak çanaklar kırılmış, yerdeki kusmukların içinde duruyordu. Koku korkunçtu. Tereddüt içinde durdu: Sorumlu olduğu askerler E Güvertesi'nde, yani buradaydı; geminin diplerinde sorumlu olduğu kimse yoktu. Ama çavuşların bulunduğu D Güvertesi'ne geminin karanlık iç kısımlarında olanlarla ilgili raporlar geliyordu. Hâlâ çalışabilen onbaşılar, yukarı gelip bir şeyler yapılması gerektiğini söylemişlerdi. Çavuş Perkins, gidip bakmaya karar verdi. Birkaç merdiven

aşağı indi ve geniş bir yerde durdu, burası o kadar kötü aydınlatılmıştı ki ilerideki duvarları göremiyordu ve çoğu boş olmasına rağmen hamaklardan inlemeler geldiğini duyuyordu: Midesi bulananlar kendilerini D Güvertesi'ne atmışlardı. Emirlere karşı gelerek! İzin verilenlerin dışına çıkarak! Bu tam bir anarşiydi ve bir karar vermeye yetkisi olduğunu hissetti. C Güvertesi'ne çıkıp ayakları üzerinde durabilen, sorumlu bir subay bulacak ve anarşiye bir son vermek için, hâlâ o pis kokulu karanlıkta duran zavallıların temiz havaya çıkarılmasının emredilmesini söyleyecekti.

Çavuş Perkins, E Güvertesi'ne ve kendi görev katına döndü: Yüz kişi vardı, ama yüzlerini yere dönmüş, başlarını kollarına yaslamış bir şekilde güvertenin her yerinde yatan bu zavallı, sefil yaratıklardan hangisinin onun adamları olduğunu kim bilebilirdi ki? Bu manzaraya sırtını döndü ve parmaklıkların başında durarak kabarıp inen gri denize baktı. Çavuş Perkins çocukken kayalıkların arasındaki su birikintilerinde kürek çekmiş, kovasıyla yatılı okula bir yengeç götürmüş, babası ise ona, gidip yengeci geri bırakmasını söylemişti. Onun denizi böyleydi. Çocukluğunda engin okyanusun yalnızlığını hiç tanımamış, kayalıkların arasındaki bir su birikintisinden ve neşe içinde çığlıklar atıp zıplarken ayaklarına çarpan dalgaların bulunduğu bir kumsaldan başka pek bir şey görmemişti. Şimdi çevresine bakıp denizin nerede bittiğini, gökyüzünün nerede başladığını zar zor kestirirken, aşağıda bir yerlerde dolaşan denizaltıları düşünüyor ve korkuyordu. Bir barış zamanı çavuşu olarak, bu deniz yolculuğundan önce, korkmak için bir nedeni olmamıştı.

Sağlam mide kasları için –bugün baskı altındaydılar– şükrederek yavaş yavaş döndü ve dinleyebilecek güçte olanlara havanın düzeleceğini duyurdu. Bunu C Güvertesi'nden D Güvertesi'ne inen bir subaydan duymuştu. Asker sesiyle, yani karşısındakine göre değişip güçlenerek her amaç için kullanılabilecek Londra aksanıyla "Böyle devam edemez," diye mırıldandı. Çavuş sesiyle "Onbaşı, kendini daha iyi hissettiğin zaman, bana bildir," dedi.

Yanıt gelmedi. Güverte boyunca uzanan insan kümesi –A Müfrezesi olduğunu sanıyordu– içindeki biri "Tanrım, Tanrım, Tanrım," diye inliyordu.

Çavuş Perkins, "Tanrı'nın işi," diye düşünerek çevik bir şekilde D Güvertesi'ne oradan C Güvertesi'ne çıkıp konuşmak için izin istedi, geminin alt bölümünde durumun tam bir rezalet olduğunu söyledi. "Hayvanları bu koşullarda barındırsaydık, dava edilirdik, efendim."

Deniz çok kötü tuttuğunda, çoğumuzun hatırlayabileceği gibi, bu sefilliğe on dakika daha katlanmak yerine ölüm tercih edilebilir; bu adamlardan bazılarının da katılacağı gibi, Alman denizaltılarından gelen bir ölüm bile. Sonra, Çavuş Perkins'in önceden haber verdiği gibi deniz sakinleşti ve adamlar yavaş yavaş kendilerine gelerek oturdular, ayağa kalkmaya çalıştılar, sendeleyerek parmaklıkların başına gidip muhtemelen yola çıktıklarından beri ilk kez denizi doğru dürüst gördüler. Şimdi, beyaz bulutların farbala gibi süslediği mavi gökyüzünün altında, ara sıra beyaz köpükler görülen, durgun, gri-ipeksi bir deniz vardı.

Onbaşı Clark kalkıp oturdu. Çavuş Perkins göründü: Yeniden düzen sağlamak için seçilen bir manga, hortumla güverteleri suluyordu ve askerlerin bacakları yol üstündeyse, bu çok kötü oluyordu.

Su, kesinlikle ihtiyaçları olan şeydi. Üstleri başları ve üniformaları pislik içindeydi. Elbiselerini çıkardılar. Sıra sıra çıplak adam, deniz suyunda köpüren sabunların dağıtıldığı yere çıktılar, sıcak hava üniformalarını giymeleri ve kirli giysilerinin yıkanmak üzere bir yığın halinde toplanması söylendi. Çok geçmeden, güvertede her biri metrelerce yükseklikte yığınlar yükselmeye başladı ve başka bir manga da bunları taşıyıp yıkanmaya götürdü.

Bütün güvertelerde berberler –sivil hayatta berber olanlar– sandalyelerin arkasında dizildiler ve adamlar tıraş olup saçlarını kısalttırmaya geldiler.

Güvertelerde, birkaç saat önce oturmakta bile zorlanan yeni temizlenmiş askerlere, önceden askerler kadar hasta olan çavuşlar tarafından talim yaptırıldı. Eh, hemen hemen: Hava aldıkları için durumları daha iyiydi. Sonra, hortumlarla yıkanmış, paspaslanmış ve artık sabun kokan yerlerine geri döndüler. Yiyecek vardı. Hassas mideleri margarin sürülmüş iri parça ekmeklere, yahniye ve sütlaca dudak büktü. James biraz yedi; çiftçinin oğlu daha fazla; kimse çok yemedi. Hepsi çok yorgundu.

Daha yukarıdaki güvertelerde de benzer şekilde temizlik ve düzenlemeler devam ediyordu. En üst güvertede bir yüzme havuzu vardı ve subaylar –bunu onlara Çavuş Perkins söylemişti– yirmi kişilik ekipler halinde suya giriyorlardı –tuzlu suya– ve sonra bir sonraki yirmi kişinin girmesi için çabucak çıkıyorlardı.

Kaptan ve kıdemli subaylar, her gece yatağa tamamen giyinik olarak ve botları yanlarında hazır bir şekilde giriyorlardı.

Çavuşlar ve bazı teğmenler, iki kişilik tasarlanmış, ama iki yandaki dört yatakla sekiz kişiye göre ayarlanmış kamaralarda kalıyorlardı.

Bazı kıdemli subaylar iki kişilik düşünülmüş kamaralarda dört ya da altı kişi kalıyorlardı. Ama elbette yukarıdaki kamaralar daha büyüktü.

"Siz söylemeden ben sizin için söyleyeyim," dedi Çavuş Perkins. "Hayat bir baş belasıdır. Ama bu gemideki kimse, lüks bir deniz gezisinde değil. Tamam mı? Tamam. Şimdi, dörderli sıraya girin."

Biscay Koyu'ndan eski bir köle ticareti limanı olan, şimdiyse yakıt ve yiyecek almak için gelen gemiler sayesinde zenginleşen Freetown'a gidiyorlardı. Ancak Rupert Fitch, James'e güneye değil de batıya gittiklerini söyledi. "Güneşe bak." Diğer çiftçi çocuklar da şehir çocuklarına "Güneşe bak," diyorlardı. Bu, gemide bir huzursuzluk yarattı. Öyleyse, Cape Town'a gitmiyorlar mıydı? Ya da Freetown'a?

Sonra, sıcak başladı. Yalnızca İngiltere yazlarının gerçekten

sıcak olan ender günlerini bilen askerler terliyorlardı ve sıcaktan hastalanmaya başlamışlardı. E Güvertesi'nde yüzlerce adama yetecek kadar gölge yoktu, yatarken, otururken, ayakta dururken bile gölge bulamıyorlardı, böylece güneş çarpması vakaları başlamıştı bile. Teni açık renk olan Çavuş "Kızıl" Perkins, onlara seslendiğinde kıpkırmızıydı; boynunda ve kollarında isilik çıkmıştı, "Talim yapmak için çok sıcak, gençler. Keyfinize bakın. Su tayınlarınızı boşa harcamayın, az kaldı."

İçme suyu azalmıştı: Ama aşağıda çırpınıp dalgalanan denizin suyu vardı. Şeytana uyan birkaç cahil adam karavanalarını sarkıtıp deniz suyu çektiler ve Onbaşı Clark'ın uyarılarına karşın içtiler. Hasta oldular. Revir olarak ayrılan merasim odaları doluyordu. Geminin ikinci katında, yani B Güvertesi'nde, subaylardan bazılarının sayılarının tekrar iki katına çıkması gerektiği biliniyordu.

Adamlar üniformalarını deniz suyuyla yıkanan üniformalarla değiştirdiklerinde, kumaştaki tuzla artan terlerinin canlarını acıttığını ve şortlarıyla gömleklerinin kumaşının da yara yaptığını fark ettiler.

Gemi hâlâ batıya gidiyordu. Rupert Fitch parmaklığın başında durdu. Bütün hayatı boyunca yaptığı gibi güneşin hareket edişini, pırıltılı denizin üzerindeki rotanın nasıl değiştiğini izledi ve şimdi güneybatıya doğru gittiklerini söyledi.

O kadar sıcaktı ki, yemek yenmiyordu. Yalnızca su içmek istiyorlardı, ama yukarıdan, limana ulaşana kadar suyu tutumlu kullanmaları yolunda uyarı gelmişti.

"Neşelenin, çocuklar," dedi Çavuş Perkins. "Freetown'da bol bol su olacak. Ve meyve. Meyve olacak. Biraz meyve yesek fena olmaz, krallar gibi yiyeceğiz. Ne diyorsunuz?"

Pek bir şey söylemiyorlardı.

Bütün E Güvertesi boyunca tenteler gerilmişti ve ince, kızgın bir gölgelik vardı, askerler güneşten kızarmış ciltleriyle burada otururak ya da uzanarak musluklardan akan suyu, gölleri, havuz-

ları, dereleri, ırmakları hayal ediyorlardı; daha yumuşak ışığa alışık olduğu için kamaşan gözlerinin elverdiğince, durgun, güneşin düzleştirdiği, yağ gibi kaygan okyanusa bakıyorlardı. Sıcaktan bunalmasalardı ve Alman denizaltılarını düşünmeselerdi domuz balığı ve yunus sürüleri onları eğlendirebilirdi. Kırlangıç balıkları sıçrayıp geminin yanlarına çarpıyor ve ölü ya da canlı olarak tekrar denize düşüyordu, bazen daha yükseklere uçan bir balık, meltemin de yardımıyla güverteye, askerlerin arasına iniyordu, onlar da balığı geri atıyorlardı.

İndirimli fiyattan giysiler satan Harold Murray, güverteden kalktı, sendeleyerek ağır adımlarla yukarı çıkan merdivene doğru yürüdü. Onbaşı Clark, arkasından bağırırken merdiveni tırmandı; sonra başka bir merdiveni daha. İri yarı onbaşı –artık o kadar da iri yarı değildi– soluğu kesilerek ona yetişmeye çalışırken Harold Murray, B Güvertesi'ne vardı. Şaşırıp kalan Komutan Birch'i selamladı ve nazikçe şöyle dedi: "Ben bıktım, bıktım. Buraya kadarmış. Ben eve dönüyorum." Harold Murray, delilerin yanına götürüldü.

Adamlar her gün, tuzlu suyla duş almak için sıraya giriyorlardı, su artık iyice kızarmış derilerini acıtıyordu, hatta bazı yerleri su toplamıştı. Yeni tıraş olmuş yüzler yanıyordu.

Ağır yemeklere, yahni kâselerine, hazır çorbalara, kurutulmuş yumurta tozundan yapılan omletlere, sütlü tatlılara neredeyse hiç dokunmuyorlar, üst üste öğün atlıyorlardı.

James, yanında Rupert Fitch ile, sırtını geminin duvarına yaslayıp oturuyor, denize bakıyor ve bütün domuz balıklarını ya da yunusları bir Alman denizaltısı sanıyordu. Gemideki herkes denize iyice bakıyor ve Alman denizaltıları görüyordu. O günlerde, denizaltılar havaya çıkmak zorundaydılar: Artık bütün o silahlarla yüklü olsalar da, bütün yerküreyi dolaşabilir ve hiç su yüzüne çıkmayabilirlerdi. Sonra... "Bakın," diye bağırıyordu birisi. "Şuraya bakın, bir periskop, efendim." "Hayır, o bir balık." Balıklar vardı, gemi balık kaynayan bir denizde ilerliyordu. Gemi

çöplerini ve tüketilmemiş yiyeceklerini kustu ve arkasında kalan sular birbiriyle yarışan her türden balıkla çalkalandı, bu arada yukarıdaki martılar çığlık çığlığa bağırıp ötüşerek, zıplayıp ağızlarını açan balıklardan ganimet kapmak için suya daldılar. Görülecek bir manzara. Geminin kıç tarafındaki bütün güverteler, bu manzaranın tadını çıkartmayı hak edecek kadar iyi olan adamlarla doldu. Güneş ve denizin getirdiği acılara bağışıkları diğer askerleri gücendiren gemi subaylarıydı bunların çoğu.

Onları koruyan hızlı savaş gemileri sanki her yerdeydi, her baktıklarında farklı bir konumda oluyorlardı, önde, arkada, yanlarında. Silahları eğilmişti, bir denizaltı saptandığında projektörleri hemen yanmaya hazırdı. Kendi gemilerinin en üst güvertesinde de denizaltılara karşı kullanılan silahlar ve hazır bekleyen projektörler vardı.

Rupert Fitch, artık doğuya gittiklerini söyledi; Freetown yolunu geri dönmüşlerdi. Ve tehlikeye, çünkü Freetown Limanı'nın girişinde pusuya yatmış denizaltılar vardı. James gözleri kapalı, Alman denizaltılarının orada dolaştıklarını hayal ederek oturdu. Düşünüyordu, bizi yakalarlarsa, batarsak, ölürsem, o zaman sevgilimi, benim için yaratılmış tek kızı bulamayacağım. Gerçek aşkı hiç tanımayacağım. Northumberland'taki çiftçinin kızını hatırladı; aralarında bir aşk olduğuna ve kızın onu hayal ettiğine kendini inandırmaya çalıştı. Ama denizaltılar onları yakalarsa, bir aşk bitecekti. Onun aşkı. Rupert Fitch'e "Sevgilin var mı?" diye sordu. Rupert Fitch evet diye yanıtladı, nişanlıymış, sevgilisinin fotoğraflarını gösterdi: Kızın onu bekleyeceğini biliyordu.

Sonra, en sonunda, sıcaktan kabaran, kamuflaj boyası solan gemi Freetown'a doğru süzülmeye başladı. Gemideki herkes her an bir torpil sesi duymayı bekliyordu. Ama başardılar, sağ salim limana girdiler. Askerlere karaya çıkma izni verilmedi, subayların gruplar halinde karaya çıkmalarını, sonra da paçavradan farksız elbiseler içindeki çıplak ayaklı siyahların yiyecek sandıklarını ve her şeyden önemlisi su kaplarını gemiye getirmelerini izlediler.

Su. Güvertede duran musluklardan ve fıçılardan akan bitmez tükenmez su. İçtiler, kendilerini içmekten alamadılar ve bazıları kimseye görünmemeye çalışarak taze suyu kafalarından aşağı ya da acıyan su toplamış vücutlarına döktüler, özellikle de deniz suyunu hiç sevmeyen sıcaklamış, kızarmış ve kabarmış kasıklarına. Freetown'da iki gün. Yiyecekler hemen hafifledi, iyileşti; tavuk ve balık vardı ve her öğün meyve geliyordu. Bir çoğunun, görmek bir yana, adını bile duymadığı meyvelerden yediler, sanki elma ve armut için değil de papaya, ananas, kavun ve muz yemek için can atıyorlarmış gibi. Bazılarının midesi bozuldu.

Ve şimdi tekrar her türlü saldırıya açık bir şekilde yol alacaklardı: Freetown'dan ayrılıyorlardı ve bu onların rotasındaki son yoldu, Cape Town'a kadar önlerinde daha millerce yol vardı.

Güneşten kavrulup lekelenmiş kaplaması içindeki eski *Bristol Kalesi,* ön ve arkadaki birer savaş gemisiyle açıldı. Şimdi askerler, güvertelerde, silahların altında beyazlara bürünmüş erkek kalabalığını görebiliyorlardı: "Donanma tipleri, buna alışıklar." Selamlar verilip alındı, geminin hüzünlü selamlama düdüğü öttü. Sonra hızlı savaş gemileri, geminin iki yanına geçti. Geminin tekrar batıya doğru gitmesi kimseyi şaşırtmadı. Bu, onları güneyde bekleyecek olan Alman denizaltılarını kandırmak içindi. "Ama," dedi askerler, "Bizim güneye giderek çifte blöf yaptığımızı düşünmezler mi?" "Muhtemelen iki deniz yolunda da denizaltılar vardır." Güney Amerika'ya kadar önlerinde bomboş uzanan bu dalgalı gri mavi çorak suları, hızla arkalarında kalan Afrika'yla, deniz yolları, deniz patikaları, deniz geçitleri ve rotaları barındırabilecek bir şey olarak görürseniz tabii.

Geminin aşağısında ve yukarısında her an bir periskop, bir Alman denizaltısının su yüzüne çıkan karanlık şeklini, onlara doğru gelen bir torpilin karanlık hızlı şeklini görmeye hazır bir durumda denize bakarak türlü türlü sesler ve aksanlarla böyle şakalar yapıyorlardı. Şakalaşıyorlardı, çünkü Freetown'daki bolluk ve güvenlik hissi hâlâ içlerindeydi, ama hava sıcaktı, çok sıcaktı ve

kısa bir süre sonra yine eski durumlarına döndüler. Her tarafa gerilen tentelerin altında güneş ışınlarının mızraklarına maruz kalan güverteleri, Freetown'dan alınan hasırların üzerini doldurmuşlardı. Sonra gece oluyordu, bu onların kurtarıcısıydı. Uzun, öfkeli, sıcak saatler boyunca, gecenin gelmesini bekliyorlardı, ay ışığıyla aydınlanan ya da karanlık bir gece, her ikisi de onlar için aynı şeydi, yalnızca gecenin iyiliksever soğukluğunu düşünüyorlardı. Daha doğrusu serinliğini, özlemini çektikleri ürpertiyi hissetmiyorlardı, ama en azından bütün günün sefilliği geçiyordu. Hâlâ batıya gidiyorlardı. Güneye, asıl yönlerine doğru, daha hızlı gitseler askerler kendilerini daha iyi hissedeceklerdi, çünkü böylece daha çabuk varacaklardı. Batıya gitmek, bilinmeyen bir yere gitmek demekti, Rio de Janeiro'ya mı gidiyorlardı? Buenos Aires'e mi? Şakalaşmaya çalıştılar, ama sonra şakalar sonra erdi, çünkü deniz tekrar coştu, bu sefer kabarıp dalgalanmıyor, geminin yanlarını döven köpüklü patlamalar halinde şahlanıyordu. Rupert Fitch hemen pes etti. Bol çilli, açık renk teni su kabarcıklarıyla kaplandı ve ateşi çıktı. Yanında refakatçilerle yukarı, doktorlara çıkarıldı. James, yalnız kalmıştı, hem de hasta ve ateşliydi. "Sanırım onu bir daha görmeyeceğim."

Artık cehenneme benzeyen ambarlarda hiç asker kalmamıştı. Güvertedeydiler. Ayakta durabilen çavuşlar -Çavuş Perkins de aralarındaydı- geminin tepesine çıkıp subaylarını buldular ve acil taleplerde bulundular. Birkaç subay aşağı geldi, yüzlerce adam bulunan güvertenin adım atılmayacak kadar dolu olduğunu gördüler; yeterli sayıda askerin --gerçekten bir değişiklik olması için bu sayının yüzlerce olması gerekiyordu-- çavuşların ve bazı küçük subayların kaldığı bir üst güverteye çıkması için emir verildi. James, müfrezesiyle birlikte yukarı taşınanlardandı. Orada, iki kişilik yerde sekiz kişi kalan çavuşların sınırlı şartlarını gördüler, ama yatakları vardı, en azından güvertenin zemini dışında sert bir şeyin üzerinde yatabiliyorlardı: Hamaklarla boğuşmak zorunda değillerdi ve açık kamara pencereleri vardı.

Düzeni ve hiyerarşinin inceliklerini korumak için sancak tarafı çavuşlara ve genç subaylara, iskele tarafı da erlere verildi. Güneş, sabahları iskele tarafına, öğleden sonraları ise sancak tarafına vuruyordu. Bu pek büyük bir değişiklik yaratmış sayılmazdı. Hâlâ batıya gidiyorlardı, hızlı savaş gemileri çevrelerinde dolaşıyordu, ama artık dalgalar yüzünden hemen hemen hiç görünmüyorlardı. Sonra fırtına çıktı. Askerlere bunun bir fırtına olduğu bildirildi, ama geminin yanlarına vuran önceki dalgalı durumla şimdikinin arasında bir fark olduğunu söyleyemezlerdi. Çavuş Perkins, aşağı gelip onlara, "Neşelenin, bu büyüklükte bir gemi hava koşulları yüzünden hiç batmamıştır," dedi. Yani geriye bir tek Alman denizaltıları kalıyordu.

Yüzlerce adam, sıcaktan yanarak güvertelerde yatıyor, mideleri kalkıyor, öğürüyorlar, kusma ihtiyacı duyuyor, hiçbir şey yiyemiyorlardı. Sabahları ayağa kalkmaları emrediliyor ve kalkıp parmaklıkların kenarına diziliyor, midesi bulanmayan şanslı bir ekip hortumla güverteleri sularken parmaklıklara ve birbirlerine tutunuyor, canlarını acıtan deniz suyu üstlerine gelmesin diye geri çekiliyorlardı. Sonra hemen yere uzanıyor ya da daha doğrusu yığılıyorlardı.

İçme suyu yine azalmıştı. Bundan, batıya doğru yolu bu kadar uzatmayı planlamamış olduklarını çıkardılar. Bu da demek oluyordu ki bir şeyden kaçmak için yolu uzatıyorlardı. Demek ki peşlerinde bir ya da birden fazla denizaltı vardı. Susamışlardı. Hava çok sıcak olmasına rağmen, tuhaf bir şekilde bazıları hem ateşler içinde yanıyor hem de titriyorlardı: Güneş çarpması. Onlar da revire götürüldüler.

Dayanılmaz olana katlanmak için gereken şey, geçmek zorunda olan zamana tutunmaktı: Bir saat daha, bir saat daha, bir daha, hayır, yapamayacağım, yapmayacağım, buna dayanamayacağım işte, kafatasınızda bir dolu pis su serbestçe dolaşıyormuş gibi zonklayan bir baş, mide bulantısı, ağrıyan kemikler, acıyan deriye kimse dayanamaz. Bazı adamların kurumuş derileri ve patla-

yan su kabarcıkları kanamaya başladı; yukarı çıktılar. Günde iki kez hastaları tespit etmek için mangalar geliyordu, ama gemi öyle bir sallanıyordu ki ayaklarının üzerinde zor duruyor, güvertelerı tıka basa dolduran adamların arasında sendeleyerek dolaşıyor ya da bir parmaklığa tutunup kimin kötü olduğunu oradan görmeye çalışıyorlardı. Çürükler ve su toplamış yerleri görmek kolaydı, ama bir de kırık kemikler vardı.

Günler geçti; geceler geçti. Sonra güneydoğuya gitmekte olduklarını fark ettiler; biri fark etmiş ve bu laf yayılmıştı. Uzun süredir çektikleri acıların umutsuzluğu içinde kalmışlardı; mutsuzluklarının eriyip gitmesinin üzerinden çok zaman geçmişti. Bu neden sona ersindi ki? Bu kadar uzun süredir devam ediyorsa, sonsuza dek de devam edebilirdi. Doğuya gidiyorlardı, öyle mi? Geminin tekrar batıya dönmesini ne durdurabilirdi ki? Hayır, iyi haberlere güvenmiyorlardı.

Güneşin artık o kadar sert ve doğrudan üzerlerine vurmadığı fark edilebiliyordu. Artık o kadar sıcak değildi. Fırtına dinmişti, onlara böyle söylenmişti, ama hâlâ sallanıyor, yükselip alçalıyorlardı. Sonra, ayakta zor durmalarına rağmen, ayağa kalkmaları emredildi. Talim söz konusu değildi, ama Cape Town'a hiç olmazsa tıraşlı ve temiz giysilerle girmeliydiler. Alt güvertelere yine berberler dizildi, dizlerinin arasında içlerinden taze su taşan derin kaplar vardı ve kim gelirse tıraş ettiler. Bazıları reddetti: Yüzleri çok acıyordu. Yanan tenlerine dokunan çelikle irkilmeyen kimse yoktu.

İçme suyunun azar azar dağıtılmasına son verildiği duyuruldu. Anlaşılan, denizaltıları kandırmak için Atlantik'te daha uzun bir süre dolaşacakları düşünülmüştü ve su bunun için saklanmıştı. Haftalardır duydukları hiçbir şey, adamları su kısıntısının bittiği haberinden daha çok yüreklendirmemişti. Yine de yalnızca içme suyu, dikkat etmek lazım, giysiler bir yana, kendilerini yıkamak için bile yeterince su yoktu.

Temiz, tuzlu suyla yıkanmış üniformalarını giymeleri ve diğer

bütün giysileri Cape Town'da yıkanmak üzere yine bir yığın halinde toplamaları gerekiyordu. Yine, kirli, terli, kusmuğa bulanmış, idrara bulanmış üniforma yığınları yükseldi.

Artık denizin durulduğu haberi geldi–öyle miydi? Gerçek miydi bu? Duruldu dedikleri bu muydu? Ellerinde bulunan şeylerden hafif bir yemek hazırlandı. Freetown'dan aldıkları taze yumurtaların çoğu fırtınada kırılmıştı, ama tavuk ve ekmek vardı, yemeye çalıştılar.

Gemideki son gece, revirdekiler dışında, eskiden İkinci Mevki Yazı Odası olan yerde uyuşturucuyla zaptedilen zavallı deliler dışında, herkes güvertedeydi; yüzyıllardır kötü bir yolculuktan sonra Ümit Burnu'nu görmek için can atan denizciler ve gezginler gibi karanın, kutsal karanın ilk kez görüleceği ânı bekliyorlardı.

Limana yaklaşmanın tehlikeli olduğunu hepsi biliyordu, Alman denizaltıları burada pusuya yatmadılarsa, nerede olabilirlerdi? İki hızlı savaş gemisi geminin her yanında dolanıyordu; arkada, önde, sonra görünüşe göre rastgele açılıyor ve tekrar geri geliyordu. Sonra aydınlık oldu. Çevrelerindeki deniz dalgalanıp yükseliyordu, ama gemiyi yutmaya hazır dev dağlar gibi kabarmıyordu. Kahvaltı etmeleri emredildi. Zayıflayıp bitkin düşmüş askerlerinin aksine sağlam kalan Çavuş Perkins, "Başlayın, çocuklar," dedi. Daralmış midelerin ihtiyacı olan çay, ekmek ve reçel değildi.

Güverteye döndüklerinde ufukta alçak bir bulut çizgisinin karayı işaret ettiğini gördüler: Gördükleri Table Dağı'ydı. Demek gerçekten bitmişti... Hayır, henüz değil, bölgede bir denizaltı olduğu söylentisi yayıldı.

Çavuş Perkins, onbaşılarıyla birlikte yüzlerce adamının önünde durdu ve onlara "Doğru, çocuklar," dedi. "Bitti. En zor günümüz saat saat ilerleyerek geçiyor. Evet. Size şimdiye kadar söylenenlerin arasında bundan iyisi yoktu, değil mi çocuklar?"

Orada ona bakan adamlardan belki ikisi ya da üçü, bu sözü neye yoracaklarını biliyordu, ama bu sözlerin, başlarından geçenleri anlattığı bütün yüzlerden okunuyordu. Çavuş Perkins'e

gelince, o bu sözleri uzun zaman önce bir takvimde görmüştü. Bu sözler ergenlikteki kötü bir zamanında ihtiyaç duyduğu şeyleri öyle kusursuz bir şekilde dile getiriyordu ki ona sunulan felsefeyi kullanmıştı, hem de o zamandan beri birçok kez.

Şimdi, onlar izlerlerken Çavuş eski gücünü topladı ve emir verdi. "Tamamdır," diye bağırdı. "Oyun zamanı bitti. Artık eğlence ve oyun yok. Er Payne, kemeriniz yan dönmüş. Tanrım, ne büyük bir kaytarıcılar ordusu. Dikkat. Şimdi, karaya çıkmak için A Müfrezesi'nin arkasındaki sıranızı alın."

İki genç kadın Table Dağı'nın yamacındaki yüksek verandada, şezlonglara yaslandılar, buradan denizin, askeri geminin bugün ya da yarın varacağı kısmını görebiliyorlardı. Verandanın sütunlarının görüş açılarını kapamayacağı bir şekilde yerleşmişlerdi: Gemiler geldikleri zaman gözdeki bir çöple, bir balinayla, hatta bir martıyla bile karıştırılabilirdi. Askeri geminin geldiğini biliyorlardı, bunu onlara, Simonstown'daki üste çalışan kocaları söylemişti. Geminin adını ya da gittiği yeri söylememişlerdi. Bu ilgi çekici bilgi onlarla paylaşılmamıştı. Ama hiç kuşkusuz, hizmetçiler ve bahçeleriyle ilgilenen adamlar gelen yiyecekleri fark edeceklerdi, şarap ve biradan bahsetmeye gerek bile yok.

İki kadın da partileri ve ikramlarıyla tanınan ev sahipleriydi. Bu onların ilk askeri gemisi olmayacaktı, kesinlikle sonuncusu da değildi. Gemiler yakıt, yiyecek ve temiz su alırken askerlerin izne çıktığı günlerde, Cape Town kendisi olmaktan çıkıyor; yiyecek, içki ve kız peşindeki bir askerler şehrine dönüşüyordu. Elbette, siyah ve kahverengi ten yasaktı, ama bu, kurallara uyulduğu anlamına gelmiyordu.

Kadınların, yani Daphne Wright ve Betty Stubbs'ın şenlik günleriyle ilgili planları vardı, en azından iki; şansları yaver giderse dört, hatta beş.

Bahçede bir ağacın altında, siyah bir dadı, aşağı yukarı on sekiz aylık sevimli bir çocukla oturuyordu, çocuk mızıldanmaya

başladı. "Tamam, onu bana getir," diye seslendi Betty. Pembe elbise ve beyaz önlük giymiş, iri, kahverengi tenli bir kız olan dadı, çocuğu annesinin kucağına bırakmaya geldi; bebek annesinin kucağına yayıldı ve hemen uykuya daldı. Dadı, ağacın altındaki yerine döndü, oradan onları kollayabilir, kendisine bir daha ihtiyaçları olduğu zaman görebilirdi. Örgü örmeye başladı.

Daphne, gözlerini ışıktan korumak için kaldırdığı elinin altından manzarayı izliyordu, "Çocuk sahibi olmak için can atıyorum, Bets," dedi. Düz karnını okşadı. Üstünde kırmızı bir etekle beyaz bir gömlek vardı ve sarı saçlarıyla mutlu tatillerin reklamını yapan afişlerdeki kızlar gibi görünüyordu.

"Kahrolasıca, bana biraz izin ver, on sekiz ay çok kısa. Birlikte başlar ve birbirimize arkadaşlık ederiz."

"Joe, savaş bitene kadar başlamak istemiyor."

"Bu yıllar alabilir."

"Benim çocuklu bir dul olmamı istemiyormuş. Bense onu hatırlatacak bir şeyler olmasını istediğimi söylüyorum."

Kocaların ikisi de Afrika'nın çeşitli yerlerine gizli yolculuklara gidiyorlardı, onlar geri dönünceye kadar kadınlar ıstırap çekiyordu.

"Bertie bana Henry'nin..." --kocası- "geçen ay bir çalılığa zorunlu iniş yapmak zorunda kaldığını söyledi. Neredeyse düşüp parçalanıyorlarmış. Az kalmış," dedi Betty.

"Henry sana söylemedi mi?" Daphne bunu biliyordu, çünkü kendi kocası ona söylemişti, ama Betty'nin haberi olup olmadığını bilmediği için bundan bahsetmemeye özen göstermişti.

"Hayır, söylemedi. Bana söylemediği zaman çok daha kötü olduğunu hep söylerim."

"Bize söylemedikleri çok şey var."

Betty, küçük çocuğunun ufak bir parça beyaz gömlekten dışarı çıkan yumuşak sırtını okşuyordu ve Daphne tekrar "Çocuk istiyorum, bunun için ölüyorum. Sanırım, hamile kalacağım, o zaman mecburen hoşuna gidecek."

"Elbette, hoşuna gider."

Masum görünen denizi izlemeye devam ettiler, oysa ki denizde o anda pusuya yatmış denizaltılar olabilirdi. Görünürde askeri gemiden eser yoktu, tek bir gemi bile görünmüyordu, yalnızca denizin mavi düzlükleri vardı.

"Üç gece kalırsa, aylarca meteliksiz kalacağız," dedi Betty.

"Dördüncü gece de kalırsa, yiyeceğimiz, her şeyimiz bitecek."

"Arabayla gidip çiftliklerden ne alabileceğimize bakabiliriz."

"Ya benzin?"

"Biraz saklamıştım."

Rahat bir yakınma ifadesi taşıyan bu konuşma, Betty'nin uykusunu getirdi. Kucağında bebeğiyle uzandı. Uzun kahverengi kollarını ve uzun kahverengi bacaklarını uzattı, koyu renk saçları yüzüne dağıldı.

Daphne, dirseğine dayanarak dik oturdu ve büyüleyici manzaraya baktı. Gözyaşları uzak değildi. Bir bebek istiyordu. Birini düşürmüştü ve şimdi düzenli olarak gelen âdetleri yüzünden kendisini başarısız biri gibi hissediyordu. Yine de korunuyorlardı, ya da daha doğrusu Joe korunuyordu: Yine de ikisi de bebek istiyordu.

Çevresinde bir sürü insan olsa da, Betty'nin "gerçekten" konuşabildiği tek kişi olduğunu düşündü. Birbirleri hakkında her şeyi biliyorlardı. Bu mutlu öykü Daphne'nin, Joe'yla evlenmek için Cape Town'a vardığı andan itibaren başlamıştı.

Yakışıklı Joe Wright, bir okul arkadaşını ziyarete geldiğinde Daphne, İngiliz taşra kentinde büyümüş bir İngiliz kızıydı. Joe Wright, Güney Afrika'daki Simonstown'dan izne gelmişti. Sene 1937'ydi. Yaz Balosu'nda bütün gece dans ettiler ve Joe, Daphne'nin ayaklarını yerden kesti. "Ayaklarını yerden kesti." Eh, kesmişti. Joe "Evlen benimle," dedi sonra, ya da buyurdu ve Daphne bir sonraki Union Castle Gemisi'yle onun peşinden Cape Town'a gitti. *Stirling Kalesi.* (Belki de şimdi bekledikleri ge-

miydi bu.) Parlak bir düğün oldu. Joe'nun ailesi Cape'in eski ailelerindendi. Sınırlı deneyimleri yüzünden, Daphne bunun altında ezilebilirdi, ama ezilmedi. Cape Town'a vardığında gemiyle yola çıkarkenki Daphne değildi artık. Gemide bir grup Güney Afrikalı kız vardı, Avrupa'da geziler yapıp iyi vakit geçirmişler, şimdi geri dönüyorlardı. İlk başta şaşırdı, sonra kıskandı. İngiliz kızlarından farklı bir tarzları vardı; özgür ve rahat, gürültücü ve iddialıydılar; Daphne'nin başta gösterişli olduğunu düşündüğü kıyafetler giyiyorlardı. Kızlardan birinin öbürüne, kendisi hakkında şöyle dediğini duymuştu: "O kız İngiliz, gördüğün gibi, süt mavi İngiliz. Küçük Miss Muffet."

Sarışın, mavi gözlü, inci gibi beyaz bir teni olan Daphne, sık sık süt mavi elbiseler giyiyordu. "Senin rengin." Çin krebinden yapılmış, dantel yakalı, ön tarafında baştan aşağı küçük düğmeler bulunan hoş elbiseler giyiyor, şapkalar ve küçük beyaz eldivenler takıyordu. "Bir hanımefendi, eldivenlerinden belli olur." Artık kendisini sönük ve ürkek görüyordu.

Cape Town'a varır varmaz, çeyizlerinden kurtuldu, daha sert renkler giymeye başladı; küçük bukleleri ve ince filizleriyle açık sarı saçları, koyu sarı bir topuz oldu; sesi yükseldi ve kendisine öğretilen çekingen, yumuşak tavırlar kayboldu. Çiçek açıp tam bir Cape Town hanımefendisine dönüştü ve dedikodu sütunlarında yazılıp genellikle kocası için bir övünç kaynağı olan partiler verdi.

Peki kocası bütün bunlar hakkında ne düşünüyordu? Joe ona ıskartaya çıkardığı özelliklerinden ötürü vurulmuştu. Güney Afrikalı kızlardan sonra hoş bir değişiklik demiş, küçük kızlarınki gibi açık sarı lüleleriyle oynamış ve İngiliz tenini, artık kırmızı rujla büyüttüğü gül goncası gibi ağzını övmüştü. Aslına bakılırsa, Daphne onu küçümseyen Güney Afrikalı kızları bile geride bırakmıştı; onlardan daha cüretkârdı. Joe, bu dönüşüm boyunca bir-iki kez itiraz etmişti, "Hadi Daff! Biraz abartmıyor musun?"

O ürkek genç kız gelini kaybettiği için üzülüyor muydu? Ama

iyi dosttular, Daphne'ye ve herkese böyle söylüyordu. Enerjisi ve tarzıyla subay arkadaşlarının eşlerini geride bırakan Daphne'yle nasıl gurur duymazdı; ayrıca komik ve her konuda cesurdu.

Yüzbaşı Henry Stubbs'ın karısı olan Güney Afrikalı Betty, hemen bitişikte, benzer bir evde yaşıyordu ve Daphne'yle aynı yaştaydı; yirmi dördündeydi. İkisinin de kocalarının rütbeleri aynıydı: Onlar da Simonstown eşleriydi. Birbirlerini "tanımaları" kaçınılmazdı, ama onlar arkadaş olmuşlardı. Gerçek arkadaş. Yalnızca arkadaş. En iyi arkadaş.

Daphne dirseğine dayanarak arkadaşını, kucağında bebeğiyle dünyadan kopmuş olan sevgili Betty Stubbs'ı izliyordu, uyurlarken ikisi de gizemliydiler. Ürperip korkarak iyi dostu Joe ile iyi dostu Betty'nin bu dehşet verici kıtada iyi ki yanında olduklarını düşündü, ama onlar olmasa yapayalnız kalır, rüzgârla sürüklenir giderdi. Yalnız, evden uzaktaydı ve bir savaş vardı. "Bir savaş var." "Unutma, bir savaş var." İnsanların bunu söylemeyi sevmeleri komikti; kimsenin unutacağı yoktu zaten, değil mi?

Bir bebeğim olsaydı, kendime ait bir şeyim olurdu, diye düşündü. Kimsesiz ve savunmasızdı, İngiltere'den Cape Town'a kadar bütün yolu denizde sürüklenerek gelmiş sahipsiz bir eşya gibiydi. İnsanları şaşırtmaktan –yalnızca biraz, yeterince– zevk almayı öğrenmiş, cesur bir dış görünüşü olan "süt mavisi" bir İngiliz kızı.

"Canım sıkkın," diye düşünerek sırtüstü uzandı, ama o iki yüzü, yani kadınla bebeğin yüzünü görebilmek için başını çevirdi. Böyle canı sıkıldığı zamanlar oluyordu. İlk kez durup dururken ağlayıp titrediği zaman Betty ona evini özlediğini söylemişti ve hizmetçi kız sert bir kahve yapıp, "Zavallı hanımefendi, evinizden çok uzaktasınız," demişti. Yine de insanların kötü günler geçirdiği Britanya'da olmadığı için her gün talihine şükrediyordu. Evet, annesini, babasını ve küçük erkek kardeşini özlüyordu, ama şimdi bir zamanlar kız evlat ve abla olan Daphne'den çok farklıydı. Bir keresinde aşkından sarhoş olmuş genç bir adam ona

titrek bir çiçek gibi olduğunu söylemişti. Bu söze gülmüştü, ama şimdi düşünüyordu da titrek çiçek tanımlaması bugün ona uyuyordu.

"Ama bir bebek istiyorum, evet, istiyorum, istiyorum." Gözyaşlarının süzülüp topuz saçlarının arasında kaybolmasına izin verdi. "Joe'yla tekrar konuşacağım." Böylece o da uyuyakaldı. İki kadın bebeğin bir feryat koparmasıyla uyandıklarında dadı çocuğu almak için eğilmiş, büyük bir geminin hızla kıyıya doğru geldiğini işaret etmekteydi.

"Gemi geldi, hanımefendi," dedi. "Artık güzel bir parti verebiliriz."

Kamuflajı içinde yabancı görünen gemi limana girerken sıra sıra arabalar, inişli yokuşlu sokaklardan yavaş yavaş ona doğru gitmeye başlamışlardı bile. Hepsine fazladan benzin karnesi verilmişti, çünkü bu amaç, yani İngiliz askerlerine iyi vakit geçirtmek benzini idareli kullanmaktan daha önemliydi. Daphne arabasındaydı ve Betty de onun arkasında kendi arabasındaydı. Karşılama komiteleri iki kadını da tanıyordu, komiteler konukseverliklerinin yettiği kadar, mümkün olduğunca fazla adamı eğlendirmeleri için onlara güveniyordu. Üzüntü veren gerçek şuydu ki çok fazla adam vardı ve yeterince ev sahibesi yoktu, dolayısıyla bu Cape Town eşleri, normalde yüzlerine bile bakmayacakları birçok kadına bugün gülümsüyorlardı. Bir yerlerde küçük bir bando çalıyordu, ama geminin keşmekeşi, sesleri ve emir veren bağırışlar bandonun sesini bastırıyordu.

Joe, Daphne'ye telefon edip "Berbat günler yaşamışlar, ne yazık," dedi. "Ve bir denizaltı onları neredeyse yakalıyormuş, ama kendileri bunu bilmiyorlar. Onlara verebileceğimiz her şeyi hak ediyorlar. Betty'ye, onun ihtiyarın Karşılama Komitesi'yle aşağıda olduğunu söyle. Birkaç yüz tanesini hastaneye götürmemiz gerekiyor; dört gün içinde ne yapabileceğimize bir bakarsın." "Ah, demek dört gün olacak?" "Evet, ama dışarıdan kimse duymasın. Ve hastalanma, çünkü hastaneler dolu olacak. Kilo-

metrelerce alandaki bütün hastane yatakları... Bu akşam bizi eve bekleme."

Askerler, iskele tahtasından inmeye başladıklarında kötü bir zaman geçirdikleri belli oluyordu. Askerden çok sakatlara benziyorlardı. Korkuluklara tutunuyor, boş boş bakınıyorlardı, bir deri bir kemik kalmışlardı ve hastaydılar. İlk gelenlerin elleri sıkıldı ve hoşgeldiniz konuşmaları yapılırken rahat pozisyonda sendeleyerek durmak zorunda kaldılar. Bekleyen arabalara doğru ilerlediler, tereddüt ettiler, sonra buyur eden el hareketleri ve açılan araba kapılarıyla davet edilince sığabildikleri kadar sıkış tıkış bir şekilde arabalara binmeye başladılar. Önce subaylar. Geçen seferki gemide, Daphne subayları ağırlamıştı ve Joe'ya bu sefer ne gelirse alacağını söylemişti. Ve geliyorlardı, sıra sıra askerlerin sonu gelmiyordu, yere sağlam basamadıkları açıkça görülüyordu; hatta bir tanesi düştü ve kalkması için yardım etmek zorunda kaldılar. Daphne, arabasının kapısını astsubaylar için açtı, beş tanesi bindi. Sonra uzun boylu, sıska, beceriksizce hareket eden bir asker gördü; tutunacak bir şeyler bulmak istiyormuş gibi elini uzatıyordu. Kendi koltuğunun yanındaki kapıyı açtı ve asker dönüp yalpalayarak arabaya doğru gitti, sallanmamak için kapının kenarına tutundu ve koltuğa çöktü. Terliyordu ve solgundu.

Arka koltuktan tanıdık bir aksan duydu: "Biraz zor bir yolculuk oldu." Batı Bölgesi'ne ait bir sesti.

"Öyle duyduk," dedi Daphne. Temizlik ve tatlı kokusunun, leş gibi kokan –yalnızca bu kelime tarif edebilirdi kokularını– bu adamları üzeceğini hissediyordu. Dikkat etmezse, hasta olabilirdi. Yanındaki bu genç adamdan –bir çocuktan daha büyük görünmüyordu– dalga dalga kokular geliyordu.

"Yıkanma şansımız olur mu acaba?" diye bir ses geldi arka koltuktan.

"Hatta banyo yapabilsek?" dedi İskoçya'dan bir ses.

Daphne arabayı hızla evine doğru sürerek "Yapabilirsiniz,"

dedi. Evin önündeki basamaklarda iki hizmetçisi ve bahçeyle ilgilenen adam duruyordu ve Betty'nin basamaklarında da hizmetçileri ve bahçıvanı vardı. Bu hayalet adamlara baktıkça neler hissettikleri yüzlerinden okunuyordu.

Daphne'nin yanında oturan çocuk uyandı, tökezleyerek arabadan çıkıp basamakları tırmandı ve Daphne'nin o sabah oturduğu şezlonga çöktü, dizlerini başına kaldırırak oturdu ve başını da kollarıyla sardı.

Daphne "Banyo," diye buyurdu. "Ve havlular."

Betty'nin basamaklarında da aynı sahne vardı.

Adamlardan biri, "Üstümüzü değiştirecek bir şeyimiz yok," dedi.

Daphne hizmetçilere "Bulabildiğiniz bütün robdöşambrları getirin, bulabildiğiniz her şeyi," dedi.

Joe'nun giysileri arasında ölümden dönen bu insanların giyebileceği bir şeyler aradı ve adamlar birbiri ardına, kocasının robdöşambrlarıyla banyodan ve duştan temiz olarak çıktılar, bir tanesi de Daphne'nin eski sabahlıklarından birini giymişti. Normal şartlar altında, pembe ve leylak rengi çiçekli bir Japon kimonosu giymiş koca bir adamla dalga geçilirdi. Çay vakti olduğu için çay, kek ve kahve servisi yapıldı. Bu arada hepsinden daha kötü görünen genç adam, bir şezlongta yatıyor ve yerinden kıpırdamaya niyeti yok gibi görünüyordu.

Bu gece, burada büyük bir parti planlanmıştı. Bu adamların partilik hali yoktu. Daphne onlara sordu ve onlar da hiç kıpırdamadan oturup yerin sallanmasının durmasını beklemekten mutlu olacaklarını söylediler. Ayrıca, daha dört gece vardı.

Daphne yanlarından ayrılarak hazırlıkların durdurulması için telefon etti ve sonra hasta gencin yanına gitti. Baygın ya da kendinden geçmiş gibi görünüyordu. Yanına diz çöktü ve adını sordu.

"Ben James," dedi adam.

"Peki, James, banyo yapmak ve elbiselerini yıkattırmamızı is-

ter misin?" James oturmaya çalıştı, Daphne elini onun sırtına koydu ve incecik kemiklerini hissetti.

Onu kaldırmaya çalışarak "Biraz kilo almalısın," dedi.

James normal bir sesle, gülümseyerek "Yolun çoğunu hasta geçirdik," dedi. Daphne onu ayağa kaldırdı, şimdi onu tutuyordu. Onunla birlikte banyoya gitti. Banyo yapacak hali olmadığı belliydi.

"Arkadaşların senden daha iyi durumda görünüyor."

"Onlar çavuş," dedi.

Bu, Daphne için henüz hiçbir şey ifade etmiyordu. Banyoyu yaktı ve hizmetçiden, yani Sarah'dan onun banyoya girmesine yardım etmesini ve onu yıkamasını rica etti. Bunu kendisi de yapabilirdi, ama nedense gönülsüzdü. James yıkanırken, bir deri bir kemik kalmış bu genç adama uyacak giysileri nereden bulabileceğini düşündü. Kocasının erkek kardeşinin evine telefon etti ve uzun boylu, zayıf bir adama uyacak giysi olup olmadığını sordu. Kuzey Afrika'da, Rommel'le savaşmakta olan bu erkek kardeş de, zayıf ve uzundu.

Bir hizmetçi bir kucak dolusu elbise getirdi.

Giysileri banyo kapısından içeri uzattı ve birkaç dakika sonra genç, üzerine az çok uyan giysilerle, Sarah'ın yardımıyla dışarı çıktı.

Şimdi Daphne'nin bu leş kokulu üniforma yığınlarını temizletmesi gerekiyordu. Hizmetçileri işe koştu: Daphne'nin ve Betty'nin evlerinin önündeki çimenliklerde, dört hizmetçi çuvalların üzerine oturmuş yıkama tahtaları üzerinde, üniformaları fırçalıyorlardı. Her yerde köpükler uçuşuyordu.

Sonra evin her yanına yataklar yapıldı. Akşam yemeği şarap ve birayla verildi, ama adamlar alkol almaya çekiniyorlardı. Çelimsiz çocuk, yani James dört çavuşla aynı masada oturdu. Devonlu çavuş, burada kaldıkları süre boyunca rütbelerin yürürlükte olmadığını söylemişti. Domuz rostosuyla sebzelere bakıyorlardı. "Hadi, çocuklar," dedi İskoç çavuş. "Kendimizi topla-

malıyız." Denediler, ama büyük meyve salatası kâsesi daha fazla boşaldı.

Vakit daha erkendi. Askerler oturma odasında oturup sansürle teskin edici bir hale getirilmiş radyo haberlerini dinlediler. Bir askeri gemi gelmişti, bunun bildirilmesine izin verilmişti, ama ne kadar kalacağı üzerine hiçbir şey söylenmiyordu. Artık yatsalar, hanımefendi kusura bakar mıydı acaba? Değişik yataklara gittiler, ama James oturmaya devam etti.

Joe işlerin nasıl gittiğini öğrenmek için telefon etti. Daphne anlattı ve Joe da doktorlarından gelip çocuklara bir bakmasını isteyebileceğini söyledi.

James gözlerini dikmiş ona bakıyordu.

"Sanki hayal görüyormuşum gibi. Tahmin bile edemezsin... Orada, gemide bütün o adamlarla birlikteyken güzel kadınlar olduğunu unutuyorsun."

"Demek o kadar kötüydü?"

"Evet. Kötüydü." Bunu ona anlatmanın olanaksızlığı yüzünden sessiz kaldı, sonra Joe'nun erkek kardeşinin mavi gömleğinin yeninden uzun, ince elini çıkardı ve Daphne'nin eline dokundu. "Sen gerçeksin," dedi, kaşlarını çatarak. "Hayal görmüyorum." Ciddi bir şekilde uzun uzun Daphne'nin yüzüne baktı, sonra gülümsedi. "Sen çok güzelsin," diye sözünü bitirdi.

Hizmetçiler, kahve servisi yapmaya hazır bir şekilde odada duruyorlardı.

Daphne onlara, "Tamam, bu gece kahve içilmeyecek," dedi.

James'in kalkmasına yardım etmeye gitti, ama o tek başına kalkabildi ve hiçbir şeye tutunmadan Daphne'nin peşinden, üst üste konulan battaniyelerle bir yatak yapılan verandaya gitti. Yatağın üzerine oturdu ve "Adın ne?" dedi.

"Daphne," dedi.

"Tabii ya, bir tanrıça için yine bir tanrıça adı."

"Tanrıça değil, yalnızca küçük, sıradan bir peri."

"Değişip defne ağacına dönüşme de," dedi James.

Daphne bütün hayatı boyunca defne ağacı ile ilgili espriler duymuş olmasına rağmen bundan etkilenmişti.

"Pijama yok," dedi. "Üzgünüm." James yavaş yavaş pantolonunu ve mavi gömleğini çıkardı ve üzerinde peştamal gibi duran Joe'nun külotuyla kaldı. Uzandığı yatağın içine girdi, sanki bir mucizeye bakıyormuş gibi aynı gülümseyişle Daphne'ye bakıyordu.

"Sen İngilizsin," dedi.

"Evet, senin gibi."

"Evet."

"İyi olacak mısın?"

James "Bir rüyada gibiyim," dedi ve iki kolunu birden uzatarak Daphne'yi aşağı çekti. Onu tutuyordu. Her şeye rağmen, güçlüydü. Başını çevirerek yüzünü Daphne'nin yanağına değdirdi, sonra saçlarına. "Saçların muhteşem kokuyor," dedi.

"Beni bırakman gerekiyor," dedi Daphne.

"Neden?" dedi.

Bu sorunun saçmalığı Daphne'yi güldürdü, sonra kendini kurtardı, ama James onun elini buldu ve yanağına götürüp orada tuttu.

"Cennet," dedi. "Cennetteyim."

Sonra uyuyakaldı ve Daphne sarsılmış olarak içeri gitti. Ah, evet, fena sarsılmıştı, ama nedenini bilemiyordu. Açlıktan yarı ölmek üzere olan bakımsız, zavallı bir çocuk, ama şimdi olması gerektiği gibi –bir erkek gibi– kokuyordu ve Daphne'nin kalbi küt küt atıyordu. Yalnız başına oturma odasında oturdu, bir sigara içti, sonra bir tane daha içti ve Betty'yi aradı.

"Benimkilerin hepsi uyudu," dedi.

"Benimkiler de. Kötü durumdalar."

"Onları bol gıdayla kuvvetlendiririz."

"Sonra tekrar gemiye. Bu utanç verici bir şey."

"Yarın geceki parti kaç paraya çıkar?"

"Partiyi vereceğiz, isterlerse katılırlar, istemezlerse katılmazlar."

Ertesi sabah her zamanki gibi erkenden kalktı ve sabahlığına sarınarak sorumlusu olduğu askerlerin dünyadan habersiz bir şekilde uyudukları evin içinde dolaştı. İçinden onlara Tom, Dick ve Harry diyordu, çünkü bu ekibi birkaç hafta önce gelenlerle karıştırıyordu. Bu gece şenlik alanı gibi olacak bahçede dolaştı: Fenerler ve ışıklarla süslenmişti bile. Şenlik alanı gibi ve kalabalık. Üssü aradı ve kocasıyla görüşerek partinin hem bu gece hem yarın gece olacağını söyledi. Kocası üzgün olduğunu söyledi. "İşler pek de...hayır, sana görüştüğümüzde anlatırım."

Meyve ve kahveden oluşan kahvaltısını tek başına etti. Sonra mutfağa girip hizmetçilerle ve bahçıvanla gecenin planını yapmaya koyuldu. Bu ağırladıkları üçüncü gemiydi ve dördü, yaşlı, tecrübeli askerler gibi olmuşlardı.

Sabahın ortalarına kadar hiçbir yaşam belirtisi yoktu, ama en sonunda Tom, Dick ve Harry –Çavuş Jerry, Ted ve John– esneyerek geldiler. Beykın, yumurta ve kızarmış domatesler tükenirken onlarla birlikte oturdu: İştahları geri gelmişti. Joe'nun söylediklerinden ötürü hepsinin derilerinin kuruyup parça parça kızarmış olduğunu fark etti. Ona kırmızı ve isilik olmuş göğüslerini ve kalçalarını gösterdiler, bazı yerler iltihaplanmaya başlamıştı.

"Doktorumuzu aradım."

Sonra James'in hâlâ uyumakta olduğu yere gitti. James bağırarak uyandı, sonra dirseğine yaslanıp gülümseyerek oturdu. Daphne güvenli bir mesafede oturuyordu.

"Derin nasıl? Doktor geliyor."

Kızamık ya da isiliğe benzeyen lekelere baktı. Ve dizine: Şişmişti, kabarık beyaz bir etin altında bir yara vardı. Ayakları da şişmişti ve kırmızıydı.

"Botlarımızı pek çıkarmadık."

Daphne'nin elini tuttu ve yanağına götürdü, gözleri kapalı, yüzü ciddiydi, dudakları titriyordu.

Daphne onun kadar ciddi bir tavırla "James," dedi. "Benim bir kocam var."

"Saçmalama," dedi James.

Bu kesinlikle karşısındakini baştan çıkarmaya çalışan birinin yapacağı türden bir şaka değil, durumu açıkça ortaya koyan bir sözdü.

"Ama doktoru görmelisin."

James onun elini öpüp bıraktı.

Doktor, genç adamları tek tek muayene etti ve hepsinin durumunun kötü olduğunu söyledi. Soğuk su uygulamak derilerini tedavi ederdi: Ama kısa bir süre sonra yine gemide olacaklardı. Biri öksürüyordu. Birinin salgı bezleri şişmişti. Hepsinin ayakları kötüydü ve gemi sallanıp sarsıldıkça çarptıkları yerlerinde çürükler oluşmuştu. "Görünüşünüze bakılırsa, yerinizde pek durmamışsınız galiba?"

Onlara, çeşitli tedaviler için birkaç sokak ötedeki muayenehanesine kadar yürümelerini buyurdu.

Bu arada Betty geldi ve Daphne'ye "Neyin var?" dedi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Kendinde gibi görünmüyorsun."

"Kendimde değilim."

Sarah'nın mutfaktan seslenişi, bir itirafta bulunulmasını ve karşısındakinden gelecek uyarıyı engelledi: "Mary, Mary, tavukları nereye koydun, ha?" Mary de "Daha gelmeyen tavuklarını nereye koymuş olabilirim?" diye cevapladı.

Daphne "Yiyecekler yetmeyecek," dedi ve Betty'nin arabasına binip bulabildikleri her dükkâna, kasaba ya da fırına gittiler. Ama diğerleri de aynı fikirdeymiş: Dolaştıkları bütün dükkânlardaki her şey bitmişti. En sonunda, hâlâ ekmek dolu raflar ve bir koyunu kalmış bir kasap buldular. Bu ganimetle döndüklerinde emanetlerini, on kişiyi de Betty'nin bahçesinde bir ağacın altıda buldular; hizmetçiler tarafından jambon, tavuk ve salatayla beslenmiş, kilimlerin üzerinde uzanıyorlardı.

"Size arabayla manzarayı gösterebiliriz," dedi Betty.

"Sizi Table Dağı'na götürebiliriz," dedi Daphne.

Genç adamlar orada oturup düşmanlarına, yani denize, bugün bir tavuskuşu kuyruğu gibi ışıldayarak açılmış, aslının aksine, denizaltıların musallat olduğu bir katile hiç benzemeyen denize bakmaktan daha iyi bir şey olamayacağı konusunda hemfikirdiler.

İki kadın da bebekle birlikte çimenlerin üzerine, onların yanına oturdular, ikisi de bekâret kemeri kadar iyi olan o anaç gülümseyişle gülüyordu. Ama bu grup, askeri gemilerin önceki istilalarının aksine, bir tehdit oluşturamayacak kadar hırpalanmıştı. Daphne, genç adamın bakışlarını üzerinde hissetti, onun o tekinsiz, aç gözlerini gördü, sonra Betty'ye elbette fark edeceği bir bakış attı. Şimdi daha iyiydi, hepsi daha iyiydiler: Bu genç adamlar aldıkları her solukta, yemek yedikçe, yedikçe ve üzüm salkımlarını tükettikçe iyileşiyorlardı. Hava yağlı krem ve merhem kokularıyla ağırlaşmıştı, yara olmuş derilerinin şurasında burasında sargı bezleri vardı, yine bunların dün gemiden inen bostan korkulukları olduğu aklınıza bile gelmezdi.

Sonra uyumaya ihtiyaçları olduğunu itiraf ettiler ve hepsi yataklarına gittiler. Vakit öğleden sonrayı biraz geçmişti. O geceki parti için birleştirilmiş iki bahçenin her yanında üst üste çatal-bıçak takımları, tabak ve bardaklarla masalar kuruluyordu ve mutfaklardan, pişen etlerin kokusu geliyordu. Yalnızca burada değil, şehrin her yerinde hazırlıklar yapılıyordu ve üniformalı adamlar, bu üst sokaklarda dolaşmaya başlamıştı bile. Şanslı olmayı dileyen, içeri davet edilmeyi bekleyen yüzlercesi olacaktı.

Askeri gemilerin akınıyla ilgilenen kurumlar, yalnızca olanakları yetersiz olanların geri duracağını bilerek bu partiler için gönüllü istiyorlardı. Şanslı olanlar kurayla belirleniyordu: İsimler bir kovadan çekiliyordu. Sonraki günler ve haftalar boyunca, yani onlar gidecekleri yere doğru yola çıktıktan sonra –Hindistan'a gidiyor olmalıydılar– şehrin her yerinde, üzerlerinde isimler yazan kâğıt parçaları –Yüzbaşı E.R. Baker, Çavuş "Kızıl" Smith, Onbaşı Berners, Piyade Eri Barry, Er Jones, yüzlercesi– olurdu;

su oluklarında, pencere eşiklerine sıkışmış, rüzgâr estikçe titreşen kâğıt parçaları.

Betty ve Daphne, her birinin dört yüz kişi ağırlayacağını hesaplıyorlardı. Şanssız olanların ve davet edilmemişlerin çevrede dolaşıp dükkân vitrinleri önünde duran yoksul çocuklar gibi durup şenlik bahçelerine bakacaklarını biliyorlardı. Sonra içeri davet edileceklerdi: Onları kim geri çevirebilirdi?

Genç adamlar saat beş gibi uyandılar, uyku sağlıklı hallerine doğru bir adım daha ilerlemelerini sağlamıştı. Üniformaları şimdi temizdi ve ütülenmişti; tıraş olup saçlarını taramışlardı.

Betty, saat altıda giyinmek için evine gitti ve Daphne de uzun, ağzına kadar dolu gardırobundaki gece elbiselerine baktı; ilk geldiği zamanlar Joe'yla dansa gidiyorlardı, iki çift birlikte sık sık dansa gitmişlerdi ve şimdi gece elbiseleri ütülenmiş ve eyleme hazır bir şekilde bekliyordu.

En zekice olduğunu düşündüğü elbiseyi çıkardı, ama bunun yalnızca beyaz bir elbise olduğu söylenebilirdi. Sert, düz ve parlak, beyaz ipek pike kumaştan yapılmıştı, ama İngiliz olarak giyeceği beyaz elbiseden dünyalar kadar uzaktı: O elbiseyi gözünde canlandırabiliyordu; pembe işlemeli, yumuşak beyaz şifon. Modelde "klasik sadeliğin elbisesi" diye anlatılan beyaz zırhını giydi. Uzun aynadaki yansımasına gülümsedi. Parlıyordu, ışıl ışıl omuzları, beyaz kumaşın pırıltısı, saçları, gözleri. Parlak, siyah kehribar kolyesini ve bileziklerini taktı, büyükannesinindi bunlar, bir yas takımı: Yas için siyah kehribar, ama bak onu nasıl da güzelleştirmişti! Saçları salınmıştı, dalgalandırmak için değil de dolgunlaşsın ve düzleşsin diye permayla yapılmış sarı, gururlu saçları. Saçlarının sarı bir çerçeve gibi kuşattığı yüzüne yakından dikkatle baktı, sonra "Hayır, hayır, hayır, hayır, hayır," demeye başladı. Titriyordu. "Delirdim," dedi kendi yansımasına, ama muhtemelen arkadaşı Betty'yle konuşuyordu. "Evet, öyle." Saçlarını topuz yapıp kendini on yaş büyülterek genç, evli bir kadına dönüştürdü. Artık Ginger Rogers'a benzer bir yanı yoktu

(Saçlarını saldığı zaman Ginger Rogers'a benzediğini söylüyorlardı). Şimdi ev sahibesiydi, başka bir şey değil. Yanında, beyaz şifon elbisesi içinde İngiliz gülü, görünmez alter ego'su, ıskartaya çıkardığı krizalit vardı. Gül goncası gibi bir ağız puslu puslu gülümsüyordu: Daphne kırmızı rujunu aldı ve o ağzı yok etti. Kendini iyi korumaya almış bir şekilde dışarı çıktı, o tarafa doğru gelen Betty'yle karşılaştı. İkisi bir aradayken bir resim gibi oluyorlar ve bunu biliyorlardı. "Resim gibisiniz!" Ve "Resmin koyu ve açık yanı." Betty, koyu kahverengi ipek elbisesini giymişti. Gece elbiselerini Vogue'taki modellerden yapıyorlardı, canları hangisinde istiyorsa o evde, bir masanın başında yan yana oturup Singer dikiş makinelerinde alelacele dikiyorlardı. Kendi kreasyonlarıyla gurur duyuyorlardı. Kendilerinin ve birbirlerinin aynadaki yansımalarına bakarak "Dior, çekil yolumdan", "Norman Hartnell, biz geldik," diye şarkılar söylüyorlardı. Başta Betty'nin elbisesinde eksik bir şeyler vardı. Üzerinde parlak renkli yaka iğneleri ya da "salkım" broşlar denediler. "Bayağı," dediler. "Hayır, bu değil..." Daphne İngiliz gülü halinin beyaz papatyalı küçük bir kolyesi ve bilezikleri olduğunu hatırladı, bunlar o sert, kahverengi elbisenin resmiyetine yakışabilirdi –ya da daha doğrusu bu resmiyeti hafifletebilirdi– öyle uydu ki yaptıklarından memnun bir şekilde gülmeye başladılar.

Daha düne kadar babalarının evlerinde genç kızlar olan iki genç kadın, şimdi kendilerini kendi evlerinde bulmuşlardı, hoşgörülü kocaları ve hizmetkârları vardı. Rahat rahat hareket edebilecek, sonra da içlerindeki en kuvvetli şeyin başarı arzusu olduğunu keşfedecek kadar zamanları ve mekânları vardı. Odaların rengini ve yapısını değiştiriyor, bahçelerini değiştiriyor, her gün yeni yeteneklerle karşılaşıyorlardı, yeni topraklar keşfetmiş fatihler gibiydiler, ama en çok sevdikleri şey dikiş makinelerinin yardımıyla kendilerini değiştirmekti. Sıklıkla, metrelerce kumaşı etrafa savurup ya da üstlerine savurup gülme krizlerine giriyor ve çaresiz bir halde sandalyelere çöküyorlardı. "İyi ki kimse bizi

görmüyor, Bets." "Deli olduğumuzu düşünürlerdi." "Belki deliyizdir." Sonra tekrar kıkırdaşmaya başlıyorlardı. Kibirlerini böyle açıkça yaşadıkları için masum olan bu sağlıklı, hayat dolu taşkınlıklar, bu kendi kendini keşfetme şenlikleri, Daphne'nin düşük yapması ve Betty'nin hamile kalmasıyla sona erdi. Keyifleri kaçmıştı ve iki aklı başında, genç evli kadın olduklarını, o uçarı kızların geçmişte kaldığını görüyorlardı. Artık bebek elbiseleri ve kocaları için gömlek dikiyorlardı. Ama eski sarhoşluklarının sonuçları dolaplarında asılı duruyordu ve şu ya da bu elbiseyi kuşandıkları zaman diğeri hatırlatırdı: "Oh, Bets, ne müthiş bir gündü, değil mi!" "Daphne, o gün bize ilham gelmişti."

Şimdi birbirlerini çabucak bir gözden geçirdiler ve gecenin ciddi işine koyuldular. Arabalar, iki eve ve sokaktaki diğer evlere askerleri bırakmaya başlamışlardı ve askerler ellerinde adres yazılı kâğıtlarla, gruplar halinde yukarı çıkıyorlardı. Dizi dizi plaklarla gramofon verandada duruyordu ve bahçıvan da gramofonu çalıştırıp plakları değiştirmeye hazır bir şekilde yanındaydı. Bütün evlerden dans müziği geliyordu, müzik ve sesler.

Daphne, oturma odasındaki mobilyaların ortada bir alan açacak şekilde geriye ittirilip ittirilmediğini ve içkinin bol olup olmadığını kontrol etti. Betty, evine geri döndü ve iki kadın evlerinin önündeki basamaklarda durup ellerini sallayarak erkeklerle kızları içeri davet etmeye başladılar: Şehirdeki bütün kızlar bu gece en azından dans etmek için geliyorlardı, her biri ağırlığınca altın değerindeydi. "Siz kızlar ağırlığınızca altın edersiniz." "Herkes arkadaşlarını çağırsın, kızlarımız olmalı."

Daphne orada dururken James geldi, kolunu ona doladı ve yanak yanağa verandaya gittiler.

Daphne kendini kurtarmaya çalışarak "İyi hoş ama..." diye itiraz etti.

James onu kendine doğru çekip müziğe eşlik ederek "Evet, evet, evet," dedi. Dans ettiler ve ev sahibesi olduğu için Daphne'nin dansı yarıda kesildiği zaman James de peşinden gitti ve

onu tekrar dansa getirdi. Herkes dans ediyordu: Yani eşi olan herkes.

Bahçıvan kendi yerini ve gramofonun açısını öyle bir ayarlamıştı ki durduğu yerden Betty'nin hizmetçisi Lynda'yı görebiliyordu; Lynda, Betty'nin verandasında gramofonun yanında, paralel bir konumda durabiliyordu. Bahçıvan, Lynda'nın peşindeydi, ama henüz sonuç alamamıştı, şimdi de "Gece Taze ve Sen Çok Güzelsin," şarkısının duygularının mükemmel bir ifadesi olduğunu düşündü. Tekrar tekrar bu şarkıyı koydu, "Ay yükseldi ve sen çok alımlısın..." Dans edenlerden biri başka ezgiler de olduğunu söyleyip yakınınca başka bir şeyler koydu, ama elinden geldiğince çabuk yine "Gece Taze..." şarkısına döndü. Ona güvenmediğini söyleyen Lynda ("Bunu bütün kızlara söylüyorsundur,") konuklara yutturabileceği kadar sık "Ühüü, beni ağlatıyorsun ve yaptığın her şey için..." şarkısını çaldı. Bahçıvan "Ah, tatlı ve güzel hanımefendi iyi davranın, ah, hanımefendi bana iyi davranın..." şarkısıyla karşılık verebilirdi. Lynda da "Sen beni yüzüstü bıraktın, beni kilisede ağlarken bıraktın..." diye.

Flört bütün akşam devam etti.

Akşam parlak bir başarı oldu, olması gerektiği gibi. Sekiz yüz? Evlerinin arasındaki iki bahçe ve sokağa en az bin kişi sığmıştı. Yiyecekler yetmese bile, içkiler idare etmişti. Askerleri konaklama yerlerine götüren arabaların ağaçlara vuran ışıkları kesildiğinde ve denize doğru inen askerlerin bağırışlarıyla şarkı söylemeleri dindiğinde, saat iki ya da daha geçti.

Wrightlar'ın evinde, askerler yataklarına, Daphne de odasına gitti. Beyaz elbisenin onu gururlu kıldığını, hayali bir zaferin övüncüyle dolu bir hale getirdiğini söyledi kendi kendine. "Tanrım, zırh kadar iyi," diyerek kehribar süslerini çıkardı, kabarık ve kat kat beyaz yığınlar halinde bacaklarının çevresine düşen eteğinin içinden çıktı. Yatağa çıplak yattı, ışığı söndürdü, sonra James yanına geldi; Daphne, kendi kendini onun buna cesaret edemeyeceğini ikna etmeye çalışırken bir yandan da geleceğini biliyordu.

Sabah çok erken saatlerde ona odasına geri dönmesini söyledi ve James "Gitmeyeceğim. Gidemem," dedi.

"Hizmetçiler birazdan burada olur."

James çıkıp verandadaki yatağına gitti. Güneş etrafta yuvarlanan şişelerin camını ısıtmaya başlamıştı bile. Hizmetçiler çevresini temizlerken camın çıkardığı çınlama sesleriyle uyandı.

Daphne ve Betty, bahçede bir ağacın altında duruyorlardı. Çiçekli sabahlıklar giymişlerdi ve James daha önce hiç bu kadar güzel kadınlar görmediğini düşündü. O yolculuktan, o cehennemden sonra her kadını bir melek sanmasının normal olduğunu söyledi kendi kendine, ama sağduyulu düşünecek bir ruh halinde değildi. Bahçenin yeşillikleri arasında, sabahlıkları içindeki o iki kadın, birer hayal gibiydiler. Orada durdukları sürece gözlerini dikip onlara baktı, bunu bilinçli olarak zihnine yerleştirmek, daha sonra bakabileceği bir resim oluşturmak ve saklamak için yapıyordu.

Betty, Daphne'ye "Tanrı aşkına, dikkat et," diyordu.

"Gerçekten o kadar belli mi?"

"Evet, belli. Elbette insanlar fark ediyor."

"Elimde değil."

"Ama Daphne..."

"Evet, biliyorum."

"Ne yapacaksın?"

"Bu akşam da kahrolası bir parti olacak mı?"

"Elbette olacak. Bunu biliyorsun. Ve yarın gece de; eğer dört gün kalıyorsa."

"Joe öyle söyledi."

Yaptığı çağrışımlarla uğursuzlaşan o büyük geminin açıklarda beklediği yere baktılar.

"Neden onu *pondokkie*'ye götürmüyorsun?"

"Ben de düşünmüştüm."

"Gözlerden uzak bir yere gitmelisin."

"Evet."

Pondokkie, arabayla kıyıdan birkaç saatlik uzaklıkta, bir kulübeden farksız küçük bir evdi. Daphne hafta sonları için Joe'yla birlikte oraya giderdi. Betty ve kocası da bu evi kullanırlardı.

"Benzini nereden bulacağım?"

"Bende biraz var hâlâ."

"Parti var, bu adamlar, onlara ne söyleyeceğim?"

"Onlara bir yakınının hastalandığını söylerim. Hallederiz. Her şeyi hallederiz. Endişelenme."

"James'i de götüreceğim."

Betty buruk bir şekilde "Adı bu mu?" dedi. "Birdenbire ortaya bir James çıkıyor. James de kim *oluyor*? Joe öğrenirse? Birileri ona söyleyecektir, biliyorsun."

"Elimde değil," dedi Daphne tekrar.

"James'in birkaç günlüğüne bir kliniğe gittiğini söylerim. Zaten öyle bir hali var. Tanrı aşkına, Daphne, yürüyen bir enkaza benziyor."

"Evet, biliyorum."

Geceki şenlikler için bahçeler çoktan düzenlenmişti. Biraz sonra, yine sahne kurulacaktı; masalar fırçalanıp temizlenmişti, tabak yığınları ve çatal bıçak takımları ışıldıyordu. Kâğıt fenerler sıra sıra ağaçlara tekrar asılıyor, hafifçe yanmış olanlar indiriliyordu.

Askerler, hem Daphne'ninkiler hem de Betty'ninkiler de uyuyorlardı, ama James, Daphne konuşmaya geldiğinde yatağında oturuyordu: "Sivil elbiselerini giy, üniformanı burada bırak, benimle gel. Evet, şimdi, kimse uyanmadan." James tartışmadı, uysal bir şekilde Daphne'nin kocasının erkek kardeşinin pantolonu ve gömleğini giydi. Daphne, bol bir pantolon, gömlek giyip saçlarının omuzlarına dökülmesine izin verdi: Bu meydan okumanın bir ifadesiydi, ama kime meydan okuduğunu bilemiyordu. Mutfakta, hizmetçilere aldırmadan, aceleyle birer fincan kahve içtiler. Daphne bir kutuya bir şeyler koydu ve arabasıyla yola çıkıp kıyı boyunca ilerlemeye başladılar.

Betty, pencerelerinden onların gitmesini izledi. İçinde birbi-

rine uymayan duygular kaynaşıp duruyordu, ama en çok, arkadaşını yıldırım çarpmış gibi hissediyordu. Kara bir yıldırım – eğer öyle bir şey varsa.

Banliyölerin içinden geçen caddeler düz ve şehir içindeki gibiydi, sonra taşlık bir yol başladı. Deniz sağ taraflarında ve tarla gibi görünen yerler sol taraflarındaydı. Asmalar ve meşe ağaçlarıyla güzel ve insanı gülümseten bir manzaraydı, ama çok geçmeden, yalnızca orada burada birkaç koyunun bulunduğu işlenmemiş arazi başladı. Yine de James, yalnızca Daphne'ya bakıyordu, ta ki Daphne elini uzatıp parmaklarının eklem yerleriyle yüzüne dokunana kadar bakmayı sürdürdü. "Kes şunu, sinirlerimi geriyorsun," dedi Daphne.

"Elimde değil," dedi, tıpkı Daphne'nin önceden Betty'ye söylediği gibi. Daphne gülümsedi ve James acı acı "Benim için yalnızca bir eğlence değil," dedi. Sonra, "Arabayı durdur, durdur hemen."

Daphne, alçak siyah kayalıkların arasında dalgaların oynaştığı küçük bir koyun kenarına kadar sürmeye devam etti. Sonra James ona sarılmak için uzandı. Yüzü... Daphne'yi korkutuyordu ve James titriyordu. Bu yoldan çok fazla araba geçmezdi, ama Daphne şimdi bir tanesinin yaklaştığını gördü.

"James, bekle. Oraya bir varalım."

"Nereye?"

"Göreceksin."

Tekrar arabayı çalıştırdı. Kendisine bakan yüzünün kartpostal gibi bir denize çevrildiğini gördü; denize dalan martılar, denizin sesi, kuş sesleri ve ufuk çizgisine doğru hareket eden bir pırıltı şeklindeki güneş ışığı. Hiç gemi yoktu.

"Denizden nefret ediyorum," dedi James. "Nefret ediyorum. Orada bizi almayı bekliyor. Ve alacak."

"Denize bakma."

Bu yüzden başını hafifçe kaydırarak ona baktı, ama Daphne'nin başının ötesinde denizin parlaklığı vardı.

İç kısımlara döndüler. Kırık bir kapı vardı. Çalılık, dağınık bir araziydi: Denizin birkaç yüz metre ötede olduğunu kimse tahmin edemezdi. Sonra alçak çalıların arasından denize doğru döndüler. İleride bütün çevresini çalıların sardığı bir baraka ya da kulübe vardı.

Araba durdu. Daphne, partiden kalanlardan topladığı yiyecek kutusunu ve büyük emaye bir su kabını arabadan aldı, James kabı ondan aldı. Daphne önden belli belirsiz bir patikada ilerleyerek –çalılıklar onu yakalayıp çekmek ister gibiydi– büyük bir anahtarla açtığı kapıdan içeri girdi. Kepenkleri açıncaya kadar içerisi karanlıktı. Işıkla aydınlanınca ilk önce, üzerine her türlü örtü yığılmış, geniş, yüksek bir yatak görüldü, sonra ahşap duvarlarda, üzerinde tabak çanak bulunan raflar ve zeminin ortasında, iki tahta sandalyeyle küçük tahta bir masa.

"Tatil evimiz," dedi Daphne. "Beğendin mi?"

James şimdi bütün hayatını barakalar ve kulübelerde geçirmiş gibi olduğunu söyleyebilirdi; buna *pondokkie* deniyordu işte. Ne anlama geliyordu? Masallardaki gibi ormandaki küçük ev. Orman değildi, tuz kokan, karmakarışık çalılıklar vardı.

Pek uzakta olmayan deniz bir mırıltı gibiydi, ara sıra da kayaların üzerine vuran bir dalganın sesi geliyordu. İkisi ayakta durmuş, birbirlerine bakıyorlardı. James'in güzel bir ev ile bahçelerden oluşan yere geldiği zamandan beri onları saran ateşli durum, hemen orada çözülüp dağılabilirdi, ama çözülmedi. İki tahta sandalyeye çöktüler ve masanın karşısından el ele tutuşarak birbirlerine baktılar; ciddi, sessiz ve tuhaf bir şekilde, birbirlerine değil de Kader'e, savaşa, kendileri olmayan bir şeye yöneltilmiş bir acıyla. Daphne eliyle James'in yüzünü okşadı, tırnakları pembe beyazdı. James, bu *pondokkie*'de, kaba saba kulübede gerçekten yaşasaydı, o tırnakların uzun süre dayanamayacağını düşündü. Bu temiz, pırıl pırıl, tatlı kokulu kadın, burası onun yalnızca oyun oynadığı yerdi... Peki oynadığı oyuncak da kendisi miydi?

"Sil şu kahrolası ruju."

Daphne çantasını açtı, bir mendil buldu. James mendili ondan aldı ve kırmızı ruju dikkatle ama tamamen çıkardı.

"İşte oldu," dedi.

Daphne "Hadi gidip denize bakalım. Sular çekilmiş," dedi.

"Neden?"

"Bilmem."

James ciddi bir tavırla elini tuttu ve onu yatağa götürdü. Açık pencereden tuzlu bitkilerin kokusu geliyordu. Denizin mırıltısı dışında her yer sessizdi. Ürpererek, istekle sevişmeleri aşkı değil de trajediyi kutlar gibiydi. Uyuyakaldılar; Daphne elleriyle kulaklarını kapamış olan James'in çığlık çığlığa bağırmasıyla uyandı.

"Bu da ne?" diye bağırdı James.

"Sular yükselmiş."

Okyanus yükselerek bir noktaya toplanıyor gibiydi, kıyı şeridi barınaklarına o kadar yaklaşmıştı ki bir sonraki dalga şahlanarak üzerlerine inebilir, onları denizin içine sürükleyebilirdi. Küçük ev sarsılıyordu, toprak sarsılıyordu, dalgalar hızla geliyor ve bir gümbürtüyle geri çekiliyordu: Sanki denizin altındaymışlar, içine gömülmüşler gibiydi.

Yüzünü Daphne'nin göğüslerine gömmüş ağlıyordu. Bir çocuk gibi değil, ah, hayır, derinden gelen ve nefesini tıkayan hıçkırıklarla ağlıyor ve sanki kocaman bir dalganın üzerinde çaresizce yuvarlanıyorlarmış gibi ona sımsıkı tutunuyordu.

"Sular yükseldiğinde böyle olur; yalnız bu normalden daha yüksek bir akıntı olmalı." Sesi gürültülü kargaşanın içinde bir sessizlik gibiydi. "Seni buraya getirmemeliydim. Düşünemedim."

Başka bir dalga gittikçe yükselerek gelip kıyıya çarparken James'in "Ama seninleyim," dediğini duydu.

"Kalkalım ve gidip bakalım. Göreceksin, epey uzakta, en azından elli metre uzakta."

"Hayır, hayır, hayır."

"Peki o zaman, kalk da yemek yiyelim."

"Yemek istemiyorum. Zaman kaybetmek istemiyorum."

Daphne yataktan çıktı, çıplak haliyle durup ciddi bir şekilde ona gülümsedi, çünkü ilk anlarından beri en uygun düşen şey buydu, ama burada başka bir şey daha vardı, ne? Hüzün mü? O da vardı, ama hissettikleri acı kadar keskin değildi elbette?

James kuşkulanmaya fazlasıyla hazır bir şekilde "Ne var?" dedi.

Daphne bozguna uğramış gibi "Bilmiyorum," diyerek ekmek, tereyağı ve jambon çıkartmak için döndü. "Bilmiyorum. Belki de bize gülmeye çalışıyorum."

"Bana!"

"Asla sana değil," dedi. "İki gün. İki. Hissettiğim..."

"Peki söyle, evet, söyle bana. Bilmek istiyorum... Buraya getirdiğin ilk kahrolası erkek ben miyim?"

"Teşekkür ederim. Düşündüğün buysa. Sanırım, gitmeliyiz." Ağlıyordu; James yatağın kenarına oturdu, kalkıp Daphne'nin yanına gitmek üzereydi, ama sonra tam üzerlerine geliyormuş gibi patlayan bir dalgayla ellerini kulaklarına götürerek eğildi.

"Neden ben? Evet, neden ben? Ama umrumda değil. Sen harikasın ve bu yeter." Ve küçük ev sarsılırken başını eğdi.

Daphne "Benim umrumda," diyerek oturdu ve başını masanın üstüne koyduğu kollarına yaslayarak ağladı.

James yataktan çıktı ve karşısına oturup saçlarını okşamaya, ağlayışını izlemeye başladı.

Sonra elini uzattı, kalkıp Daphne'nin elini tutarak "Bu çok saçma. Hadi, yatağa dönelim," dedi. Orada ağlaması için onu yatağa götürdü ve kendisi de yanına uzandı.

"Bu küçük ev, senin şu *pondokkie*, gemiye geri dönmeyeceğim, burada saklanırım, sen de gelip beni ziyaret edebilirsin."

Joe Wright ile Daphne Brent, düğünlerinden sonra, yeni evli çiftlerin sığınağı olan, ülkenin kuzeyindeki ünlü şık bir otelde

geleneksel bir balayı haftası geçirmişlerdi ve sonra Joe onu buraya getirmişti. "Bahse girerim, bekârken buraya sevgililerini getirmiştir," diye düşünmeden edememişti. Bu onu kıskandırmamıştı. Aksine, her an denizin içinde eriyecekmiş gibi görünen bu dayanıksız sığınağı âşıkların yeri olarak düşünmek hoşuna gitmişti. Bu odada, o ve Joe, çıplak ve mutlu bir şekilde sevişmiş, kır yiyecekleri yemiş, sonra da sular alçaldığında sevinç içinde bağırarak denize koşmuşlardı. Şimdi burada, bu adamla birlikteydi, ama onunla farklı bir boyuttaydı. Joe şimdi içeri girseydi, aklı başında ve sağlıklı bir dünyadan geliyor olurdu ve Daphne, içinde bulunduğu bu rüyadan --bir kâbus muydu yoksa?– ona bakar ve bir çığlık atarak yok olurdu, Joe da cehennemden gelmiş bir hayalet gördüğünü sanırdı. Bu genç adam ve kendisinin içinde öyle bir acı vardı ve o kendi acısının nereden geldiğini bilmiyordu: Gelecek planlarında hiçbir zaman mutsuzluğu canlandırmamıştı gözünde. Bunu yaşamamıştı. Bu genç adamı tanımıyordu: O bir yabancıydı; onunla birlikteyken kendini içinde bulduğu çevre de yabancıydı. Yine de yakında onu kaybedeceğini bilmek, içinde ilkel ve vahşi bir şeyler yapma isteği uyandırıyordu; saçlarını yolmak gibi, göğsünü yumruklamak, başında siyah bir örtüyle oturup kederden hasta bir halde sallanmak gibi.

Biraz sonra kollarında uyuyan bir adamla uzanıyordu; tabii adam, bir tür transta değilse ve gerçekten uyuyorsa: Titriyordu ya da küçük sarsıntılı kasılmalarla kendine geliyordu. Daphne gözleri kapalı yatıyor, onu tutuyor ve Güney Afrika'ya gelmesinden kısa bir süre sonra yaşadığı bir olayı hatırlıyordu. O ve Joe, Betty ve Henry, başka bir çiftle birlikte, Güney Afrikalıların, çocukluk gezintilerinden bildiği küçük yollardan geçerek dağlara gitmişlerdi. Arabalarını, bir kamp alanında değil de, babunlara ait sarp kayalıklarda durdurmuşlardı. Kayalıklardan eski mağaraların ağızı olan oyuklara kadar, uçurumun bütün ön tarafına babunlar tünemiş, tutunmuş, onlara bağırıyorlardı. İnsanlar aldırış

etmediler. Uçurumun birkaç metre ötesinde, büyük kaya parçalarının sıcak ve soğuktan bölünmesiyle oluşan küçük bir yaylanın ortasında, küçük bir ağaç vardı. Ölüydü, kayaların arasından yükselen solgun, hayalet gibi bir şeydi. Ölü. Öğle vaktiydi ve güçlü ışık, kuru yaprakları beyazımsı, havaya çizilmiş gibi gösteriyordu; çevrelerinde uçucu gazlar gibi parlayan sıcak hava dalgaları görünüyordu. Ekmek, şarap ve meyve çıkarıldı, kadınlar biraz et kestiler. Erkekler ölü ağacı ateşe verdiler. Ağacın yere düşeceğini, böylece onu eti pişirmek için kullanabileceklerini düşünmüşlerdi. Ağaç tutuştu, anında beyaz, sıcak alevlerden oluşan bir meşaleye dönüşüverdi. Uçurumlarındaki babunlar korkudan bağırdılar, insanlar geri çekildiler, ağaç bir alev nehri, beyaz kıvılcım seline dönüşmüştü. Daphne çok yakında duruyordu. Çabucak alev alması onu gafil avlamıştı; kollarındaki tüylerin cızırdadığını hissedebiliyordu. Ateşin gücü karşısında taş kesilmişti. Çığlık attı ve Joe üstüne atlayıp onu geri çekerek ağacın çevresindeki metrelerce alanda parıldayarak yanan sıcaktan uzaklaştırdı.

Şimdi de öyle hissediyordu.

Gözleri kapalı, rüyalarının içinde kaybolmuş çıplak bir adamı kollarında tutarak "Çok yakın," diye mırıldanıyordu. "Çok yakın."

Hava aydınlanınca, dalgalar tekrar yaklaşmaya, kükreyip gürültüyle kıyıya çarpmaya başladı ve birbirlerine sarılıp ses hafifleyene kadar dinlediler. Sonra Daphne "Şimdi, dışarı gelip bakmanı istiyorum," dedi.

"Bir daha okyanusu görmeyi hiç istemediğimi sana söylemiştim."

"Biliyorum, ama hadi."

Sabahın geç saatleriydi. Deniz çekilmişti. Onu, insana takılan ve ittiren çalılıkların arasından geçerek küçük bir parça kumsala götürdü. Kumlar hâlâ ıslaktı, ama üzerleri kuruyup soluklaşıyordu, kumsalın ötesinde de yosunların yapıştığı yüksek, siyah kaya-

lar vardı. Deniz bugün dalgalıydı, kayalıkların arasında sıçrayıp duruyordu.

"Hiç burada yüzüyor musun?" diye sordu James.

"Şurada kayalıkların içinde bir yer var. Sular çekildiğinde orası güvenli oluyor." Girmek isterse, tam zamanı olduğunu söylemek için kendini tuttu.

Birbirlerine sarılarak denizin sesinin kendilerini hipnotize etmesine izin verdiler, ama Daphne onun gergin, yüreksiz olduğunu hissedebiliyordu.

Onun bu ânı, muhtemelen onu da reddettiğini bildiği halde "Yalnızca deniz," dedi. "İşte orada, yerinde duruyor, bizi alamaz." Ve ettiği bu lafı geri alabilmeyi istedi; onun gemiye geri döneceğini unutmuştu.

"Savaş bitince, bir gemiye bir daha asla yaklaşmayacağım."

Daphne ağlamaya başladı. Kimsesizdi ve reddedilmişti. Neden böyle hissediyordu? Kendi de bilmiyordu. Duygusal aşırılıkları, üzüntüsü, coşkunluğu, kederi, tutkusu onu şu kumda gördüğü çırpınıp duran balık gibi terk ediyordu. James'in denizden bu kadar nefret etmesi: Buna katlanamıyordu. Joe'yla evlenmeye geldiği zaman geldiğinin aslında deniz olduğunu, onu hep kuşatan, hiçbir zaman gözden uzak ya da akıldan uzak olmayan okyanus olduğunu düşünmüştü sık sık. Joe'nun ona hediyesi deniz olmuştu, böyle hissettiğini ona da söylemişti.

James "O gemiye geri dönmeyeceğim, dönmeyeceğim," dedi.

"Ah, Tanrım," dedi Daphne. "Sen beni sevmiyorsun."

"*Ne?*"

Bunu neden söylemişti? Kendini, sanki yanlışlıkla bir düğmeyi çevirmiş, bir mekanizmayı çalıştırmış gibi hissetti; düzensiz çaresiz bir durumdaymış ve söylediği her şey yersiz, patavatsız, hatta acımasız kaçacakmış gibi.

Onu omuzlarından sıkıca kavradı ve bunun onu ürküttüğünü: Bıraktı. James'in kulübeden çıkarken giydiği kolsuz fanila kızarık yerlerine yapışmıştı.

"Alı, Tanrım," dedi.

"Denizin köpükleri," dedi James. "Bana doğru geliyor."

Onu buraya getirmemeliydi, bunu önceden düşünmeliydi, her şey ters gitmişti.

"Hadi, içeri girelim," dedi James.

Sular yükseliyordu, gürleyerek kıyıya vurmaya başlamıştı; James'in ona yabancılaştığını hissediyordu; James ise onu hayal kırıklığına uğrattığını hissediyordu.

James'in elini tuttu ve onu tekrar kulübeye götürdü. Çalılıkların arasından geçtikleri sırada siyahi bir delikanlı elinde bir notla geldi. Bir-iki kilometre uzaktaki dükkândan geliyordu, dükkânda telefon vardı.

Notta şöyle yazıyordu: "Daphne, yarın öğle vakti gemide olması gerekiyor. Sevgiler, Betty."

Kocasıyla birlikte buraya önceki gelişlerinden tanıdığı gence, "Kulübeye gel, sana biraz para vereyim," dedi. Çocuk geldi. Ona doğal olarak tuhaf tuhaf bakıyordu: Bu parayı rüşvet olarak mı düşünüyordu?

Sonra James'e "Teslim tarihin – yarın, on iki," dedi.

"Gitmiyorum."

"Bir öğleden sonramız ve bir gecemiz daha var."

"Daha bütün hayatımız var."

Kulübeye geri döndüklerinde duygusal açıdan yine birlikteydiler. Denizin onları sürüklediği boşluk duygusu geçmişti.

"Savaştan sonra seni almaya geleceğim."

Daphne ona sıkıca sarıldı, başını omzuna yasladı ve yanağının altındaki sert cildi hissetti.

James, bir çocukla konuşuyormuş gibi tatlı tatlı, şefkatli bir sesle "Bana inanmıyorsun, ama doğru," dedi.

O öğleden sonra ve gece geçti, bu arada sular yükseldi, üzerlerinde gürledi, çekildi, yine yükseldi. Daphne yataktan çıkıp toplanmaya başladığında sular alçalmıştı. James'in yerinden kıpırdamayacağından korkuyordu, ama en sonunda kıpırdadı.

"Bir şeyler yemeliyiz."

"Sanırım."

Masaya biraz ekmek ve reçel koyup karşılıklı oturdular; birbirlerine bakıyorlardı.

"Seni hep böyle anımsayacağım. Saçların dağınıkken küçük bir kız çocuğu gibisin. Ve yüzünün de yıkanması gerekiyor."

Çalılıkların arasından tekrar arabaya yürürlerken çıkan soğuk bir rüzgârla havada beyaz köpük kümeleri uçuşup çalılıkların üstüne dökülmeye başladı.

Arabayı sessizce sürdü. James bütün yol boyunca onu izledi; Daphne bu uzun bakışı, uzun tutulmuş bir kucaklama gibi kabul etti.

Eve vardıklarında Betty koşarak geldi. "Bizim çocuklar gitti. Onları ben götürdüm. Gemiye bindiler bile."

Onun iki hizmetçisi ve bahçıvanı, Daphne'nin hizmetçileri ve bahçıvanı kendi çalıştıkları evlerin basamaklarında durup askerin Daphne'nin evine girmesini, Daphne'nin dışarıda arabanın yanında kalmasını izlediler. James, üniformasını giymiş olarak dışarı çıktı.

"Seni ben götürürüm," dedi Betty. "Hayır, sen kal, Daphne." Daphne, limana kadar araba sürecek bir halde değildi: Titriyordu ve arabaya tutunmak zorunda kalmıştı.

Betty koşarak evine döndü, arabasıyla Daphne'nin evinin önüne geldi, korna çalıp bekledi.

Daphne ve asker karşı karşıya durmuş, birbirlerine dokunmuyor, yalnızca bakıyorlardı. Betty tekrar korna çaldı. Asker ayrıldı, arkasına çarpan hurcunu çekerek koştu. Arabanın yanından, arkasına dönüp baktı ve sonra tuhaf şekilde asker selamı verdi. Bindi. Betty'nin arabası hızla yola çıkarak şehre indi.

Sahne kesildi. Daphne yavaş yavaş verandaya çıktı ve düşecekmiş gibi, hasır bir koltuğun ucuna ilişti.

Dört hizmetçi işlerinin başına, bahçıvanlar da bitkilerine geri döndüler.

Öğle sonrasının tam ortalarıydı. Büyük gemi beyaz fırfırlı yuvasının içinde duruyordu. Yükleme faaliyeti uzaktan görülebiliyordu; geminin içinde bir sürü insan karıncalar gibi dolaşıyordu.

Daphne kıpırdamadı. Sarah elinde bir çay tepsisiyle evden çıkıp yanına geldi, ama Daphne böyle bir şey istememişti. Hanımı hiç aldırmayınca Sarah bir fincan çay doldurdu, şeker koydu ve Daphne'ye uzatıp "Çayınız, hanımefendi," dedi. Daphne başını iki yana salladı. Siyah kadın Daphne'nin güçsüz kolunu kaldırdı ve fincanı eline verdi.

"Biraz çay içmelisiniz, hanımefendi."

Daphne kıpırdamadan oturdu, gözleri rıhtımdaydı, en sonunda içti.

"İşte oldu, hanımefendi."

Hizmetçi tepsiyi bırakıp içeri girdi.

Akşamüstü. Betty'nin arabası sokaktan yukarı çıktı ve sonra, Daphne'nin yanına geldi. "Yetişti. Tam zamanında."

Daphne eliyle *beni yalnız bırak* anlamında bir hareket yaptı.

Gemiyle iskele arasındaki mesafe genişliyor muydu?

"Joe aradı. Ona hasta olduğunu söyledim."

Yanıt gelmedi.

"Geminin Cape Town'dan hava aydınlıkken çıkacağını söyledi: çevrede bir denizaltı olma ihtimaline karşı."

Daphne bir çığlık kopardı ve sonra yumruğuyla ağzını kapadı. "Ben çok kötü bir kadınım, bunu biliyor musun?" dedi. "Joe'yu sevmiyorum. Hiç sevmedim. Onunla evlenirken onu kandırıyordum. Bunun için cezalandırılmalıyım."

"Uzansan iyi olur."

Daphne ağlamaya başladı. Gözlerini dikmiş, geminin arkasından bakıyor, elleriyle, tuzdan ve rüzgârdan karışmış saçlarını çekiştiriyordu. Yüzü makyajı unutmuştu: Kocası, şimdi kederli olan bebek ağızlı İngiliz kızını tanıyacaktı; ona hayran olan misafirleri, şimdiki haliyle onu kolay kolay tanıyamazlardı. Korkunç, derin hıçkırıklarla ağlıyor ve oturduğu yerde sallanıyordu.

"Sakinleştiricin var mı? Daphne?"

Daphne hiç kıpırdamadı, yanıt da vermedi.

Betty, hemen arkadaki odada durmuş, olup bitenleri anlamaya çalışan Sarah'ı çağırmaya gitti. "Bayan Wright'ı yatağına götürmeme yardım et. Sonra da eczaneye gidip ilaç alacağım."

Daphne'yi ikisi zor kaldırdılar: Gemi gözden kaybolana kadar gitmek istemiyordu. Gemi ufukta küçülürken üç kadın ayakta duruyor, hizmetçi ve Betty, Daphne'yi tutuyordu. Onu yatağa götürüp yatırdılar ve Betty, "Eve göz kulak ol, çabucak dönerim," dedi. Ve birkaç dakika içinde geri döndü. Daphne yatağında yatıyor, boş boş bakıyordu. Betty bir koluyla sarılıp onu kaldırdı ve iki tablet yutturdu.

Daphne geri düştü: Gözleri kapalıydı.

Şimdi Betty ve Sarah birlikte ayakta duruyorlardı: Gözleri yavaş yavaş, dikkatle karşılaştı ve öyle kaldı.

Daphne, Güney Afrika'ya geldiğinde Güney Afrika'da doğup büyümüş olan Betty'yi, çalışanlarının önünde sanki yoklarmış gibi davrandığı için eleştiriyordu. Bir gün, Betty banyodan çıplak bir şekilde çıkmış ve hemen balkon kapısının dışında çalışmakta olan bahçıvanın gözünün önünde yatak odasına gitmişti. Orada durup bir yandan saçını fırçalayıp bir yandan konuşmuş, sanki adam orada değilmiş gibi dolanmıştı ve Daphne ona bunu söylediğinde hizmetkârların da onun için otomatik uşaklar gibi görünmez olduğunu ilk kez fark etmişti. İyi ücret alıyorlardı, çünkü burası liberal Cape Town'dı. ("Biz çalışanlarımıza Joburg'dakilerden çok daha iyi ödüyoruz.") Karınları doyuyordu, doktora götürülüyorlardı ve uzun izin saatleri oluyordu. Ama Betty onlar yokmuş, insan değillermiş gibi davranıyordu. Uygun kelime buysa, vicdan azabı davranışlarını ve düşüncelerini düzeltmişti ve yapıp ettiklerine, söylediklerine dikkat ederek daha özenli ve tetikte davranmaya başlamıştı. Ama bu durum için uygun bir şey düşünemiyordu. Dört hizmetçi, yani onunkiler ve Daphne'ninkiler arkadaşlardı ve bu sokaktaki evlerde çalışan öbür hizmetçi-

leri tanıyorlardı: Bu balıkçıvanlar için de geçerliydi. Bu zamana kadar hepsi Daphne'yle asker hakkında konuşuyor olmalıydılar. İçlerinden biri Joe'ya söyleyebilirdi.

Betty en sonunda, "Bayan Wright çok hasta," dedi. Sağlam bir mazaret olmadığı için kızardığını biliyordu. Ayrıca bu söylediği bir rica gibi görünüyordu ki bundan hoşlanmıyordu.

Sarah "Evet, hanımefendi," dedi. Şefkatli bir evet; ama hiç kuşkusuz bunun altında bir alay, bu durumda bağışlanabilir bir hoşgörü vardı.

"Evet," dedi Betty. Çok tuhaf bir hissin pençesindeydi. Daphne gibi o da iki eliyle saçlarını çekiştirebilirdi; ama bunun yerine elleriyle yüzünü ovalayarak oradaki ifade artık nasıl bir şeyse sildi, nasıl olduğunu bilmek istemiyordu. Ve şimdi, kendini tutamadı, havlamaya benzer kısa bir kahkaha attı ve tek eliyle ağzını örttü.

Sarah iç çekerek "Evet, hanımefendi," dedi. Dönüp çıktı.

"Aman Tanrım," dedi Betty. Orada yıkılmış bir şekilde yatan arkadaşına son kez umutsuz bir bakış attı. Asker, ufuğun ötesinde bir yerlerde, kuzeye, Hint Okyanusu'nun karanlıklarına doğru yol alıyordu.

Betty evine gitti, evin önündeki karanlık basamaklarda oturdu, bembeyaz kesilmiş bir yüzle yatan ve güçlükle soluk alan Daphne'nin görüntüsü gözünün önünden gitmiyordu.

Çılgıncasına, yüksek sesle "Ah, hayır, hayır, hayır, hayır, hayır," dedi ve yüzünü ellerine gömdü. "Hayır. Bunu istemiyorum. Asla."

Bir süre sonra Joe'nun arabasının sokaktan yukarı çıktığı görüldü, Betty onu durdurmaya gitti. Joe hemen konuşmaya başladı. "Betty, Henry bu gece gelmeyecek, benden sana söylememi istedi, bilemezsin, şu son birkaç gün gerçekten çok zordu, yeteri kadar erzak ve diğer şeyleri bulmak kolay olmadı – gemi için, biliyorsun, biraz önce giden gemi." Çok yüksek sesle konuşuyordu, Betty'nin yanından geçip evinin önündeki basamakları

çıktı ve döndü. Orada durup Betty'nin bulunduğu bahçeye doğru konuşmayı sürdürdü. "Bir gemi kaybettik –*Queen of Liverpool*– hayır, bunu söylediğimi unut, söylemedim. Beş yüz asker gitti. Beş yüz. Biraz önce giden gemiyi kovalayanla aynı denizaltı. Ama onu vurduk. Gemi, batmadan önce denizaltını vurmuş. Beş yüz adam." Şimdi Betty'yi görmüyor, el kol hareketleriyle ve etrafta dolanarak, son derece bitkin bir şekilde konuşuyordu. "Evet. Gemi de gitti, yirmi beş kişiyi bize bıraktılar. Kötü durumdalar. Çıldırmışlar. Klostrofobi, biliyorsun, stres. Onları suçlamıyorum, su seviyesinin altında, şimdi hastanedeler. Delirmişler. Henry onları gördü. Eve döndüğünde kendisine bakması gerekecek. Beş yüz adam; bu senin anlayabileceğin bir şey değil. Gemi geldiğinden beri Henry hiç uyumadı."

"Evet, anlıyorum."

"Bu yüzden hoşgörülü olmalısın. Kendisi gibi olmayacak. Bu son dört gün oldukça kötü geçti. Ben de kendimde değilim." Uzun adımlarla yatak odasına gitti.

"Daphne iyi değil. Sakinleştirici aldı."

"Başka kaldıysa, ben de bir tane alabilirim".

Betty onunla yatak odasına gitti.

Karısının görüntüsü karşısında aniden durdu.

"Ulu Tanrım," dedi. "Bu da ne?"

"Muhtemelen bir virüs. Endişelenme. Yarın iyileşir herhalde."

Joe "Ulu Tanrım," dedi tekrar. Betty yatağın yanındaki şişeden hapları çıkarıp ona verdi. Joe, Daphne'nin bardağından bir yudum su içerek hapları yuttu.

Yatağa çöküp oturdu. "Betty," dedi, "beş yüz adam. İnsanı düşündürüyor, değil mi?" Ayağa kalktı, botlarını çekip çıkardı; önce birini, sonra öbürünü pat diye yere bıraktı; Daphne'nin öbür yanına yürüdü, uzandı ve uyudu.

Betty gidip hizmetçilere akşam yemeğine gerek olmayacağını söyledi.

"Eve gidin. Bu kadar yeter."

"Teşekkür ederim, hanımefendi."

Betty geri dönüp yatağın yanında durdu. Daphne hiç kıpırdamamıştı.

Joe, orada, karısının yanında yatıyordu; iyi çocuk Joe, herkesin dostu, kırmızı yanaklı ve güler yüzlü. Ama şimdi orada yatıyordu ve Betty onu tanıyamıyordu. Uykusunda durmadan yüzünü buruşturuyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Sonra kıpırdamadığı zaman da ağzı yorgunluktan aşağı sarkıyordu.

Betty ışığı söndürdü. Karanlık çimenliklerin üzerinden evine döndü ve uzun bir süre karanlıkta oturdu. Dört gün. Çok fazla gürültü olmuştu; İngiliz sesleriyle askerler, telefonlar, gelip giden arabalar, dans müziği, asker botları içindeki ayaklar hafif hareketlerle yere dokunup kayarken gramofonda tekrar tekrar çalan aynı melodiler. Ama şimdi gürültü diniyor, bütün bu süre boyunca konuşan başka bir ses, kaybediş ve sabırdan söz eden başka bir konuşmanın içinde duyulur oluyordu. Gemi şehirde dört gün kalmıştı. Bir uçurumun, cehennem çukurunun öte yanında, uzaklarda, değerli, sıradan hayat gülümsüyordu.

Sıra sıra, yüzlerce asker Cape Town'dan bu yana bütün yol boyunca onları savunmaya hazır bekleyen topların arasından, rıhtımdaki müfrezelerine ve bölüklerine katılmak için borda iskelelerinden aşağı indiler. James de rıhtımda, zamanı gelmemesine rağmen rahat pozisyonda duruyordu, çünkü ayakları acıyordu, kimileri bir saatten uzun bir süredir oradaydı, onları hiç de hoş karşılamayan güneşin altında dikilen genç adamların çoğunun ayaklarının acıdığı söylenebilirdi. Bu askerler, bir ay önce Cape Town'a girdikleri zaman olduğu kadar kötü bir durumda değillerdi. İyiliksever Ümit Burnu, gemiyi yiyecekle ve her şeyden önemlisi meyveyle doldurmuştu. Hayatlarında bir üzüm bile tatmamış olan zavallı çocuklar, tatlı salkımları, bitene kadar yemişlerdi. Bu sefer bir ay değil, üç hafta sürmüştü ve Hint Okyanu-

su, yarı yolda çıkan, şartların dört gün boyunca Atlantik'tekilere benzediği bir fırtına dışında sakindi. James güneşin parıltısına karşı gözlerini kısmış dikiliyor, bayılmamak için kendisini zorluyordu. Büyük gemiyi izliyordu, eğer nefretine karşılık gelen şeyi öldürebilseydi, gemi hemen oracıkta batar ve sonsuza dek yok olurdu.

Çok sıcaktı. Hava durgun ve aşırı nemliydi. Peştamallı, zayıf, kara adamlar, üniformalı beyaz adamların nezaretindeki üniformalı kara adamların söylediği şeyleri yapmak için etrafta koşuşturup duruyorlardı. Deniz çok yakın olmasına rağmen, artık deniz kokusu gelmiyordu, yalnızca benzin ve trafikle oluşan pis kokulu bir duman vardı. Bitmek tükenmek bilmeyen kuyruklar, askerler sessizce bölüklerine katılırken sona erdi. Bazıları, havlar gibi bağıran çavuşların eşliğinde gitmişti bile, James düzeni ve devamlılığı hatırlattığı için bu sesleri şimdi sakinleştirici buluyordu. James'in bölüğü yürüyerek bir kışlaya götürüldü, orada karınları doyuruldu, yıkanıp bazı derilerde hâlâ iltihaplanmalara sebep olan deniz suyundan arınmaları sağlandı. Yüzlerce çıplak, genç adam. Cape Town'daki kadar kötü görünmeseler de, kızarmış, kurumuş derileri ve solmakta olan çürükleriyle hâlâ ayaklı birer enkaz gibiydiler. Ertesi gün onları, adı konulmamış hedeflerine götürecek trene göndereceklerdi. İsim; sert, yabancı heceler yüzlerce askerin arasında fısır fısır konuşuluyordu, en sonunda sabit durabilecekleri, geminin sallantısından kurtulacakları bir yer olduğu için, burayı çoktan bir sığınak olarak düşünmeye başlamışlardı. Oraya X Kampı demeleri gerekiyordu. Duşlar olmasına karşın kışladaki koku midelerini bulandırmaya yetiyordu.

Deniz yolculuğunun bu ikinci aşamasında yetkililer, Cape Town'da bıraktıkları yirmi beş deliyi, yaralarının iyileşmesi için hastaneye kaldırılan onlarca askeri ve karaya çıkan adamların şok edici fiziksel durumunu hatırlayarak gittikçe daha çok kişinin güvertelerde uyumasına göz yummuşlar; yönetmelikleri göz ar-

dı ederek, deniz suyuyla duş alma alışkanlığına son vermişlerdi. Yolculuk boyunca aşırı sıcak olmuştu. Revir ishal vakalarıyla doluydu ve subaylar, yeni bir revire yer açmak için yine iki büklüm olmuşlardı. Gemi doktorları için sürekli kuyruklar oluşuyordu. O meyvelere alışkın olmayan mideler, Cape Town'daki ziyafetler ve sarhoşluk tuvaletlerin önündeki kuyruklara kuyruk eklemişti. Bir salgın patlak verseydi -neden olmasın ki?- ne yapılacaktı? Çoğu halsiz, bir çoğu öksüren beş bin adam: Kötü bir manzaraydı, hiç bir gemi subayı en sonunda bir liman gördüğünde bu kadar rahatlamamıştır.

O gece kışlada, askerler yatak takımlarının üstüne yatıp lanetler yağdırdılar ve terlediler. Adamları kadar hasta, umutsuz ve evlerini özlemiş olan görevli onbaşı ve çavuşlar boğuk seslerle sabır salık verdiler. Çavuş Perkins "Kendiniz için neyin iyi olduğunu biliyorsanız, sabretsiniz iyi olur, kahrolası herifler," diye bağırıyordu.

James'e gelince o bu yolculuğu, İngiltere-Cape Town, Cape Town-Bombay diye iki aşamaya ayırmıyordu. Onu hem bedenen hem de ruhen tüketen uzun bir çileydi, yalnız arada dört günlük bir cennet vardı.

James hastaydı, canı yanıyordu; Hint Okyanusu'nda geçen üç hafta boyunca, sırtını bir kamara duvarına yaslayarak oturmuş ve hayal kurmuştu... Şanslı sakinlerinin üzerine bir kutsama gibi bulut saçan dağıyla o yer bir rüyaydı. Bahçeler içindeki büyük, serin evlerin rüyası. O sahneyi aklında tutmuştu; çiçekli sabahlıklarıyla büyük bir ağacın altında duran biri esmer, biri sarışın iki genç kadın, o sahne; ve Daphne'yle geçirdiği geceler, özellikle bir tanesi; sarı saçları beyaz omuzlarına dökülen, kollarını ona uzatan Daphne lambanın ışığının altında parlıyor gibiydi. Ve yanak yanağa dans edişleri. Deniz gümbürdeyerek üzerlerine, âşıkların üzerlerine dökülüyordu; çarpıyor, patlıyor ve yutuyordu, sonra geri çekilip zararsızlaşıyordu.

Bir mutluluk rüyası. Bunu aklında tutacak ve bu kahrolası sa-

vaş sona erene kadar başka hiçbir şey düşünmeyecek, yalnızca bunu düşünecekti.

Bu arada, küfreden, kaşınan ve uykularında bağıran –buna uyku denebilirse– elli adamla birlikte bir kışladaydı ve sabahleyin diğerleriyle birlikte onları, X Kampı'na götürecek olan trenlere yürüdü, ki bu yolculuğun iki gün süreceği ortaya çıktı. Trendeki koşullar, rahatsızlık açısından gemideki gibiydi, ama en azından tren, dümdüz gidiyor, sallanıp yalpalamıyordu. James pencereden geçip giden orta Hindistan'ın manzarasını izledi ve nefret etti. Cape, meşe ağaçları, üzüm bağları ve meyveleriyle yabancı değildi, hiçbir şeyin "Buraya ait değilsin," demediği manzarada kendisini yurdunda gibi hissetmişti.

En sonunda Hindistan'ın ortasında bir yerlerdeki X Kampı'na varıp da bölükleriyle birlikte talim alanına çıktıklarında kampın yarısının yeni, parlak kulübelerden ve barakalardan oluştuğunu gördüler. Başka bir deyişle, alanın geri kalanını prefabrike barakalar ve beyaz çadırlar kaplıyordu. Kimse onlara söylememiş olsa da muson yağmurları başlamadan önce kulübeleri kapmak için bir yarış olduğunu herkes biliyordu. Yürüdükleri ya da rahat konumda durdukları zaman ayaklarının altında, havaya kalkan ve rastgele dökülen, pudra gibi koyu renk bir toz vardı. Koku, ne kokusuydu bu, tahta dumanı, keskin ve daha birçok şey. Güneş tepelerinde bando gibi bas bas bağırırken, askerler havayı, bu tozlu yabancı havayı koklayıp tadını aldılar.

Sağlık servisinde sıraya girip kuyruklar halinde beklediler. İsilikler, ayak sorunları, göz enfeksiyonları, mide bozuklukları, öksürükler. Bu askerler, savaştan çok, bir revirde bulunmalılardı. James'in dizi yine, pişmemiş topak hamur gibi şişmişti, üzerinde de bir yara vardı. Ayakları şişmişti.

Birkaç yüz asker, bölgedeki hastanelere götürüldü ve diğerlerine de iki hafta izin verileceği söylendi. Gidecek bir yerleri yoksa –çoğunun yoktu– kampta kalacaklardı ve dinlenmeleri için erzak sağlanacaktı. Anlaşılan şehirde, erlerin eğlenmesi için hazır-

lanan kulüpler ve barlar vardı. James'e, sağlıklarına kavuşmak üzere, Albay Grant ve karısının yanında kalmaya davet edilenler arasında olduğu söylendi. Yani, hastaneye gidecek kadar kötü olmayan, ama talim ve egzersiz yapacak kadar da zinde olmayanlar kategorisindeydi.

O ve dokuz kişi daha arabayla, etrafa pembe, kırmızı ve beyaz çiçekler döken, iri, koyu renkli ağaçlarla dolu bir bahçenin içindeki tek katlı büyük bir bungalova götürüldü. Koku, koku, ne kokusuydu bu? Ağır bir çiçek kokusu vardı, ama diğeri, keskin olan, yabancılıklarını hatırlatır gibi burun deliklerinde asılı kalan koku neydi? Bilmedikleri kuşlar tanımadıkları sesler çıkarıyordu. Bahçenin birinde, beyaz gömlekli siyah bir adam yere çömelmiş, bir çalıya bir şeyler yapıyordu. Bu adamın başında bir kumaş sarılıydı, ama Cape Town'da, genç kadınların bahçelerindeki bahçıvanlar elden düşme iyi elbiseler ve eski bez ayakkabılar giyiyorlardı.

Albay Grant, Hint Ordusu'dan emekliydi ve James'in alayındaki albayın arkadaşıydı. Şimdiyse savaşın eve, yani İngiltere'ye gitmesine izin vermesini bekliyordu. Grant'in savaştaki görevi, dinlenme ihtiyacı olan askerleri ağırlamaktı. Gemide birlikte geçirdikleri haftalar nedeniyle bazı yüzler tanıdık gelse de, adamlar birbirini tanımıyorlardı. Bunların hepsi erdi, yani Öteki Rütbeler'dendi ve bu Albay Grant'ın kendi kararıydı, çünkü hep subaylar davet ediliyordu. İki yıldır çeşitli yerlerde Öteki Rütbeler'deki askerlerden biri olan James, konuşmasının onu diğerlerinden nasıl da ayırdığına dikkat etmeyi artık bırakmıştı. Çavuşlar bazen alay etmek için onu seçiyorlardı, ama dikkatleri çekmesinde eğlenceden uzak bir şeyler vardı. Karşılarındaki, sessiz, söz dinleyen, devam edebilmek için, söylenenleri duymak için, elinden geleni yapan ve aşırı zorlanmadığı açıkça belli olan genç bir adamdı: James, mağdur durumda değildi. Bu on erkeğin arasındaki tuhaf kişinin kendisi olduğunu şimdi fark etmemişti, ama Grant çifti fark etmişti. Üstelik hurcunda kitaplar vardı. Akşam

yemeği, bir zamanlar resmi ve muhtemelen önemli günler için kullanılan, ama şimdi böyle günlere alışık olmayan adamların oturduğu uzun bir masada verildi. Yiyecekler İngilizler'e özgüydü; ağırdı ve boldu.

Bayan Grant zarifti, elinden geleni yapıyordu. Ablak, kırmızı yüzlü bir kadındı, cildinden rahatsız oluyordu, çünkü terliyordu ve durup durup yüzünü ılık havanın –serin değildi, ama en azından kıpırtılıydı– pankalardan[1] gelen esintisine çeviriyordu. Kollarının altında koyu renk lekeler vardı ve hoş, en azından hoşnut etmeye çalışan yüzü konuşurken özenle gülümsüyordu.

"Peki ülkenin neresindensiniz?"

Keskin bir Batı Bölgesi aksanı "Bristol..." dedi. "Mesleğim su tesisatçılığı."

"Ne kadar güzel. Ne kadar *yararlı*. Peki siz? Korkarım adınızı alamadım...?"

Sonra sıra, düşünceli düşünceli oturup ruh haliyle diğerlerinden ayrılan James'e geldi; bu orada olmak, durumun bir parçası olmak, düzgün davranmak çabasıyla çatılan dalgın yüzüne yansıyordu. "Peki siz, hatırlayamadığım için bağışlayın... Nereliydiniz?"

"Reading yakınlarından. Savaş başladığında kolejde okuyordum."

"Ne kadar güzel. Peki ne okuyordunuz?"

"Büro yönetimi ve sekreterlik."

O anda, daha kaba olan diğer seslerin arasındaki bu terbiye edilmiş ses yüzünden karısıyla bakışan Albay Grant, "Yarın bütün gününüz dolu olacak," dedi. "Tıpçılar erkenden burada olacak. Burada her şeye erken başlarız. Sıcak yüzünden, anlıyorsunuz ya..."

Bayan Grant, "Ne kadar erken başlarsak başlayalım fark etmiyor, sıcaktan hiçbir zaman kurtulamıyoruz," diye huysuzlandı.

1 Tavana asılı büyük yelpaze.

"Bu yüzden, size başlarınızı erkenden yastığa koymanızı öneririm, yarın sabah da bakarız artık."

"Eminim, hepiniz kahve içersiniz?" dedi Bayan Grant.

Adamlar kalakalmış, bakışıyorlardı. James içeceğini söyledi, ama Colonel Grant "Muhtemelen, güzel bir fincan çayı tercih edersiniz," dedi. "Evet, o daha kolay. Barakalarınıza gittiğinizde yalnızca ellerinizi çırpıp çay isteyin."

Askerler, bahçeler içlerindeki kulübelere bırakıldı: İkisi hariç. Biri James'di: Bir kulübenin altına yazılan adının herhangi bir açıklama yapılmaksızın değiştirilip bu evdeki konuk odasına yazıldığını öğrendi.

Düşünüldüğünde, açıklama yapmaya gerek olmasa da, düşündü. Huzursuz olmuştu, ama bu evde konuk olarak kalacak olan diğer arkadaşının Bermondseyli bir elektrikçi olduğunu düşünerek kendini avuttu; bu adam, sakıncası yoksa, bir fincan çayın hoşuna gideceğini söyleyerek yerinden fırlayıp karanlığın içine, kulübelere doğru gitmişti. Bunun üzerine, James, Grantler'le yalnız kalıp kahve içti, ona kendisini evinde gibi hissetmesini, istediği kitapları ödünç alıp gramofon çalabileceğini söylediler.

James, karanlıkta, örtülerin arasında çok sıcak olan yatağına uzandı ve penceredeki tülün önünden hızla geçen yarasaları gördü. Koku, Cape Town'da karakteristik bir koku var mıydı? Sanmıyordu. Yalnızca Daphne'nin teninin ve saçlarının kokusu... Ve böylece uykuya daldı, uyanıp da bağırırsa, burada duyacak kimse yoktu.

Ertesi sabah, gönüllü hemşire servisi üniforması giymiş birkaç genç kadın, kontrole geldi. James'in dizi yine sargıya alındı. On askerin hepsi ayaklarını keskin kokulu ilaçların içine sokup kulübelerde oturdular, hepsinin yaralı derileri ilaçlanmıştı: Hepsi iyileşecekti.

Şimdi bir sorun vardı: Sıkıntıdan yarı delirmiş dokuz adam, şimdi bu zarif ve sakin ev halkının arasındaydılar ve biraz eğlenmek, daha net söylersek sarhoş olmak istiyorlardı.

Ama Grantler bunu düşünmüştü. Şehirde onları kabul edecek bir kulüp vardı ve kısa bir yürüyüşle oraya gidebilirlerdi. Akşam olup da hava biraz serinleyene kadar beklemek daha iyiydi.

Kulübe falan gidip, diğer askerlerle birlikte olup özel düşüncelerinden kopmak istemeyen James, yalnız kaldı. Bu verandada oturup kuşları izlemek ve Cape Town'ı düşünmek istiyordu. Yani Daphne'yi düşünmek, ama yalnızca onu değil. "Bir düşünsene, oraya yerleştirilebilirdik, öyle değil mi? Ama buradayız," diye düşünüyordu. Şans'ın ya da Kader'in alçaklığı kafasını kurcalıyordu, dizlerinde açık bir kitapla saatlerce oturup öyle derin düşündü ki ihtiyar adam, öksürerek yanına gelip oturana kadar Albay'ı fark etmedi.

"Umarım, sizi rahatsız etmiyorumdur?"

"Hayır, hayır, tabii ki etmiyorsunuz, efendim."

James'in kucağında Kipling'in *Bütün Şiirleri* duruyordu. Artık çok uzun zaman önceymiş gibi gelen o yaz okullarında, Kipling okunmamıştı. Kipling! Donald ne derdi?

Grantler'in oturma odasındaki kitaplık, altın rengi harflerle süslenmiş, kırmızı deri kapaklı kitaplarla doluydu ve çoğu da Kipling'ti.

Albay öne doğru eğilip başlığa baktı, sonra tekrar arkasına yaslandı. "İyi bir çocuk, Kipling," dedi. "Ama bugünlerde gözden düştü."

"Kendisini daha önce hiç okumadım, efendim."

"Ne düşündüğünü öğrenmek isterim. Sizin nesliniz... Bazı şeylere farklı bakıyorsunuz."

Bu bungalovun dışında, ağaçların gölgesiyle kaplı bahçenin ötesindeki tozlu yoldan rengârenk kıyafetleriyle Hintliler geçiyordu.

"Şu ne kuşu, efendim?"

"Karga. Hindistan kargası. Bizimkilere benzemiyorlar, değil mi?"

"Sanki boğazları acıyormuş gibi ötüyorlar. Benim gibi."

Albay güldü: Belli ki gülmek ferahlatmıştı. James'in soluk durgunluğu onu rahatsız ediyordu.

"Burada her türlü mikrop var. Tozdan. Pis. Ama şanslıysan, bağışıklık kazanırsın."

"Peki sıcağa da bağışıklık kazanılıyor mu, efendim?"

Albay James'in kollarındaki ve bacaklarının, şort üniformasının aşağısında kalan yerlerindeki sargı bezlerine baktı; görünmeyen yerlerde başka sargılar da olduğunu biliyordu. James'in boynundaki kırmızılık, isilikti. "Hayır, ne yazık ki ona alışılmıyor." Kısa bir sessizlik. "Bütün bu yıllardan sonra karım, hâlâ zorlanıyor, ne yazık ki. Zamanını mümkün olduğunca tepelerde geçiriyor, ama şu anda payına düşeni yapmak istediği için burada ve burası ona göre değil. Fark etmiş olmalısın."

"Evet, fark ettim."

"Arkadaşların nerede?"

"Şehri gezmeye gittiler."

"Zavallı çocuklar, onlar için yapacak pek bir şey yok."

"Hepimiz sonunda gemiden indiğimize memnunuz, efendim."

"Evet, duydum, kötü bir yolculuk olmuş."

Albay kalktı, başıyla selam verip gitti. Ama kısa sohbetler için verandaya gelip James'e katılmaya başlamıştı, gerçi James'in gördüğü kadarıyla bu sohbetler amaçsız sayılmazdı.

"Sana subaylık teklif etmediler mi?"

"Ettiler, ama ben reddettim. Şimdi, bunu neden yaptığımı merak ediyorum?"

"Senin için her şey biraz daha kolay olurdu."

"Gemideyken ben de öyle düşünüyordum, evet."

"Evet."

Başka bir seferinde James'in kucağındaki kırmızı kitaba baktığında şu dizeleri okumuştu:

Kargaşa ve bağırışlar azalıyor,
Kaptanlar ve Krallar gidiyor.

"Gideceklermiş gibi görünmüyorlar, efendim. Hem de hiç."

"Bizim bunu yapmamızı istiyorlar. Hintliler. Gitmemizi. Fark etmişsindir."

James, Hindistan'a geleli bir hafta olmuştu ve gazeteye yalnızca şöyle bir bakıyordu.

"Ayaklanmalar." "Özgür Hindistan." "Hindistan Hintlilerindir." "İngiliz Tiranlığı."

Elbette "Özgür Hindistan"ı da kapsaması gereken sosyalist doktrinin öğretilmesiyle geçen aylar çıkmıştı James'in içinden. Eh, Hindistan Hintlilerindir: Bu mantıklı, diye düşündü.

"Sizden önceki grup... Geçen alay, Onlar Burma'ya gittiler."

"Evet, biliyoruz."

"Gitmeden önce ayaklanmaları bastırıyorlardı... Buraya oldukça yakın bir yerde. Sorun çıkaran berbat bir bölgeyi yatıştırdılar. Sen bu konuda ne düşünüyorsun?"

James, bir askerseniz, söyleneni yaparsınız diye düşünüyordu.

"Benim görevim, neden diye sorgulamak değil, efendim."

Albay güldü. "Çok akıllıca!"

James cesaret göstererek "Biz de Burma'ya gidecek miyiz, efendim?" dedi.

"Bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum."

"Bilseydiniz de bana söylemezdiniz zaten."

"Bilseydim de sana söyleyemezdim. Ama bildiğin gibi Japonlar, Hindistan'ı istila etmek ve ülkeyi bizim tiranlığımızdan kurtarmak gibi tehditlerde bulunuyorlar. Durmadan yaklaşıyorlar."

"Evet, galiba öyle."

"Böyle bir ihtimale karşı burada birkaç bölük tutulacak."

"Anlıyorum."

"Evet, öyle görünüyor."

Ve ziyaretin sonlarına doğru, Cape Town'un hareketliliğinin yanında James üzerinde fazla etki yaratmadığı için daha sonra hatırlamakta zorlandığı bir başka görüşme daha yaşandı.

Albay, verandaya gelmişti, botları ahşap zeminde epeyce ses çıkarıyordu; ayakta dikilip askere bakmıştı; asker, ağzı hafif açık bir durumda boş boş bakıyordu.

"James..."

James, kısa bir aradan sonra duydu ve gülümsedi, Albay otururken ayağa kalktı. Sonra tekrar oturdu.

Albay, "Burasının kimilerimiz için kolay bir ülke olmadığını biliyorsun, eh, kimileri de defne ağacı gibi gelişip güzelleşiyor. Ama herkesi değil. Burası seni sen olmaktan çıkarır..." Sonra söyleyecek doğru şeyi bulmaya çalışırak duraksadı. Birisinin yaptığı ütüyle parlamış olan krem rengi keten pantolonunun içindeki upuzun bacaklarını oynattı. Düşünceli düşünceli, James'e değil de bahçeye bakarak güneşten bronzlaşmış ince eliyle çenesini ovuşturdu.

"Uyuyabiliyor musun? Sorabilir miyim?"

"Çok iyi değil. Hava çok sıcak."

"Evet, öyle, muson mevsimi gelince her şey daha kolay olacak. Çok geçmeden başlar."

"Muson mevsimi, herkes bundan sihirli bir değnek gibi bahsediyor."

"Eh, öyle. Evet, aynen öyle. James, yersiz konuşuyorsam, söyleyeceklerimi unut. Ama söylemek istediğim şu ki; meseleleri fazla abartmamalısın. Başka bir yerde olsaydık, bunu söylemezdim, ama bu ülkede... Kendine sıkı sıkı tutunmazsan burası insanı uçuruma sürükler, Hindistan böyledir. Bizler bu iklime göre yaratılmamışız. İnsanı öldürür. Biliyorum... Kırk yıldır buradayım. Uzun bir süre. Savaş çıkmasaydı şimdi evde olacaktım."

James bunu anladıysa da yüzüne yansımadı; kıpırdamadı, Albay'a da bakmadı.

"Söylediklerimi düşüneceksin, değil mi? Dene ve meseleleri biraz daha hafife al."

"Evet, efendim. Evet... Mesele o gemi, biliyorsunuz. Nasıl olduğunu bildiğinizi sanmıyorum..." Yaşlı bir adama, bilemezsiniz denmez, hem de hiçbir konuda. "Yani şunu demek istiyorum... Özür dilerim, efendim. Öyle demek istememiştim..." Sonra yüzü bembeyaz kesilerek kızgın bir şekilde: "Korkunçtu. Korkunç..." Sonra sıktığı yumruklarını sinirli bir şekilde oturduğu koltuğun kollarına indirdi. Kitabı düştü, Albay kitabı alıp sayfalarını karıştı. Yüksek sesle okudu:

"Şehirler, Tahtlar ve İktidarlar
Zamanın Gözü'nde hemen hemen
Her gün ölen çiçekler kadar
Yaşarlar:
Ama tükenmiş ve değersiz Toprak'tan
Yeni tomurcuklar fışkırıp
Yeni insanları sevindirdikçe
Yine Şehirler doğar.

"İşler kötüleştiğinde bunu kendi kendime tekrarlarım sık sık."
"Evet, efendim."
"Uyum duygusu, insan bunu korumalıdır."
"Evet, efendim."
"Ve unutursun. Bilirsin, insan unutur."
"Asla unutmayacağım, efendim, asla, asla."
"Anlıyorum. Üzgünüm." Bunu dedikten sonra Albay gitti.

Grantler'in konuklarını kampa geri götürmek üzere arabaların geldiği gün, havada bir sürü süprüntü uçuşuyordu. Ağaçların arasında dolanan rüzgâr yaprakları, hatta küçük dalları bile döndüre döndüre yollara sürüklüyor; yollardaki insanlar, derme çatma dükkânların ve küçük evlerin bulunduğu yerlerdeki kapı girişlerine ve deliklere doğru kaçışıyorlar ve dükkâncılar, mallarının havaya uçmasını engellemek için kepenklerini indirmeye çalışıyorlardı.

Arabalar, bir müfrezenin yanından geçti; onbaşıları eşliğinde iki haftalık izinleriyle birleşitirilen kısa bir geziden dönüyorlardı. Güneşe ve toza karşı gözlerini kısmışlar, ağızlarını sımsıkı kapamışlardı. Bu yüzden öfkeli görünüyorlardı. Yürürlerken üstlerinden pislik akan on kızgın adam ve dizlerine kadar yükselen toz bulutları... Yanlarından geçen iki araba, tozu daha da yükseltti ve yolcular geri dönüp baktıklarında hayalet gibi bir müfrezenin pis bir bulut içinde kaybolduğunu gördüler.

Askerler döndüklerini bildirmeye gittiler. James'e bir subaylık alınmasının ve İdare'ye katılmasının "önerildiğini" söylediler. Kim önermişti? Albay Chase'in dostu olduğunu söyleyen Albay Grant olabilirdi yalnızca. "Dokuzdan beşe," diye düşündü James. "Benim kaderim bu."

"Yarın Sağlık Servisi'ne git, sonra da bize bildir."

James, şimdi yirmi kişiyi barındıran uzun bir barakadaydı; burası, biraz, üç yıl önce askerliğe başladığı zaman onun ilk yuvası olan kulübeye benziyordu. Britanya'da birlikte olduğu adamlardan hiçbiri burada değildi, ama bazıları aynı gemiden, aynı acıları çekenlerdendi. Genç erkekler, on kişi bir tarafa, diğer on kişi öbür tarafta olmak üzere, yirmi ayrı yatakta oturmuşlar, barınaklarına toz savuran rüzgârı dinliyorlardı.

"Tanrım, ne biçim bir ülke."

Kimse karşı çıkmadı. İki haftalık izinlerinde neler yaptıklarını konuşmaya başladılar. Hepsi şikâyet ediyordu: Yapacak hiçbir şey yoktu, Öteki Rütbe'den olanların girmesine izin verme lütfunda bulunan birkaç "sözde kulüp", birkaç melez kız, o kızlarla düzüşenler başına bela arayanlardı, yine bira kıtlığı, sıcak, sıcak, sıcak.

Sonra biri James'e "Sizi selamlamamız gerekeceğini duydum, efendim," dedi.

Bu dostça bir söz değildi. Subaylarla ilgili alışılagelmiş, nefrete varan eleştirileri önceden dinlemiş olan James, şimdi kendisinin karşı tarafta olduğunu fark etti.

"Öyle görünüyor," dedi.

Bir asker ona oturduğu yerden alaycı bir selam verdi.

"Bu kadar yeter," dedi onbaşı.

"Evet, Onbaşım."

"İdare işte..." dedi James. "Sıkıcı evrak işleriyle boğuş dur."

"Yat kalk, talim yapmaktan iyidir."

"Ah, bilmiyorum," dedi James.

"Peki senin Albay'ın evi nasıldı?"

Barakadakilerden biri Albay'ın evinde kalan on kişi arasındaydı ve James "Ted'e sor, o anlatsın," dedi.

"Berbattı," dedi Ted. "Ve o kadın..." İşaret parmağını alnına doğru uzatıp çevirdi.

Nankörlükten rahatsız olan James, "Bana iyi geldi," dedi. "O yolculuktan sonra biraz sessizliğe ihtiyacım vardı."

"Sessizlik..." dedi Ted. "Ben biraz hareketi tercih ederdim."

"Belki de bizi başka bir yere nakledecekler," dedi biri.

"Belki etmezler," dedi James. Ve onlara Albay Grant'ın söylediklerini anlattı: Japon işgaline karşı bazı alaylar, Hindistan'da tutulacaktı.

Homurtular ve küfürler.

O gece, muson yağmurları başladı; yağmur çatılarına öyle hızlı vurdu ki çok azı uyuyabildi. Sabahleyin, bir gün öncesinin tozu, rüzgâr estikçe köpüklerin uçuştuğu derin çikolata havuzlarına dönüşmüştü.

Adamlar kahvaltıya ıslak ve terli halde gittiler. Sağlık Servisi'ne de terli ve ıslak halde devam ettiler.

"Dizin nasıl?"

"Daha iyi," dedi James. Şişi inmiş, sağlıklı bir diz olmuştu.

"Kriket oynadığını görüyorum. İsmini yazdıracağım."

Doktor, James'in orasını burasını dürttü ve sonra "Şimdi de ayağına bakalım," dedi.

James botlarını çıkardı. Ağır kokulu sıvıdan bol bol sürüldü.

"Peki ya boğazın?"

James boğazının acıdığını Albay'dan başka kimseye söylememişti.

"Pek iyi değil."

"Bir bakalım... Evet, anlıyorum. Tozdan. Ama artık yağmurlar başladı, temizlenecektir."

Peki bunu nereden biliyordu. Albay'dan en alt rütbesine kadar bütün personel Hindistan'a yeni gelmişti. Hepsi umutsuzluğa kapılmıştı. Ders kitaplarında insanların alıştığını okuyan bu genç adam "İklime alışacaksın," dedi.

Yağmur durdu. Duru ve temizlenmiş bir güneş çıktı.

Yüzlerce genç adam yürüyüp talim yapıyor, talim yapıp yürüyor, haki üniformalarının altından terler akıyor, bu arada çavuşlar bağıra bağıra yumuşayıp işe yaramaz hale geldiklerini söylüyordu; ama endişelenmeyin, çaresine bakarız.

James o gün, asteğmen üniforması almak için malzeme deposuna gönderildi ve yeni botlarını bulana kadar epey zaman harcadı. Sonra, Jack Reeves adındaki başka bir asteğmenle birlikte kalacağı kulübeye gitti, içeri girdiğinde Jack Reeves bir rafa kitaplarını yerleştiriyordu. Bu iyiye işaretti.

James yeni arkadaşına bir subay olarak nasıl davranması gerektiğini hiç bilmediğini söyledi.

"Sıkma canını," dedi Jack Reeves. "Ben de onbaşıya aynı şeyi söyledim ve o da bana dedi ki 'Yalnızca kendini baş çavuşunun ellerine teslim et, o sana öğretecektir.' "

Bunun karşılığında verilecek yanıt "Birinin eline teslim olmak," olmalıydı.

İki genç adam artık on beş kişiyle birlikte İdare'deydiler; başlarında, barış zamanında Somerset'teki bir tavuk çiftliğinde krizi atlatmaya çalışan Yüzbaşı Hargreaves vardı. Savaş sayesinde iflastan kurtulmuştu. Bağıra çağıra konuşup kabadayılık eden bir adamdı, ama gayet becerikliydi. Her sabah İdare'ye gelip selamları alıp selamını veriyor ve oyunda kartları dağıtan biri gibi görevleri dağıtıyordu. Yiyecek, üniforma ve tıbbi malzemelerin

stoklarıyla; askerlerin dağıtımıyla ve ulaşımıyla ilgileniyorlardı. İdare, kamp ve düzenle ilgili her şeyi biliyordu ve James'in yaradılışı elverseydi, bunda hoş bir iktidar hissi vardı. Ama onun gerçek hayatı, gizli enerjisi, Daphne'den mektup beklemekle geçiyordu. Ona söylediği neredeyse son şey "Yazacaksın, değil mi? Söz ver," olmuştu.

Ama ona numarasını vermiş miydi hiç? Hatta tam adını bile vermemiş olabilirdi? Daphne, ona James'ten başka bir şekilde seslenmiş miydi hiç?

Gerçeklikten o kadar uzaktı ki Daphne'nin tam adını, kesinlikle adresini de bilmediğini fark etmesi haftalar almıştı. O Daphne'ye yazamazdı, ama Daphne onun nerede olduğunu bir şekilde öğrenip yazabilirdi. Onun bir yolunu bulacağını düşünüyordu. Geminin Cape Town'dan Bombay'a varması üç hafta sürmüştü. Gecikmeler olabileceği için bir hafta sayılmazsa, eh, o zaman iki hafta; bugün yarın bir mektup alabilirdi.

Mektup gelmedi. Hiçbir şey gelmedi.

Demek ki onun Daphne'ye yazması gerekiyordu. Ama o dört günlük cennetle ilgili olarak tek hatırladığı şey sallanıp duran gemiden Daphne'nin kollarına düştüğüydü. Sanki böyle olmuştu: bir mutluluk parıltısı. Birbirine benzer evlerin bulunduğu bir sokakta, bir tepenin yamacındaki geniş, harikulade ev ve bir bahçe. Denizi, katil denizi gören ve bütün gece boyunca onunla yanak yanağa dans ettiği küçük bir veranda. Sonra, tuz kokan çalılıkların içindeki o küçük ev ve gürleyerek dört bir yanlarına vuran dalgalar.

Ama adres yoktu. Ne bir numara, ne sokağın adı. Askeri gemiler geldiğinde konuk ağırlama işlerini organize eden kadınlar, şu ya da bu askerin adını almıyor: Yalnızca askerleri, gönüllü ev sahibi kadınlara yolluyorladı. Daphne'nin soyadını nasıl öğrenebilirdi? Simonstown'daki üsten mi? Mektup yazıp X Nakliye Gemisi geldiğinde askerlere karşı çok nazik davranan ev sahibi hanımların isimlerini sorsa? Düşüncesizce konuşmak birilerinin ha-

yatına mal olabilir. Mektuba bunları yazamazdı. Sansürden geçmezdi.

Ne yapacaktı? Aldırma, Daphne mutlaka yazacaktı ve o zaman elinde bir adres olacaktı. Bu arada ona uzun mektuplar yazdı, tarih ve numara koyarak özenle sakladı.

Hastalığa benzer bir şiddetle onun hayalini kuruyordu. Cape Town'la ilgili hatırladıkları –hayatını üzerine kurduğu sahneler, cilalayıp tekrar tekrar yaşadıkça daha da berraklaşıyorlardı– onun için, canı sıkılan gençlerle dolu bu çirkin yerden daha netti. Bu kamptan! Ne kargaşa! –Askerler böyle homurdanıyorlardı– Şimdi bile yapılmamış kulübeler vardı. Bazı askerler hâlâ, önce bembeyaz parlayan ama artık iyice kirlenmiş ve kahverengimsi bir renk almış çadırlarda kalıyorlardı; sulu çamur, çadırların çevresinde şıpırdıyor ve içeriye sızıyordu. Şimdiden, ufak tefek esmer adamlar peştemallarının içinde –herhalde bunlar kalın asker giysilerinden daha serin tutuyordur– çatıları kaplayan sac levhaları yukarı kaldırıyorlar ya da kovalar ve tuğlalarla oradan oraya koşturuyorlardı. Her şey geçici ve doğaçlama gibiydi. Her şey zordu: Yiyecek ve su, alelacele getirtileceği sözü verilen basit ilaçlar trenle Delhi'den geliyordu

Yiyeceklerden yakınılıyordu. Hint yemekleri çıkıyordu, ama askerler İngiltere'deki gibi kızarmış sığır eti istiyorlardı ve bu bir sürü soruna yol açıyordu. Hindular sığır eti yemiyorlardı; inekleri, cılız ve acınacak bir halde ama kutsal bir şey olarak çevrede dolanıyordu ve sığır eti Müslümanlardan geliyordu. Su en kötüsüydü. Her damlasının kaynatılması ya da içlerine arıtma tabletlerinin atılması gerekiyordu, ama kimi zaman askerler bunu unutuyorlardı. Bir dizanteri salgını olmuştu bile ve küçük hastane doluydu.

Fırtınalı yağmurlar ara verdikçe toz kuruyordu, ama ne toz du... James tozu avuçluyor, elekten geçirir gibi parmaklarının arasından akıtıyordu, un kadar ince bir toz. "Tükenmiş ve değersiz toprak," diye mırıldanıyordu. Kipling bu dizesini bura-

dan, Hindistan'ın cansız, ince uçucu toprağından almıştı. Bu toprakta en ufak bir ot bile yetişmezdi, o kadar tükenmişti.

Subaylar Lokantası'nda gerektiği kadar vakit geçiriyor ve bu işin ritüellerini ihmal etmiyordu. Acayip bir tip olarak algılanmamaya kararlıydı.

Yine de böyle algılanmak durumunda kaldığının farkındaydı, çünkü zaman zaman insanlar ona bir şeyler söylediğinde duymuyordu. En çok, Jack Reeves'le birlikte kulübelerinde oturup kitap okudukları ya da İngiltere hakkında konuştukları zaman mutlu oluyordu. Jack, yurdunu özlüyor ve bunu söylüyordu; James ise aşkı özlüyordu, ama bu sırrını arkadaşına anlatamıyordu. Kimse anlayamazdı, bunu biliyordu.

Daphne'den mektup gelmedi. Annesinden mektuplar geliyordu, evet, babasından mesajlar da oluyordu iyice sansürlenmiş mektupların içinde, ama Daphne sessizdi.

İdare'deki yerinde yeni bir bir nakliye gemisinin daha geldiğini öğrendi, yükünü X Kampı'nda değil de Y ya da Z Kampı'nda boşaltacaktı. Cape Town'da bırakılan yirmi beş kişi ve o zamandan beri verilen kayıpların yerini doldurmak için buraya elli asker bırakılacaktı. Cenaze törenleri çoktan yapılmıştı; geminin geldiği X Kampı'nda ilan edilmişti... Bazı hasta askerler hiçbir zaman görev yapacak kadar iyileşmeyeceklerdi ve eve dönmek için savaşın sonuna kadar beklemek zorundaydılar. Albay Grant'ın dediği gibi Hindistan insanı öldürüyordu.

Kamp, yurt özlemi ve hasretle öyle bir dolmuştu ki, havalanabilir, gemilere ve çok önemli şahıslara mahsus uçaklara gerek kalmadan yurda, İngiltere'ye dönebilirdi. Jack, James ile böyle şakalaşıyordu: Bu, kampı bir süre için canlandıran bir düş olmuştu.

İsimsiz askeri gemiyle yeni gelenler, Cape Town'da üç gün geçirdiler: Şanssızlık onları Durban'a götürebilirdi, ama Cape Town'a gitmişlerdi. James evlerde konuk olan birini bulana kadar bir sürü kişiyle konuştu; ama bulduğu adam James'in hatır-

ladığı evlere ve bahçelere benzeyen şeyler anlatmamıştı. Sonra James, gayretli bir takiple en sonunda, o evet kelimesini duydu, şanslı kişiyi bulmuştu. Adam tepedeki bir eve götürülmüştü, bir bahçe vardı ve...

"Adı neydi?"

"Betty, Betty diyorlardı. Ve o nasıl bir partiydi, yiyecekler, içki..."

"Peki orada başka bir kadın daha var mıydı? Sarışın bir kız?"

"Bir sürü kız vardı, evet. Adı neydi?"

"Daphne, adı Daphne'ydi."

James sonunda şu sözü duydu: "Evet, sanırım, vardı. Evet. Sarı saçlı. Ama çok fazla ortalarda görünmüyordu. Hamileydi. Şimdiye kadar doğurmuştur."

James ne kadar zorlarsa zorlasın, sıkıştırırsa sıkıştırsın, bütün öğrenebildiği bundan ibaretti.

Hamile. Dokuz ay. Uygundu. Bebek onundu. Öyle olmalıydı. Komik, bir bebek hiç aklına gelmemişti, ama şimdi bunu düşünmemesinin gülünç olduğunu hissediyordu. Bebekler sevişmenin sonucu meydana gelirlerdi. Ama bu söz biraz soyut kalıyordu. Daphne'yle sevişmesinin çocuk meydana getirmekle ne ilgisi vardı? Bebek yapmakla? Hayır, hiç aklına gelmemişti. Şimdi ise başka bir şey düşünemiyordu. Orada, bütün bu denizin, korkunç Hint Okyanusu'nun öte yanında, tepeler üzerine kurulmuş o güzel şehir vardı ve orada, o evde tek aşkı ve bebeği...

Kendisine bilgi veren adamı tekrar denedi. "Adres neydi? Parti neredeydi?"

"Hiçbir fikrim yok. Üzgünüm."

"Sarışın kadının adı neyi?"

"Sanırım, Daphne demiştin."

"Hayır, soyadı."

"Hiçbir fikrim yok."

"Evinde kaldığın kadının soyadını öğrendin mi, esmer olanın, Betty?"

"Sanırım, Stubbs."

"Adresi bilmiyor musun?"

"Üzgünüm, adresi almak hiç aklıma gelmedi, bilirsin, oraya arabayla götürüyor, sonra da geri getiriyorlar."

"Sana yazacak mı?"

"Kim?"

"Betty, Betty Stubbs, sana mektup yazacak mı?"

"Hayır, neden yazsın ki? Düzinelerce asker vardı, bir partiye davet ettiği her zavallı adama mektup yazmaz herhalde."

Ama James bir isim daha elde etmişti. Betty'yi zaten biliyordu, şimdi Stubbs'ı da biliyordu. Kocası Simonstown'da yüzbaşıydı ve Daphne'nin kocasının arkadaşıydı.

Düşler âleminden gerçek dünyaya geri döndüğü zaman –"gerçek dünya" dedikleri şeye... Bir tahmin eden çıksa, durumunun nasıl eleştirileceğini biliyordu. Daphne'nin arkadaşı Betty'nin kocasına mektup yazıp "Lütfen, ilişikteki zarfı dostunuz ve komşunuz Daphne'ye verin," diyemeyeceğine karar verdi. Sonuçta, Daphne'nin bir kocası vardı. Öyle söylemişti. Ama iki ya da üç kocası da olabilirdi ve bunlar onun Daphne'yle paylaştığı ve Daphne'nin de onunla paylaşmış olması gereken –bunu biliyordu– gizli hayatı etkilemezdi. Kimse öyle bir şey yaşayıp sonsuza kadar değişemezdi, bunu biliyordu. Ama ona zarar vermek istemiyordu.

Şöyle yazdı: "Sevgili Yüzbaşı Stubbs, ben birkaç ay önce dört günlüğüne Cape Town'da kalan şanslı adamlardan biriyim. Yan komşunuz Daphne'nin konuğu olmuştum. Bana bir satırla onun adresini bildirebilirseniz, minnettar kalacağım. İçtenlikle. Asteğmen James Reid."

Hiçbir şeyi ele vermeyen –bundan emindi– bu zararsız mektup, denetlenen olağan yollardan gönderildi. Her şey mükemmel gitse bile, en erken bir ay sonra cevap bekleyebilirdi, hadi altı hafta diyelim.

Altı hafta geçti.

James, bütün dikkatini verdiği hayalinin yoğunluğu içinde yağmurların durduğunu, toprağın susuzluktan kavrulduğunu ve sıcağın ortalığı yaktığını güçlükle fark edebildi. Birinin kulübesinin dışına attığı mango çekirdeği tutmuş ve büyüyüp sapasağlam on beş santim boya ulaşmıştı bile. Demek ki, Hindistan toprağı değersiz olabilirdi, ama kesinlikle tükenmiş değildi.

James, Simonstown'a bir mektup daha yazdı. Sonuçta, mektuplar adrese ulaşmıyor, gemiler batıyordu, Simonstown'a yazdığı ilk mektup, üzerinde bir mesajla karanlığa atılan kâğıt bir ok gibiydi.

Aylar geçti. Bir mektup geldi. Şöyle yazıyordu:

Sevgili James,

Yazmamı Daphne istedi. Senden bir daha yazmamanı rica ediyor. Kendisi çok iyi ve mutlu. Bir bebeği daha olacak, sanırım, sen bu mektubu aldığında doğmuş olacak. Yani, Daphne'nin iki çocuğu olacak. Joe'ya babasının adı verildi ve bu seferki küçük bir kız olursa –Daphne bundan emin– adı Jill olacak.

Kendisi selamlarını gönderiyor.

En iyi dileklerimizle,

Betty Stubbs. Daphne Wright.

Selamlarını! Selamlarını gönderiyor! James selamları aklından çıkardı. Bu söylemek istediği değil, söylemek zorunda olduğu şeydi.

Özel hatıralarına, küçük resimlerine –bir ağacın altında duran, çiçekli sabahlıklar giymiş iki güzel kadın, hepsinde gülümseyen, farklı giysilerle Daphne– şimdi küçük bir oğlanla Daphne eklenmişti; sarışın, güzel bir çocuk: Yollarda, dükkânlarda kapı önlerinde gördüğü, annelerinin kucağındaki, tombul bileklerinde altın bilezikler olan esmer bebeklere kesinlikle benzemiyordu. Savaş sona erdiğinde Cape Town'a gidip Daphne'yi alacak, oğlunu alacaktı. Bütün bu tatlı, Hintli bebekleri, anneleri Daphne olmadığı için reddettiğini biliyordu.

Savaş devamlı ve aralıksız bir bütün değildir, ama eylemsizlik ve can sıkıntısıyla geçen uzun dönemlerin arasına yoğun faaliyet nöbetleri; yani çarpışmalar, tehlike ve ölüm girer, sonra yine sıkıntı ve hareketsizlik başlar. Cephelerden gelen haberler hep böyleydi. "Savaş senin için nasıldı?" "Tanrım, can sıkıntısı, en kötüsü buydu." "Ama Dunkirk'te olduğunu sanıyordum... Borodino'da... Crete'te... Burma'da.... Mafeking Kuşatması'nda?" "Evet, ama aralarda, Tanrım, sıkıntı, bunun en kötü düşmanımın bile başına gelmesini istemezdim." X Kampı'nda can sıkıntısı bir hastalık gibi, bağışıklık sisteminizi çökerten virüslerden biri gibiydi. Ateşli bir söylentinin yayılmasıyla sıkıntı hafifliyordu.

Savaş zamanı söylentileri: Artık asıl konu buydu. İnsan zihninin umulmadık yerlerinden çıkan hayallerin parlaklığını, korkunun terbiyesini, yalnızlık ve umudu barındıran kehanetler kaynar, fokurdar ve sonra bir barda ya da kışlada düşüncesiz bir konuşmacının ağzından dökülürdü. Sonra hiç vakit kaybetmeden bir gün, bir hafta içinde gerçek ortaya çıkana kadar ağızdan ağıza dolaşırdı: "Japonlar saldırdığında daha yakında olmamız için Y Kampı'na gönderiliyormuşuz, yok hayır, Z Kampı'na." "Gelecek hafta saldıracaklar, 9. İmparatorluk Tüfekleri bu yüzden oraya gidiyor." "Burma'ya gönderiliyormuşuz. Emir Subayı, Çavuş Benton'a söyledi." "Bu kamp çok sağlıksız, kapatılacak ve biz de tepelere gönderileceğiz." "Bir kolera salgınını örtbas ettiler. Kimseye söyleme, yoksa isyan çıkar." "Sesimizi çıkarmamamız için yemeklerimize sakinleştirici koyuyorlar."

Can sıkıntısı ve söylentiler.

Japonlar yaklaşmıştı. Asya üzerinde hızla ilerliyorlardı, ama onlarla savaşmaya James'in alayı gönderilmedi. James'in hayal kurup varlığını sürdürdüğü X Kampı'ndaki alayı hiçbir yere gönderilmedi. Rahatsız bir şekilde geçen günlerle hayat devam etti, sıcak rüzgârlar esiyor, tükürükler toz tadında oluyor, gözler acıyordu ve sonra muson yağmurları... Üçüncüsü. 1943. Askerler, Hintliler'in evlerinden ve dükkânlarından koşarak çıkıp kollarını

yağmura doğru kaldırdıklarını, şarkı söyleyerek kendi çevrelerinde döndüklerini gördüler. Hiçbir asker yağmurun altında durmak için barakasından çıkmadı; onların işi örnek olmak, düzgün davranmak ve görgü kurallarına uymaktı.

Albay Grant ve karısı, James'i bir hafta sonu için evlerine davet etmişlerdi. Albay, James'te bir pırıltı yakalamıştı, James ise özgüvensizliği nedeniyle bunu şöyle yorumlamıştı: Sanırım Kipling üzerine konuşacak birilerini bulmak hoşuna gidiyor.

Bir konuşma olmuştu. Bayan Grant kocasına şöyle demişti: "Artık bu erlerden kimsenin gelmesini istemiyorum. Nasıl davranacaklarını bilmiyorlar. Geçen sefer her yeri kusmuk yapmışlardı."

"Abartıyorsun, canım."

"Hayır, bizim sınıfımızdan değiller. Bize gelmek aslında hoşlarına gitmiyor."

Albay Grant, bunun doğru olabileceğinden kuşkulanmış, yine de "Burada çok eziyet çekiyorlar. Elimizden geleni yapmalıyız," demişti.

"Karşı çıkıyorum, yalnızca subaylar gelebilir, kabul etmiyorum işte."

Bunun bir de arka planı vardı. Uzun zaman önce Albay Grant, Sandhurst için pek az kişiye verilen bir bursu kazanmış, zeki, yoksul bir çocuktu, hiyerarşide ilerledikçe de bu bursu almaya layık olduğu iyice ortaya çıkmıştı. İyi bir meslek yaşamı olmuştu. Ama başlangıçta, bir leydi olan karısı Mildred'ın sınıfından değildi. Grantler bu yüzden hep erleri davet ediyorlardı. Ama artık etmeyeceklerdi. Bayan Grant karşı çıkıyordu.

"O çocuğa bir diyeceğim yok, adı neydi, James bir şey, o nasıl davranması gerektiğini biliyor."

"O şimdi subay oldu, canım."

"İşte, görüyorsun."

James'in de aralarında bulunduğu on genç subay, Grantler'le

uzun bir hafta sonu geçirdiler ve yine daha önceki konuklar gibi kendilerini şehirdeki kulüplere atsalar da yeterince düzgün davrandılar.

James kulüplere gitmedi.

Verandada, aralarında bir çay tepsisiyle, arkadaşça otururlarken Albay Grant, James'e şöyle dedi: "James söylesene, kamptaki durum hakkında genel olarak neler konuşuluyor?"

"Burada, Hindistan'da tutulup, hiçbir şey yapmamak üzerine mi demek istiyorsunuz?" Bu söz, çok açık ve acı olmuştu, aynı zamanda yalnızca kendi adına konuşmuş değildi.

"Evet, ne diyorlar?"

Şimdi Albay "onların" ne dediğini öğrenmeliydi, çünkü arkadaşı Albay Chase Subaylar Lokantası'nda hepsini dinlemişti. James'in artık sıradan askerlerle birlikte olmadığını unutmuş muydu?

"Ben askerlerle birlikteyken, çok şikâyet ediyorlardı. Burayı sevmiyorlar. Ama bildiğiniz gibi, her şeyden şikâyet ederler zaten." Evet, Albay biliyordu, unutmamıştı. "Bana öyle geliyor ki, efendim, askerler âdet yerini bulsun diye subaylardan hoşlanmazlar... Fakat siz, bunu mu sormuştunuz?"

Albay Grant'in sorusu, içindeki farklı seviyelerdeki bir sürü itici güçle oluşmuştu. O ve Albay Chase birlikte oturup sert bir şekilde –onlar için sert– muhalefetten ve kendilerini bihaber hissettiklerinden konuşmuşlardı.

"Subaylar Lokantası'nda kötü bir hava var mı? Tehlikeli, kötü bir hava?"

Albay Chase, bu türden şeylerin söylendiğini duyduğu için, bu daha çok bir yorum sorusu olmalıydı: Ve James ürktü.

"Politikayı sevmem, efendim. Hiçbir zaman sevmedim."

Lokantada olsaydı, bunu böyle doğruca söyleyemezdi.

Başlarda, "Çayı şekersiz içerim," der gibi "Politikayla ilgilenmiyorum," demişti.

Muhafazakâr olduğunu söyleyebilirdi ya da –cesaret göstere-

rek– İşçi Partisi'ne oy vermeyi tasarladığını söyleyebilirdi, ama ilgisiz olduğunu söyleyemezdi. Bunu söylemek, Luther'in Tezleri'nin tartışıldığı zamanlarda dinle ilgilenmiyorum, demek gibi bir şeydi.

Politikayla ilgilenmemek: Bunun anlamı, insanlığın kaderine karşı katı bir şekilde kayıtsız olması, en azından yanlış bilgilendirilmesiydi. O akşamüstü bir düzine genç adam onu bilgilendirmeye giriştiler. Böylece, kendini vakfetmeden ilgi göstermenin nazik yollarını geliştirmişti.

Gerçekten hissetmemesine rağmen, ilgi duyuyormuş gibi yaparken hissettiği coşku, onu 1938 yılının o görkemli günlerine geri götürmüştü. Artık o dönemin yoğun politik duyarlılıklarının, ulusun genel durumu olmadığının farkındaydı. Daha çok sol görüşlü bir duyarlılıktı bu. İspanya İç Savaşı yüzünden, durgunluk ve yoksulluk yüzünden, yaklaşan savaş tehdidi yüzünden politik düşüncelerde bir kaynama oluşmuştu ve daha çok sol görüşlü olan bütün bu politikalar ortaya çıkmıştı. O günleri dinleyerek ve yalnızca şiir okuyarak geçirmişti.

Subay Lokantası'ndaki genç adamların çoğu, çeşitli bakımlardan sol görüşlüydüler, ama konuşmalar –yüksek sesle– Hindistan üzerineydi. Yaşlılar değil, daha genç subaylar. Yarı kıtanın tamamı özgürlük, Britanya'dan bağımsızlık gibi konuşmalarla köpürüp duruyordu, ama burada, X Kampı'nda temel görevleri bunları bastırmaktı.

Albay Chase, Albay Grant'e ne demişti ki? Ortalığı karıştıranlardan, solculardan, hatta komünistlerden bahsetmiş olabilirdi. Beşinci Kol'dan, muhtemelen savaş mahkemesinden bile konuşulmuş olabilirdi.

"Politikayı sevmiyor olabilirsin, James, ama ondan kaçabileceğini sanmıyorum."

James dürüstlükle "Üzerine hiç düşünmem," dedi.

Albay, incinmiş yaşlı bir adamın sesiyle itiraz etti: "Burada, Hindistan'da yaptıklarımız senin için hiçbir şey ifade etmiyor

mu? Bütün bu güzel demir yollarını yaptık, kara yolları yaptık, düzeni sağladık..." Susmak zorundaydı. O an olup bitenleri ifade etmek için, düzen uygun bir kelime değildi: Her yerde halkı kışkırtanlar vardı, Kongre, hapisteki insanlar. Sonra "Britanya İmparatorluğu senin için hiçbir şey ifade etmiyor mu, James?" diye sordu.

"Kaptanlar ve Krallar gitmek zorunda kalacak, efendim, düşündüğüm bu."

"Anlıyorum, umrunda değil."

James, kendisi Daphne'nin kollarında olduğu sürece bütün kahrolası Britanya İmparatorluğu denizin dibini boylasa umrunda olmayacağını söyleyebilirdi.

"Efendim," dedi. "Bizim düşündüklerimizin olup bitenleri pek fazla değiştireceğini sanmıyorum."

Şimdi sesi sıkıntılıydı. Politika üzerine düşünmeyi sevmemesinin bir nedeni de, düşündüğü zaman savaş üzerine de düşünmek zorunda kalmasıydı ve bu da içinin dehşetle, bu savaş neden oluyor ki diye şaşkınlıkla dolu bir inanmayış ve itirazla dolmasına neden oluyordu. Bunu, savaşın büyük kötülüğünü ve ağırlığını düşündüğünü biliyordu.

Albay Grant, duygusuzlukla suçlanabilecek bu genç adama sertçe baktı. Ama hayır, duygusuzluk değildi, orada gerçek bir acı vardı ve Albay'ın İngilizlere özgü olduğunu düşündüğü o mavi gözleri mutsuzdu.

Grantler, sıcak mevsimin en sıcak günlerinde, James ve birkaç kişiyi daha –Asteğmen Jack Reeves de bu kişilerin arasındaydı– bir haftalığına tepelere davet ettiler. Tepelere doğru uzun, yavaş bir tren yolculuğu yaptılar ve kendilerini bahçesinde İngiliz çiçekleri bulunan küçük bir kır evinde buldular. Rüzgâr serin ve taze esiyordu ve toz yoktu. Buradaki villaların ve evlerin, Elm Yeri, Wisteria Pansiyonu, Kent Kır Evi, Hollyhock Avlusu gibi adları vardı. Elbisesinin boyun kısmından kabaca makyajlanmış, V şeklinde bir kırmızılık görünse de artık sıcaktan kıpkırmızı ol-

mayan Bayan Grant sıradan, şikâyet etmeyen bir ev sahibesi oldu, ama belki de kendini suçlu hissettiği için gereksiz yere telaşa kapılmaya meyilliydi. "James, çok dikkat etmelisin, dün gece yine öksürdüğünü duydum. Sen de Jack, burada biraz öksürük şurubu var." Karısının normale dönmesinden açık ve dokunaklı bir şekilde rahatlamış olan Albay'ın ona sevgi dolu gözlerle baktığı görülüyordu. Bu gerçekten sevgi miydi? İlgi mi? *Aşk*? Gençler büyüklerinin evliliklerini nezaketle gözlemler ve gizlice asla evlenmemeye karar verirler; ya da "Evlenirsem de o yaşlı çuval gibi biri olmayacak," derler.

Burada yürüyüş yapmak hoş oluyordu. Bisikletle de geziliyordu. James gezmedi, ama öbürleri gezdi. Yalnızca oturup temiz havayı solumak bile iyi geliyordu. Aşağıdaki düzlüklerde, X Kampı'nda sıcaktan, sadece ayakta dururken bile terliyorlardı ve uyumak olanaksızdı. Bu dört asker kısa bir süre sonra, çok kısa bir süre sonra yine aşağıda olacaklardı, ama bu arada...

James kucağında bir kitapla küçük verandada oturuyor ve zaman zaman Albay da onunla oturuyordu. Şimdi üzerinde, babasını uzun uzun gözlemleyerek büyüyen James'in pişmanlık olarak gördüğü bir hüzün vardı. Albay birkaç kez "Bütün hayatın boyunca her şeye değeceğini düşündüğün bir iş yapmak, sonra da kimsenin sana değer vermediğini görmek üzücü bir şey," demişti.

Albay Grant yalnızdı. James bu tatilde bunu keşfemişti. Ama bir karısı vardı, değil mi? Evet, vardı, ama... Muhtemelen yakın dostları da vardı? James şimdi babasını düşünüyordu ve onun da yalnız olduğunu anlıyordu: Babasının yalnızlığını, Albay Grant'inkiyle birlikte fark etmişti. Yine de barda eski askerlerin toplandığı akşamlar oluyordu ve eve, karısına dönüyordu... Hiç konuşmadığı karısına. Albay Grant, birileriyle konuşabilseydi, ne söylemek isterdi ve kiminle konuşmak isterdi? Tek derdi, değerinin bilinmediği üzerine yakınma ihtiyacı mıydı? Hayır, orada daha derin bir şeyler vardı ve James, en azından düşüncelerinde

bu soruyu nasıl yanıtlayacağını biliyordu: Sonuçta, gerçek kimliği üzerine kimseyle konuşamıyordu. Ya babası: Sessizliklerinde sakladığı düşünceler nelerdi?

Albay yanında değilse bile, James yalnız kalmıyordu. Yandaki bungalovda ("Butler'ın Çimenliği") çocuklu, genç bir İngiliz çift vardı; daha yeni yürümeye, daha doğrusu sendeleyerek dolaşmaya başlamış olan, sürekli yerli dadısının, yani Ayah'ın gözetimindeki küçük bir oğlan çocuğu. Bu küçük yaratık nedense James'ten hoşlanmıştı, belki de genç adamın ona gösterdiği ilgi yüzünden. Evlerinin verandasından James'i izliyor, James de yandaki evin verandasında durup onu izliyordu. Ayah, emekleme, oturma, yukarılara tırmanıp yine oturma gibi yeni oyunlarını oynaması için bebeği James'in oturduğu verandaya getirmeye başlamıştı, bu arada bebeğin hareketlerine engel olmamak için uzun bacaklarını kenara katlayan James de çocuğa bir zarar gelmesin diye dadısı kadar tetikteydi. Çocuk kucakta oturmaktan hoşlanmıyordu, ama bacaklarını açarak James'in önünde dikilmeyi seviyordu, sonra *pat* diye bezli kıçının üzerine oturup gülüyor ve James'in yardımıyla tekrar ayağa kalkıyordu. Albay bütün bunları izliyordu, Bayan Grant de. Bir bebekle uğraşmak genç bir adam için olağan bir şey değildi.

"Kardeşlerin var mı?" diye sordu Albay.

"Hayır, tek çocuktum."

"Belki de bu durumu açıklıyor... O çocuk, seni gerçekten seviyor, bak, Mildred." Ve Bayan Grant, ilgi gösterilmese de halinden memnun olacak olan genç adamı övmek için kısa bir süreliğine kapıda durdu. James uzaklarda, Güney Afrika'daki kendi çocuğuyla aşağı yukarı aynı yaşta olan bu küçük yaratıkla yalnız kalmayı tercih ederdi. Küçük çocuğu kucağına oturmaya ikna etmek istiyordu, böylece o parlak, mavi gözlere daha yakından bakabilir, belki de ona sarılıp sıcak, enerjik vücudunu hissedebilirdi. Bu çocuğu tutup kendi çocuğunu düşünebilirdi. Ama Ayah, gözünün önünden uzaklaşmasına hiçbir zaman izin vermiyordu.

Albay, yaşlı bacaklarını uzatarak oturuyordu, yaşlı elleri hafifçe titriyordu, yanında bir bardak viskiyle genç adamı ve çocuğu izliyordu. Onun oğulları büyümüştü ve şu anda dünyanın bir yerlerinde askerdiler, biri Burma'da tehlikedeydi. Albay belki de şimdi bu küçük sevimli topacı gördükçe, onun düşerken kendini korumak için James'in dizlerine tutunarak güldüğünü ve sevinç çığlıkları attığını gördükçe, bir zamanlar umut vaat eden küçük afacanlar olan kendi çocuklarını hatırlıyor, yaşlıların eğilimi olduğu üzere, onları şimdiki halleriyle karşılaştırıyordu. Albay'ın yüzünde sevgi dolu bir gülümseme vardı. James'in yüzünde de.

Albay, genç adama, "Savaş bittiğinde sıra sana gelecek," dedi.

James içten içe sevinçten coşarak sıram çoktan geldi, diye düşündü ve "Evet, efendim, umarım," dedi.

Zaman geçiyor... Eh, geçiyor, insan bunu kabul etmek zorunda, ama her zaman aynı şekilde geçmiyor ve bu zamanın üç yılda, on üç yılda, otuz, altmış, doksan yıldaki ilerleme hızı hepimizin her gün yaşadığından bir hayli farklı. Zaman farklı yerlerde farklı hareket ediyor: X Kampı'nda sürünüyor.

James, Albay Grant'e –incelikle– daha ilginç bir yerlere gönderilme ihtimallerinin olup olmadığını sordu ve yalnızca "Nerede sorun çıkarsa, oraya gitmeye her zaman hazır olmalılar," cevabını aldı.

Gazeteleri okumasanız ya da radyo dinlemeseniz bile "sorun" artık yalnız belirgin olmaktan çıkmış, artmaya da başlamıştı. Albay'ın deyişiyle "ortalık karıştırıcılar" daha çok çalışmaya başlamışlardı ve "muhalefet" isilik gibi her yana dağılmıştı.

X Kampı'ndan birlikler, "bu konuyla ilgilenmeye" gönderildi. James de birkaç kez gitti. Hintileri "yatıştırmak"tansa düşmanla savaşmayı tercih ettiklerini açık açık söyleyerek durumdan yakınan askerlerin duygularına katılıyordu. Biraz Kızıl olduğunu söyleyen Jack Reeves de öyle. Hindistan'daki İngiliz yönetimini iş başında gördükçe daha da kızıllaşıyordu.

X Kampı'nın her yerinde, yalnızca erler tarafından değil, herkes tarafından aynı şarkı söyleniyordu:

Savaşta ne yaptın, Baba?
Hintileri yatıştırdım,
Evet, Hintlileri yatıştırdık...

X Kampı'ndaki yakınmalar ve homurdanmalar bir Eğlendirme Subayı'nın gelişiyle –artık Yaver Enright olan Donald Enright– bir açıdan azaldı, ama başka bir açıdan daha da şiddetlendi, çünkü Donald bunu açıkça belli eden ve insanları kendi tarafına çekmeye çalışan bir Kızıl'dı.

Canı sıkılan bu yüzlerce genç adamın, eğlenmeye ihtiyacı olduğunu kimse inkâr edemezdi.

Donald, James'i gördüğüne sevinmişti, ama kesinlikle bir yıllık arkadaşlığın hak ettiği kadar değildi bu sevinç, öyle değil mi? O zamandan beri başka çömezleri olmuştu. Şimdi iri, kendine güvenen, canayakın, iyi niyetli, dışadönük genç bir adamdı. Nereye giderse gitsin, gürültücü bir grubun merkezinde oluyordu. Gerçekten de bir politikacı gibi kampta dolaşıp hayran kitlesi ediniyordu.

Epeyce asker kullanıp hemen bir konser düzenledi, ama seyirciler performansı yapanlardan sayıca kat kat üstün olmak zorundaydı. James'den de yardım almıştı: James bir kız rolündeydi, ama bu onu hiç rahatsız etmiyordu, böyle anlarda zorunlu olan itirazlar ve kötü şakalar ona göre değildi. O zihninde, sık sık dünyanın en güzel kadınına sarılıyordu ve tatlı bir erkek çocuk babasıydı. Utangaç bakire rolündeki güçlü yorumuyla kendini de seyircileri de şaşırttı. Jack de bu türden bir yetenek gösterdi ve kısa bir süre sonra Donald için skeçler yazmaya başladı. Sonra Donald, Priestley'nin *Bir Şehre Geldiler* oyununu, savaş sırasında her şeyden çok, daha iyi bir hayat için kurulan idealist ve ateşli hayalleri simgeleyen o oyunu sahneledi. Shakespeare ve *On İkin-*

ci Gece'yi denedi. Askerler izlemeye gittiler, çünkü yapacak daha iyi bir şey yoktu, hoşlarına gideceği konusunda kandırıldılar. Bazılarının ise gerçekten hoşuna gitti.

They Came to a City (Bir Şehre Geldiler) oyunu tartışmalar düzenlenmesi fikrinin ateşledi. İlk tartışma "Sosyalist Bir Britanya," oldu. Ses getiren bir başarı. Donald, kısa bir süre sonra konser partilerinin yanı sıra seminerler ve tartışmalar da düzenlemeye başlamıştı. Bir kütüphane kurdu. Bunu nasıl yaptığını kimse bilmiyor gibiydi. Yalvar yakar ödünç kitaplar almış, sonra da geri vermeyi ihmal etmişti belki; şehirdeki kulüplere gidip kitap isteyen ilanlar asmış olabilirdi. Sosyalist ekonomi üzerine bir kitap talebi geldiğinde, kamp kütüphanesinde böyle bir kitap bulunmadığı için kendisi oturup kalın bir broşür yazmış ve teksir makinesiyle elli kopyasını çıkarmıştı. Kâğıt kıtlığı vardı, bu yüzden kâğıdı birilerinden otlanmış ve muhtemelen çalmıştı.

Bütün tartışmalarda ve seminerlerde bir Siyasi Subay bulunup notlar alıyordu. "Hindistan'ı Bırakın, *Hemen Şimdi*" –Şimdi bu biraz farazi bir şey oluyor: "Şu an savaş var, bilmiyor muydun?– tartışması, görünüşe bakılırsa Donald'ın idaresini ele geçirdiği kamp gazetesinde çıkan bir yazının konusuydu. İnsanlar Donald'ın tek kişilik bir oyun oynadığından yakınmaya başladıklarında dedi ki, "Tamam, o zaman, neden siz de işleri paylaşmıyorsunuz? Hadi! Bir kamp bülteni çıkarın, bir bültenimiz olsa, hiç de fena olmaz." Şikâyet edenler kampın dedikodularını içeren bir bülten çıkardılar, ama sonra bülten zayıf düştü ve kısa bir süre sonra Donald onu da işletmeye başladı.

Donald, Yönetim tarafından çağrıldı ve birtakım sınırlar olduğu ve onları zorladığı söylendi. Bundan sonra Hindistan'daki siyasi durum üzerine seminer yapılmayacaktı. Anlaşılmış mıydı?

"Hindistan tarihi üzerine bir diziye ne dersiniz?"

"Olabilir," diye onayladı Yönetim.

Son üç seminerin başlıkları –"Hindistanlı Clive: Bayrak Ticaretin Ardından Gider" "Doğu Hindistan Şirketi" "Britanya İm-

paratorluğu: Kazanç Ya da Kayıp"– hakkında sorgulandığı zaman, yumuşak başlılıkla, tarihte İngiliz katkısına yer yok mu diye itiraz etti. Bir kez daha, üst düzey subayların oturduğu bir kürsünün önünde "hazır ol"da durarak tarih seminerleri için kendisine izin verildiğini söyledi, verilmemiş miydi? Bundan emindi. Hindistan seminerlerinin devam etmesinin iyi olacağını söyleyen Yüzbaşı Hargreaves, demokrasi için savaşan İngiliz askerlerinin, iki tarafın da görüşlerini dinlemesinin neden kurallara aykırı olduğunu soran Donald'ı destekledi. Böylelikle, Donald, hizmette azimli gönüllülük örneği olarak tatlı tatlı itiraz etti.

Seminerler devam etti, Öteki Rütbeler, tam kadro katılıp, seminerleri yayımlıyorlardı: Seminerlerden ikisinin tam da bu konuda uzman olan iki üst düzey subay tarafından verildiği ortaya çıktı. Soru-cevap oturumlarına gelindiğinde Donald ayağa kalkarak neden diye sorgulamanın onlara düşmediğini –şiir gazetesinde çıkmıştı– söyledi: Dinleyebilirlerdi, ama hiçbir şekilde düşüncelerini ifade edemezlerdi.

Bu o kadar incelikle bilenmiş bir küstahlıktı ki Yönetim ne yapacağını şaşırmıştı, ama kampta, isyana kışkırtmaktan verilebilecek en ağır hükmün verilerek sert bir cezaya çarptırılmasının planlandığı söylentisi dolaşıyordu.

İsyan değilse bile gerçek bir başkaldırı yavaş yavaş köpürüyordu. Yıllardır süren can sıkıntısı ve korkunç sıcak herkesin manevi hararet derecesini yükseltiyordu ve Donald'ın ortalığı tutuşturan varlığı olmasa bile, asker barakalarının hepsindeki Öteki Rütbeler, bütün bunların içindeki rollerini, Britanya Ordusu'nun rolünü tartışıyorlardı.

Donald, *As You Like It* (Beğendiğiniz Gibi) oyununu sahneledi. Bu cilveli, hem de çekici Rosalind'in herkesin nedense yalnız bırakma gereği duyduğu o ciddi, gülümsemeyen genç adam olduğunu kim anlayabilirdi ki. Pek içmezdi; Subay Lokantası'nda seçkin bir kişi değildi; gayet iyi kriket oynardı; kamp kütüphanesinde nöbet tutma sırası ona gelince çok bilgili olması

işe yarıyordu. Erlerle arasında dostça bir ilişki vardı, görünüşe bakılırsa onlar da onu gerçekten seviyorlardı. İşte şimdi de Rosalind rolünde alkışlanıyordu.

Çavuşların Lokantası'ndan, üzerinde "Güzel Rosalind'e" yazan bir kartla küçük bir buket çiçek geldi. İçinde pek tabii ki müstehcen şeyler yazıyordu. Çavuşlar talim alanında havlar gibi bağıran, cezalandırıcı geleneksel rollerini oynasalar bile, burada neşeli oluyorlar, hatta amcavari davranışlar bile göstermeye başlıyorlardı. X Kampı'ndaki uzun, çetin sınav onları yıpratıyordu: Genç subaylardan bazıları "Annelerimiz gibiler," diyordu, çünkü artık çavuşların yönetimi altında değillerdi, ama çavuşlar, unvan olarak üstleri oluyorlardı ve bu genç subaylar her konuda çavuşların tavsiyelerine itaat ederken bir yandan da onlarla dalga geçiyorlardı. Bu laf Çavuş Perkins'in kulağına gelince kendisi James ile Jack'in kaldığı kulübeye gidip selam verdi ve şöyle dedi: "Tamam, o zaman. Eğer anneniz gibiysem, o zaman bu kulübenin rezil bir durumda olduğunu söylemem gerekiyor. Yüzbaşı Hargreaves bunu duymadan temizleseniz, iyi edersiniz." Sonra tekrar selam vererek çıktı.

Kıdemli subaylar bir ikilem içindeydiler. Dağınık ve düzensiz olsa da kaynamakta olan isyanı ve Donald'ın odak noktası olduğunu biliyorlardı. Ama bu kötülüğün asıl kaynağı can sıkıntısıydı ve Donald can sıkıntısıyla savaşıyordu O olmazsa, işler daha da kötüleşirdi. Bu bir denge sorunuydu. Kıdemli subayların tartışmalara ve seminerlere katılmasının sebebi –paranoyak askerlerin sandığı gibi– onları gözetlemek değil de subayların da en az askerler kadar sıkılıyor olmasıydı: "Atlantik Beyannamesi'nin Maskesi Düştü", "Mısır Nereye?" "Emperyalizmin Dünü ve Bugünü".

James'in masasında, oğlu, Jimmy Reid'in doğumgününe büyük kırmızı bir çarpı işareti konulmuş bir takvim vardı. Bebeğin dünyaya geliş tarihini hesaplamıştı. Gizlice çocuğun ilk doğumgününü, sonra da ikincisini kutladı. Grantler'le birlikte tepelere

bir gezi daha yapınca, içinden güzellik ve yaramazlık fışkıran iki yaşındaki çocuğu yeniden gördü. O küçük çocuğa bayılıyordu ve tepelerden ayrılırken gözyaşlarını gizlemek zorunda kaldı. Bir kaybın acısını hiç değişmeden sonsuza dek hissetmek mümkün değildir. James'in üzüntüsü yumuşadı; hâlâ oradaydı, ama artık duyduğu bir sesle, akşamleyin gökyüzünün aldığı renkle, bir şiir mısrasıyla, bir kuşun ötüşüyle onu yere serebilecek kadar güçlü değildi. Hatırasında yaşattığı bu sevgi ya da kederin ne kadar azaldığını fark etmemişti, ama o çocuktan ayrılırken hepsi geri döndü ve Albay Grant tekrar "Rahat ol, James. Aldırma," demek zorunda kaldı. Bayan Grant de "Genç bir adamın çocuklarla ilgilendiğini görmek ne hoş. Aferin," dedi.

Böyle zamanlar, yani hiç bitecekmiş gibi görünmeyen sonsuz günler yaşamış olanlarımız, bir türlü sonu gelmeyen o üç ya da dört yılın ardında bıraktığımız şeyin, tekrar kapana kısılma korkusu olduğunu biliriz. Ama söz konusu, savaş olduğunda elden ne gelir? İnsanları içinde bulundukları şartlara bağlayıp arapsaçı gibi dolaştıran savaş? Hiçbir şey. Güney Afrika, Kanada ve Kenya'dakilerden başka Hindistan'daki askerler de –diyelim ki 1939'da heyecan verici konuşmalarda savaşın taslağı çizilirken, bunun sonuçlarından biri olarak yüz binlerce genç adamın sinek kâğıdına yapışan sinekler gibi Hindistan'da kalacağını düşünmüşlerdir– daha kötülere karşı kötüyü savunuyorlardı. 1939'da kimse "Bize zamanını veren Tanrı'ya şükürler olsun," diye başlayan bir şiir yazmamıştı. Donald Endright gerçekten de "Daha Kötülere Karşı Kötü'yü Savunmak" başlıklı bir konferans düzenledi ve resmen kınama cezası aldı. Kaşlarını çatmış, huzursuz bir şekilde ona bakan, sıcak korlara dokunmak istemezmiş gibi bu soruna da dokunmak istemeyen kıdemli subaylara gülümseyerek "Ama biz demokrasi için savaşıyoruz!" diye gülümsedi. Bu Donald Enright, konser partileri, Shakespeare oyunları ve konferanslarıyla şaşılacak bir şeydi. Bunu kim yadsıyabilirdi? "Sana daha önce de söyledik, rüzgâra fazla yakın gidiyorsun." "Evet,

efendim, üzgünüm, efendim. Aslında daha çok 'Barış, Sosyalizm ya da Kapitalizmin Problemleri' üzerine bir tartışma düşünüyordum. Bu kurallara uygun olur mu, efendim?"

Askeri olmayan ya da imparatorluktan bağımsız bir gözle baktığınız zaman, Hindistan'ın ortasında sıkışıp kalmış olan X Kampı'nı, tek ortak noktaları üniformaları olan, rastgele bir araya gelmiş yüzlerce genç adam olarak görebilirdiniz. Zaman zaman kendilerini böyle görüyorlardı. Kampın kollektif bilinçdışından bir yerlerden çıkan bu kısa şarkıyı ele alalım örneğin:

Savaştayız
Bize savaşta olduğumuzu söylüyorsunuz,
Ama nerede bu savaş, kahrolası kahrolası savaş,
Botlarını temizle,
Çantanı temizle,
"Hazır ol"da dur,
Rahat,
Hareketlerine dikkat et, konuşmana dikkat et,
Kahrolası bir savaştayız.

Birkaç yüz genç adamı bir arada tutan şey üniformaları, tek bir disiplin çatısı, selamlamanın gerekli ölçüleri, Evet Efendim, Hayır Efendim'ler ve talimlerdi. Bu arada aylar –hayır, artık yıllar– yüz adet askeri olmayan eylemle, konser partileriyle, tiyatro gösterileri ve seminerlerle üst düzeyleri ve Öbür Rütbeleri –neredeyse– eşit hale getirmişti: Bu durum, disiplin dokusunu aşındırıp etkisizleştirebilir miydi acaba? Öyle olmadı. İlk başta, söylenti: Kahrolası Japonlarla savaşmak için kuzeydoğuya gönderiliyormuşuz. Sanki bütün kamp anında dikkat kesilmişti. Sonra tatsız gerçek. Doğruydu. X Kampı sevinçten gazoz gibi fışırdıyordu; sanki kesin bir tehlikeye, bir ihtimal ölüme değil de bir şenliğe gidiyorlarmış gibi. En sonunda, varoluşlarına bir neden bulacaklardı, kahrolası delice bir şey olan burada bulunmalarının

bir anlamı olacaktı. James de diğerleri gibi heyecanlandı, ama sonra hayal kırıklığına uğradı: Adı listede yoktu. O gitmiyordu.

İdare'deki masasında oturdu, bir tanesi dışında bütün masalar boşalmıştı. Her masada bir daktilo, dosyalar, motor gibi pat pat ses çıkaran tavan vantilatörlerinden esen ağır havayla kıpırdayan dağınık kâğıtlar vardı ve James'in ağzı sımsıkı, çirkin bir çizgi halini almıştı, uyumamış gibi görünüyordu. İdare'de James'inki gibi suratlar görülmesi beklendiği için, Yüzbaşı Hargreaves onları yatıştırmak ve zararsız hale getirmek için oradaydı.

Asteğmen Reid ve Yüzbaşı Hargreaves şimdiki gibi bazı zamanlar dışında, birbirlerine Jimmy ve Tommy diye seslenir olmuşlardı.

James, yerinde oturmaya devam ederek "Tommy," dedi, ama üstünün kaşlarını çatarak onu uyardığını görünce ayağa kalktı. "Efendim," dedi. "Bu adil değil."

Yüzbaşı Hargreaves yalnızca gülümsedi, ama James üsteledi. "Adil değil işte, iyi bir şey değil, efendim."

Bunun arkasından "*Neden ben?*" diyebilirdi, ama utandığı için kendini tuttu.

"Birilerinin burada kalıp işleri devam ettirmesi gerekiyor, bunu biliyorsun, Asteğmen. Hep beraber gidip burayı boş bırakamayız."

James bütün bu olanların keyfi adaletsizliğinden ötürü titriyordu.

Üstü sözlerini sürdürdü, "İdare'de bizden on kişi ve Diğer Görevler için de birkaç kişi kalacak."

James hazır ol vaziyetinde kaldı.

Yüzbaşı "Gidenler, yalnızca kalıp bekleyecek olanlara da hizmet ediyorlar," dedi, ama sonra gülünçleştiğini anlayarak kızardı. Ayağa kalktı.

"Siz de onlarla gidiyor musunuz, efendim?"

"Evet. Doğal olarak. Gidiyorum," dedi ve kaçtı.

James, daha sonra Subay Lokantası'na yürürken Binbaşı

Briggs'le karşılaştı. Binbaşı, genç adamın halinden durması gerektiğini anlayarak durdu.

James selam verdi.

"Ne diyeceğinizi biliyorum, Teğmen. Ama birileri kalmak zorundaydı. Ve siz de bu işte iyisiniz. İsterseniz, bunun için kendinizi suçlayabilirsiniz."

Bu şaka hedefine ulaşmadı. James iyi olduğunu biliyordu. Sıkıcı evrak işleri ve idare: İyi olduğu bunlardı.

"Yalnızca kalıp bekleyecek olanlara da hizmet ediyorlar... Ama sen bunu pek fazla yapmayacaksın. Çok çalışıyor olacaksın, bunu söyleyebilirim."

"Belki de o kadar hizmet etmiyorlardır, efendim?"

"Hayır, ben bunu söylemezdim." Binbaşı bu sefil konuşmaya bir son verdi, çünkü X Kampı'nda kalmanın nasıl bir duygu olduğunu biliyordu. James selam verdi. O da selam verdi. Bu kadardı.

Tümen, uzun trenlerle ve bir sürü kamyonla gitti. X Kampı neredeyse bomboştu. Kaleye göz kulak olmak için geriye kalanlar, türlü lokantalarda acı acı içki içip acı acı şanslarından konuştular.

James tek başına, bütün vantilatörlerin çalıştığı, dışarıda tozun girdaplar oluşturarak döndüğü İdare'de oturdu.

"Sevgilim. Sevgili Daphnem. Hayatımın sana ne kadar bağlı olduğunu bir bilseydin. Şu anda seni düşünmeseydim, bana ne olurdu..." Ve durumunu anlattı. "Burada öyle bir sıkışıp kaldım ki, tümen gitti, benim alayım da. İngiltere'de eğitimle geçen bütün o zamanın ne anlamı olduğunu merak ediyorum, sonra ilk Normandiya çıkarmasını ve Dunkirk'i kaçırdım ve Afrika'ya gönderilmedik, kolaylıkla bir bahane uydurabilirdim, dizim işe yarardı ya da kömür madenlerine inebilirdim. Bazen öylesi daha iyi olurdu, diye düşünüyorum. Ama o zaman seninle karşılaşmazdım ve önemli olan da bu, önemli olan tek şey bu." Ve bir iki sayfa boyunca tekrar tekrar aşkını anlattı. Sonra ona, her zaman-

ki gibi o sırada okuduklarından bahsetti. "Güzel bir şiir buldum. Elbette biliyorsundur. Adı 'Deirdre'. James Stephens'ın. Bana seni hatırlatıyor. 'Ama bir daha dünyaya gelmedi/Onun kadar güzel bir kadın; hiçbiri değildi o kadar güzel/Dünyaya gelen kadınların.' Deirdre ve Daphne. Sen de bir kraliçesin. Benim kraliçem Daphne." Böylelikle bir sayfa daha, bir sayfa daha, akşam yemeği ve haberleri dinlemek için Subay Lokantası'na gitme zamanı gelene kadar çılgıncasına yazdı durdu.

Alayları Manipur ve Kohima'da, çarpışmanın en ateşli yerindeydi. Kayıplar verilmişti.

Haftalar geçti ve askerler geri döndü, bu sefer sevinçli değillerdi, sevinç onları terk etmişti, ama atlatmışlardı ve birbirlerinin yüzlerine baktıklarında hepsinin ne kadar da değiştiğini görüyorlardı.

Jack Reeves yaralanmıştı ve hastanedeydi. James yine arkadaşını kaybetmişti. Büyük kahramanlık gösterdiği için Çavuş Perkins'e madalya verilecekti. Birkaç kişi ölmüştü. "Başardığımız şey düşünüldüğünde makul kayıplar; Japonları Hindistan'dan attık."

Yine de savaş, bir sona yaklaşıyordu sanki, en azından Avrupa'da. Bir son olacaktı. Yakında. İnsanların depresyona girmesine ya da intiharı düşünmesine sebep olan daha uzun günler ve daha erken şafak vakitleri şeklinde bahar geldiğinde Kuzey Avrupa'da bitmişti. Şimdi, benzer bir şekilde gerçekten de her gün yaklaşan barışla birlikte X Kampı da hoşnutsuzlukla kaynayıp fokurduyordu. Kamp bültenindeki bir şiirin başlığı "Çok yakın yine de çok uzak," idi. Nakaratı da "Onlara çok yakın, bize çok uzak,"tı. Buradaki *onlar*, Dakota uçaklarıyla sık sık eve götürüldükleri gözlemlenen üst düzey subaylar oluyordu. Subaylar ve Önemli Şahıslar.

Donald, *Romeo ve Juliet*'i sahneye koydu. James sonunda bir erkek rolüne çıkıp herkesi şaşırtarak Romeo olmuş ve sansür bittiği zaman göndereceği, Daphne'ye yazdığı mektuplara birkaç tanesini daha eklemişti.

Ayrıca Modern Şiir üzerine bir seminer de verdi. Donald oturmuş, James'i kendisinin yarattığını hatırlayarak gururla dinliyordu. Ve James de öyle söyledi: "Sana çok şey borçluyum," dedi. "Bunu unutacağımı sanma."

Avrupa'da savaş sona erdi, yani artık eve dönebilirlerdi. Ama ne zaman? Ah, hayır, şimdi değil, bunu düşünmeyin bile, gemiler daha uzun süre dolu olacak, sıranızı beklemelisiniz, yalnızca siz değilsiniz, İmparatorluğun çok uzaklarından dönecek, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden çocuklar da var, bir sürü sabırsız genç adam var, ama yeterince gemi yok, bekleyin, bekleyin, neredeyse dört sene dayandınız, değil mi? Yalnızca biraz daha sabredin.

Hepsi sabredemedi ya da sabretmedi. Diğer iki kampta, askerlere "düzeni sürdürmek", "kargaşayı bastırmak" "isyanlarla mücadele etmek", "Britanya İmparatorluğu'nu korumak" üzere burada, Hindistan'da tutulacakları söylenmiş ve ayaklanma çıkmıştı. "Britanya İmparatorluğu'nun pis işlerini yapmak için askere yazılmadık." "Hitler'le savaşmak için yazıldık." "Askere çağrıldınız ve size söyleneni yapacaksınız."

Konuşmalar, gerçek ayaklanmalar. Kamplar kaynıyordu.

Birkaç asker, yani "elebaşları" ve "ortalığı alevlendirenler" askeri mahkemeye gönderildiler, ama Yönetim dinlemiş, kulak vermişti. Memleketteki Parlamento'da sorular soruldu ve konuşmalar yapıldı. Böylece, askerler eve dönüyorlardı.

Hindistan'a gelirken gemide yaşadıkları kötü günleri hatırlayanlar, eve dönüş yolculuğunu dört gözle beklemiyordu. Ama bu sefer Ümit Burnu'dan dolaşılan o uzun, çok uzun yolculuğu yapmayacak, Süveyş Kanalı'ndan gideceklerdi.

Ama James, Cape Town'da inmeyi –gerçi kader onu gayet güzel Durban'a da götürebilirdi– ve Daphne'yi, oğlunu bulmayı hayal ediyordu, sonra da... Burada düşünceleri bulanıklaşıyordu. Evet, elbette bir kocası vardı, ama Daphne onu, yani James'i seviyordu ve boşanma diye bir şey vardı, değil mi? Temel mesele şuydu ki çocuğuna tutunmak zorundaydı. *Onun* oğlu hiç kuş-

ku götürmezdi, bir aşk çocuğu, onun ve Daphne'nin çocuğundan daha fazla aşk çocuğu sayılabilecek bir çocuk olamazdı. Jimmy Reid, şimdi dört yaşındaydı.

Hindistan ve Hintliler hakkında yollarda ve pazarlarda gördükleri yaşamdan ya da ordunun çevresini saran rahatlık ağını oluşturan hizmetkârlar, kadın ve erkekler sahiplerin pislikmiş gibi davrandığı melez kızlar, ordudaki beyaz askerlerle hemen hemen hiç bağdaşmayan Hint askerler ve kamp temizlikçileri dışında başka bir şey görmeyen yüzlerce genç erkek, savaşın onlara en azından yolculuk etmenin nasıl bir şey olduğunu azıcık olsun gösterdiğini düşünerek hiç üzülmeden Hindistan'dan ayrıldılar. Tamamıyla sağlıksız ve kötü kokulu bir yer olarak algıladıkları bu kıtadan onları alıp götürecek olan gemiye sırayla bindiler. Ama bu yolculuk diğeri kadar korkunç olmayacaktı; yalnızca yarısı kadar sürecekti ve yurtlarına dönüyorlardı, bu da gözlerinde yolculuğu kısaltıyordu. Özellikle Süveyş Kanalı'ndan geçerken zor ve sıcak bir yolculuk oldu ve Biscay Körfezi'nde, beklendiği gibi dalgalar onları dövdü, çalkaladı, oradan oraya attı ve mideleri bulandı, ama yurtlarını görebiliyorlardı ve sonunda oradaydılar, Vera Lynn'in söz verdiği gibi beyaz yarlarda.

Annesi "Yolculuğun nasıldı?" diye sordu. James, "Ah, o kadar da kötü değildi, daha kötü olabilirdi," dedi.

James, pis ve sarsıntılı bir trenle ışığı olmayan topraklarda yol alıyordu; öyle görünüyordu, ince, puslu bir karanlık ve sönük, hayal meyal görülen ışıklar; daha sonra kendi kentine ulaştığında sokak lambaları çok hafif yanıyordu, sönüktü, tamamen karartılmamışsa pencerelerden, cimri, donuk ışıklar görülüyordu; bu yüzden yürürken bastığı yere dikkate ediyordu. Merdivenlerdeki ışığı yaktığında annesi, "Lütfen, yalnızca mecbur kalınca," dedi. Sahanlıkta "Elektrik tasarrufu! Yakmayın!" yazılı solmuş bir not vardı. Anne ve babasının yanına daha çabuk inebilmek için asker çantasını hiç açmadan bırakıverdiği eski odası küçüktü, zaten hep küçük olmuştu, ama bu sefer gözüne çok soluk

göründü. Akşam yemeği mutfakta yenecekti, çünkü fırının kapağını açık bırakınca oda ısınıyordu; annesi eskiden yemeği "doğru düzgün" bir şekilde, yemek odasında yemeye önem verirdi. Üçü, üzerinde sonbahar yaprakları olan bir vazonun bulunduğu masaya oturdular ve Bayan Reid, onun eve dönüşünün şerefine kasaptan "tezgâh altından" ciğer aldığını söyleyerek övündü. Deri kayışlar gibi, üç parça, ince, uzun kahverengi eti, soğan ve patatesle servis yaptı. James büyürken kendine babasının yaşlı bir adam olmadığını söylemişti, ama elli yaşını çok da aşmış olmamasına rağmen, Bill Reid, kırmızı yüzünün çevresindeki kabarık, beyaz saçlarıyla artık yaşlı bir adamdı. Annesi, James'e nazik davranıyordu ve sürekli gülümsüyordu. Eve geldiğindeki sarılışı sıcak olmaktan çok utanmış gibiydi. "Şişmanlamışsın," dedi. Ama gülümsemekten kendini alamadı ve James fark ettiğinde gözyaşlarını saklamaya çalıştı. Her zamanki gibi sessiz olan babası, istediğin kadar al, anlamında başını sallayarak sebze tabaklarını ona doğru itip duruyordu, ama onun da gözleri nemli olduğu halde konuşamıyor, "Tanrı'ya şükür, evdesin," bile diyemiyor, bu yüzden bunu onun yerine, sebze tabakları yapmak zorunda kalıyordu. "Biraz patates al," dedi Bayan Reid. "Hiç olmazsa, bol bol patatesimiz var." Üçü loş mutfakta oturup yemek yediler ve gülümsediler; James yorgun olduğunu söyleyince hem kendileri hem de birbirleri için rahat bir nefes aldılar. James annesinin yanından ayrıldığında kadın lambanın altında oturmuş, açık radyonun eşliğinde tığla bir şeyler örüyordu ve babası da bara gitti.

"Senin eve döndüğünü arkadaşlarına söylemesi gerekiyor," dedi.

James, yatak odasının penceresinin önünde durdu ve kararmış şehre baktı. Hindistan'da ışıklar pırıl pırıl parlıyor ve bas bas bağırıyordu, güneş hareket ettikçe gölgeler de kara kara hareket edip saatleri gösteriyordu. James, ışıksız bir ülkeye geri gelmişti.

Hemen Belediye Sarayı'nda bir iş buldu, ama X Kampı idare-

sindeki yılları sayesinde en alttan başlamayacaktı. İyi bir işti. Uzun süre odasında kalıp okuyor, çocukken gördüğü kıtlıkta olduğundan daha bile az olan yemekleri yiyordu: Adam başına miktar tayın etmek annesinin yaradılışına uyuyordu. Annesi jambonu idareli kullanmayı, et tayınının ise süresini uzatmayı seviyordu. Savaş sonrası İngiltere'sinin sıkıntılı ve karanlık günleri... Eh, evdeydi ya, önemli olan tek şey buydu. Hindistan'ı düşünüyordu, hatırladıkları hoşuna gitmiyordu. Birbirlerine adreslerini verdikleri Jack Reeves, Donald ve Albay Grant dışında –ve elbette o iki ziyarette gördüğü küçük çocuk dışında– tutunabilecek, dayanabilecek pek bir duygusu bulunmayan bir yer olduğu için Hindistan'ı hatırlamaktan hoşlanmıyordu.

Kapısını kilitleyip odasında yalnız kalarak Daphne'ye yazdığı mektupları okudu. Bu saatlerce sürdü. Onları nasıl gönderebileceğini bilmiyordu: Ya yolda kalırlarsa? Ya kocası... Hayır, mektupları ona kendisi verecekti. Ne zaman? Savaşın verdiği korkunç hasar kaybolup da her şey rayına oturur oturmaz.

Onu siyasete götürecek olan merdivenin yukarılarına çoktan tırmanmış olan Donald'la buluştu. Jack Reeves'i ziyaret etti ve Jack de bir hafta sonu için onlara geldi. Bir kulübe katıldı; kriket oynamaya başladı, iddiasız ve hoş bir oyundu. Çiftçilik yapan ve bu işi seven Helen Gage ile evlendi. Ona savaşın bitmesini ne kadar çok istediğini söylediği zaman Helen'in anlamadığını görebiliyordu, ama anladığını söylüyordu. Yıllardır çok çalışmasının bir sonucu olarak dayanıklı ve güçlü, güzel, sağlıklı, bir genç kadındı. James'in annesi sevinmişti. James'in evlenmeyeceğinden ya da geç evleneceğinden korkuyordu, nedenini bilmiyordu, ama gizlice hep bundan korkmuştu. Savaşın çıkarıp attığı başka bir sessiz adam daha görmekten korkuyordu; bildiklerini anlatamayan bir adam. James konuşkan değildi: Hindistan üzerine söyleyecek pek bir şeyi yoktu. Ama günlük hayatta yeterince rahattı, normaldi. Karısı geceleri uyandığında yanında kâbuslarla kıvranan bir adam bulmak zorunda kalmayacaktı.

Helen'e, Cape Town'da kısa bir ilişkisi olduğunu ve bir çocuğu olduğunu söyledi. Kadın evliydi. Yolculuk etmek kolaylaştığı zaman gidip onu görecekti. Aslında, Londra'ya gidip bir haftada eve dönebilecek şekilde yolculuk edip edemeyeceğini soruşturmuştu bile. Sıradan insanlar henüz uçakla yolculuk edemiyorlardı; ya da yalnızca arkası olanlar edebiliyordu. Onun arkasında birileri var mıydı? Hayır, demek ki beklemek zorundaydı. Gemi oldukça eve dönenler yalnızca askerler ve havacılar değildi, savaş yüzünden yıllarca bir yerde sıkışıp kaldıktan sonra, yurtdışındaki yeni iş olanakları yüzünden herkes bir yerlere gidiyor ya da gitmek istiyordu. Epeyce süre bekleyeceği söylenebilirdi. Aylarca mı, hayır: Yıllarca beklemesi, daha büyük bir olasılıktı.

Zaten yıllar geçmişti bile. Beklemeyi öğrenmişti. Onlarınki gibi aşklar, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin hep sürer. Daphne'nin beyaz kolları onu karşılayacak ve aradaki yıllar unutulacaktı.

Helen, aşk çocuğunun şimdi kaç yaşında olduğunu sordu. Bu kelimeyi kullanmakla yüce bir gönüllülük ediyordu, James önce bunun için onu öptü, sonra tam yaşını söyledi: Yıl, ay ve gün olarak. Helen'in o âna kadar bir an bile kuşkulanmak için nedeni olmamıştı: Bu onun ilk şokuydu ve kötü bir şok olmuştu. Ciddi ve tehlikeli bir şeye dokunmuştu ve bunu anlamıştı. Bu rüyanızda hiç düşünmeden açtığınız ve beklediğinizden daha geniş, daha büyük, daha parlak ya da daha karanlık bir ev, dünya ya da manzara bulduğunuz o kapılara benziyordu. Neredeyse, hemen o anda nişanı bozacaktı. Yaşını söylerken yüzünün aldığı şekli daha önce hiç görmemişti; kararlı, içine kapalı, kendisinin paylaşmayacağı bir dünyaya dönük. Bu an, James hakkında, kolaylıkla dile getiremeyeceği öbür duygulara büyük bir ferahlık getirmişti. Şimdi bu duyguları dile getirmeye ya da anlamaya çalışmadı. Ama ben ona sahibim, öyle değil mi, diye düşündü. *Değildi.* Beni sevdiğini söylüyor. Ve kendisi de kesinlikle James'ten çok hoşlanıyordu. Kendisinin de maceraları olmuştu. Savaş za-

manı "kısa ilişkiler" açısından verimlidir, bir de kırık kalpler açısından. Helen'in ne kalbi kırılmış ne de onun gibi bir şey olmuştu, ama kısaca söylemek gerekirse sevdiği adamlardan biri, Normandiya'da öldürülmüştü. Bunu atlattığını biliyordu, ama James'e itiraf ederken gözyaşlarına boğuldu, buna kendi de çok şaşırdı, kendini James'in kollarına atarak ağladı. Yalnızca bir erkek için değil, diğer kayıp erkekler için de ağlıyordu; sevgilisi, erkek kardeşi –denizde kaybolmuştu–, bir kuzeni –Tobruk'ta– ve sonra Blitz'de öldürülen itfaiyeci bir arkadaşı... Yaşanmamış hayatlar.

James onu, o da James'i avuttu, ama onun kalbini yaralayan, hiçbir zaman öğrenemeyeceği bir şey olduğunu biliyordu. Kaç yaşında? "Neredeyse altı yaşında. Beş yıl, on bir ay, on gün."

Savaş sonrası yokluklarının kısıtladığı bir düğün.

Her şeyi düzgün yapıyorlardı. Her pazar, James'in ailesiyle öğle yemeğine gidiyorlar; tatillerde, Helen'in İskoçya'da yaşayan ailesini ziyaret ediyorlardı. Bir çocukları oldu; James Stephens'in İrlanda kraliçesiyle ilgili şiirindeki gibi Deirdre adında bir kız. Helen bu şiiri seviyordu, ama şaka olsun diye, küçük kızlarından o kadar güzel olmasını bekleyerek çok fazla şey istediklerini söylüyordu. Yine de Deirdre, gayet güzeldi.

Savaş sona erdikten sekiz yıl sonra James, Helen'e Güney Afrika'ya gideceğini söyledi. Daha önce de gidebilirdi, ama o zaman gemiyle gitmesi gerekecekti ve bir daha asla bir gemiye ayak basmamaya kararlıydı. Asla! Hava yoluyla gitmek ve bunu durumları elverdiği zaman yapmak zorundaydı. Helen, karşı çıkmanın anlamı olmadığını biliyordu. James, o sormadıkça hiçbir zaman öbür çocuğundan bahsetmezdi, ama sonra durup dururken "Yedi yaşında, üç ay, on gün," deyiveriyordu ya da her neyse. Kimi zaman Helen, yalnızca içindeki o görünmez takvimin hâlâ çalışıp çalışmadığını görmek için soruyordu, bu takvim bir şeyi daha gösteriyordu... Ama neyi gösterdiğini Helen bilmiyordu. Bu, yalnızca bir çocuğun tam yaşıyla ilgili bir mesele değildi.

James'in uçağı yakıt almak için Khartoum, Lake Victoria ve Johannesburg'a inerek her birinde uzunca süreler durdu. Deniz yolculuğunu hatırladığında, bu sıkıcı yolculuk ona mucizevi bir şey gibi geliyordu. Sonra, denizin kuşattığı, tepelere yayılmış Cape Town göründü. Denizi görebileceği küçük bir otel buldu; masum gemilerle dolu denizi görebileceği bir oteldi; gemilerden biri yeni boyasıyla pırıl pırıl parlayan büyük bir yolcu gemisiydi. Sonra kolunun altına kâğıttan kalın bir paket sıkıştırarak hiç hatırlamadığı sokaklardan yukarı çıktı ve hatırladığı bir sokağa girdi; bahçeli evlerin bulunduğu sokakta yan yana iki geniş ev vardı. *Wright* isminin yazılı olması gereken kapıda hiç bilmediği bir isim, *Williams* yazıyordu. Yandaki evin bahçe kapısında hâlâ *Stubbs* yazıyordu. Sokağın karşı tarafına çekilip bir meşe ağacının altında durdu ve uzun bir süre, belleğinde belli bölümler olarak kalan Daphne'nin evine baktı; ona verilen küçük oda, Daphne'nin yatak odası ve veranda, bunlar dışındaki her şey karanlıktı. Verandaya, elinde bir kitapla yaşlı bir kadın geldi. Bir şezlonga oturdu, siyah gözlükler taktı ve denize bakmaya başladı. Başka bir yaşam belirtisi yoktu. James sonra dikkatle yalnızca bahçesini hatırladığı Betty'nin evine baktı. Verandaya açılan pencerelerde bir hareket görüyordu. Hizmetçi mi? Başında beyaz bir eşarp bulunan siyah bir kadın. Ama onu tam olarak göremiyordu. Sokağın karşısına geçti, bahçe kapısını dikkatle ittirdi; bir ağacın altında durdu; burada yiyecek ve içeceklerle dolu masaların ve kalabalık bir grubun –askerlerin– olduğunu hatırlıyordu. Öbür bahçedeki ağaç; çiçekli sabahlıklar giymiş, çimenlerinde duran, biri esmer, öbürü sarışın, iki güzel kadından ötürü sonsuza dek belleğinde yaşayacaktı.

Stubbs'ların verandasına biri çıktı. Uzun boylu bir kadın. James'a bakmak için ellerini gözlerine siper etti ve yavaş yavaş basamaklardan inerek ona doğru geldi. James onu tanımıyordu. Kadın birkaç adım ötede durdu, elleri yana düştü ve daha iyi görebilmek için hafifçe öne doğru uzandı. Sonra doğruldu ve Ja-

mes'in hatırlar gibi olduğu bir şekilde kollarını iki yanında serbest bırakarak durdu. Uzun, ince bir kadın. Küçük geometrik desenleri olan kısa, üzerine tam oturan, sarı ve mavi renkte bir elbise giymişti, kenarları altın rengi süslü ve üzerinde yine altın rengi, küçük boncuklar bulunan dar bir kemer takmıştı. Yüzü ince ve bronzdu, koyu renk saçlarına düzgün dalgalar verilmişti. İnce bileklerinden birinden altın bir bilezik sarkıyordu. Evet, James şimdi Betty'yi tanımıştı. Bilezikten. Betty "Burada ne arıyorsun?" dedi.

Bu soru James'e o kadar anlamsız geldi ki yalnızca gülümsemekle yetindi. Karşılığında bu acımasız yüzün de –bir okul müdiresi ya da bir yerlerin yöneticisi gibiydi– neredeyse gülümsediğini düşündü, ama sonra kaşlarını çatmıştı.

"James. Sen James'sin? Öyleyse, buradan gitmelisin."

"Daphne nerede?"

Bunun üzerine kısa bir sessizlik oldu, sonra Betty çabucak soluk vererek –içini çekmemek için kendini tutan birinin iç çekmesi– "Burada değil," dedi.

"Nerede?"

Betty bir adım yaklaştı. James, acı içinde kıvranarak bu uzun boylu, hiç de çekici olmayan kuru kadının, siyah dalgalı saçlar ve döküm lü, yumuşak elbiselerle hatırladığı o güzel yaratık olduğunu düşünüyordu.

"Daphne'yi görmeliyim."

"Sana söyledim, burada değil."

"Nerede?"

"Artık burada yaşamıyor."

"Bunu görebiliyorum. Kapıda yazıyor. Cape Town'da mı?"

Küçük bir bocalama. "Hayır."

Demek ki yalan söylüyordu. "Nerede yaşadığını öğrenebilirim." Bu bir tehdit değildi, daha çok kendi kendine onun vereceği bilgiye bağlı olmadığını hatırlatıyordu.

Betty şimdi endişelenmişti, o kahverengi, ince kollarını kaldı-

rarak uzun, kuru ellerini göğsüne bastırdı. Acele, yalvarır gibi, korkmuş bir sesle "James!" dedi. "Bunu yapmamalısın. Bunu neden yapıyorsun? Onun hayatını mahvetmek mi istiyorsun? Evliliğini yıkmak mı istiyorsun? Artık üç çocuğu var."

"Biri benim çocuğum."

Bunu tartışma eğiliminde değil gibiydi. "Böyle çıkıp geliveriyorsun, sanki hiçbir şey yokmuş gibi çıkıyorsun, *gelip*..."

"Oğlumu görmek istiyorum. Yakında doğum günü, on ikinci doğum günü." Yıl, ay ve gün olarak oğlunun tam yaşını söyledi.

Betty gözlerini kapadı. Göz kapakları yüzünün bronzluğuna göre beyazdı. Derin derin soluk alıyordu: Şaşırmıştı. James, gözlerini açmasını bekledi. Betty'nin koyu kahverengi gözleri olduğunu hatırlıyordu; güneşten hafifçe yanmış, gülümseyen bir yüzde kahverengi, sevecen gözler: James onu "kestane rengi bir kız" olarak düşünmüştü. İşte gözlerini açmıştı, gözlerinde yaşlar vardı. Sert değil, hayır, hâlâ sevecendi.

"James, Daphne'nin hayatını mahvetmek mi istiyorsun?"

"Hayır. Onu seviyorum."

"Bunu sürdürürsen, yapacağın bu ama."

"Oğlumu istiyorum."

"Ama şunu *anlamalısın ki*..." Sustu. Yine o iç çekmesi, neredeyse üzüntüden soluğunu tutmuş gibiydi. Ah, evet, iyice korkmuştu. Ama tetikteydi, mücadele ediyordu: Arkadaşını koruyordu.

"Onu hâlâ görüyor musun?"

"Elbette. O benim en iyi arkadaşım."

James büyük, şişkin paketini çıkardı: Mektuplar. Uzattı.

"Bu da ne?"

"Mektuplarım. Ona yazdım. Ona hep yazdım. Savaşta sansür vardı. Sonra başının derde girmesini istemedim. Bu yüzden kendim getirdim."

Betty mektupları ondan almadı.

James inatla, paketi uzatarak orada durdu. Bu isteğinin şiddeti Betty'nin elini uzatmasını sağladı. Tereddüt etti, sonra aldı. "Bunları ona verecek misin?"

"Sanırım."

"Söz veriyor musun?"

Birbirlerine baktılar, sonra Betty gözlerini pakete indirdi.

"Evet, söz veriyorum."

"Oğlum," diye üsteledi James. "O benim oğlum. Onu düşünüyorum... Evet, her zaman. Belki de İngiltere'ye gelip bizi ziyaret eder."

"Sen delisin. Evet, sen delisin. Evet, öyle."

Ama paketi göğsüne bastırdı.

"Söz verdin!" dedi James.

Betty birkaç adım geriledi, sonra dönüp koştu, ama omzunun üzerinden "Bekle, orada bekle," dedi.

James bekledi. Şimdi siyah gözlüklerini alnına kaldırmış, kitabını okuyan yaşlı kadının oturduğu verandaya hiç bakmadı.

Aşağı yukarı yirmi dakika sonra, evin içinden beyaz önlüklü, beyaz eşarplı, endişeli yüzlü bir hizmetçi çıktı. James'in önünde durdu ve büyük bir zarf uzattı. James zarfı yırtıp açarken orada durdu. Görebileceği kadarını görmeye çalışıyordu. Evin içinden, görünmeyen Betty'nin sesi geldi. "Evelyn, Evelyn, sana ihtiyacım var."

Kadın işi ağırdan alıp gözlerini zarftan ayırmayarak döndü ve omzunun üzerinden arkaya yavaş, düşünceli bakışlar atarak gitti.

Zarfın içinde bir dosya kâğıdı vardı ve üzerine şu sözler karalanmıştı. "Lütfen, lütfen git. *Hemen* git. Lütfen. Ona zarar verme. Bu senin oğlun."

Bir fotoğraf; bacaklarını açmış, ayakta dikilerek gülümseyen, sekiz yaşlarında bir çocuğun tek başına, öylesine çekilmiş, büyük boy bir fotoğrafı. Bu resim James'in aynı yaşlardayken çekilmiş resimlerinden birine benziyordu. Elbette siyah-beyaz ol-

duğu için gözlerinin rengi belli olmuyordu. Ama gerisi James'e benzediğine göre, neden gözleri de benzemesin? Ayrıca Daphne'nin de gözleri maviydi.

Fotoğrafı, sonra da kâğıdı ağır ağır zarfın içine geri koydu. Şık bir hareketle hazır ol durumuna geçti ve kendisini izlediğini bildiği, görünmeyen Betty'ye selam verdi. Sıcağın yakıp kavurduğu, buradaki kadar tatlı olmadığı Hindistan'da öğrendiği gibi ağaçların gölgelerinden giderek yavaş yavaş sokaktan aşağı indi.

Sabahın geç saatleriydi, güzel bir Cape Town günüydü, şu ünlü dağın üzerinde ince, dağınık bir bulut uzanıyordu; beyaz ve parlaktı, ünlü masa örtüsü. Huzur içinde parıldayan denize dalgın bakışlar atarak aşağı indi. Beceriksizce yürüyordu, insanlar bakıyordu. Halka ait bir yerdeki bir banka oturdu, ama sonra kalkıp yürümeye devam etti, sonra başka bir bank bulup oturdu, fotoğrafı çıkarıp uzun uzun baktı.

Yerinde duramıyordu. Amaçsızca hızlı hızlı yürümeye başladı ve kendini bir çeşit pazar yerinde buldu; ağaçların altında, her türden kurutulmuş meyveyle dolu tezgâhlar vardı: Şeftali, kayısı, armut, erik, elma. Her birinin başında siyah ya da esmer, yani beyaz olmayan kadınların durduğu metrelerce uzanan tezgâhlar. Soluk meyve sarısı, kavrulmuş toprak rengi, mor, siyah; meyve kırmızısı, soluk kahverengi, altın rengi, gül pembesi ve yeşil. Bazıları şekerlenmişti, renkler beyaz, kırağılı gibi bir tabakanın altından parlıyordu. Bir bereket görüntüsü. Bir tane frenk eriği alıp ağzına attı, satıcının arkasından bağırdığını duyunca parasını ödemesi gerektiğini fark etti ve birkaç kilo karışık meyve şekerlemesi aldı. "Helen bunları sevecek," diye düşündü.

Sokaklarda bir aşağı bir yukarı yürüdü. Her yer insan doluydu, ama onları görmüyordu. Banklara oturdu ve o yaşa geldiğinde tıpkı kendisi gibi olabilecek çocuğun fotoğrafına baktı, fotoğrafı geri koyup yürümeye devam etti. Ayaklarına şeytan girmişti, yerinde duramıyordu. Akşam karanlığı çöktü. Baharat ve sıcak kokan sokaklardaydı: Malay semtindeydi, ama zihnindeki Cape

Town kendini bölgelerle tanımlamıyordu, geniş gülümseyen bir şehirdi, çocukken topladığı pullar gibi hoş geldiniz ışıkları saçan bir Ümit Burnu'ydu. Bir tezgâh gördü, şekerli, yapış yapış bir çörek aldı; siyah adam ona parasını ödemesi gerektiğini söylerken durduğu yerde, ayakta yedi. Ah, evet, bu Güney Afrika'da konuşulan lehçe olmalı diye düşünerek adama bir avuç dolusu para verdi. Sonra karanlık oldu, bir parktaydı ve bir bank görüp hemen çöktü, bütün vücudunu sımsıkı tutarak yana eğildi. Sonunda acı onu alt etmişti. Bağırmaktan ve gelen insanlardan korkuyordu, bu yüzden gergin duruşu yüzünden her yeri ağrıyarak kıpırdamadan durdu.

Hiç hoş olmayan okul müdiresi elbisesi içindeki Betty'yi düşünüyordu. O sahne çoktan geçmişte kalmıştı ve kendisi hatırlamak istemeseydi, var olmayacaktı. Gözünde canlandırmayı sevdiği ağacın altındaki iki kadın resminden neden daha gerçekti bu hatıra? Daha yeni olduğu için mi? İkisi de her ayrıntısını hatırlayabildiği canlı resmilerdi: Onun için bir tanesi gerçekti. Ve bu şehirde bir yerlerde, belki de beş dakikalık yürüyüş mesafesinde bir yerlerde olan Daphne'yi düşünüyordu. Yine de hiçbir şey ve hiç kimse ondan daha uzak olamazdı. Daphne'yle ilgili hatıraları ona Daphne'nin kendisinden daha yakındı.

Bankta birinin daha oturduğunu fark etti, ama gözlerini kaldırıp bakmadı.

Ama kadın ona bakıyordu: İyi bir otel olan Fairview Oteli'ndeki vardiyasını bitirmiş ve her akşam bu bankta yaptığı gibi, eve gidişini geciktiren Annette Rogers. Evdeki durumu, en hafif deyimiyle söylersek hiç de memnuniyet verici değildi ve bununla yüzleşmeden önce gücünü toplaması gerekiyordu. Buradaki bu adam, hasta mıydı? Yüzü bembeyazdı, göz kapakları sıkmaktan solmuştu, gözleri kapalıydı ve her şeyiyle gergin ve sıkıntılıydı. "O şekilde kaskatı kesilmiş olmalı," diye düşündü ve öne doğru eğilip "Hey, affedersiniz, karışmak istemem, ama hasta mısınız?" dedi.

James, gözlerini açmadan başını iki yana salladı.

Kadın biraz daha yaklaştı ve James sıkılmış elini kaldırdı, el güçsüz bir şekilde onun eline düştü. Soğuktu. Ama sıcak, güzel bir akşamdı. Annette, adama fark ettirmeden nabzına bakmaya çalışarak elini tutmaya devam etti. Ama James fark etti ve "Ben iyiyim," dedi.

İyi olmadığı her halinden belliydi.

Mutsuzluk, kadının alışık olduğu bir şeydi: Bunu anlama konusunda bir yeteneği olduğu söylenebilirdi. Birtakım ipuçları bulabilmek için adamı incelemeye başladı. Giysileri iyiydi: Şimdi, şu gerçekten de şık bir ceketti, biraz pahalı olmalıydı. Pantolonu iyi bir kumaştan yapılmıştı. Gömleği... Hayır, yemek yiyecek parası yok değildi. Ama yüzü kesinlikle korkunçtu, sorun para değilse, ölüm olabilirdi... Biraz daha yaklaştı ve elini adamın omzuna koydu. Sonra adamda hissettiği bir şey yüzünden diğer kolunu da başının altına koydu. Nasıl olduğunu bilmeden adamı bebek gibi sallamaya başlamıştı. Şimdi kendisi için endişelenmeye başlıyordu. Kıskanç kocası, düşün ki şans eseri buradan geçiyor ve onu başka bir adama sarılırken görüyordu. Bunun cezasını birkaç çürükle ödeyeceğine emin olabilirdi. Ama tanımadığı bu adamı kucaklamaya devam etti ve "Hey, dinle, kendini böyle bırakmamalısın, her şeyi daha da kötüleştirir, başka da bir işe yaramaz," dedi.

Adam gözlerini açtı: Mavi, kararmakta olan bu ışıkta bile keskin bir mavi.

Adam, "Görüyorsun, kendi hayatımı yaşamıyorum. Bu benim gerçek hayatım değil. Böyle bir hayat sürmemem gerekiyor," dedi.

Mantıklı olandan saçma sapan olana kadar her konuda Kader'e ya da Tanrı'ya karşı yapılan bu şikâyeti, bütün insanlar dile getirebilir ya da düşünebilir; "Alı, keşke hiç doğmasaydım!" "Keşke on sekizinci yüzyılda bir aristokrat olarak dünyaya gelseydim." "Keşke sakat doğmasaydım." Ama en sık duyulanı Annet-

te Rogers'ın ânında anladığı bu yakınmadır. Annette onun ne demek istediğini tam olarak anlıyordu. *Kendisi de* hayatında şiddete başvuran bir koca, bunak bir anne ve zapt edilemez iki ergen çocuk olsun istemezdi. *Onun* hayalindeki hayat... Ama hayalinin birkaç değişik biçimi vardı... En sevdiği hayalindeki hayatı yaşayabiliseydi, Cape Town'nın dışına doğru kısa bir yolculuk yaptığınızda görebileceğiniz o evler gibi, denizin hemen kenarında küçük bir evde yaşıyor olurdu ve orada, özelliklerini kesin belirlemediği ama nazik olacağını bildiği bir adamla birlikte yaşıyor olurdu. Nazik bir adamla orada sessizce, neşe içinde yaşıyor, balık yiyip sebze yetişirirlerdi ve meyve ağaçları olurdu.

"Yanlış bir hayatı yaşadığını, kendi hayatını yaşamadığını bilmek korkunç bir şey." Ve adam ağlamaya, kuru kuru hıçkırmaya başladı, bu arada Annette de onu tutuyordu. Eve gitmek zorundaydı, gitmeliydi, yoksa azarı işitecekti, ah, evet, buna emin olabilirdi. Ama yerinden kıpırdamadı.

Annette, iri yarı bir kadındı, ensesinde toplanmış, kuru, sarı saçları vardı. Betty Grable: Kocası saçını öyle yapmasını söylüyordu. İşi için gerekli, makul ayakkabılar giyiyordu; Fairview'in koca bir katını idare etmek için bütün gün ayakta durması gerekiyordu.

Şimdi epey güç sarf ederek bu adamı çekeliyordu, çünkü adam iki büklüm oturmaktan kaskatı kesilmişti. Adamın koluna girdi ve onu aydınlık, hareketli sokaklardan oteline doğru götürdü. Seaview –Deniz Manzarası– Oteli. Bu giysilere bakılacak olursa, kesinlikle daha iyisinde kalabilirdi!

Meyve paketini bankta bırakmıştı, sonra bir serseri gelip paketi bulacaktı.

Yanında durup adamın kendini toplamasını, sonra kapıyı iterek iyi aydınlatılmamış, soluk görünümlü lobiye girmesini bekledi. Anahtarını almak için resepsiyona gittiğini, sonra da bir depoda bu kadar yersiz durmayacak olan demir merdivenlerden çıktığını görünce adamın kendinde olduğundan emin oldu. Arkasını dö-

nüp gülümsemeyeceğini ya da onun orada olduğunu bildiğini gösteren bir hareket yapmayacağını biliyordu: İçini kemiren her neyse onunla uğraştığından, iyice kendi içine gömülmüştü. "İçini kemiren şeyi öğrenmek için epeyce bir şey verirdim, ama hiçbir zaman öğrenemeyeceğim!" O perişan yüzü son bir kez gördü.

Sonra iki saat geç kalmış olarak eve gitti.

James'e gelince, onun zihninde, kendisini tutan –böyle hissediyordu– tanımadığı kişiyle ilgili hiçbir resim yoktu. Annette Rogers'ı ona sarılan kollar olarak hatırlıyordu: Sığındığı bir kucak.

James ve Helen, örnek gösterilmeye uygun hayatlarını sürdürdüler. James şimdi Belediye'deki bir bölümün başındaydı ve bir sürü yurttaşının refahı ona bağlıydı. Helen, bölgedeki her türlü hayır işinde ünlüydü. James kriket oynuyordu. Helen jimnastik ve modern dans dersleri veriyordu. Gezi Kulübü'ne üyeydiler ve okulda başarılı olan kızlarıyla birlikte uzun kır yürüyüşlerine çıkıyorlardı.

James'in babası öldü. Annesi hemen radyoyu kapattı, örgüsünü ve tığ işini bir çekmeceye bırakıp evini kiraya verdi. Bütün Britanya Adaları'nı gezdi ve sonra Avrupa'ya gitti. Bir grup şen dulla birlikte, uzun deniz yolculuklarına ya da uçakla egzotik adalara gitti ve oralardan James'e ve Helen'e kartpostallar gönderdi. James bunlardan bir karton kutu dolusu biriktirmişti.

Evlerine gelen her mektuba bakıyordu. Helen, onun ne beklediğini biliyordu. Onu anladığını gösteriyordu. James, her telefon çalışında ilk açan olmaya çalışıyordu. Helen'e çocuğun fotoğrafını gösterdi, bu fotoğraf ona kocasının çocukluk fotoğrafları kadar gerçek geldi.

Cape Town'a bir yolculuk daha yapacaktı ve Helen onunla gitmek istedi. Karşı çıkmadı.

Deirdre, sanki bir gecede arkadaşça, aklı başında bir kız olmaktan çıkmış; tanıyamadıkları kinci, öfkeli, acımasız bir şeye dönüşmüştü. "Hormonlar," diye mırıldandı Helen. "Ah, canım!"

Cape Town'a Deirdre'yi de davet ettiler; o ise oraya gitmektense ölmeyi tercih edeceğini söyledi. "Hayatımdan çıkmanızı istiyorum," diye bağırdı, 1960'ların gençlik isyanının bildik deyişlerinden biriyle. "Arkadaşım Mary'yle yaşayacağım." James ve Helen, geri döndüklerinde bu durumun geçebileceği sonucuna varıp rahatlayarak onsuz yola çıktılar.

Artık uçaklar Salisbury'ye, oradan da Johannesburg'a uçuyordu; arada iki heyecan verici durak kalkmıştı.

Cape Town'da iyi bir otelde kalıyorlardı: James deniz manzarasını görebilecek kadar yüksek bir otel olmasında ısrar etmişti.

Helen, Cape Town'dan büyülenmişti, kim büyülenmezdi ki? Sahil boyunca, eşsiz sahil boyunca arabayla gezdiler, bahçeleri dolaştılar, Table Dağı'na çıktılar ve üzüm bağlarını gezdiler. James onu, her türden ve her renkten meyveyle dolu tezgâhlar olduğunu hatırladığı yere götürdü, ama orayı bulamadı. Katı hijyen kuralları duruma müdahale etmiş olmalıydı.

Helen, James'in bahçelerde, otelde, sokaklarda gördüğü her yüze nasıl da dikkatle baktığını görüyordu. Kendisi de bakıyor, James'in gençlik halini arıyordu. Şimdi genç bir adam olmuştur, James'in üniformalı fotoğraflarındaki gibi çok genç bir adam.

Günler geçti: Sonra James üniversiteye gitmeleri gerektiğini söyledi. Ders dönemiydi. Ve okulun her yerinde yürüyüp yanlarından geçen her gence baktılar: Jimmy Reid, küçük James tek başına ya da bir grupla ya da bir kızla onlara doğru yürüyordu. Üniversiteye tek bir gün gitmişlerdi, sonra James bir kez daha gitmek istedi. Ondan sonra, Cape Town'dan ayrılma vakitleri gelecekti.

Helen ona şöyle dedi: "Bak, James, umudunu kaybetmemelisin. Bir gün bir mektup gelecek ya da telefon çalacak ya da kapıyı açacağız ve onu karşında bulacaksın."

James gülümsedi. Helen'in, o kalın mektup paketinden haberi yoktu. Betty'nin sözünü tutacağından emindi. Söz vermişti. Daphne o mektupları; onu en iyi anlatan, özünü, hakikatini

"gerçekte ne olduğunu" en iyi anlatan o mektupları okumuştu. Okumuş olması gerekiyordu. Ama oğluna, *oğullarına* söylediyse, o zaman şimdiye kadar o mektubun gelmesi, telefonun ya da kapının çalması gerekiyordu. Çocuk yirmi yaşında olmuştu. Yirmi yıl, bir sürü ay ve gün. Bilseydi, kendi kararını verebilecek yaştaydı.

"Göreceksin," dedi Helen. "Bugünlerde olacak."

Yatakta uzanıyorlardı ve Helen onun düşündüğünü biliyordu, çünkü sık sık yaptığı gibi yine boş karanlığa bakıyordu.

James, kolunu Helen'e doladı ve inceliğinden, bağlılığından ve aşkından ötürü minnet duyarak onu kendisine doğru çekti. Ama içinden güçlü, gizli, acımasız bir düşünce geçiyordu: "*Buna* aşk denebilirse..."

2007 Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Doris Lessing, dört kısa romanını bir araya topladığı kitabında insan olmanın gerçeklerini aramaya devam ediyor.

Büyükanneler:
Yakın arkadaş olan iki kadın birbirlerinin oğullarına âşık olurlar ve bu ilişkiler uzun yıllar devam eder. Kadınlar, orta yaşın sonlarına gelmeleriyle bu ilişkilerin bitmesine karar verirler, ama yine de ilişkilerin bedelini ödemekten kurtulamazlar.

Victoria ve Staveney Ailesi:
Fakir ve siyah bir kadının orta sınıf beyaz bir adamdan evlilik dışı bir kızı olur. Kızının daha iyi hayat şartlarına sahip olmasını dileyen kadın, onun babasına yakın olmasını ister; ama sonra kızının kendisinden tamamen kopup beyaz dünyayı tercih edeceğinden korkmaya başlar.

Bunun Sebebi:
Yaşlı On İki, çökmek üzere olan bir uygarlığın yönetici sınıfının hayattaki son üyesidir. Mükemmel bir yönetim biçiminin geliştirilmesini, ama buna rağmen sistemin çöktüğünü anlatır.

Aşk Çocuğu:
İkinci Dünya Savaşı sırasında bir İngiliz askeri, gemisi Cape Town'da birkaç günlük bir mola verdiğinde orada tanıştığı evli bir kadına âşık olur. Bu aşkın bir geleceği olmadığını bilmesine rağmen, bu birlikteliğin sonucunda bir çocuğun doğduğundan da emindir.

ISBN 978-9944-424-35-6
9 789944 424356
Çitlembik Yayınları